

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 339.9:339.137.2(4-11+4-191.2)(043)

DODU-GUGEA Larisa

**IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA
CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII ȚĂRILOR
EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST**

Specialitatea 08.00.14– Economie Mondială;
relații economice internaționale

TEZĂ DE DOCTOR ÎN ECONOMIE

Conducător științific:

dr. hab., prof. univ.

CĂRARE Viorica

Autor:

DODU-GUGEA Larisa

Chișinău, 2009

Cuprins:

Introducere	3
Capitolul I. GLOBALIZAREA ȘI INCIDENTELE EI ASUPRA COMPETITIVITĂȚII	7
1.1. Globalizarea și formele sale de manifestare.....	7
1.2. Evoluția noțiunii și teoriei de competitivitate.....	20
1.3. Clusterul - formă efectivă a sporirii competitivității.....	39
Capitolul II. ANALIZA COMPETITIVITĂȚII ȘI A GRADULUI DE INTEGRARE A ȚĂRILOR ÎN ECONOMIA MONDIALĂ	51
2.1. Estimarea indicatorilor competitivității țărilor.....	51
2.2. Evaluarea gradului de integrare în economia mondială și a avantajului comparativ al țărilor Europei Centrale și de Est.....	67
2.3. Analiza competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în contextul politicii concurrentiale europene.....	77
Capitolul III. COMPETITIVITATEA REPUBLICII MOLDOVA ȘI GRADUL EI DE INTEGRARE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ PRIN PRISMA INVESTIȚIILOR ȘI A COMERȚULUI	97
3.1. Analiza competitivității Republicii Moldova în perioada 1990-2008.....	97
3.2. ISD – factor esențial al expansiunii economice și amplificării competitivității.....	108
3.3. Corelația dintre comerț și competitivitate în condițiile actuale.....	121
3.4. Identificarea relațiilor funcționale dintre competitivitate și unii indicatori macroeconomici.....	130
Concluzii și recomandări	138
Bibliografie	143
Adnotare	152
Cuvinte-cheie	155
Lista abrevierilor	156
Anexe	157

Introducere

Actualitatea temei de cercetare

În prezent, problemele legate de globalizare, integrare și regionalizare se află în centrul atenției specialiștilor din mai multe domenii de activitate. În special prezintă interes influența lor asupra economiilor naționale.

Grație globalizării, țările Europei Centrale și de Est au demarat reformele mai înainte decât toate celelalte țări din această zonă. Polonia, Slovenia, Ungaria, Cehia, Slovacia au fost primele care au liberalizat prețurile și piețele, au redus controlul asupra comerțului exterior, au introdus convertibilitatea monedei și au inițiat schimbări în structura proprietății ceea ce a contribuit la creșterea competitivității.

Realizarea unei competitivități majore constituie o prioritate atât a indivizilor, întreprinderilor, cât și a țărilor. Aceasta datorită faptului, că în ratingul Forumului Economic Mondial și a Institutului de Management de la Laussane, pe parcursul ultimilor ani, printre pozițiile de vârf se plasează alături de SUA, Elveția, Finlanda, Danemarca, Norvegia, și unele țări ex-socialiste ca Ungaria, Polonia, România, Bulgaria, Estonia, Letonia, Slovenia etc.

Totodată experiența țărilor Europei Centrale și de Est, care deja au aderat la Uniunea Europeană, ne demonstrează că este posibilă sporirea competitivității prin următoarele eforturi: atragerea investițiilor străine directe, liberalizarea comerțului, reorientarea spre UE și crearea unui mediu concurențial.

Investițiile străine directe sunt percepute ca un element important și esențial pentru procesul de transformare și relansare economică. Ele reprezintă catalizatorul principal necesar trecerii la economia de piață. În secolul XX, fluxul de investiții străine directe a cunoscut o puternică dezvoltare datorită extinderii masive a corporațiilor transnaționale – principalii vectori ai procesului de globalizare. Este semnificativ, faptul că ISD au crescut în valoare nominală mult mai rapid decât PIB-ul global și comerțul mondial, constituind componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Ele modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economii naționale.

În condițiile de globalizare, datorită accelerării ritmurilor de dezvoltare a schimburilor comerciale dintre țări, comerțul exterior a devenit unul din factorii de bază ai creșterii economice. Pentru Republica Moldova, datorită faptului că ea este o țară mică, cu o piață internă redusă și care depinde în mod esențial în activitatea sa economică de importuri, comerțul exterior devine un prim factor de creștere economică.

De asemenea și mediul concurențial este decisiv pentru crearea și menținerea avantajelor competitive ale firmelor, prilej de a sublinia în mod direct faptul că la nivelul acestora se localizează avantajele respective: prin performanța internațională a firmelor, exprimată în exporturi și ISD, se constituie avantajele competitive ale unei țări.

Pe lângă factorii enumerați, clusterelor contribuie la concentrarea geografică de companii interconectate, care activează în domenii industriale similare, și instituții specializate implicate în activitatea acestora într-un domeniu determinat generând o conlucrare mai eficientă dintre întreprinderi, stat și mediul de cercetare – dezvoltare.

Scopul și obiectivele principale ale lucrării: Scopul lucrării constă în determinarea impactului globalizării asupra creșterii competitivității țărilor Europei Centrale și de Est prin intermediul investițiilor străine directe și liberalizării comerțului.

Scopul cercetării este concretizat în următoarele sarcini:

- Estimarea câmpului conceptual privind noțiunea de „competitivitate” prin efectuarea unui studiu al definițiilor profesionale ce au studiat acest concept și elaborarea unei variante actualizate de definire a noțiunii de „*competitivitate*”;
- Elaborarea măsurilor pentru implementarea clusterelor în Moldova;
- Identificarea factorilor ce au contribuit la creșterea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în procesul de globalizare;
- Aprecierea gradului de internaționalizare a economiei Republicii Moldova;
- Determinarea dependenței dintre dezvoltarea umană și competitivitate;
- Identificarea corelației dintre comerț și competitivitate în R.Moldova.

Suportul metodologic și teoretico-științific îl constituie lucrările și operele unor savanți notorii. S-au examinat viziunile următorilor savanți referitoare la problematica studiată: M.Porter, R.Vernon, M.Posner, R.Carbaugh, M.Debonneuil, L.Fontagne, K.Hugues, P.Krugman, D.Marin, D.Voiculescu, S.Chircă, V.Cărare, G.Belostecinic, B.Chistruga, V.Moldovan, Al.Gribincea, D.Moldovan și alții.

În procesul cercetării au fost utilizate următoarele metode științifice: abstracția științifică, sinteza științifică, analiza factologică, analiza comparativă, metoda studiului de caz, evaluarea experților, modelarea matematică etc.

La baza informativă stau informațiile Forumului Economic Mondial, Institutului de Management de la Lausanne, Organizației de Cooperare și de Dezvoltare Economică, Băncii Mondiale, Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, Agenției pentru Protecția Concurenței, Băncii Naționale a Moldovei etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în elaborarea unor recomandări concrete privind dezvoltarea economică a Republicii Moldova, ca urmare a sporirii competitivității și vizează următoarele *elemente inovatoare*:

- Elaborarea unei variante actualizate de definiție a noțiunii de „competitivitate”;
- Stabilirea etapelor politicii de cluster pentru implementarea lor în R. Moldova;
- Identificarea modificărilor în sporirea competitivității prin intermediul ISD;
- Determinarea relației dintre comerțul internațional și competitivitate;
- Estimarea impactului globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric bazat pe metoda regresiei în R.Moldova.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a cercetării. Argumentele științifice, elaborările metodologice și instrumentele lor de implementare, descrise în lucrare, au importanță teoretică, dar și caracter aplicativ. Acestea pot fi utilizate: a) în procesul didactic în cadrul instruirii studenților și masteranzilor în domeniul unor astfel de cursuri noi, elaborate și predate de autor la Facultatea de Relații Economice Internaționale, ASEM, cum sunt: „Competitivitatea întreprinderilor europene”, „Politici de concurență ale UE”, „Strategia și politica firmei în context european”; b) în cadrul proiectului de cercetare fundamentală a (Institutului de Economie, Statistică și Finanțe) „Armonizarea mecanismelor economice, financiare și sociale în procesul integrării europene”; c) în cadrul proiectului de stat „Probleme ale cooperării economice internaționale și regionale în contextul integrării europene și asigurării avantajului competitiv” pentru anul 2009; d) în cadrul efectuării analizelor și planurilor de lucru ale ÎM „Steaua Grup” SRL, Agenției Naționale de Protecție a Concurenței și la elaborarea Planului Național de Dezvoltare 2008-2011.

Aprobarea rezultatelor obținute. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate la 20 de simpozioane științifice internaționale și naționale, pe parcursul predării unor cursuri în cadrul masterului „Comerț Internațional” la ASEM, în cadrul unor proiecte naționale și internaționale, de asemenea în cadrul activităților și realizării planurilor de lucru a ÎM „Steaua Grup”, a Agenției Naționale de Protecție a Concurenței și la elaborarea Planului Național de Dezvoltare 2008-2011. Scopul și sarcinile investigației au determinat structura tezei.

În primul capitol „**Globalizarea și incidențele ei asupra competitivității**” sunt prezentate particularitățile globalizării asupra competitivității, sunt analizate conceptele vis-à-vis de competitivitate, astfel conturându-se o definiție nouă, determinată de către autor. De asemenea, sunt examinate teoriile competitivității, și anume se pune accent pe teoriile comerțului internațional. În acest capitol mai este analizat și rolul clusterului în sporirea competitivității.

În capitolul II „**Analiza competitivității și a gradului de integrare a țărilor în economia mondială**” sunt analizate țările prin prisma criteriilor și indicatorilor competitivității, elaborați de

instituțiile specializate, precum și sunt relatate metodele de evaluare a gradului de internaționalizare. Se cercetează interdependența dintre Dezvoltarea Umană și competitivitate în contextul globalizării (studiu de caz - România). De asemenea se examinează aportul investițiilor străine directe și al liberalizării comerțului asupra competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în contextul politicii concurențiale europene.

Capitolul III „**Competitivitatea R. Moldova și gradul ei de integrare în economia mondială prin prisma investițiilor și a comerțului**” examinează competitivitatea Republicii Moldova, făcându-se o analiză evolutivă de la începutul anilor '90 până în prezent, determinându-se rolul investițiilor străine directe asupra competitivității R. Moldova, ca factor esențial al expansiunii economice și amplificării competitivității și a comerțului exterior. De asemenea, în acest capitol se estimează impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, precum și prin identificarea relațiilor funcționale între anumiți indicatori macroeconomici.

Cuvinte - cheie: globalizare, Europa Centrală și de Est, competitivitate, comerț exterior, exporturi, importuri, investiții străine directe, PIB, concurență, politica concurențială, extindere, indicatorii competitivității, cluster etc.

Publicații Conținutul de bază al acestei lucrări este expus în 9 lucrări științifice, 4,0 c.a.

Capitolul I

GLOBALIZAREA ȘI INCIDENȚELE EI ASUPRA COMPETITIVITĂȚII

1.1. Globalizarea și formele sale de manifestare

La începutul sec. XXI, economia mondială este influențată de globalizare, care are un impact semnificativ asupra tuturor țărilor atât economic, politic, cât și cultural. În prezent, aproape că nu există lucrare economică de specialitate, dedicată problemelor economiei mondiale, care să nu pună în discuție, într-un fel sau altul, termenul de *globalizare*. Întâlnită în japoneză sub denumirea de „gurobaruka”, în franceză – „mondialization”, în engleză – „globalization”, în germană – „globalisierung” sau în spaniolă – „globalizacion”, acesta pune în evidență larga răspândire de care se bucură și interesul ce-i acordă atât lumea academică, cât și cea politică. [151, p.35]

Sunt foarte multe opinii, din ce în ce mai contraversate, referitoare la perioada de apariție a globalizării. Anii 1519 – 1521, pot fi considerați ca drept începutul globalizării, când Magellan a făcut înconjurul lumii, dacă de exemplu, putem, considera acesta și de fluxuri financiare, informaționale etc. Alte evenimente determinante ale globalizării sunt apariția Internetului, războiul rece, cele două războaie mondiale etc.

Fondul Monetar Internațional traduce termenul anglo-saxon „globalizare” prin „mondilizare”. El îl definește ca drept un proces istoric, fruct al inovației umane și al progresului tehnic, ce conduce la o integrare crescândă a economiilor în lumea întreagă, piață ce favorizează eficiența datorită concurenței și diviziunii muncii. [79, p.34]

Globalizare = internaționalizare, extinderea câmpului de activitate a unei întreprinderi sau a unei economii în afara teritoriului național. O economie se internaționalizează, deoarece se deschide spre exterior, sau pentru operațiuni comerciale, sau pentru operațiuni financiare. Internaționalizarea economiei mondiale include globalizarea piețelor care sunt puternic integrate la nivel mondial, fiecare piață devenind un comportament al pieței mondiale. [52, p.20]

Cel mai des, globalizarea este redusă la integrarea piețelor de bunuri, servicii și capitaluri, consecință a eliminării obstacolelor în comerț și investiții. [64, p.45]

Globalizarea este termenul global ce a apărut în 1980 în Statele Unite ale Americii și a fost popularizat de către autorii influenți din domeniul managementului și marketingului precum ca Michael Porter. În percepere mai largă, este „Extensia din domeniul peței în cadrul societății și la scară planetară”. De asemenea, globalizarea include fenomenul extensiei de la sfera de piață a majorității activității domestice sau sociale, ca tendință a sistemului economic internațional de a

deveni o piață imensă, între națiuni și între diferite piețe industriale, financiare, comerciale și bancare. [53, p.24]

Unele reflecții asupra globalizării depistăm la Pascal Lorot în Dicționarul Mondializării definește globalizarea, drept ca o întindere geografică profundă a interconexiunilor, deschiderea piețelor la nivel planetar, circuite de informații, procese de conducere și rețele de producție. Ea este rezultatul a două dinamici: cea a noilor tehnologii și cea tradițională, accelerarea tehnologică, dominată de către informatică, devenită indispensabilă în toate domeniile activității umane, de la producția industrială sau agricolă la cercetare, trecând prin circuitele financiare sau toate formele de informație, la deschiderea interacțiunilor între diferite câmpuri ale vieții umane. Piața, din partea sa, se impune ca o referință universală, fondată pe o practică a comparării ca rezultat al căruia apare o metodă de măsurare comună, transformând toate criteriile de alegere în aceeași valoare și devenind organizatorul tuturor interacțiunilor. [105, p.32]

Globalizarea, în opinia investigatorilor, este procesul de integrare a economiilor naționale în economia mondială prin intermediul strategiilor firmelor multinaționale, globalizarea fiind o mondializare a producției, piețelor și a consumului, toate bunurile și serviciile având o pretenție la universalitate, neavând deja bariere naționale sau culturale. [81, p.44]

Globalizarea – mondializarea depășește, deci, simpla noțiune de schimburi comerciale, însă integrează ansamblul interdependențelor economice, financiare și tehnologice între națiuni și regiuni. Dacă internaționalizarea corespunde creșterii părților de schimburi externe în PIB sau liberalizarea fluxurilor mărfurilor, mondializarea este un fenomen mai larg și mai recent decât internaționalizarea economiilor. [71, p.45]

Mondializarea a devenit un termen onorat, după părerea unora, trebuie de acceptat transformările în curs și, după părerea altora, trebuie de luptat pentru a păstra ordinea socială atât de scump cucerită. [102, p.53]

Globalizarea este o noțiune destul de complexă. Traducerea termenului de globalizare apărut în presa financiară americană în mijocul anilor '80, desemnează procesul de interdependență din ce în ce mai pronunțată a economiilor naționale decurgând de la crearea unei piețe planetare pentru mărfuri și servicii, capitaluri precum și informații, idei, produse culturale și informaționale. Începând de la prăbușirea sistemului comunist, acest proces se prezintă ca triumfător în integrarea progresivă a Chinei și țărilor ce aparțineau blocului sovietic și dezvoltarea noilor tehnologii informaționale și de telecomunicație. [115, p.7]

Globalizarea afectează și domeniul financiar, ceea ce poate fi definit ca punerea la loc la scară planetară prin piața unificată a capitalurilor, prin integrarea din ce în ce mai dezvoltată a piețelor financiare naționale. Acest proces constituie consecința naturală a deschiderii economice,

creată de liberul schimb, distingându-se totuși de o creștere extrem de rapidă, începând din 1980, cu un caracter puțin instabil. [98, p.5]

După părerea istoricilor, după cum vedem mai sus, era posibil ca globalizarea să se fi dezvoltat încă în secolul XV. Economiiștii au început să teoretizeze această noțiune la sfârșitul secolului XVIII, dar a început să se vorbească mai mult despre globalizare pe la sfârșitul secolului XX.

Relatând despre evoluția globalizării, putem spune că acest fenomen a parcurs mai multe etape, numite și valuri. Primul val are loc în anii 1870-1914 și este legat de procesul internaționalizării vieții economice.

Al doilea val, care a avut loc în perioada 1950 – 1980, avea ca scop trecerea la avantajele competitive exploatând avantajele comparative. Predomină o creștere substanțială a volumului comerțului internațional și o ordine mondială nouă, datorită apariției Organizației Națiunilor Unite, Fondului Monetar Internațional, Băncii Mondiale, GATT-ului.

Al treilea val al globalizării se identifică cu globalizarea propriu-zisă, demarând pe la sfârșitul anilor '80 ai sec. XX, referindu-se și la țările în tranziție, care s-au inclus în circuitul economic mondial în urma destrămării sistemului centralizat. [97, p.17]

Globalizarea, ca fenomen, a apărut, după unii specialiști, odată cu întemeierea primelor relații interstatale care au fost preponderent comerciale. De aceea comerțul este privit, pe bună dreptate, ca motorul și promotorul globalizării. Dar acesta se referă la relații globale pur economice, bazate pe capital și pe libera circulație a mărfurilor.

Prin globalizare, în opinia lui George Soros, putem înțelege dezvoltarea piețelor financiare globale, creșterea corporațiilor transnaționale și dominația lor crescândă asupra economiilor naționale. [133, p.23]

Globalizarea modernă semnifică mai mult decât simple relații comerciale, ea înseamnă și apariția unor relații multilaterale interconectate de natura economică, socială, politică, umană și structurală. După părerea lui Dumitru Moldovanu, „globalizarea înseamnă, în primul rând, schimbarea radicală a caracterului relațiilor economice între țările lumii, dar nu numai aceasta.[96,]

În opinia lui G. Kissinger, globalizarea nu e altceva decât echivalentul avansării intereselor SUA în lume. [13, p.221-226] Această părere este axată pe aspectul globalizării ca perioadă istorică de tranziție de la doi poli - URSS și SUA - la o singură putere, după destrămarea URSS în 1991, SUA devenind unica putere economică, politică etc. în lume.

Definiția dată de Dinu Marin, conține ideea că „Globalizarea este procesul de funcționalizare a economiei globale, care în cadrul societății globale, devine aptă să creeze structuri de decizie globală pentru soluționarea problemelor globale”. [91, p. 80]

Globalizarea reprezintă procesul prin care distanța geografică devine un factor tot mai puțin important în stabilirea și dezvoltarea relațiilor transfrontaliere de natură economică, politică și socio-culturală. Rețelele de relații și dependențele dobândesc un potențial tot mai mare de a deveni internaționale și mondiale.

Vorbind despre sensul mai aprofundat al acestui termen – globalizare economică – mai des este asociat cu deschiderea hotarelor țărilor lumii, liberalizarea piețelor naționale, comerțul internațional de mărfuri și servicii, formarea pieței financiare internaționale și a rețelei informaționale globale. Noile tehnologii au format legături supranaționale, datorită cărora informația trece ușor barierele și granițele țărilor. Datorită revoluției informaționale se formează, de fapt, o nouă economie mondială, unde frontierele țărilor dispar.

Pentru moment, ne vom opri la conceptul central pe care se sprijină procesul actual de globalizare, cel de “Made in the World”, din punct de vedere economic, unicul care permite la moment cuantificarea fenomenului. Globalizarea este ansamblul de procese:

- Care exprimă posibila concepție, dezvoltare, producție, distribuție și consumul de procedee, produse și servicii la scară internațională, prin intermediul instrumentelor accesibile mondiale (cel de brevete, baza de date, precum și noile tehnologii și infrastructuri informatice de comunicație și transport);
- Care vizează răspunsul la necesitățile pieței mondiale din ce în ce mai diversificate și personalizate, piețe care sunt de norme “aproape universale”;
- Care relevă organizații prezente în întreaga lume, al cărui capital aparține din ce în ce mai mult unei multitudini de acționari din diferite țări, a căror cultură cedează unei strategii mondiale.

Analizând opiniile teoretice existente referitoare la fenomenul globalizării, se întâlnesc mai multe puncte de vedere care se circumscriu într-o largă paletă de abordări conceptuale.

Putem observa mai multe forme de globalizare:

- Globalizarea sectorului financiar;
- Globalizarea piețelor și a strategiilor;
- Globalizarea tehnologiei, a cercetării – dezvoltării și a cunoștințelor corespondente;
- Globalizarea modului de viață și a modelelor de consum, care se răsfrâng asupra culturii;
- Globalizarea puterilor și a competențelor în domeniul de reglementare și autoritate;
- Globalizarea sub forma unificării politice planetare;
- Globalizarea percepțiilor finite umane - conștiinciozitate planetară. [18, p.17-20].

Anexa 1 relatează totalitatea categoriilor de globalizare și procesele actuale pe care se bazează globalizarea. Toate aceste categorii sunt rezultatul proceselor menționate, de unde observăm că globalizarea influențează diferit asupra tuturor proceselor.

Analizând prima categorie, ajungem la concluzia că globalizarea finanțelor și a capitalului permite transferul unor sume inimaginabile în câteva secunde în jurul globului, achiziționarea și fuzionarea unor întreprinderi.

Vorbind despre a doua categorie, putem spune că actualmente predomină companiile transnaționale. Prin intermediul strategiilor integrate are loc: fuzionarea, achiziționarea și producerea pe orizontală și pe verticală acaparând piața globală.

Următoarea categorie ne relatează despre rolul inovațiilor de ordin tehnic și mai ales cele din domeniul informaticii și al comunicațiilor, care au jucat și mai joacă un rol central în dezvoltarea economică și socială a țării. De asemenea, nu poate fi exclus nici rolul important al cercetării-dezvoltării atât în viața economică, cât și în cea socială, ce permite întreprinderilor, țărilor de a-și crea un adevărat capital de cunoștințe în ceea ce privește inovarea produselor, activitățile de comercializare, de marketing, furnizare etc., ceea ce permite ridicarea și menținerea competitivității.

Conform categoriei a patra, ajungem la concluzia că fiecare om cine n-ar fi el după naționalitate, va trebui să se deprindă cu gândul că a apărut o civilizație mondială comună, care are un mod de viață comun, predominând același curent al culturii, modei etc.

Referitor la a cincea categorie, statul nu dispare, nici nu devine inutil, ci erodează și atunci apar unele organizații care încearcă să domine, introducând noi reguli. Spre exemplu: FMI, ONU, Banca Mondială, Banca de Reconsruție și Dezvoltare etc.

Vorbind de a șasea categorie, putem spune că în prezent se încearcă să se ducă o politică planetară prin integrarea țărilor într-un sistem politic și economic mondial. Prin alte cuvinte, economiile naționale devin parte comună a sistemului economiei globale.

A șaptea categorie, ne denotă despre formarea unor concepții, idei identice pe întreaga planetă, alegoric parcă ar fi introducerea unui cip în creier, ce ar contribui la unificarea gândirii.

În opinia autorului, toate aceste categorii sunt rezultatul proceselor menționate de unde observăm că globalizarea influențează diferit asupra tuturor proceselor.

Analizând aceste categorii, autorul ajunge la concluzia că globalizarea finanțelor, industriei, piețelor, comunicațiilor și a culturii este o adevărată provocare pentru o umanitate divizată în state - națiuni care par din ce în ce mai depășite. Procesul globalizării poate fi privit ca o provocare adusă statelor și totodată, ca noi posibilități de dezvoltare al acestora.

Globalizarea are, la rândul său, trei piloni: **liberalizarea, privatizarea și dereglementarea.**
[18, p.22-25]

Orice economie pledează în mod obișnuit în favoarea unei *liberalizări* a comerțului și a mișcării de capital, de persoane și servicii etc. Înființarea Acordului de Tarife și Comerț în 1947 ne arată un început bun al liberalizării. Mai târziu, la Runda Uruguay, una din cele mai importante realizări este crearea Organizației Mondiale a Comerțului, la care a aderat și Republica Moldova la 8 mai 2001.

Al doilea pilon al globalizării, în forma sa actuală, îl constituie *privatizarea*. Primele eforturi de privatizare în țările dezvoltate, începând cu anul 1970, au fost deseori încheiate cu succes. Pe atunci s-a privatizat unul după altul, în totalitate sau parțial, numeroase sectoare ale activității economice, presupunând că forțele proprii, prezente pe piață, vor permite a repartiza cel mai bine resursele disponibile în interesul optimal atât al producătorilor, cât și consumatorilor.

Economia R.Moldova, cu pași înceți, dar fermi, înaintează în economia de piață. Începând cu anul 1993 și [70, p. 35] în Republica Moldova a fost adoptat programul inițial de privatizare, care a constituit prima etapă ce prevedea privatizarea completă a 1553 întreprinderi contra bonurilor patrimoniale, până la ultima etapă (fiind în general 5 etape) au fost privatizate următoarele societăți pe acțiuni: Tirex-Petrol, RED Chișinău, RED Centru și RED SUD etc.

Este necesar de menționat faptul că există o dependență direct proporțională între efectuarea cu succes a privatizării și a ritmurilor creșterii economice. Toate țările, care au obținut succese în ridicarea competitivității, au o cotă importantă a sectorului privat în producție.

Pentru a funcționa eficient, privatizarea și liberalizarea trebuie să fie armonizate cu un alt element, *dereglementarea*. Acesta din urmă a devenit al treilea pilon al etapei actuale de globalizare. Elementul respectiv sugerează că statul nu trebuie să dețină decât un rol minim în activitățile economice. În consecință, monopolurile publice și intervenția economică a statului, trebuie să-și reducă la minimum organizarea și stabilirea de norme. În același timp crește funcția de controlor a statului. Ideea dereglementării este că doar forțele pieței pot reglementa eficient funcțiile pe care le îndeplinește economia la toate nivelurile: local, regional, național și mondial.

În multe cazuri, *dereglementarea* n-a reprezentat decât o etapă de tranzit, conducând la o privatizare și o liberalizare completă și deplină. În alte cazuri, măsurile de dereglementare funcționează în corelație cu măsurile de privatizare și liberalizare, care fac în mod obișnuit să contribuie pentru aceleași tentative de a “slăbi” influența statului. Nici un sector, nici un guvern național n-a putut rezista presiunii exercitate de privatizare, dereglementare și liberalizare combinată. Indiferent de dimensiune, forță sau nivelul de dezvoltare a țării, argumentul a fost întotdeauna același: privatizarea este urgentă, dacă se vrea creșterea competitivității unui sector industrial, unei societăți sau unei țări. Într-o economie care se globalizează; este necesar la fel de a liberaliza piața, pentru ca industria locală și întreprinderile, funcționând la scară planetară, să devină

mai competitive pe piața mondială. În final, este important a dereglementa sectoarele industriale și piața pentru a accelera procesul de privatizare și, prin urmare, a mări competitivitatea întreprinderilor locale, precum și a economiei naționale sau regionale. După, cum aceste presiuni nu sunt exercitate în majoritatea domeniilor și fenomenelor noi, în aproape toate țările, toată lumea încearcă astăzi a concura și a fi competitivă pretutindeni.

Fenomenul globalizării mai comportă și unele caracteristici: ***descentralizarea producției, creșterea concurenței globale și eroziunea statului național.*** [75, p. 37-53]

Descentralizarea producției are loc prin intermediul companiilor transnaționale. Prin intermediul descentralizării se creează locuri de muncă cu salarii adecvate, dar în același timp se intensifică internaționalizarea concurenței, compania transnațională fiind actorul principal al globalizării. În 1970 existau 7000 de corporații transnaționale în 1990 – 24000, iar în anul 2000 numărul societăților transnaționale era 65000 cu 850000 de filiale. În prezent, numărul lor se cifrează la 77000 cu 770000 filiale. În 2005 filialele STN au generat 4500 mild. USD, au angajat 62000 salariați și au exportat bunuri și servicii în valoare de 4000 mild. USD;

Scopul lor fiind obținerea unor profituri mari, impuse de concurența internațională și nevoite fiind să-și reducă mereu costurile, societățile transnaționale investesc masiv prin intermediul externalizării producției în țările în tranziție, datorită avantajelor precum costurile forței de muncă relativ mai mici, reglementările fiscale mai favorabile etc. Cel mai mare avantaj de la globalizare îl obțin țările bogate și ale sale STN. Ele formează nucleul sistemului economiei mondiale, concentrând potențialul intelectual, tehnico-științific și financiar al lumii. Multe dintre aceste corporații transnaționale întrec din punct de vedere economic multe țări dezvoltate, astfel luând sub control guvernarea acestor țări.

Creșterea concurenței poate fi privită prin perspectiva rivalității competitorilor deja existenți, crește majorarea pericolului apariției unor noi competitori, precum și a produselor de substituție. Imperativul competitivității reflectă intensificarea concurenței, de natură oligopolistă, între companiile transnaționale. Ea e măsurată ca parte a pieței mondiale: echilibrul balanței de plăți a țării de origine nu mai este pertinent. Imperativul competitivității stă la baza logicii economice a configurației multinaționale, pentru că concurența între firme se intensifică.

Fenomenul generalizării a antrenat o intensificare a concurenței între firme pentru cucerirea sau apărarea părții lor din piața mondială. Aceasta înseamnă că concurența pe piața mondială are un caracter oligopol, adică există un număr redus de ofertanți pe fiecare piață. Natura imperfectă a pieței mondiale explică căutarea factorilor care pot contribui la ridicarea competitivității firmelor. Această alegere permite firmelor de a fi mai competitive decât cele pur naționale la două niveluri distincte, dar complementare. Primul nivel este constituit prin existența mai multor strategii de

deplasare a producției. Ele permit sporirea competitivității fie prin prețuri pe baza costurilor, fie în afara costurilor, prin diferențierea produselor, fie ambele printr-o strategie globală.

A treia caracteristică a globalizării fiind *statul-națiune*, considerat ca ultima formă de organizare politică și socială și identitate națională, ce a fost criteriul care determină pentru totdeauna, puțin în maniera unui cod genetic, existența personalității indivizilor și a grupurilor sociale; economia națională a constituit unica formă economică care părea coerentă și integrată. Istoria națională (limba națională, cultura națională, rețeaua feroviar-națională, sistemul național de educație, democrația națională, etc.) a servit nucleul central în jurul căruia se clădește societatea. Procesul de creare a statelor-națiuni moderne la fel a progresat pe parcursul ultimilor 30 de ani, ca urmare a decolonizării și mai recent după prabușirea Uniunii Sovietice. Astfel, noile state-națiuni și-au făcut apariția pe harta politică a lumii. Statul-națiune va supraviețui, dar va fi obligat să împartă conducerea lumii cu alte forme și alte organizații. El va fi obligat să se reinventeze și să se sprijine pe globalizare. Dacă nu o va face, statul-națiune va urma calea trasată de imperii și feudalități, adică va dispărea. În paralel, limbile și culturile naționale n-au pierdut din importanța lor, aceasta ar fi mai degrabă contrariul, însă ele nu mai sunt percepute ca ultimele forme de ingeniozitate individuală și colectivă. Din acest punct de vedere, multilingvismul și dezvoltarea interculturală au devenit ca rezultat atitudini și proiecte imbold ale societății.

Spațiul național, cât și spațiul economic strategic este puțin câte puțin înlocuit de spațiul mondial. Globalizarea care crește în economie subminează una din principalele baze ale statului națiune, piața națională. Statul-națiune poate din ce în ce mai greu să elaboreze și să impună independent politici economice naționale, neținând seama de interesele companiilor transnaționale. El nu dispăre și nici nu devine inutil, așa cum se sugerează în multe comentarii, ci „erodează”. Această „eroziune” transpare într-un mod deosebit de avansat, spre exemplu în Europa – Uniunea Europeană.[40, p.47-53]. “Noua lume globală” care apare în rezultatul globalizării se regăsește în fraza următoare: viitorul fiecăruia dintre noi se realizează la scară mondială. Procesul de globalizare marchează începutul sfârșitului sistemului național ca „alfa și omega”, activități și strategii planificate de om. Din punct de vedere economic, globalizarea poate fi văzută ca o piață comună la nivel mondial, caracterizată ca o curbă a ofertei comune, ce va conduce la o cerere la fel comună. În etapa contemporană, procesul de globalizare se află la un stadiu de extensie și aprofundare. Însă între țările lumii mai rămân diferite bariere și limite, devenind un fenomen important și real în sistemul mondial actual, care determină direcția de dezvoltare a economiei mondiale. Oricare ar fi atitudinea adepților și adversarilor globalizării, putem să recunoaștem că acest fenomen a schimbat sistemul mondial, atât generând unele noi probleme, cât și deschizând noi posibilități. Unii

cercetători afirmă că globalizarea creează o lume a învingătorilor și a celor învinși, având aspecte atât pozitive, cât și negative, considerate a fi mult mai pronunțate.

Vorbind despre impactul globalizării asupra competitivității țărilor, autorul ajunge la concluzia:

În primul rând, are loc creșterea și expansiunea numărului țărilor economic dezvoltate, total implicate în procesul globalizării, și anume: comerțul internațional este concentrat în țările „Triadei” (SUA, UE, Japonia).

În al doilea rând, a apărut un grup de țări care reușesc să se adapteze proceselor globalizării și liberalizării și care ating un nivel rapid de creștere, dar nestabil. De regulă, acestea sunt țările devenite deja economic industrializate, care au reușit să atragă ISD, tehnologii moderne etc: China, „Tigrii asiatici”, țările Americii Latine, țările exportatoare de petrol, unele din fostele țări socialiste, spre ex: Estonia, Letonia, Polonia etc.

În al treilea rând, majoritatea statelor (cu o populație totală de aproximativ 2 mild.) nu reușesc să se implice deplin în economia globală, fiind supuse sărăciei. Este cazul multor țări din Africa și din Europa de Est, în special țările din fosta Uniune Sovietică, inclusiv Republica Moldova, țări care au suferit deteriorarea piețelor de export a bunurilor primare, și al căror venit pe cap de locuitor a înregistrat o tendință de declin în timpul noului val al globalizării. [30, p.57]. În opinia autorului, criza economică actuală (2008), reducând puterea de cumpărare din țările orientate spre consum, reduce capacitatea de export din țările mai puțin avansate și din noile state industrializate. Aceste procese pot conduce la supraproducere în țările cu economia orientată spre export și la declanșarea crizei economice în aceste țări. Referitor la situația acestor țări, considerate până în prezent marginalizate, „victime” ale globalizării, experții Băncii Mondiale au enunțat două explicații ale faptului că acestea nu au reușit să-și valorifice avantajul comparativ în muncă, deci nu au reușit să-și diversifice exporturile privind serviciile și bunurile finite, datorită:

- politicilor economice neperformante;
- dezavantajelor fundamentale de așezare geografică.

Globalizarea și introducerea economiei de piață nu și-au atins scopurile în R. Moldova precum și în alte țări în tranziție, dar luptă și muncesc din greu pentru a se internaționaliza și a profita de avantajele globalizării. Majoritatea autorilor învinovătesc globalizarea, fiind cauza rămânerii în urmă a țărilor cu economia în dezvoltare de statele dezvoltate. Autorul rus Ю.Шишков, în articolul său „Глобализация ли виновата в отставании юга от севера” [156, p. 37-39] încearcă să contrazică acest subiect, bazându-se pe fapte reale ale ultimilor 40-50 de ani, găsind drept cauză alte fenomene, așa ca:

Industrializarea – catalizatorul ce a schimbat cardinal temporile dezvoltării tehnologice, economice și culturale ale societății, ce a fost localizată într-un grup redus de țări din Europa de Vest și apoi în celelalte țări ale Americii de Nord, Australia și Noua Zelandă și mai târziu Japonia.

Obținerea independenței politice și economice. Noile țări ce și-au obținut suveranitatea s-au ciocnit cu deficite bugetare ce au dus la creșterea inflației; odată cu obținerea suveranității au rămas singure cu problemele lor social-economice și politice.

Conflictele militare în țările lumii a treia. Mai întâi pentru obținerea independenței și a suveranității, mai apoi conflicte teritoriale și coeziuni între etnii.

Uniunea Sovietică, bazându-se pe destrămarea imperiilor colonialiste, încearcă să atragă spre sine un număr de țări din Asia, Africa și America Latină, să meargă pe calea formării socialismului. [156, p.67]

Mai sus au fost prezentate consecințele globalizării, accentuate mai mult prin dezavantaje. Asupra acestui fapt încearcă să atragă atenția și mișcarea criticilor globalizării, care a reușit să atragă între timp un număr considerabil de susținători. Pe de altă parte, globalizarea creează premise pentru a putea reacționa cum se cuvine, la nivel mondial, la anumite probleme de ordin global.

Globalizarea a creat două partide politice: a globaliștilor și a antiglobaliștilor. Primii sunt adepții OMC, FMI, BM, ONU, OCDE, Forumului Economic Mondial etc. Ceilalți sunt Greenpeace și alți ecologiști, Organizațiile țărilor în curs de dezvoltare.

Suporterii globalizării spun că diminuarea barierelor la frontierele dintre state oferă posibilități mai largi de alegere cu privire la investiții și consumul de bunuri și servicii ducând la creșterea standardelor de viață. Un alt avantaj foarte important al globalizării este concurența. Procesul de globalizare duce la intensificarea concurenței pe plan mondial. Concurența și extinderea pieței duc la aprofundarea specializării și la diviziunea mondială a muncii, care stimulează, la rândul lor, creșterea volumului producției la nivel național și mondial și anume creșterea competitivității internaționale.

Termenii de globalizare și regionalizare nu trebuie analizați separat ci sub extensia complementarității procesuale și a conotațiilor procesuale implicate: civilizație, cultură. Cu cât lumea este mai globală, cu atât ea este mai regională, iar cultura și identitatea locală mai fragmentate. [128, p.37] Autorul Deacon Bob este de părerea că “globalizarea reprezintă expansiunea capitalismului modern, a sistemului lumii moderne”; “la nivel local, globalizarea ia forma regionalizării” și „acceptarea globalizării și a regionalizării ca principalele trenduri ale perioadei de după războiul rece implică abordarea impactului lor asupra fostei Europe de Est, în special asupra regiunii noastre”. Alături de procesul globalizării, mulți autori au luat în considerare integrarea europeană drept proces influent asupra creării bunăstării și anume creșterii competitivității. „Integrarea Europeană este, în același timp, o reacție la procesul de globalizare și cea mai avansată expresie a ei. Este, totodată, dovada că economia

globală nu este un sistem nediferențiat, creat de firme și fluxuri de capital, ci o structură regionalizată, în cadrul căreia vechile instituții naționale și noile entități supranaționale încă joacă un rol important în organizarea concurenței economice. [32, p.19]

În pofida costurilor mari ale tranziției spre o economie de piață, unele dintre țările Europei de Est au început să își reformeze lent politicile sociale după modelul statelor vest-europene. Întrebarea se pune în ce măsură aceste schimbări au fost declanșate de presiunea care se presupune că a fost exercitată de procesul globalizării asupra creșterii competitivității statelor. Țările sunt tentate să reducă obligațiile de furnizare a bunăstării în domeniile în care nivelul taxelor este mai redus pentru a atrage capital. Această premisă poate conduce la concluzia că privatizarea bunăstării și rezidualismul manifestat în țările Europei de Est și fostul bloc comunist rusesc pot fi explicate prin aceleași dinamici economice a globalizării. [32, p.46] Oare imnul competitivității, oamenilor, firmelor sau a țărilor - cântat de adepții liberului schimb, este cel mai bun mijloc de a gira un stat global în plină schimbare? Cu siguranță, concurența și competiția sunt utile, deoarece ele contribuie la creșterea competitivității și menținerea unei afinități fundamentale cu spirit democratic. Ele produc un efect invers și devin un scop exclusiv: cursa competitivității care se dă în curs liber astăzi și slăbește efectiv legăturile economice și sociale ce amenință întreaga planetă.

Globalizarea și competitivitatea sunt complementare, aceasta se explică prin rapiditatea cu care se produc schimbările tehnologice, reducerea ciclului de viață al produselor, ceea ce impune o perfecționare continuă a gestiunii firmelor, de exemplu, față de activitatea de cercetare-dezvoltare, a cărei importanță devine din ce în ce mai mare. Dobândirea competitivității la scară globală și adaptarea la specificul piețelor locale nu este atât de automată pe cât se presupune uneori.

Dacă vorbim despre legătura dintre globalizare și competitivitate, țările prin intermediul întreprinderilor, încercând să se globalizeze, au un scop de a obține unele avantaje, și anume:

Tabelul 1

Avantajele țărilor și companiilor

Scopuri	
Țări	Companii
– Creșterea PIB	– Profit
– Locuri de muncă sigure pentru populație	– Resurse: muncă calificată, capital, infrastructură etc.
– Dezvoltare economică și sectorială	– Stabilitate financiară
– Protecție a sănătății populației	– Flexibilitate
– Protecția mediului	– Scutiri de impozite, stimulente și susținere din partea statului etc.
– Securitate națională	– Securitate economică informațională

Sursa: investigațiile autorului

Alte avantaje care sunt văzute de către globaliști:

- Sporirea a productivității muncii în urma raționalizării producției la nivel global;
- Câștig provenit din comerțul reciproc avantajos;
- Accesul mărit la toate procesele mondiale, indiferent de poziționarea geografică;
- Globalizarea, însoțită de liberalizarea fluxurilor economice internaționale, a devenit o forță motrice a creșterii economice;
- Devansarea creșterii producției mondiale de către cea a comerțului mondial;
- Micșorarea semnificativă a costurilor, ca urmare a creșterii volumurilor de producție și optimizării utilizării factorilor de producție;
- Obținerea de avantaje sinergice, fructificarea avantajelor geografice și celor corespunzătoare propriei puteri pe piață;
- Dezvoltarea progresului tehnologic, ce a mărit viteza de transmitere a informației.

Antiglobaliștii susțin că în urma procesului de globalizare are loc:

- Polarizarea la nivel de stat;
- Confruntarea culturilor prin confruntarea sistemelor de valori, interese;
- Deformarea mecanismelor financiare de piață;
- Instabilitatea regională sau globală, cauzată de interdependențele economiilor naționale la nivel mondial;
- Favorizarea creării monopolurilor globale.

Rezultatele investigațiilor de mai sus, ne confirmă că avantajele globalizării sunt mai numeroase decât dezavantajele, (anexa 2). Însă, pentru micșorarea consecințelor negative și sporirea efectelor pozitive, rezultate din globalizare, având în vedere avantajele și dezavantajele globalizării, se impune crearea unui sistem coordonator al relațiilor internaționale.

Analizând acest proces, ajungem la concluzia că globalizarea are efecte atât pozitive, cât și negative asupra țărilor. În cadrul globalizării toate statele au aceleași șanse. Țările mari sau mici, dezvoltate sau în curs de dezvoltare, au aceleași reguli de joc în cadrul schimburilor economice internaționale, la fel și în cadrul liberalizării, privatizării, dereglementării etc. Având competitivitatea de partea sa, globalizarea își consolidează bazele și capătă dimensiuni calitative în plus față de cele cantitative. [101, p.42]

În „Globalizarea ca agent a prosperității” Jagdish Bhagwati demonstrează cum procesul de globalizare poate face o țară mai bogată. În cartea sa „În apărarea globalizării”, Bhagwati vorbește despre importanța îmbinării globalizării economice cu politica socială, care va garanta distribuirea echitabilă a resurselor economice crescânde și insistă asupra creșterii ponderii politicii în procesul de globalizare, care va spori efectele pozitive, minimalizând cele negative.

Globalizarea marchează difuzarea și incitarea economiei de piață, fondată pe concurență și profit. Ea întrenează o integrare crescândă a economiilor naționale și se traduce printr-o întinsificare a fluxurilor transfrontaliere, comerciale și financiare, de asemenea și culturale. Globalizarea este, în același timp, un motor al dinamizării economice și o sursă de volatilitate, purtând dezechilibre. La un nivel mai ridicat, procesul globalizării generează mecanisme capabile să influențeze politicile sociale naționale. Implicarea țărilor în tranziție în procesele generate de fenomenul globalizării se complică prin faptul că integrarea acestora în economia mondială decurge concomitent cu reformarea economiilor fostelor state socialiste sau tranziția acestora la economia de piață. Perioada de tranziție la economia de piață implică rezolvarea de către țările, în tranziție inclusiv Republica Moldova, a trei probleme majore, și anume:

- renunțarea la economia centralizată odată cu dezvoltarea proprietății private;
- construirea și consolidarea mecanismelor economiei concurențiale;
- integrarea în structurile UE.

Problematica tranziției cuprinde astfel un complex de transformări economice:

- conturarea unui mecanism economic nou, crearea mediului concurențial, bazat pe libera inițiativă;
- descentralizarea, modernizarea și restructurarea economiei în funcție de criteriul eficienței;
- crearea cadrului instituțional specific economiei de piață.

Realizarea acestor obiective pare a fi posibilă, cu condiția și în măsura în care aceste țări vor reuși să participe la procesul globalizării, să beneficieze de avantajele ei, evitând consecințele negative.

Gradul de globalizare a unei țări se măsoară, în primul rând, prin nivelul de deschidere a economiei acesteia față de exterior și prin ponderea comerțului exterior în PIB și mediul investițional. La baza evaluării nivelului de globalizare a economiei mondiale se află gradul de internaționalizare a acesteia. Pentru a profita de globalizare, fiecare țară trebuie să-și elaboreze o strategie proprie. Strategia R. Moldova trebuie să se axeze pe export, atragerea investițiilor străine, de asemenea, pe îmbunătățirea calității produselor conform standardelor europene și, de asemenea, pe integrarea în comunitatea europeană. Teoretic, globalizarea permite oricărei țări să beneficieze de cele mai noi realizări ale geniului uman. Unul din principalii factori competitivi ai țării noastre este capitalul uman, al cărui nivel de instruire este destul de înalt. O țară nu se poate menține în categoria câștigătorilor, dacă nu este caracterizată de o economie deschisă. Economia deschisă presupune eliminarea barierelor protecționiste, liberalizarea economiei prin tendința de creștere a ponderii exporturilor, impulsivarea fluxului de capital atât de intrări, cât și de ieșirile comerciale, informațional bilaterale, cu restul lumii. Deci, globalizarea supune activitatea economică unor noi

reguli de joc, iar țările mari sau mici, puternice sau slabe, devin egale în fața acestor reguli în cadrul schimburilor economice internaționale. În aceste condiții, prosperitatea națiunilor presupune competitivitate pe piețele internaționale, iar problematica competitivității economice, a dobândirii și menținerii avantajelor competitive devine una prioritară și foarte actuală. Anume combinarea avantajului comparativ, a specializării productive și mișcării de capital sub forma investițiilor directe conduce la creșterea competitivității.

1.2. Evoluția noțiunii și teoriei de competitivitate

Conceptele competitivității. Cu toate că termenul de competitivitate este recunoscut și utilizat, el rămâne să fie unul dintre cele mai vagi concepte din ultima decadă a secolului XX. O atenție specială a fost acordată acestuia din partea guvernelor și centrelor internaționale de business. Mulți teoreticieni au încercat să explice această noțiune și să dea o definiție. Există o multitudine de puncte de vedere referitoare la competitivitate. Competitivitatea poate fi analizată la nivel internațional, național de ramură și întreprindere. Nucleul principal care determină competitivitatea țării și care-i oferă posibilitate de a concura pe plan internațional este competitivitatea întreprinderii. Anume la nivelul întreprinderilor se formează competitivitatea ramurii, ce reflectă competitivitatea țării. Iar întreprinderile sunt competitive atunci când produsele și serviciile corespund standardelor internaționale și au cerere mare pe piețele din exterior. În opinia profesorului Carbaugh de la Universitatea din Washington, o firmă este competitivă dacă poate să producă bunuri sau servicii de calitate superioară și/sau la un preț mai scăzut decât rivalii săi interni sau externi. [31, p.3] Referitor la definiția dată de Carbaugh, prestarea de bunuri și servicii de calitate înaltă este o problemă actuală pentru toate întreprinderile, mai ales pentru acelea care doresc să pătrundă pe piețele din exterior. Deci, nivelul la care se generează competitivitatea este cel microeconomic. Însă nivelul la care se susține și se consolidează competitivitatea este cel macroeconomic. În continuare vom vorbi despre termenul de competitivitate la nivel macroeconomic cu referință la competitivitatea națiunilor.

Pentru început să definim competitivitatea. Fiind relatată prin intermediul termenului de concurență, la nivel general reprezintă capacitatea oamenilor, firmelor, economiilor naționale, produselor, serviciilor etc. de a supraviețui concurenței interne și internaționale, obținând avantaje economice din această activitate. Să devină competitive este scopul întreprinderilor, multinaționalelor, guvernelor, dar și al țărilor. Dacă pornim de la etimologia termenului, atunci putem defini competitivitatea drept o „tentativă de a reuși în domeniul economic, cel puțin la fel de bine ca și concurenții”. [101, p.349]

Referitor la acest concept Michael Porter se exprimă „a căuta și explica competitivitatea la nivel național este incorect. Ceea ce ar trebui să percepem este că prin ea se înțelege: determinanții productivității și rata creșterii productivității. Pentru a găsi soluții, trebuie să ne focalizăm nu asupra ansamblului economiei, însă mai curând asupra industriilor specifice sau a unor segmente specifice. [101, p.495] Michael Porter se întoarce la ideea că pe piața mondială concurează firmele și nu țările din diferite ramuri care creează competitivitatea țării.

Există puncte de vedere multiple în ceea ce privește competitivitatea (avem mai multe opinii referitor la competitivitate). Conform Dicționarului explicativ al limbii române, prin „însușirea de a fi competitiv se înțelege a fi susceptibil de a suporta concurența”. Dicționarul Le Petit Larousse definește „Caracterul de a fi competitiv” – susceptibil de a suporta concurența cu alții. Dicționarul de buzunar Le Robert prezintă competitivitatea ca „Căutarea simultană de către două sau mai multe persoane a aceluiași avantaj sau aceluiași rezultat”. Conceptele date de următoarele dicționare se axează pe puterea de a rezista concurenței acerbe care are loc între oameni, întreprinderi, țări etc. După A.Blanovschi, V.Căun, R.Garaz, S.Postolache, „Competitivitatea reprezintă capacitatea agenților economici de a câștiga, în condiții de concurență, competiția pe piața internă sau externă. Ea este legată de obținerea de bunuri economice sau de desfășurarea unor operațiuni comerciale ori financiare de o înaltă calitate și la costuri reduse, comparativ cu concurenții, ceea ce asigură pătrunderea, menținerea și consolidarea poziției pe o anumită piață, în raport cu alte bunuri economice. În condițiile unei puternice concurențe pe piața mondială, asigurarea competitivității constituie un obiectiv strategic primordial al agenților economici producători”. [33, p.45]

Autorul, analizând definiția dată de autorii precedenți, ajunge la concluzia că asigurarea competitivității constituie un obiectiv strategic al economiilor ce încearcă să penetreze pe piețele externe, făcând față concurenței înverșunate din interiorul țării, bazându-se pe producerea de bunuri de înaltă calitate și costuri reduse. După părerea Mariei Negreponi „Competitivitatea, criteriile ei și modul de a o aplica domină viața economică internațională și economia mondială se transformă într-un câmp de bătălie sângeroasă, unde nu supraviețuiesc decât câțiva învingători care și-au zdrobit adversarii mai înainte”. [101, p.45]

Autoarea în cauză privește competitivitatea ca o provocare spre o luptă continuă pentru întâietate, unde scopul scuză mijloacele. Forumul Economic Mondial definește competitivitatea ca fiind „abilitatea unei țări de a înregistra rate înalte ale creșterii PIB-ului pe cap de locuitor”. Definiția dată reflectă posibilitatea și abilitatea unei țări de a crea locuri de muncă, înalt remunerate, prin intermediul atractivității și, în același timp, al agresivității ce ar duce la creșterea PIB-ului per capita.

Organizația OCDE definește competitivitatea drept „capacitatea întreprinderilor, industriilor, regiunilor, națiunilor sau organismelor internaționale, aflate în competiție internațională, de a

asigura un venit relativ ridicat din valorificarea forței de muncă.” [27, p.17] Acest concept dat de OCDE prezintă competitivitatea ca abilitatea de a utiliza și valorifica populația activă și de a obține o bunăstare înaltă.

La nivel de națiune, competitivitatea poate fi definită în diferite moduri. Toate aceste abordări și clasificări au un numitor comun—acestea exprimă capacitatea și abilitatea țării respective de a utiliza în mod eficient oportunitățile de pe piața mondială. Institutul de Management și Dezvoltare are următoarea părere: „abilitatea unei țări de a crea valoare adăugată, acumulându-și bunăstare prin administrarea proceselor și produselor, atractivității și agresivității, globalității și proximității, coeziunii sociale și asumării riscurilor [IMD - Report 2003]. Stephane Garelli consideră că competitivitatea este capacitatea unor țări de a crea valoarea adăugată și astfel de a mări bogăția națiunilor, prin îmbinarea bunurilor și proceselor, atractivității și agresivității, globalității sau localizării și prin integrarea acestor relații într-un model economic și social. [104, p.32]

Aceste două definiții de mai sus vorbesc despre capacitatea unor țări, bazându-se pe aceleași elemente ce contribuie la prosperarea economică. Competitivitatea macroeconomică în sensul cel mai general poate fi definită drept capacitatea unei națiuni, măsurată prin comparație cu alte națiuni, de a forma un mediu economic, social și politic stabil, care să susțină crearea accelerată și durabilă de valoare adăugată. [142, p.123]

Analizând definiția dată de Dan Voiculescu referitoare la competitivitate, ajungem la concluzia că o țară fiind în concurență cu alte state și comparată cu ele, are capacitatea de a crea un mediu favorabil ce ar contribui la o dezvoltare fructuoasă. O altă definiție interesantă găsim în „Raportul economic anual pe 1994” al Direcției generale pentru probleme economice și financiare de pe lângă Comisia Uniunii Europene, ce analizează competitivitatea la nivel de țară: „Competitivitatea—se spune în documentul menționat — reprezintă capacitatea unei țări de a realiza coordonarea creșterii economice cu echilibrul extern, stând la baza performanțelor externe ale țărilor industrializate datorită importanței cheie pe care o are comerțul cu mărfuri și servicii. În mod tradițional, analiza competitivității s-a concentrat pe elemente de preț și cost. Totuși, economia industrială, subliniind rolul pe care îl deține diferențierea produselor în strategia competitivă a firmelor, a limitat acest tip de abordare, considerând că el nu constituie o bază adecvată pentru o evaluare comprehensivă a competitivității”. [13, p.111]

Această definiție pune accentul pe importanța strategiilor de diferențiere în comerțul internațional cu mărfuri și produse, dar în același timp se consideră că pe baza acestor strategii nu poate fi evaluată adecvat competitivitatea. După părerea lui B.Chistruga, țările care tind să fie competitive sunt inițial obligate să susțină și să asigure o creștere economică stabilă, ceea ce o reflectă, în primul rând, creșterea PIB – ului per capita. În opinia autorului, competitivitatea acestor

țări se compară cu nivelul PIB/locuitor, ce constituie un argument în plus în susținerea creării bogăției. [41, p.362]

Definiția generală a competitivității unei națiuni este capacitatea de a ameliora profund nivelul vieții populației, deținând un nivel maxim asupra pieței muncii. De fapt, prin această noțiune se evedențiază rolul statului în sporirea competitivității. După cum spune Michael Debonneuil și Lionel Fontagne, dacă dorim să analizăm economia unei țări, atunci este binevenită ideea de a studia competitivitatea ei, deoarece ea înglobează aproape toate procesele economice, sociale: politica educațională, de cercetare, relația între diferite păături sociale, creșterea economică, productivitatea națională, bugetul de stat, piața muncii, de bunuri și servicii. Toate aceste procese reprezintă o legătură directă cu noțiunea de competitivitate. [43, p.25]

Conform conceptului analizat mai sus, rezultă că indicatorii macroeconomici și microeconomici, ce reflectă situația economică a țărilor, ne arată nivelul competitivității. Competitivitatea este capacitatea de a plasa, forma și furniza bunuri și servicii la timp, primite de către cumpărătorii străini la un preț egal sau mai bun decât al potențialilor furnizori, în același timp câștigând cost de oportunitate datorită resurselor utilizate. [130, p.46] Din definiția dată vedem că producerea, furnizarea mărfurilor și a serviciilor la prețuri joase sau egale cu ale concurenților, datorită factorilor de producție utilizați și fără întârzieri constituie un atu pentru atingerea competitivității. Competitivitatea reprezintă capacitatea de a menține, într-o economie globală, un nivel de creștere acceptabilă pentru un nivel de viață al populației cu o distribuție echitabilă, oferind un loc de muncă la toți cei care doresc să muncească fără a reduce nivelul de viață al viitoarei generații[22] Capacitatea unei țări de a menține un nivel de trai decent, având posibilitate de a pune la dispoziția populației active posturi vacante cu salarii ce ar contribui și la creșterea nivelului de viață al viitoarei generații aceasta și reprezintă scopul competitivității.

O altă definiție ce reflectă competitivitatea la nivel de țară, în opinia profesorului Carbaugh, poate fi expusă în mai multe moduri, toate însă având un scop comun: abilitatea de a utiliza eficient posibilitățile de pe piața mondială. Referitor la competitivitatea internațională, el consideră că aceasta reprezintă „capacitatea unei națiuni, în condiții de piață liberă și de concurență loială, de a proiecta, produce și comercializa bunuri și servicii fie de calitate superioară, fie la un preț inferior față de produsele și serviciile altor națiuni”. [31, p.5]

Această definiție pune accent pe iscusința unei țări de a comercializa produsele și serviciile la prețuri accesibile și calitate înaltă în condiții de concurență loială.

Experții Institutului Internațional de Dezvoltare și Management din Lausanne, autorii „Raportului anual de Competitivitate Mondială”, definesc competitivitatea drept o combinație dintre veniturile unei țări, altele decât cele moștenite (resursele naturale) sau create (de ex.,

infrastructura), și procesele prin intermediul cărora ele sunt transformate în rezultate economice ce pot fi utilizate pe piața mondială. Una din cele mai cotate definiții este cea dată de către Președintele Comisiei în Competitivitatea Industrială Michael E. Porter: „Competitivitatea reprezintă nivelul la care o națiune, fără cheltuieli suplimentare și la condiții de piață, produce bunuri și servicii care trec testul pieței internaționale, menținând sau extinzând simultan venitul real al cetățenilor săi”. Mai există și alte modalități de abordare a competitivității în literatura de specialitate în termeni de „abilitatea de a vinde” și de „atractivitate locală”. Prin abilitatea de a vinde se are în vedere capacitatea unei țări, și anume a întreprinderilor, de a pătrunde pe piețele externe și de a-și realiza produsele și serviciile sale. Atraktivitatea locală reprezintă capacitatea țării de a crea un mediu investițional favorabil și stabil pentru a atrage capital: investiții străine directe și de portofoliu. Competitivitatea, fiind un concept de utilizare largă, poate fi analizat pe grupuri de țări, la nivel de țară, industrie sau firmă. Există două abordări principale ale conceptului, propuse de către Kirsty Hugues: [76, p.5]

- Una abordează competitivitatea ca pe o problemă de eficiență relativă, fie dinamică, fie statică. Abordarea dinamică, numită și competitivitate sau perspectivă dinamică, se definește prin capacitatea de a rămâne competitiv pe termen lung, având în vedere procesele prin care sursele de avantaje competitive pot fi valorificate. Cea statică, numită și analiză comparativă, constă în stabilirea poziției competitive, la un moment dat. Eficiența relativă putând fi măsurată pe baza nivelelor de performanță (de ex: nivelul productivității, creșterea acesteia, etc.).
- A doua abordare consideră competitivitatea ca pe o reprezentare a performanțelor în comerțul internațional. În acest context, competitivitatea apare ca o interdependență dintre relațiile economice interne și externe. Ea se limitează adesea la comparația performanțelor globale și sectoriale ale națiunilor pe baza comerțului exterior (performanțele putând fi măsurate prin cotele deținute pe piețele din exterior, prin excedentul sau deficitul balanței comerciale, prin diferența dintre importuri și exporturi).

Analizând diferite opinii referitoare la conceptul de competitivitate, propunem următoarea formulare a definiției:

În opinia noastră, competitivitatea este capacitatea unei țări de a crea un mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor autohtone, utilizând strategiile de costuri reduse, de diferențiere, de substituție, ce duc la creșterea productivității muncii, creând posibilități de penetrare pe piețele externe și formând prin intermediul lor valoare adăugată; punând la dispoziția cetățenilor locuri de muncă cu remunerare înaltă ce sporește puterea de cumpărare, contribuind la creșterea economică și la stabilirea unui mediu social echilibrat. Această definiție propusă de noi este reflectată în figura 1.

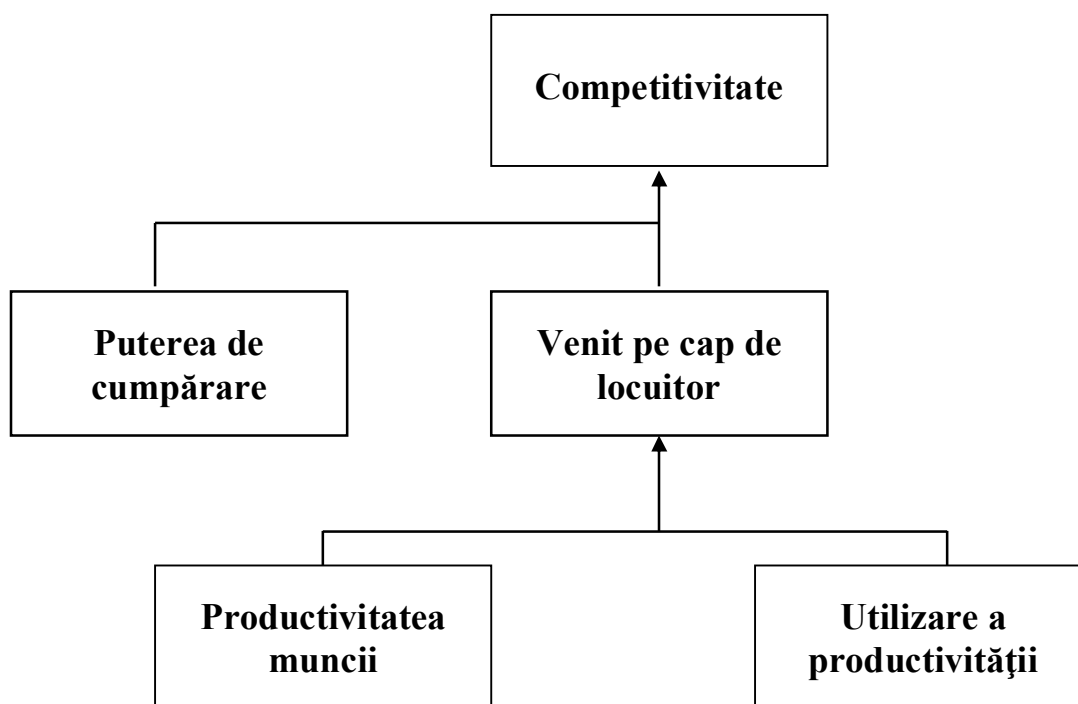

Figura 1. Descompunerea competitivității

Sursa: investigațiile și elaborările autorului

Evoluția teoriei competitivității.

Competitivitatea este în concordanță cu următoarele 3 grupe de teorii:

În primul rând, cu teoria comerțului internațional, deoarece pentru determinarea competitivității țara, de obicei, se compară cu alte state în efectivitatea (productivitatea) diviziunii internaționale a muncii.

În al doilea rând, cu teoria organizării spațiale a forței de producție, industria fiind principalul obiect al cercetărilor empirice în procesele concurențiale.

Și, în al treilea rând, cu teoria capitalului uman, utilizarea efectivă a acestuia reprezentând fundamentul pentru crearea economiei competitive.

Drept concluzie a adepților teoriilor competitivității, enumerate mai sus, putem conchide că caracteristicile unei țări competitive sunt următoarele:

- Productivitatea muncii înalte datorită utilizării resurselor existente;
- Creșterea economică prin dezvoltarea ramurilor tradiționale și celor noi prin introducerea inovațiilor în producție;
- Producerea bunurilor și serviciilor de calitate, capabile să satisfacă cererea internă și externă;
- Utilizarea rațională a resurselor naturale;

- Prefacerea neajunsurilor în avantaje concurențiale;
- Ca rezultat – un nivel de viață înalt.

Pentru a înțelege mai bine noțiunea de competitivitate, vom încerca să o analizăm prin prisma câtorva teorii ale comerțului internațional. Comerțul internațional a devenit o preocupare primordială, datorită creșterii interdependențelor dintre state, manifestată prin creșterea volumului exporturilor și importurilor. Că din comerțul internațional se câștigă este un lucru tot atât adevărat și astăzi, pe cât era cu câteva mii de ani în urmă. Pot obține câștig acele țări în care nivelul productivității muncii este mai înalt. În mod tradițional, competitivitatea internațională a unei țări a fost explicată de teoriile comerțului internațional, începând cu Adam Smith. Totuși, astăzi economia la nivel global devine prea complicată pentru a fi explicată de tradiționalele teorii de comerț. Pe parcursul secolului XX, economiștii au ajuns la concluzia că ultima forță generatoare a creșterii economice a fost investiția în capitalul fizic, în infrastructură și în cercetare-dezvoltare.

Comerțul bazat pe avantajul absolut: Adam Smith

Pornind de la avantajele diviziunii muncii între țări, după opinia lui Adam Smith, comerțul dintre două țări este bazat pe un avantaj absolut. În cazul în care o țară este mai eficientă decât alta sau are un avantaj absolut în producția unui bun, atunci ambele țări pot câștiga prin specializarea producției bunurilor în care au avantaje absolute, schimbând o parte din producție cu altă țară pentru bunul în care deține dezavantaj absolut. Prin intermediul acestui proces, resursele sunt utilizate eficient și productivitatea ambelor bunuri va crește. În viziunea lui Smith, avantajul absolut în comerțul exterior constă, deci în diferența de cost, respectiv de preț, pentru aceeași marfă produsă în țări diferite, înzestrate cu condiții diferite de producție, de abilitatea și experiența de a le produce. [135, p.641-646] După părerea lui Adam Smith, schimburile de mărfuri au loc pe baza legii valorii, avantajul absolut al acestor schimburi constă în diferența de costuri, pentru marfa dată, pe baza comparației mărimii absolute a acestor costuri între producători. Spre exemplu, Moldova are condiții favorabile pentru a produce cereale, iar Rusia deține mari rezerve de petrol, atunci producția totală poate fi sporită dacă Republica Moldova produce numai cereale, iar Rusia numai petrol, consumul acestor produse efectuându-se prin schimburi comerciale. Smith considera că toate țările vor câștiga din comerțul liber și din politica, *laissez – faire*. Comerțul liber va influența asupra resurselor din lume pentru a fi utilizate eficient, maximizând bunăstarea în lume. El susține, de asemenea că comerțul liber va duce la crearea surplusurilor și obținerea bunurilor necesare și este de părerea că procesul de diviziune a muncii va stimula creșterea economică la nivel național și internațional.

Apare fireasca întrebare: ce se întâmplă dacă una din țări, de exemplu Rusia, este superioară Moldovei la ambele capitole? Înseamnă, oare aceasta că R.Moldova nu câștigă din comerțul reciproc? La această întrebare ne dă răspuns legea avantajului comparativ.

Comerțul bazat pe avantajul comparativ: David Ricardo

Una dintre legile cele mai importante și încă neînțelese ale economiei, cu o mulțime de exemple practice, prezentată în 1817 de către David Ricardo în lucrarea sa „Principiile economiei politice și ale impunerii”. Originalitatea teoriei ricardiene a comerțului internațional constă în faptul că ea separă radical specializarea și competitivitatea datorită utilizării conceptului de costuri comparative. [135, p.646-662]

În cunoscutul exemplu al Portugaliei și Angliei, prima este mai competitivă decât a doua în producțiile respective, vinul și postavul, dar în ceea ce privește avantajele comparative (costul comparativ vin/postav al Portugaliei este inferior celui al Angliei), ea este interesată să neglijeze postavul pentru a se dedica producției vinului. După părerea lui Ricardo, ambele țări aveau un avantaj relativ pe baza căruia se impunea specializarea lor în producerea uneia din cele două mărfuri: Portugalia - în producția de vin, iar Anglia - în producția de stofă. O țară, conform acestei legi, poate dispune de un avantaj comparativ în ce privește producția unui bun chiar dacă nivelul său de productivitate în producerea bunului respectiv este mai scăzut decât în oricare altă țară. Deci, o națiune dispune de un avantaj comparativ acolo unde marja ei de superioritate este mai mare sau unde marja ei de inferioritate este mai mică. Avantajul comparativ arată că chiar și națiunile care sunt extrem de slab productive în fabricarea tuturor bunurilor pot câștiga din competiția internațională. Ricardo s-a bazat în analiza sa pe legea valorii, care consta în munca depusă, care este necesară producerii unui articol. El, la fel, accentua rolul capitalului (echipamente, clădiri etc.), care este decisiv în organizarea procesului de producție. În acest caz, specializarea este explicată de factorii naturali. Teoria ricardiană a costurilor comparative de producție și a avantajelor relative prin comerțul internațional constă în următoarele idei. [135, p.646-662]:

- Specializarea țărilor trebuie să se bazeze pe avantajul comparativ;
- Specializarea este necesară în producerea anumitor mărfuri pentru care țara respectivă dispune de anumite avantaje atât naturale cât și dobândite;
- Criteriul acestei specializări trebuie să fie avantajul comparativ, exprimat în unități de muncă sau pe baza legii valorii, întemeiată pe munca necesară, cheltuită pentru producerea mărfurilor respective;
- Avantajul relativ constă în posibilitatea de a produce o marfă într-un timp de muncă relativ mic în comparație cu altă marfă din aceeași țară, chiar dacă pentru această marfă s-a cheltuit mai mult timp de muncă decât în alte țări, respectiv chiar dacă volumul absolut al cheltuielilor de timp este mai mare decât în alte țări pentru aceeași marfă.

Deci, avantajul specializării țărilor în producție și export constă în obținerea mai multor produse cu aceeași muncă sau obținerea acelorași produse cu o cheltuială mai mică de muncă, atât la nivel de țară cât și mondial.

Condiția și consecințele principiului avantajului relativ în comerțul internațional constau, după părerea lui David Ricardo, în practicarea unei politici liberschimbiste, avantajul relativ ar fi asigurat automat nu numai de alocarea rațională a resurselor în producție, ci și de o diviziune internațională optimă.

Teoria costurilor comparative de producție și a avantajelor relative în comerțul internațional a devenit suportul politicii liberschimbiste. Această teorie are meritul incontestabil de a explica participarea țărilor mai puțin dezvoltate la comerțul internațional prin corelarea productivității muncii din cadrul unor industrii ale unei țări cu salariile plătite muncitorilor din industria respectivă. Legătura dintre productivitatea muncii și salarii este una directă în sensul că industriile, caracterizate printr-un nivel ridicat al productivității muncii, plătesc salarii mai mari decât țările cu productivitate scăzută. Plata unor salarii mai scăzute reprezintă pentru țările în curs de dezvoltare singura modalitate de obținere a unui avantaj de cost în raport cu țările dezvoltate, nivelul redus al salariilor având rolul de a compensa decalajul în ce privește productivitatea muncii. Astfel, nivelul redus al salariilor unor țări industrializate precum China, Korea și unor țări în curs de dezvoltare, spre exemplu, Republica Moldova, le creează avantaje de cost comparative. Anume China, datorită forței de muncă ieftine și abundente, devine în perioada actuală o amenințare pentru Triadă.

Teoria HOS: înzestrarea cu factori de producție

Teoria avantajelor comparative a lui Ricardo, de la începutul sec. XX a fost reluată de Hecksher-Ohlin-Samuelson. Modelul lor poartă denumirea de „Teoria proporției factorilor de producție și a egalizării factorilor și a veniturilor”. Aportul lor constă în explicarea existenței diferențelor dintre costul de producție care face avantaje comparative țărilor. După părerea cercetătorilor, acestea se reflectă în dotarea cu factori a țărilor. Această dotare cu factori corespunde proporției relative de stocuri de muncă, pământ, capital care sunt imobilizate pe teritoriul unei economii naționale. Ei au dedus o „teoremă”: țările au interes de a se specializa în producerea și exportarea bunurilor ai căror factori de producție sunt mai abundenți, deci au și un preț mai redus. Conform acestei idei, Argentina, bogată în pământuri ce permit creșterea animalelor domestice, se specializează în producerea cărnii și aceste exporturi îi permit să cumpere produse manufacturate. La fel și Republica Moldova, fiind dotată în factori primari, are aceeași specializare: agricultură, viticultură, pomicultură etc. După aceeași logică, China, bogată în factori de muncă, se specializează în producerea de textile și confecții. Modelul Hecksher și Ohlin nu adaugă nimic nou

la demonstrația ricardiană, dar arată utilizarea valorii-muncă drept profit a costurilor de oportunitate a factorilor pe curba posibilităților de producere. [119, p.46-49]

Samuelson, servindu-se de acest model, a format modelul HOS – pentru a demonstra că la începutul anului 1950 liber-schimbismul trebuie să conducă la egalizarea remunerării factorilor de producție la scară internațională. Aplicarea modelului duce la următoarele consecințe: în primul rând, pentru o țară dată, specializarea, conduce la reducerea abundenței factorilor care intră în producția bunurilor exportate, în timp ce importul mărește oferta factorilor rari, care sunt integrați în produsele cumpărate din exterior. În al doilea rând, scăderea ofertei factorilor abundenți provoacă o creștere a remunerării, pe când creșterea ofertei factorilor rari duce la micșorarea remunerării. În sfârșit, datorită liber-schimbismului, egalizarea remunerării factorilor se va realiza în toate țările coeschimbiste. De asemenea, specializarea va stabili o alocare optimă a factorilor pe piața mondială devenită omogenă. Egalizarea remunerării factorilor corespunde egalizării productivității lor. Specializarea este o cale spre atingerea competitivității lor. Prima reînnoire a teoriei ortodoxe este constituită prin introducerea celui de-al patrulea factor de producție, tehnologia primii cei trei fiind pământul, munca și capitalul. Anume tehnologia va avea ca efect dinamizarea teoriei avantajelor comparative și permiterea introducerii în analiză a unui nou actor: firma multinațională. Progresul tehnic deschide o cale revoluționară: posibilitatea modificării unor avantaje comparative ale unei țări. De exemplu: avantajul comparativ (sau absolut) „gap tehnologic”, de care a beneficiat economia americană începând cu cel de-al doilea război mondial până la mijlocul anilor '60. Pe de altă parte, ea permite de a ameliora productivitatea factorilor tradiționali, ceea ce revine la schimbului cantității. În termenii eficacității productive, un muncitor care lucrează cu o mașină nouă mai performantă, poate să producă o cantitate mai mare de bunuri decât unul care lucrează cu o mașină mai puțin eficientă. Deci, s-ar putea spune că muncitorul care beneficiază de o tehnologie avansată de două ori mai productivă, „produce” ca doi muncitori care lucrează cu mașini vechi. Această explicație a permis de a realiza „paradoxul lui Leontiev”, - un caz relevant în anii '50. Dorind să testeze validitatea teoremei lui Heckscher - Ohlin în ceea ce privește cazul SUA, Leontiev a descoperit că avantajul comparativ al economiei americane nu se baza pe abundența factorului de capital, ci pe factorul de muncă, și anume cea calificată. Teoria înzestrării cu factori de producție a lui Heckscher și Ohlin a însemnat, fără îndoială, un mare pas spre calea determinării relațiilor comerciale. Teoria dată abordează problema avantajului comparativ numai la nivel de națiune, ignorând rolul important al firmelor, industriilor și societăților transnaționale în desfășurarea comerțului internațional. Teoria înzestrării cu factori ne poate răspunde la unele probleme legate de tendințele generale de specializare internațională, dar nu poate da un răspuns concret de ce țările exportă sau importă anumite produse. După părerea autorilor, specializarea diferitelor țări ale lumii

în producție și în comerțul internațional, deci diviziunea internațională a muncii în ansamblu, sunt mai eficiente datorită soluționării lor în funcție de înzestrarea naturală a fiecărei țări cu factori de producție. De asemenea această teorie, înzestrată abundant cu factori fizici și economici de producție, nu sesizează importanța guvernelor în atingerea competitivității prin modificarea la orice moment a factorilor de producție, transformând dezavantajele în avantaje și invers prin: rata dobânzii, subvenții, măsuri tarifare și netarifare.

Investigațiile autorului, reflectate mai sus, ca o abordare a competitivității internaționale în sens macro își au originea din teoria avantajului comparativ. Teoria avantajului comparativ a constituit o antiteză a perspectivei mercantiliștilor care credeau în export și recomandau un control guvernamental strict asupra tuturor activităților economice de interes economic național. Pe de altă parte, conținutul de bază al teoriei avantajului comparativ a lui Ricardo și teoria factorului abundant a lui Heckscher-Ohlin constau în faptul că țările vor produce și vor exporta acele bunuri și servicii la care au un avantaj comparativ de cost sau preț. Teoriile lui Adam Smith, David Ricardo și Heckscher constituie doar puncte de plecare în explicarea competitivității, fără a fi însă de prea mare ajutor în identificarea tipurilor de produse care să asigure succes pe piața mondială. Analizele care recunosc competitivitatea drept o desfășurare a teoriei avantajului comparativ se ciocnesc de faptul că competitivitatea unei națiuni depinde de avantajul ei la prețul bunurilor și serviciilor pe piața internațională. De altfel, rolul prețului în determinarea competitivității a fost studiat minuțios de către economiști, problema apărând la măsurarea prețului competitivității. Departamentul de Economie și Statistică al Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) măsoară competitivitatea unei națiuni la nivel global ca suma importurilor și exporturilor sale competitive, în care importul competitiv a fost estimat prin intermediul raportului prețului actual la prețul de piață al producției. Exportul competitiv a fost calculat în ansamblu cu prețul de piață a țării gazdă și prețul de import pe piața respectivă. Unele dintre aceste studii, încorporând fluctuațiile pieței internaționale (de schimburi) de comerț, măsoară prețul competitiv. Totuși, astăzi economia la nivel global devine prea complicată pentru a fi explicată de tradiționalele teorii de comerț. Bazele comerțului și ale competitivității au fost explicate prin intermediul diferențelor dintre națiuni în ce privește productivitatea factorilor de producție sau a gradului de înzestrare cu astfel de factori. Dar am văzut că teoriile clasice și neoclasice nu au putut explica unele evenimente ale comerțului internațional, realitatea demonstrează că într-o lume dinamică, schimbarea tehnologică se produce în cadrul diferitelor națiuni, în ritmuri diferite și cu o amplitudine diferită. Spre deosebire de teoriile clasice și neoclasice, care nu au putut da un răspuns la unele întrebări, teoriile moderne au criticat teoriile sus menționate, și anume teoria proporției factorilor de producție, axându-se pe caracterul prea abstract al acesteia, încercând să ia în considerație unele date ignorate în trecut, în funcție de

unele aspecte ale progresului științific, tehnic și tehnologic, abordate în următoarele teorii, așa ca: a neotehnologiilor, dintre care fac parte: „Teoria decalajului tehnologic”, având ca promotor pe Posner, „Teoria ciclului de viață al produsului”, „Teoria disponibilităților produselor pentru comerțul internațional”, „Teoria determinantelor concurențiale”, care încearcă să explice rolul țărilor în edintificarea și menținerea avantajelor competitive ale firmelor pe piețele internaționale.

Teoriile comerțului internațional sub incidența neotehnologiilor

Piața reacționează în mod diferit la produse finite, semifabricate, materii prime, alți factori și produse. Piața produselor finite e influențată, într-o mare măsură, de conjunctura economică a pieței factorilor de producție. Datorită acestui fapt, statele vor încerca să-și valorifice la maxim avantajele comparative de pe o a doua piață. Ele vor alege să producă acele bunuri sau să utilizeze acele metode, care le permit folosirea într-o proporție mai mare a factorilor de producție relativ mai abundenți și mai ieftini. Abordarea neotehnologică aduce în discuție noi determinanți ai schimburilor internaționale: evoluția tehnologică și apariția de noi produse, ambele rezultate ale progresului tehnico-științific, ce știm cu toți că este un indicator al competitivității țărilor. Această abordare cuprinde două teorii complementare:

- a decalajului economic al lui M. Posner;
- a ciclului de viață a produsului a lui R. Vernon.

Teoria decalajului tehnologic. Această teorie vizează ca factor determinant al comerțului exterior *capacitatea de inovare a statelor în domeniul tehnicii și tehnologiei*.

M.Posner explică avantajul tehnologic al firmelor inovatoare prin intermediul activității de dezvoltare și cercetare, efectuate de acestea. Investițiile realizate în acest domeniu permit companiilor care le efectuează să-și îmbunătățească echipamentele, tehnicile de producție și procesele de fabricație, să-și eficientizeze activitatea de producție în general. Promotorii acestei teorii susțin că activitatea de cercetare–dezvoltare generează și ameliorarea tehnicilor manageriale folosite în structurile organizaționale, și ajută firmele în procesul de inovare și comercializare a produselor. Aceste activități permit obținerea unor importante economii de scară, care se constituie în bariere de intrare pe piață pentru noile companii.

Bazându-se pe o intensă activitate de cercetare și dezvoltare, firmele își creează un adevărat “capital de cunoștințe” în ceea ce privește inovarea produselor, activitățile de comercializare, marketing, furnizare de piese de schimb și menținere a competitivității produselor lor. Posner susține că firmele care introduc pe piață un produs nou pot beneficia de un monopol de exploatare până în momentul în care firmele concurente reușesc să imite produsul sau să lanseze pe piață un produs similar. El afirmă că avantajul tehnologic al unei companii (în comparație cu competitorii străini) este în măsură să confere țării inovatoare un nou avantaj comparativ. M. Posner

demonstrează existența unui coeficient de corelație ridicat între exporturile unui stat și eforturile sale privind activitatea de cercetare. În țările care investesc mult în cercetare și dezvoltare procesul de inovare este mai pronunțat, are loc o înnoire mai puternică a produselor, fapt care le permite să mențină un decalaj important față de restul lumii. [111, p.323-341]

Acest decalaj le asigură o poziție de monopol în privința exportului produselor respective, care, chiar dacă temporar, le aduce mari avantaje, asigurându-le o eficiență ridicată a comerțului exterior, întrucât nu există riscul unei concurențe serioase din partea partenerilor lor rămași mult în urmă sub aspectul nivelului tehnologiei folosite. Datele statistice confirmă aceste afirmații.

După cum cunoaștem, cea mai mare parte a exporturilor țărilor dezvoltate este realizată de ramurile economice în care se fac cheltuieli mai mari de cercetare–dezvoltare și de stimulare a inovațiilor. Cercetările efectuate de P. Krugman au arătat că produsele noi încep să fie fabricate, în primul rând, în țările dezvoltate și abia după o anumită perioadă de timp în țările în curs de dezvoltare. El afirmă că monopolul tehnologic al țărilor dezvoltate este erodat continuu prin transferul de tehnologie (direct și indirect) către țările în curs de dezvoltare și nu poate fi menținut decât printr-o constantă activitate de inovare. Preocupările de măsurare a efortului de cercetare și dezvoltare a influenței lor pozitive asupra competitivității unei țări pe piața mondială au dus la concluzia că partea cea mai mare a exportului țărilor dezvoltate este dată de ramurile economice în care se fac mari cheltuieli de cercetare și dezvoltare, de stimulare a inovațiilor. Pentru a arăta legătura dintre cercetare, inovare și export, au fost calculată o serie de coeficienți reprezentativi în țările dezvoltate, ca de exemplu: ponderea cheltuielilor de cercetare în totalul vânzărilor și a personalului cu calificare superioară în totalul angajaților (unei ramuri, unei țări), ponderea exportului în totalul vânzărilor, ponderea soldului balanței comerciale în totalul vânzărilor etc. [78, p.69-73] Studiile empirice au demonstrat cum producția unui bun nou se deplasează dinspre țara inovatoare spre alte țări dezvoltate, apoi spre noile state industrializate și, în sfârșit, spre alte state în curs de dezvoltare. Drept exemplu de țară dezvoltată, clasându-se pe primul loc conform indicatorului competitivității tehnologice, este SUA, urmată de Finlanda, Japonia, inovațiile deplasându-se spre statele noi industrializate Taiwan, Hong Kong și spre țările în curs de dezvoltare.

În unele teorii moderne specializarea este determinată de dezvoltarea tehnologică. În acest caz, factorul cheie al comerțului extern iar este capacitatea inovațională în domeniul tehnologic. Ideea esențială a acestei lucrări constă în : procesul inovațional este mai pronunțat în țările unde cheltuielile de cercetare–dezvoltare sunt înalte, permițând acestora să-și mențină un avantaj față de restul lumii. Acest avantaj le oferă o poziție de monopol tehnologic temporar, care va aduce câștiguri substanțiale din exportul bunurilor respective. Relația dintre inovația tehnologică și competitivitate mai poate fi

explicată și pe baza teoriei ciclului internațional al produsului. *Teoria ciclului de viață al produsului*. R. Vernon a dezvoltat teoria ciclului de viață al produsului în baza observațiilor sale privind majoritatea produselor noi apărute în secolul XX. Punctul de plecare al acestei teorii este ideea că avantajul relativ nu este static, dat o dată pentru totdeauna, ci se poate schimba în timp, în funcție de modificările care pot interveni în acțiunile întreprinse pentru valorificarea respectivului produs pe piața mondială și de reacțiile pe care le au față de el concurenții reali sau potențiali. [141, p.190-207]

Această teorie consideră inovația tehnologică fiind un factor cheie pentru determinarea structurii comerțului internațional cu produse manufacturate. Majoritatea acestora urmează un ciclu de viață, compus din următoarele patru faze: lansare, creștere, maturitate și declin, cărora le corespund fluxuri comerciale diferite.

- În *faza de lansare* produsul nou e lansat pe piață de către firmele inovatoare din țara de origine. Acesta e lansat în vederea testării lui pe piața țării de origine. La acest moment al ciclului de viață, produsul reprezintă un lux din punct de vedere economic, iar motivațiile de consum sunt altele decât prețul. Aceasta permite firmelor care lansează produsul să perceapă prețuri foarte ridicate la început. După o testare reușită a pieței, firmele inovatoare se vor îndrepta spre piețele externe. Pe măsură ce începe să se contureze cererea pentru noul produs și în alte țări cu venituri ridicate, produsul intră în comerțul internațional. În această perioadă, țara de origine deține monopolul producției și comerțului cu bunul în cauză.
- În *faza de creștere* produsul se stabilizează în termene tehnologice, prețul lui începe să scadă și el începe să fie produs la scară largă. Creșterea cererii pentru acest bun în alte țări dezvoltate conduce la localizarea unor centre de producție în acestea din urmă. Produsul poate fi fabricat atât de firme din aceste țări, cât și de firme originare din țara inovatoare. Exportul țării de origine a produsului se reduce pe măsură ce crește producția și exportul țărilor dezvoltate ce beneficiază de inovație.
- În *faza de maturitate* procesul de producție se simplifică, se standardizează și producerea bunului în țara de origine, care are avantaj comparativ în domeniul tehnologiilor noi, nefiind competitivă. Prețul produsului devine principalul element de concurență. De aceea, producția va migra spre statele în care costurile de producție sunt mai reduse. Încorporarea într-o mai mare măsură a cunoștințelor de fabricare în tehnologiile de producție cauzează migrarea producției în țările industrializate și în cele în curs de dezvoltare, abundente în forță de muncă ieftină.

- În *faza de declin* țara inovatoare începe să importe produsul pe care l-a lansat și se orientează spre obținerea de noi inovații, ciclul descris mai sus urmând să se repete pentru un alt produs.

Produsele se obțin la începutul ciclului de viață prin antrenarea unei mari cantități de muncă calificată și de cunoștințe noi, urmând ca spre sfârșitul acestuia metodele de producție să devină intensive în tehnologii de producție standardizate și forță de muncă necalificată. Din bunuri de lux în faza de lansare, accesibile decât consumatorilor cu venituri ridicate, produsul devine un bun de consum obișnuit.

Teoria ciclului de viață al produsului privește comerțul internațional prin prisma modificării în timp a avantajelor competitive ale statelor partenere. Dacă producătorul dorește ca produsul să se mențină în etapa de maturitate mai mult timp, atunci un substituibil al acelui produs trebuie lansat în perioada de maturitate. Dacă etapa de maturitate se așteaptă a fi scurtă, produsul nou / înnoit trebuie lansat mult mai repede.

Vernon analizează fluctuațiile avantajului competitiv dinamic relativ în comerțul internațional, rezultate din „etapele ciclului de viață” al unui produs nou, inovat. Ca rezultat al acestei teorii, produsele sunt exportate doar în faza de maturitate, când piața internă este saturată. O țară nu mai produce un produs când este mai ieftin de a-l importa, consecință a standartizării și schimbării monopolului țării prin lansarea noilor produse ce vor urma aceeași cale.

Teoria ciclului de viață al produsului, alături de alte teorii, evidențiază caracterul dinamic al comerțului internațional. Comerțul internațional și dezvoltarea economică a națiunilor se găsește într-o legătură direct proporțională, încât prosperitatea acestora este de neconceput în absența lui.

Teoria disponibilității produselor pentru comerțul internațional

Ideea de bază a studiului efectuat de Irving E. Kravis este că orice țară tinde să importe mărfurile care nu pot fi produse în cantități mai mari decât cele necesare consumului intern și în condiții mai avantajoase decât în alte țări. În viziunea lui Kravis, disponibilitățile de export depind de 4 factori [135, p.676]:

- înzestrarea cu resurse naturale;
- amploarea și semnificația diferențierii produselor;
- progresul tehnologic în decursul timpului;
- politica economică externă a statului respectiv.

Diferențierea produselor poate impune la export chiar produse mai scumpe decât cele cu o calitate superioară față de mărfurile din alte țări, determinându-i pe clienți să le solicite. Progresul tehnic stimulează comerțul internațional sub două aspecte:

- fie prin reducerea costurilor și deci a prețurilor, sporind competitivitatea mărfurilor respective pe piața mondială;

- fie prin diferențierea calitativă a produselor, impunându-le, deoarece alte țări nu pot fabrica produse și servicii de calitate respectivă.

Teoria disponibilității produselor pentru comerțul internațional atrage, deci, atenția asupra faptului că în explicarea structurii importului și exportului unei țări și, respectiv, a fluxurilor comerciale trebuie să se țină cont atât de factorii naturali (resursele și repartiția lor geografică), cât și de factorii economici (costuri, prețuri, competitivitate etc.), precum și politici (politica economică externă a fiecărui stat).

Teoria determinantelor concurențiale

Recent, Michael Porter reprezentant al școlii de Business din Harvard, a introdus o nouă teorie a competitivității, deseori numită modelul „diamant”, bazându - se pe concluziile studiilor precedente asupra competitivității întreprinderilor [1980, 1985] în analiza competitivității naționale. Autorul, în 1989, propune un model care are scopul de a explica rolul țărilor în identificarea și menținerea avantajelor competitive ale firmelor pe piețele internaționale. Porter de la început subliniază faptul că pe piața internațională, în primul rând, concurează firmele, și nu țările. [110, p.69-131]

Modelul lui Porter deține ideea că, în pofida globalizării producției și a schimburilor, avantajul competitiv este creat și susținut printr-un proces puternic localizat, spațiile naționale fiind cele care prin specificul lor economic, instituțional, cultural permit sau nu dezvoltarea unor activități economice, subramuri sau ramuri economice. Factorii considerați de Porter drept determinanți pentru avantajul competitiv sunt grupați în mai multe categorii, la fel de importante fiind și relațiile dintre aceștea. Sistemul în ansamblul său are structura unui diamant, de unde și denumirea pe care a căpătat-o modelul.

Conform modelului lui Porter, factorii determinanți pentru crearea și susținerea avantajului competitiv la nivel național sunt grupați în patru categorii:

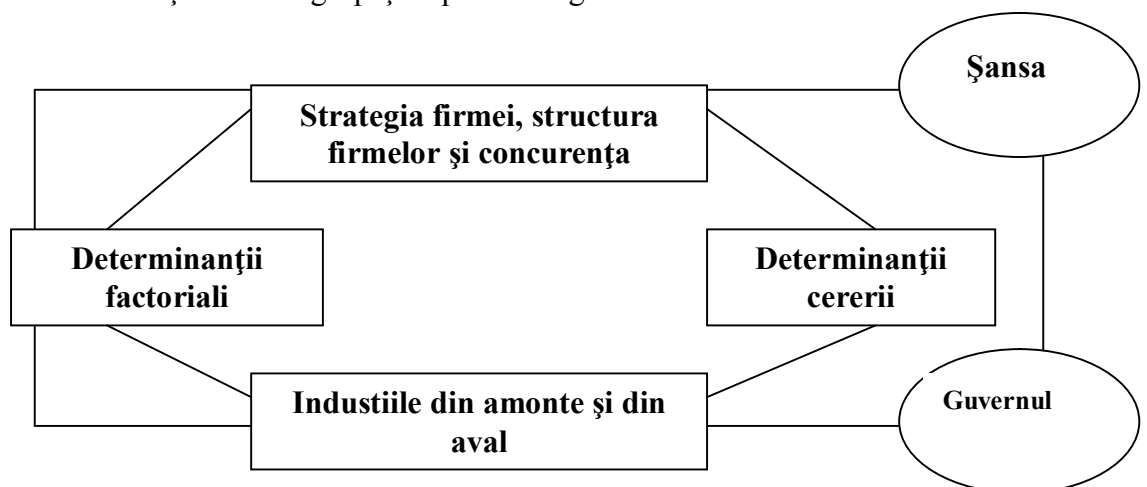

Figura 2. Avantajul concurențial al națiunilor

Sursa: Porter M. *L'Avantage concurrentiel des nations*. –Paris: Inter Edition, 1993 și completările autorului

- F1. Determinanții factoriali arată dotarea țării cu factori de producție: resurse umane, resurse naturale, resurse de cunoștințe: tehnice, științifice, de piață, capital, structura pieței financiare, infrastructura;
- F2. Determinanții cererii interne ce reflectă: nivelul și structura acesteia ce determină o calitate înaltă a produselor, gradul de sofisticare, capacitatea de a formula nevoi cu caracter anticipativ;
- F3. Industriile din amonte și din aval indică legăturile dintre industrii. Activitățile cu care o anumită ramură intră în legătură în amonte sau în aval, fiind amplasate în aceeași țară, contribuie, prin nivelul lor de dezvoltare a respectivei ramuri, la creșterea competitivității internaționale datorită accesului mai mare la subansamle;
- F4. Strategiile și structurile organizaționale ale firmelor și anume utilizarea și aplicarea lor determină competitivitatea internațională a unei țări. [110, p. 69-131]

Climatul concurențial este decisiv pentru crearea și menținerea avantajelor competitive ale firmelor datorită concurenței acerbe dintre întreprinderi în interiorul țării. Rivalitatea dintre mai multe întreprinderi este favorabilă, deoarece ea impune creșterea calității, reînnoirea lor, determinarea apariției de noi produse și servicii etc.

Analizând acești factori, ajungem la concluzia că condițiile ofertei sunt apropiate de noțiunea dotării factoriale a teoriei comerțului internațional. Totuși, pentru M. Porter noțiunea de factori este mai vastă; spre deosebire de teoriile clasice care făceau referire doar la factorii de bază, el atrage atenția asupra unor factori mai avansați ce reflectă mai bine nivelul actual de dezvoltare a industriilor.

Al doilea „vârf al diamantului” include condițiile cererii, ce descriu natura și mărimea pieței naționale și, în special, gradul de sofisticare. Din perspectiva teoriei sale, cererea internă are următoarele attribute: compoziția cererii, dimensiunile și tipul creșterii cererii. Economiiștii au identificat, de asemenea importanța condițiilor de cerere în comerțul internațional.

Strategia, structura și rivalitatea firmelor formează al patrulea „vârf al diamantului”. Acest determinant reprezintă mediul în care firmele sunt create, organizate și conduse. Se știe că succesul țării, al întreprinderilor depinde de strategiile pe care le adoptă acestea. Analiza condițiilor concurențiale, anume rivalitatea dintre întreprinderi, ia în considerare caracteristicile structurale ale industriei și strategiile întreprinderilor ce stimulează creșterea competitivității. O importanță aparte este acordată și furnizorilor unei industrii și sectoarelor apropiate, fapt datorat procesului de producție și distribuție în ansamblu în analiza competitivității. În această perspectivă, relațiile puternice și de lungă durată cu furnizorii și distribuitorii constituie un atu. Porter este de părerea că anume firmele care se confruntă cu o concurență acerbă, reușesc pe piețe externe. Factorii sus - menționați au, conform teoriei lui M. Porter, un rol important în

crearea unei creșteri economice, și anume în ridicarea competitivității. Însă elementele fundamentale ale diamantului sunt influențate de climatul internațional și acțiunea guvernamentală. Politica guvernului contribuie la crearea și susținerea avantajelor concurențiale prin investiții publice, subvenții, dezvoltarea ramurilor adiacente, reglementarea cadrului concurențial, crearea infrastructurii, pregătirea cadrelor etc. Șansa constituie un element ce nu are nimic cu ceea ce are loc în interiorul țării și uneori nu poate fi influențat de întreprinderi, guverne. Drept exemplu ne pot servi următorii factori: războaie, calamități naturale, decizii politice, șocuri. Aceste evenimente sunt considerate importante, deoarece crează discontinuități care formează modificări în pozițiile competitive.

După părerea lui Porter, țările ale căror elemente ale „diamantului” se interacționează reciproc, posedă avantaje concurențiale de lungă durată și contribuie la obținerea competitivității la nivel internațional. El a diferențiat această teorie de teoriile comerțului tradițional, susținând faptul că prosperitatea națională nu este moștenită, ci creată la alegere. Succesiunea acestor factori determină ceea ce Porter numește „stadii de dezvoltare economică”, prin care trec economiile naționale, pentru a atinge o competitivitate internațională. El identifică patru stadii distincte ale avantajelor competitive:

- I. Stadiul avantajelor bazate pe dotarea factorială a țării. Acest stadiu este tipic țărilor în curs de dezvoltare. Economia în acest stadiu este foarte sensibilă la crizele economice mondiale și la schimbarea cursurilor mondiale, care duc la instabilitatea cererii și prețului;
- II. Stadiul avantajelor bazate pe investiții se caracterizează printr-o creștere rapidă a gradului de ocupare a forței de muncă și a salariilor. Economia devine mai puțin sensibilă la crizele mondiale și la schimbarea cursurilor valutare în comparație cu perioada precedentă;
- III. Stadiul avantajelor bazate pe inovații. La această etapă, nu posedarea factorilor, ci insuficiența lor poate contribui la creșterea competitivității, stimulând introducerea noilor tehnici și tehnologii;
- IV. Stadiul avantajelor bazate pe bogăția națională. Conform lui Michael Porter aceasta poate duce la declin, deoarece se micșorează motivația, slăbește concurența, scade cererea internă;

În afară de factorii determinanți și stadiile de dezvoltare a avantajelor competitive M. Porter, mai analizează în lucrarea sa cele cinci forțe motrice concurențiale:

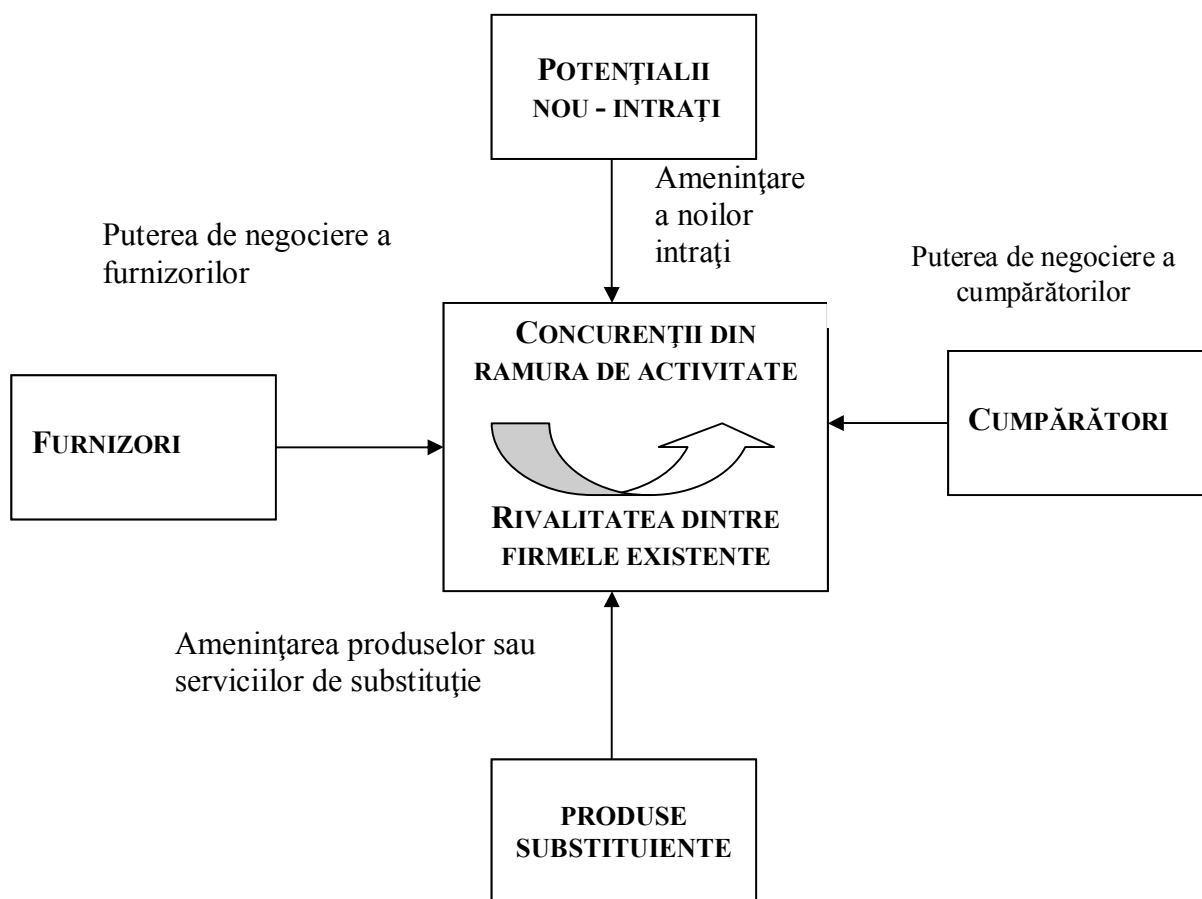

Figura 3. Modelul Forțelor concurențiale

Sursa: Porter, M. L'Avantage concurrentiel des nations. Paris: *Inter Edition*, 1993, p.98

1. Concurența dintre vânzătorii în cadrul ramurii;
2. Încercarea întreprinderilor din alte ramuri de a atrage consumatorii prin oferirea bunurilor de substituție;
3. Posibilitatea intrării a noilor concurenți pe piață în cadrul ramurii;
4. Capacitatea vânzătorilor de materie primă de a-și impune condițiile;
5. Capacitatea consumatorilor de a-și impune condițiile.

Modelul celor cinci forțe concurențiale al lui M. Porter este un puternic instrument utilizat pentru “diagnosticarea” celor mai importante forțe concurențiale ce influențează piața. Porter arată că, în cele mai multe cazuri, firma trebuie să-i forțeze pe competitori să eșueze în atingerea scopurilor, pentru aș putea atinge obiectivele. Pentru a face acest lucru, trebuie să găsească o strategie pe care s-o poată proteja de competitorii existenți și a de cei care intră pe piață.

Conform opiniei lui Dunning, „competitivitatea internațională a unei țări depinde de avantajele esențiale ale firmelor cu care sunt dotate, precum și de factorii de localizare a altor țări. [56, p.69] Analiza competitivității s-a îmbogățit, însă n-a devenit un domeniu unificat și bine

structurat al teoriei economice. Totuși, factorii importanți au fost menționați. Fără îndoială, este esențial faptul că procesul de dezvoltare a competitivității întreprinderilor și țărilor interacționează în permanență. Aceste interacțiuni trebuie să fie, deci, în centrul analizei.

Un alt aspect important este relația dintre analiza competitivității și cea a procesului concurențial. Toate teoriile relatate mai sus reflectă importanța majoră a fiecărui factor care contribuie la ridicarea nivelului de competitivitate a unei țări. Fiecare din ei, indiferent dacă sunt factori de producție, nivelul de cercetare-dezvoltare, inovare etc. sunt, în egală măsură, foarte semnificativi pentru consolidarea competitivității țării. Unii autori numesc „hibrid” „Diamantul lui Porter”, deoarece îmbină teoriile tradiționale, bazate pe avantajul comparativ al națiunilor, cu teoriile moderne, care plasează în centrul lor activitățile firmei. Fiecare teorie aduce un aport aparte în explicarea competitivității, însă teoria lui M. Porter pare să fie cea mai valabilă și mai argumentată. Anume această teorie ne propune crearea clusterelor - cheie în domeniile în care suntem dotați cu factori etc., pentru a răspunde conjuncturii flexibile a pieței și a contribui la creșterea potențialului competitiv al economiei. Teoria Avantajului Competitiv al națiunilor este considerată drept o „punte” între literatura teoretică din domeniul managementului strategic și cea din domeniul economiei internaționale, furnizând bazele necesare constituirii și implementării unei politici naționale bazate pe competitivitate.

1.3. Clusterul - formă efectivă a sporirii competitivității

Clusterul reprezintă o aglomerare teritorială de firme specializate și înalt competitive. Există o varietate de teorii diverse de formare și de dezvoltare a competitivității, dar după cum demonstrează practica dezvoltării cu succes a firmelor și diferitelor elemente ale sistemelor economice, forma cea mai efectivă a sporirii competitivității este teoria mecanismelor de cluster. Conform lui M. Porter, clusterul semnifică o concentrare, înmănunchere sau aglomerare spațială, teritorială de firme mici și mijlocii, specializate într-un domeniu sau domenii corelate, care pot domina atât piața națională, cât și cea mondială în acest sector de specializare. Conceptul de cluster a fost introdus de Michael Porter împreună cu concepția rombului național al avantajelor concurențiale. „Clusterelor sunt concentrări geografice de instituții și companii interconectate, dintr-un anumit domeniu, cuprinzând un grup de industrii înrudite și alte entități importante din punctul de vedere al concurenței. Unele clusterelor includ instituții guvernamentale și de alte tipuri, precum universități, agenții de standardizare, furnizori de instruire profesională și patronate, ce asigură instruire specializată, educație, informație, cercetare și suport tehnic.” [100, p.64-68] Clusterul se traduce din limba engleză „asemenea ca un strugure”, concentrare. Mai jos putem vedea un model de cluster tradițional ce reflectă relația dintre actorii clusterului

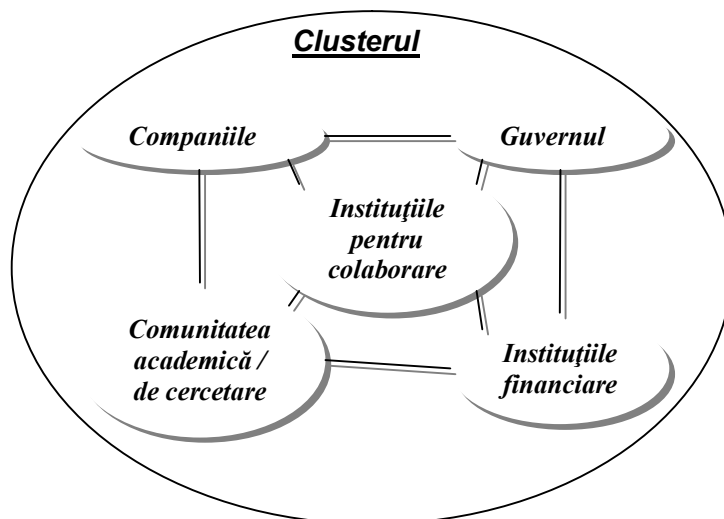

Figura 4. Actorii clusterului

Sursa: Centrul pentru Productivitate și Competitivitate

Porter scria că: "Ramurile competitive ale țării nu sunt repartizate uniform în economie, dar sunt interdependente; ceea ce se numește cluster, este alcătuit din ramurile țării având unele relații de colaborare". [109, p.64-68]

Porter menționează că anume în clusterelor industriale se formează cele mai bune condiții pentru creșterea competitivității, acestea deținând cei mai dezvoltați determinanți ai competitivității. Însă statul trebuie să întrețină dezvoltarea tuturor clusterelor fără a face excepții, deoarece nu se poate prevedea care din cluster și din ce industrie poate fi localizat în orice tip de comunități teritoriale, de la cele mici (orașe, localități rurale, etc.) până la regiuni în stat, țară sau regiuni aparținând unor zone de frontieră între state. Drept exemplu de cluster industrial servește figura 5.

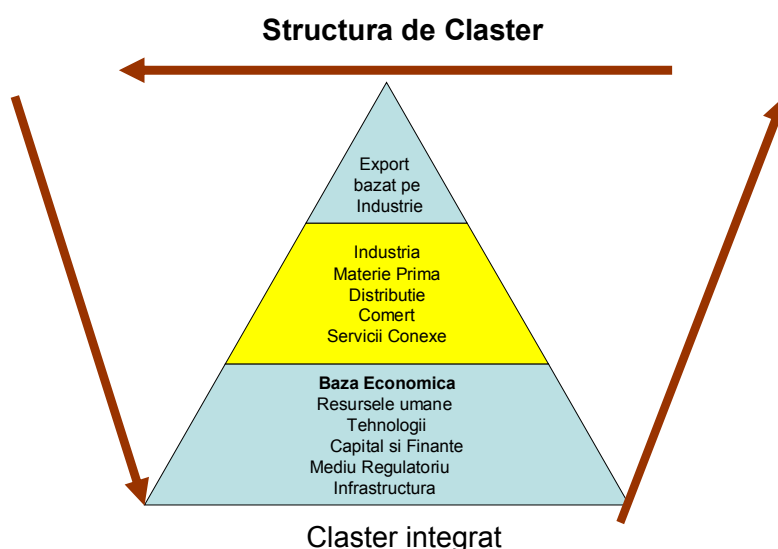

Figura 5. Model de cluster industrial

Sursa: elaborat de autor

După părerea lui Michel Porter, clusterelor contribuie la sporirea competitivității.

Clusterul și competitivitatea

Clusterelor sporesc productivitatea / eficiența operațională creând:

- . Acces eficient la specializarea serviciilor, angajaților, informațiilor, instituțiilor, trainingurilor etc;
- Coordonarea facilă a tranzacțiilor de către întreprinderi;
- Difuzarea rapidă a celor mai bune practici;
- Încurajarea concurenței și diferențierea strategică;
- Analiza comparativă a performanțelor vizibile și inițiativelor ce contribuie la sporirea concurenței.

Clusterelor stimulează inovațiile prin:

- Realizarea densității oportunităților inovative;
- Prezența multiplă a furnizorilor și instituțiilor la crearea cunoștințelor;
- Experimentarea ușoară permițând disponibilitatea locală a resurselor.

Clusterelor facilitează comercializarea și formarea noului business:

- Apariția oportunităților pentru noile companii și fondarea noilor linii de afaceri;
- Comercializarea produselor noi și demararea noilor afaceri, datorită conexiunii dintre clusterelor, abilităților, furnizorilor etc;
- Înființarea unei noi companii și lansarea ei, fiind încurajată de către prezența altor companii, relațiilor comerciale și a cererii concentrate.

Clusterelor reflectă influența fundamentală a conexiunilor și divergențelor firmelor și instituțiilor conexe în competiție.

Clusterelor au unele particularități așa ca:

1. Fac parte din interiorul sectoarelor înrudite, având forma de activitate economică regională limitată, fiind în relații de cooperare cu instituțiile științifice (*universități, centre de cercetare și inovație etc.*);
2. Reprezintă un lanț valoric vertical de producere, având sectoare specifice înguste, în cadrul cărora etapele interconectate ale procesului de producție constituie nucleul clusterului (spre exemplu, lanțul "furnizor - producător - comerciant - client"). În această categorie intră și rețelele în jurul firmelor principale;
3. Sunt ramuri ale industriei, constituite la un înalt nivel de agregare (de exemplu "clusterul chimic") sau prin compatibilitatea sectoarelor la un nivel încă mai înalt de agregare (spre exemplu, "clusterul agroindustrial").

De asemenea, clusterelor au și unele trăsături specifice:

- Domeniile de activitate sunt identice sau interconectate;
- Domeniile pot fi diverse, dar elementul comun este că într-o regiune un anumit tip de industrie sau activitate economică devine dominantă și înalt performantă;
- Relațiile între firme sunt de tip concurențial, fiind specializate pe tipuri, varietăți de produse similare, însă între ele se produce un fenomen paralel de cooperare, de asociere în domenii care le asigură tuturor un spor de competitivitate;
- Au infrastructură comună de inovație, în care universitățile și centrele tehnologice joacă un rol esențial;
- Există între firme o capacitate de asociere și relații de încredere întreținute de un mediu favorabil, care reduc costurile tranzacțiilor și măresc avantajele competitive pentru fiecare formă de aglomerație.

Structurile de tip cluster se întâlnesc tot mai frecvent în diverse domenii socio-economice și au la bază diverse strategii funcționale:

- strategii, orientate spre creșterea nivelului și aplicabilității cunoștințelor în clusterelor existente;
- strategii, orientate spre crearea/inițierea rețelelor noi de cooperare în cadrul clusterului.

Pentru a se determina ce formă va avea clusterul nou-format, ar fi necesar de a cunoaște următoarele strategii:

- geografică: inițierea privitor la spațiul activităților economice clusterizate, începând cu nivelul local (de exemplu, clusterelor din pomicultura Olandei) și finalizând cu planul global (de exemplu, clusterul aero-cosmic);
- orizontală: ce implică câteva ramuri/sectoare, constituind sub-rețele în cadrul unor clusterelor mai largi / (spre exemplu, sistemul de mega-clusterelor din economia Olandei);
- verticală: clusterelor conțin etape ale procesului de producere comune/interconectate;
- laterală: în cadrul clusterului fuzionează diferite sectoare, ducând la noi combinații interioare (de exemplu, clusterul metalelor colorate/neferoase);
- tehnologică: compatibilitatea ramurilor, care utilizează una și aceeași tehnologie (spre exemplu, clusterul biotehnologic);
- focus: cluster de firme, concentrate în jurul unui centru-întreprindere, centru tehnologic sau instituții de învățământ;
- calitativă: se are în vedere modul în care cooperează, efectiv, sau mai puțin efectiv, ce vizează în ce măsură rețeaua stimulează dezvoltarea inovațiilor.

Clusterul, deși nu poate apărea la comanda autorităților, fiind un răspuns interconectat, liberalizat, globalizat și receptiv piețelor, se află într-o conexiune inseparabilă cu politica pe care o promovează guvernul. Practica a demonstrat că autoritățile nu numai odată au intervenit cu inițiative în susținerea acestui proces. Și nu atât în crearea nemijlocită a unor astfel de procese, cât în reglementarea funcționării rețelelor acestuia, a relațiilor reciproce stabilite, a altor factori ce influențează direct sau indirect activitatea lui.

Clusterul, ca proces, permite rezolvarea problemelor economice stringente, inclusiv domeniile în care statul încearcă să-și formeze stabilitatea, durabilitatea și direcția politicilor sale economice de dezvoltare. Astfel, acesta permite: analiza competitivității statului, regiunii, ramurii economice; crearea bazei politicii industriale a statului; elaborarea programelor de dezvoltare regională; crearea bazei activităților de stimulare a inovațiilor; formarea bazei reciprocității dintre businessul mic și mare.

Sistemul clusterelor are capacitatea să schimbe radical conținutul politicii industriale de stat. În acest caz, efortul guvernului trebuie orientat nu atât spre sprijinirea anumitor întreprinderi și ramuri, dar în dezvoltarea relațiilor reciproce: dintre furnizori și consumatori, dintre consumatorii finali și producători, între înșiși producătorii și instituțiile guvernamentale. Dezvoltate trebuie toate clusterelor, pentru că toate dintre ele pot atinge perspective în creșterea competitivității. Desigur, nu toate clusterelor vor avea succes, însă aceasta o va determina piața și nu hotărârile Guvernului. Sarcina principală a guvernului constă în îmbunătățirea și eliminarea condițiilor nefavorabile, apoi concentrarea asupra eliminării impedimentelor ce stau în calea dezvoltării inovațiilor. Dacă până în anii '90 statul ghida, planifica dezvoltarea economică prin politica deciziilor, atunci actualmente dezvoltarea economică este rezultatul procesului de colaborare între guvern, companii, profesori și instituții de cercetare.

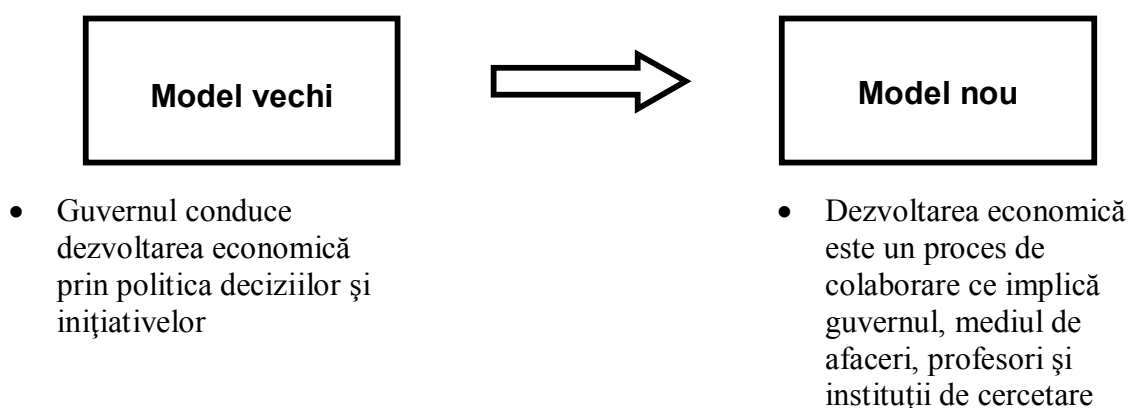

Figura 6. Procesul de dezvoltare economică

Sursa: elaborată de autor

Și anume, datorită promovării de către stat a clusterului, în unele țări se înregistrează rezultate semnificative. [106]:

1. Industria finlandeză și scandinavă este integral clusterizată;
2. În SUA majoritatea întreprinderilor lucrează după acest model de producere. Întreprinderile clusterului se află într-o regiune și utilizează la maximum potențialul ei natural, de cadru și integraționist;
3. Clusterelor cheie-industriale din Germania (chimice și constructoare de mașini) și din Franța (industriile alimentare și cosmetice) s-au creat încă în anii '50-60 ai secolului XX, contribuind la crearea locurilor de muncă, a investițiilor și la răspândirea tehnologiilor avansate în economia națională;
4. Statele Uniunii Europene, în paralel cu Programul "Eurica", au introdus modelul scoțian al clusterului, în interiorul căruia nucleul producerii în comun îl constituie o întreprindere mare, care unește în jurul său mai multe firme mici și mijlocii;
5. Modelul italian de cluster, în cadrul căruia predomină principiile cooperării echitabile între întreprinderile businessului mic, mijlociu și mare;
6. În Rusia (programul comun finlandezo-rus "Strategia de Dezvoltare Economică Durabilă a Sankt-Peterburgului, "Clusterul alimentară Moscova"), deși nu sunt încă la nivele de înaltă performanță palpabilă;
7. În Ucraina, începând cu 1998, a început realizarea programului " Podolie I", în cadrul căruia a fost creat clusterul regional din Regiunea Hmelnițsk. Volumul producției ucrainenești în ultimii ani, în Moldova nordică a crescut substanțial și a înlocuit cu peste 80% categoriile de produse de pe piața noastră.

Bazându-se pe exemplele acestor țări și anume a vecinilor, Republica Moldova a creat condiții pentru organizarea unui cluster la Otaci, fiind unica modalitate de protejare a pieței naționale prin forțe proprii, opunând produselor ucrainenești cele autohtone. În calitate de cluster potențial în R. Moldova ar servi domeniul construcțiilor, de exemplu crearea clusterelor între companiile de construcție și cele producătoare a materialelor de construcție, crearea cărora, după părerea noastră, ar duce la schimbări pozitive, și anume îmbunătățirea climatului investițional și ridicarea competitivității produselor moldovenești, ce ar da posibilitate să dețină proporții mari pe piețele externe.

Efectele actuale ale lipsei unui sistem de clustering în Republica Moldova, le constituie:

- Densitatea firmelor mici și mijlocii ce sunt slab dezvoltate și incapabile să iasă pe piață externă;
- Specializarea pe produse și grupe de produse este mică și puțin cercetată sau încurajată;

- Forța de muncă ieftină, inclusiv calificată, este vândută la nesfârșit;
- Exodul «materiei cenușii» continuă să fie în creștere spre laboratoarele de inovare și cercetare din companiile înalt performante din străinătate;
- Investițiile străine care, în afară de efecte pozitive precum creșterea competitivității și rentabilității, supun Republica Moldova riscului de a fi integrată în regimul de perfecționare activă (lohn). Acest proces este la început și în Moldova (de exemplu, industria zahărului, aflată în concentrările germane, industriile ușoare de confecții - în cele italiene).
- Piața R. Moldova rămâne să fie dominată de produsele (inclusiv specifice economiei agricole ale Republicii Moldova ca roșiile, cartofii etc., precum și unele produse industriale) unor state ca Turcia, China, Ucraina, ce ne inundă cu produse necalitative din cauza neprotejării, lipsei unui control din partea statului, dar și a costurilor mai mici.

Clusterul reprezintă pentru întreaga economie națională un punct efectiv și real de creștere și performare a pieței interne. Politicile economice locale și regionale lipsesc în Moldova, iar cea centrală nu are forțe și capacități suficiente pentru promovarea unui cadru competitiv și performant în funcție de cererile piețelor de desfacere, a "nișelor" și șanselor acestora, oferite în plan național și internațional de economia Republicii Moldova. Persistă și se intensifică dependența creșterii economice și a întregii situații create în economie de factorii economici externi. Aceasta se caracterizează prin următoarele: fluxul mare de remitențe, majorarea importului, deficitul comercial și al contului curent. În aceste condiții, în cazul restructurării insuficiente a economiei și menținerii unui volum redus al investițiilor, riscurile externe la care se expune țara se intensifică și orice șoc extern poate duce la înrăutățirea situației economice și la consecințe negative la nivel macroeconomic.

Drept soluție se cere o abordare sistemică nouă și complexă a politicilor de stat de dezvoltare a sectorului privat, aceasta urmând să influențeze coordonat toate reperele care condiționează dezvoltarea cu succes a mediului de afaceri autohton. În conformitate cu cele relatate, se impune implementarea unui proiect republican de dezvoltare a clusterelor industriale și inovaționale în Republica Moldova. Abordarea de cluster în contextul celor sus-menționate permite o înțelegere mai bună a proceselor care au loc în dezvoltarea sectorului privat și a fenomenelor și cauzelor care influențază această dezvoltare pentru o influență ulterioară a acestora, cu scopul de a asigura o creștere economică națională durabilă. Deci, rezultă că este o relație directă dintre cluster și competitivitate. Figura 7 reflectă rezultatele clusterelor.

Pentru ridicarea competitivității Republicii Moldova, noi sistematizăm unele propuneri referitoare la politica de cluster. Aceasta are scopul de a ridica competitivitatea națională și regională atât în țările dezvoltate, cât și în țările în curs de dezvoltare. Politica de cluster constă din inițiativele de stat care sunt orientate, în primul rând, spre susținerea întreprinderilor puternice și

inovative precum și formarea mediului favorabil în care întreprinderile mai puțin dezvoltate pot să-și ridice competitivitatea, deoarece obiectivul acestora este axat spre rezolvarea principalelor probleme ale economiei naționale.

- Scopul de bază al politicii de cluster constă în dezvoltarea pieței competitive, consolidarea concurenței drept catalizator al competitivității întreprinderii în cazul în care în economie predomină monopolul piețelor locale și regionale, ceea ce micșorează competitivitatea întregii economii;
- Politica de cluster acordă o atenție deosebită microeconomiei—analizei piețelor locale și companiilor pe baza avuțiilor naționale (resurselor naturale etc.) dar mai întâi de toate, a factorilor industriali (resursele umane calificate, infrastructura dezvoltată).

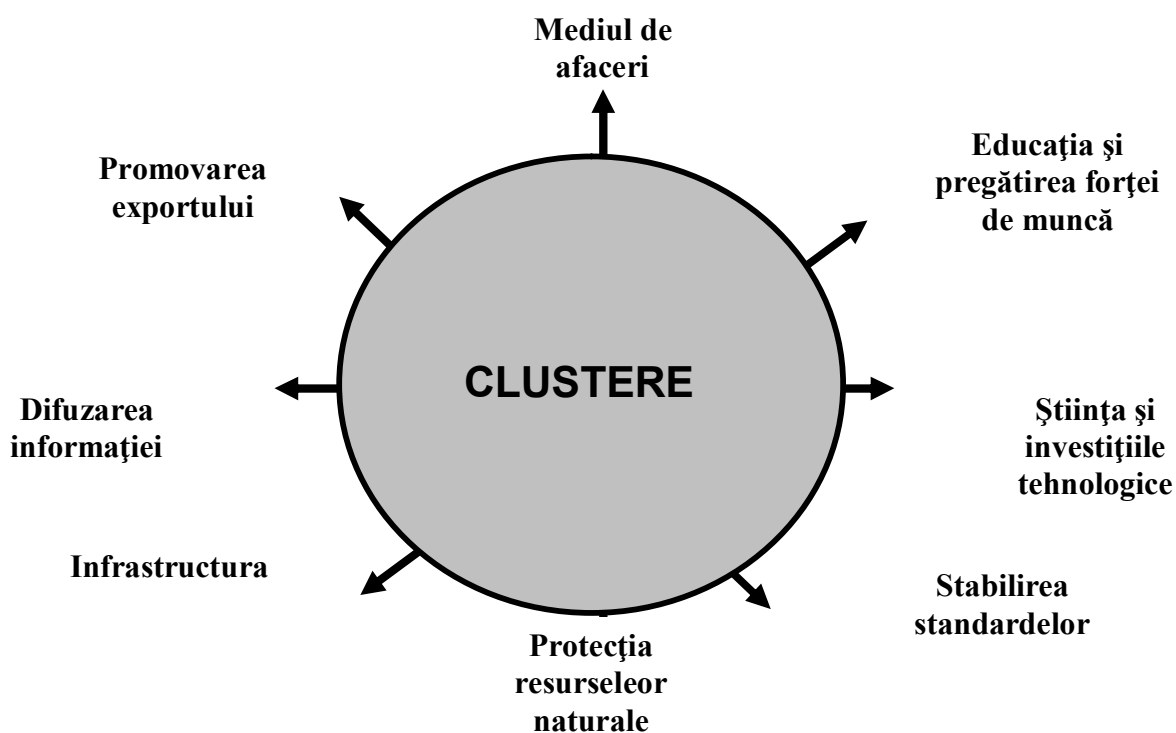

Figura 7. Clusterere și politica economică

Sursa: elaborată de autor

Actualmente, când economia R. Moldova a atins o stabilitate macroeconomică, politica economică a statului trebuie să fie mai diferențiată și să se orienteze spre studierea factorilor ce au contribuit la dezvoltarea altor țări, precum și stimularea ramurilor și companiilor la nivel regional și local, pentru obținerea unei creșteri sigure a economiei în perspectivă. Politica de cluster permite a lua în considerație aspectele locale de dezvoltare și a efectua programe efective, adresate rapidității dezvoltării și ridicării competitivității companiilor.

Politica de cluster se bazează pe interacțiunea dintre organele puterii de stat și administrația locală, cu businessul și instituțiile științifico-metodice cu scopul coordonării eforturilor pentru stimularea inovațiilor în industria producerii și sectorul terțiar, care contribuie la ridicarea productivității și eficacității în activitate;

Realizarea politicii de cluster este îndreptată spre stimularea dezvoltării și ridicării potențialului inovațional, în primul rând, al mediului de afaceri, care în economia Republicii Moldova este dezvoltat mai slab în comparație cu țările dezvoltate cu particularitățile structurii de spațiu a economiei, care s-au format în condițiile economiei planificate a URSS, și să stabilim direcțiile de bază ale realizării acestei politici în prezent în economia națională.

Deci, cu alte cuvinte, întreprinderile nu pot să fie competitive și să-și mențină competitivitatea pe piața locală și mondială, fiind necesară o inovație, și anume introducerea clusterului. Relația de colaborare dintre firme, furnizori și mediul înconjurător, din punctul de vedere a teoreticienilor și practicienilor din domeniul competitivității, se concentrează asupra clusterelor în locul poziționării, opunându-se firmelor individuale și sectoarelor mari. Clusterelor sunt centre care concentrează viziunile de dezvoltare inter-ramurale în scopuri comune și de valoare înaltă, sunt puternic competitive și reprezintă o unică șansă pentru dezvoltarea productivă și competitivă a ramurilor economiei Moldovei.

Deci, noi propunem unele inițiative referitoare la sporirea competitivității, ce ar include clusterul ca actor de bază.

Componentele de bază ale Inițiativei de Competitivitate:

- Dezvoltarea clusterului și industriei de repoziționare;
- Politici de reformare strategică, legi și regulamente;
- Schimbarea sub aspect pozitiv a dialogului dintre întreprinderi și guvern;
- Parteneriat (parteneriatul dintre sectorul privat și cel public este cel mai efectiv, incluzând în sine investiții, acorduri etc.);
- Îmbunătățirea suportului în competitivitate (se are în vedere informarea în domeniul competitivității prin prisma cercetărilor științifice și implicarea profesorilor și cercetătorilor).

De scopul clusterului depinde și reușita sa, precum rolul lui în economie. Care sunt scopurile inițiativelor de cluster le putem vedea în tabelul 2.

Un element-cheie în implementarea clusterelor în Republica Moldova îl are Centrul pentru Productivitate și Competitivitate din Moldova „ARIA”, care implementează proiecte, operând în calitate de instituție pentru colaborare – drept actor formal care întreprinde un întreg spectru de

acțiuni conștientizate și direcționate de formare și dezvoltare a clusterului, mobilizând actorii clusterului pentru un dialog și conlucrare.

Analizând aceste inițiative, putem propune și unele etape de implementare și dezvoltare a clusterelor în Republica Moldova.

Tabelul 2

Inițiativele de cluster

Cele mai frecvente scopuri ale inițiativelor de cluster		
Dezvoltarea rețelelor de comunicare dintre oameni și cluster		Susținerea firmelor existente în dezvoltare
Cultivarea rețelelor de comunicare dintre companii		Asigurarea unui grad înalt de inovație
Dezvoltarea noilor inovații și tehnologii		Atragerea firmelor noi, precum și a oamenilor de știință în regiunea respectivă
Crearea unui brand pe regiuni		Dezvoltarea exportului din cluster
Asigurarea unui sprijin comunității de afaceri		Implicarea specialiștilor-marketologi
Analiza tendințelor tehnice în domeniu		Îmbunătățirea procesului de conștientizare a companiilor de tip cluster
Dezvoltarea firmelor prin intermediul procesului spin-off		Asigurarea cu training de tip tehnologic
Asigurarea companiilor cu traininguri în management		Promovarea noilor descoperiri în cluster
Îmbunătățirea procesului de producție		Lobby asupra infrastructurii din partea statului
Asigurarea incubatoarelor cu servicii		Perfecționarea politicii regulatorii
Studierea și analiza clusterelor		Lobby cu privire la majorarea subsidiilor în regiune
Organizarea proiectelor de infrastructură privată		Coordonarea achizițiilor de stat
Realizarea de rapoarte cu privire la activitatea de cluster		Stabilirea noilor standarde tehnice
		Diminuarea concurenței în cluster
Cele mai rar întâlnite scopuri în inițiativele de cluster		

Sursa: elaborat de autor în baza Solvell O. „The Cluster Initiative Greenbook. The Competitiveness Institute”. Gothenburg, 2003, p.11

Etape de implimentare și dezvoltare a clusterilor în Republica Moldova

Procesul de dezvoltare a clusterelor impune următoarele etape:

1. Determinarea instituției responsabile de identificarea clusterelor și dezvoltarea ulterioară a acestora;
2. Identificarea clusterelor (adoptarea metodologiei pe țară pentru identificarea clusterelor);
3. Efectuarea analizei-diagnostic a clusterului (structura, gradul de dezvoltare, perspectivele de dezvoltare, restricțiile de dezvoltare);
4. Elaborarea strategiilor de dezvoltare a clusterelor;
5. Determinarea instrumentelor și mecanismelor de implementare a strategiei;
6. Implementarea strategiei de dezvoltare a clusterelor.

În urma cercetărilor efectuate de către Centrul de Productivitate și Competitivitate și a unor specialiști americani în domeniu, în R. Moldova s-a identificat prezența clusterului industrial, și anume: în industria vinicolă, industria textilă, industria TIC. După cum cunoaștem, succesul țărilor dezvoltate se datorează cercetării–dezvoltării–inovației. Un astfel de obiectiv poate fi atins, după părerea savantei Dnei Maria Duca având aceeași opinie și autorul, prin înființarea clusterului educațional științific UniVER, în baza Universității Academiei de Științe a Moldovei (UAȘM), Liceului Academiei de Științe a Moldovei (LAȘM) și diferitelor organizații din sfera științei și inovării din cadrul AȘM, având drept scop concentrarea resurselor materiale și intelectuale disponibile pentru desfășurarea activității de pregătire și perfecționare a cadrelor științifice. Prin acest cluster se urmărește consolidarea unei legături între procesul de instruire, mediul academic și cel de afaceri cu scopul valorificării activităților de educație, cercetare, dezvoltare și inovare cu un impact de creștere a atractivității și competitivității. În Republica Moldova de asemenea, sectorul tehnologiilor informaționale are șanse de succes pe piața mondială. Tehnologiile informaționale joacă un rol tot mai decizional la nivelul productivității și creșterii competitivității economiilor statelor. Acest moment, reconfirmat în ultimele rapoarte de competitivitate globală, coordonate de către World Economic Forum, este surprinzător identificat în relația chiar și cu cele mai dezvoltate țări din lume. Moldova ar trebui să devină un laborator de tehnologii informaționale. Rapoartele globale de competitivitate înregistrează și situația competitivității Moldova în acest sens și a evoluția ramurii IT, și aceasta fiind atestată pozitiv în perspectivă. Astfel, *Indicele Capacității de Inovație*, în 2005 a plasat Moldova pe locul 60, alături de Grecia, devansând așa state, precum sunt Slovacia, România și Bulgaria.

Perspectivile pentru R. Moldova de a deveni un stat competitiv pe termen mediu reflectă obligativitatea politică de-a ne concentra pe probleme, viziuni și strategii concrete. Concentrarea eforturilor, parteneriatul pronunțat și elaborarea politicilor de coeziune, bazate pe tehnologii de înaltă performanță, constituie o cale pentru atingerea unor rezultate înalte. Practica mondială,

refelected annually in the two reports of the World Economic Forum, it states the need to address and promote integrated policies, of consecutiveness and access to information.

These can be realized according to the opinion of the specialists of the Center for Strategic Development of the Territory through the application of the following strategies:

1. **Strategy of regionalization and development on the basis of specialized zones** – after the most recent examples of the EU, Korea and Japan. The Republic of Moldova, in the overall, should become a laboratory of IT (similar to Taiwan) and should collaborate intensively in this domain with the Chambers of Commerce and Industry;
2. **Strategy of launching of the integrated national platform and of regional centers of technological transfer and innovation.** These will concentrate the representation of the state, the business community and of the university centers.
3. **Strategy of clustering** – combines practically the two concepts mentioned above, applying and valorizing the scientific concepts.

Clusters are centers that agglomerate inter-sectoral development visions in common and of high value, are powerfully competitive and represent a unique chance for the development of productive and competitive of the branches of the Moldovan economy, as well as of the Information Technology Industry, that is of the services.

The experience of developed states has demonstrated that clustering processes serve as a basis for the constructive dialogue between the representatives of the entrepreneurial sector and the state, the educational media, of information, NGOs etc. This has allowed the creation of reciprocal relations from the framework of innovation processes between the private sector, the state, commercial associations, educational institutions and of research.

Capitolul II

ANALIZA COMPETITIVITĂȚII ȘI A GRADULUI DE INTEGRARE A ȚĂRILOR ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

2.1. Estimarea indicatorilor competitivității țărilor

Sistemul relațiilor economice internaționale, promovate actualmente a fost lansat în anii '40, sec. XX, de SUA și Marea Britanie, la Conferința de la Bretton Woods din 1944. Reflectând supremația sa industrială, SUA doreau să promoveze comerțul liber și piața externă deschisă cât mai curând posibil, ce presupunându-se un grad de superioritate competitivă a produselor americane. Economistul M.Porter, însă, evită importanța națiunii însăși ca factor al competiției internaționale. Totuși, el vorbește despre importanța diferenței politicii naționale ca explicație a competiției internaționale. Porter efectiv a demonstrat că guvernele naționale joacă un rol important în a ajuta sau a constrânge efortul firmelor de a crea avantajul competitiv. [109, p.60]

Investigațiile ne confirmă că există o multitudine de concepte referitoare la competitivitate. Măsurarea competitivității economice a țărilor și ierarhizarea lor în funcție de nivelul și dinamica acesteia a devenit o preocupare primordială a unor institute, organizații internaționale, centre regionale pe probleme de competitivitate. Există metode multiple de evaluare a competitivității, care utilizează în acest scop un număr mare de indicatori, ce diferă de la o instituție la alta. Pentru clasarea țărilor în competitive sau mai puțin competitive ne servesc indicatorii Institutului de Management de la Laussane, ai Forumului Economic Mondial, Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică etc.

Unele analize cu indicatorii economici au fost realizate de Institutul de Management și Dezvoltare de la Laussane. Raportul acestui Institut, intitulat „The World Competitiveness Yearbook”, întocmit anual, începând cu 1999, are ca scop stabilirea celor mai competitive state, propunând niște criterii care ne permit analiza competitivității din punct de vedere teoretic, și anume: prin intermediul fenomenelor care sunt antinomice unui altuia: *atractivitate / agresivitate; proximitate / globalitate; active / procese; asumare de riscuri individuale / coeziune socială*.

Dacă vorbim despre primele elemente antinomice, atractivitatea reflectă un mediu investițional atractiv. Acest element creează locuri de muncă și venituri relative, fiind important atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în dezvoltare. Agresivitatea, la rândul ei, este reflectată prin exporturi și investiții străine directe. Țările industrializate noi, așa ca Hong Kong, Taiwan, China, Singapore, datorită atractivității, au obținut performanțe majore, plasându-se în rapoartele competitivității printre primele.

Referitor la următoarele elemente proximitate/globalitate, ele sunt contradictorii prin aceea că proximitatea include economia tradițională, prin alte cuvinte activitatea internă a țării: activitățile administrative ce creează PIB-ul pe cap de locuitor. Globalitatea reflectă economia globalizată, având ca actori principali companiile transnaționale, obținând avantaje competitive din economia de scară, pe baza costurilor operaționale. Acest element invadează uneori proximitatea prin acorduri comerciale, integrare regională, măsuri de reducere a barierelor comerciale, dereglementarea, privatizarea, liberalizarea etc. Putem spune că în țara care în are o economie internă dezvoltată, predomină atât economia proximității, cât și a globalității. Drept exemplu ne pot servi țările: Elveția, Finlanda, Suedia, Danemarca, Germania.

A treia pereche de elemente: active / procese. Elementul active reflectă competitivitatea unei țări pe baza activelor: resurse umane, resurse naturale etc., drept exemple ne pot servi Rusia, China, Brazilia. Procesele sunt niște resurse deja obținute: educația, tehnologiile moderne, infrastructura etc., care s-au acumulat pe parcursul anilor. Japonia, Elveția pot fi considerate țări care s-au dezvoltat anume pe baza proceselor.

Asumarea riscurilor individuale versus coeziunea socială delimitează sistemele care promovează asumarea riscurilor individuale și încearcă să protejeze coeziunea socială. Prin asumarea riscurilor individuale statele încearcă să treacă prin ipostazele globalizării: dereglementare, privatizare, liberalizare etc. Prin coeziunea socială se înțelege o politică orientată spre echilibrarea veniturilor și promovarea unui sistem de asistență socială. Prin aceasta trec sau au trecut majoritatea țărilor dezvoltate, iar cele în dezvoltare încearcă să treacă această ipostază.

Relațiile economice internaționale reprezintă un subiect fascinant pentru că se referă la popoare și culturi din întreaga lume. Anvergura și complexitatea interacțiunilor dintre aceste grupuri fac din relațiile economice internaționale un subiect incitant. Institutul de Management și Dezvoltare de la Laussane (Elveția) publică anual, începând cu anul 1990, clasamentul mondial al competitivității care analizează țările pe baza a 323 de criterii. În anul 2008, acest institut a analizat 55 de state. Clasamentul se întocmește pe baza următoarelor patru criterii:

- **Performanța economică**, ce poate fi abordată prin următoarele aspecte: nivelul de dezvoltare economică, indicatorii macroeconomici, comerțul internațional, investițiile străine, rata șomajului, prețurile.
 1. Exportul în proporții de produse și servicii reflectă competitivitatea economiei naționale;
 2. Deschiderea spre activitățile economice internaționale sporește performanța economică a țării;

3. Investițiile internaționale alocate mai eficient din punctul de vedere al resurselor economice la scară mondială;
4. Exportul competitivității deseori este asociat creșterii economiei naționale;
5. Competiția loială și acerbă dintre firmele de pe piața autohtonă contribuie la creșterea competitivității;
6. Menținerea standardelor înalte de trai ce necesită o integrare economică mondială.

Deschiderea spre activitățile economice internaționale sporește performanța economică a țării. Exportul influențează competitivitatea și deseori este asociat cu nivelul de creștere a economiei interne. O integrare înaltă, la nivel de economie internațională, are drept consecință o productivitate mai înaltă a resurselor alocate și o ridicare a nivelului de trai.

- **Eficiența guvernamentală** conține următoarele elemente: finanțele publice, politica fiscală, cadrul instituțional, legislația de antreprenariat. Acest parametru este dificil de calculat, deoarece asupra situației economice influențează o multitudine de factori cu caracter intern și extern. Drept exemplu poate servi criza economică actuală, când unele guverne au adoptat și au activat bine, dar țările cu o deschidere mare au fost antrenate în valul crizelor. Totuși, pentru a exista eficiență guvernamentală, intervențiile directe ale statului în activitățile de afaceri trebuie să fie minime. Politica guvernamentală este axată pe crearea unui mediu concurențial pentru întreprinderi și pe crearea condițiilor macro-economice și sociale care să preântâmpine și să minimalizeze riscurile externe ale activității economice. Guvernul este flexibil în adoptarea politicilor sale economice la schimbările în mediul internațional. Cu alte cuvinte trebuie să existe o politică fiscală, un cadru instituțional, social, o legislație comercială bine puse la punct, pentru a facilita activitatea antreprenorilor.
- **Eficiența mediului de afaceri** este axată pe: productivitatea muncii, piața forței de muncă, finanțele, practicile manageriale, cultura de afaceri, atitudinea față de muncă.
 1. Eficiența activității economice, împreună cu capacitatea de a se adapta la schimbările mediului competitiv, sunt elemente manageriale foarte importante pentru competitivitatea unei firme;
 2. Productivitatea afacerilor, facilitățile de ordin financiar-fiscal contribuie la creșterea competitivității;
 3. Resursele umane bine instruite contribuie la sporirea competitivității;
 4. Spiritul antreprenorial este important pentru activitatea economică în starea sa inițială;
 5. Un sistem financiar dezvoltat și integrat la nivel mondial oferă sporuri de competitivitate.

În R.Moldova au fost adoptate multe legi care sunt menite să amelioreze situația economică, atragă investiții externe, favorizeze comerțul și alte schimburi. Cu toate acestea, gradul de încredere al partenerilor străini nu este într-atât de mare, cum s-ar dori. Toate aceste aspecte se suprapun (în mod diferit) cu problemele de securitate internațională.

Infrastructura: infrastructura de bază, infrastructura tehnologică, infrastructura științifică, sănătatea și mediul ambiant, educația. O infrastructură bine dezvoltată sprijină activitatea economică. Aceasta include disponibilitatea resurselor naturale și sistemele de afaceri funcționale, tehnologia informațională, transportul, comunicațiile, educația și o protecție eficientă a mediului înconjurător. Investițiile pe termen lung în cercetare-dezvoltare au capacitatea de a spori nivelul de competitivitate al firmelor prin apariția unor noi inovații.

Conform studiului efectuat de Institutul de Management și Dezvoltare de la Laussane, în anul 2008, pe baza indicatorilor analizați mai sus vedem că <http://www.standard.ro/articles/livearchive/SUA> (anexa 3) se situează din nou în fruntea clasamentului mondial al competitivității, fiind urmate de Singapore și Hong Kong, România fiind prezentă doar pe locul 45. Printre primele 20 din cele 55 de țări analizate, zece state europene se mențin în prima parte a clasamentului. Astfel, Elveția este pe locul al patrulea, urmată de Luxemburg, pe locul cinci. Suedia ocupă locul nouă în clasament, urmată de Olanda (10), Norvegia (11) și Irlanda (12). China este pe locul 17, pierzând două locuri față de anul trecut, la fel și India, ce ocupă locul 29 în clasamentul din 2008, comparativ cu locul 27 - în 2007. Japonia, care în 1989 se plasa pe prima poziție, actualmente a ajuns pe cea de-a 22-a. Competitivitatea Japoniei părea inatacabilă cu 19 ani urmă, având o puternică dominație în dinamismul economic, eficiență industrială și nivel tehnologic înalt. Dintre țările emergente, Malaezia a urcat pe locul 19 de pe 23, anul trecut, iar Chile și-a menținut locul 26, cu mult înaintea Braziliei, care a urcat, totuși, ajungând pe locul 43 de pe 49, în 2007. Rusia se află pe locul 47, competitivitatea descrescând cu 4 trepte (43) în 2007, depășind Mexic (locul 50) și Venezuela (locul 55). Franța a câștigat trei poziții în clasament, comparativ cu anul trecut și se află pe locul 25. Publicat de 19 de ani, clasamentul mondial al competitivității, efectuat de Institutul de Management și Dezvoltare, analizează țările în funcție de performanțele lor economice, de eficiența guvernării, lumea afacerilor și a infrastructurii. Republica Moldova lipsește în acest clasament.

Începând cu anul 1979, Forumul Economic Mondial publică anual *Raportul Competitivității Globale* în colaborare cu Michael Porter. Acest raport este considerat un instrument de evaluare comparativă a punctelor forte și slabe ale țărilor, în care se examinează factorii ce contribuie la creșterea economică și a prosperității pe termen lung. În efortul său de a elabora o metodologie nouă de clasare a țărilor lumii, în anul 2000, profesorul Jeffrey Sachs a introdus Indicatorul Creșterii Competitivității, centrându-se pe următoarele elemente: indicatorul

mediului macroeconomic, indicatorul instituțiilor publice, indicatorul tehnologic. În același an, profesorul Michael Porter a introdus Indicatorul Competitivității Afacerilor, analizând calitatea, mediul de afaceri și complexitatea operațiunilor și strategiilor companiilor. În anul 2004, profesorul Xavier Sala-i-Martin a creat Indicatorul Competitivității Globale, care include atât indicatorii macroeconomici, cât și cei microeconomici.

Conform Forumului Economic Mondial competitivitatea se axează pe următorii 12 piloni, care sunt grupați în felul următor:

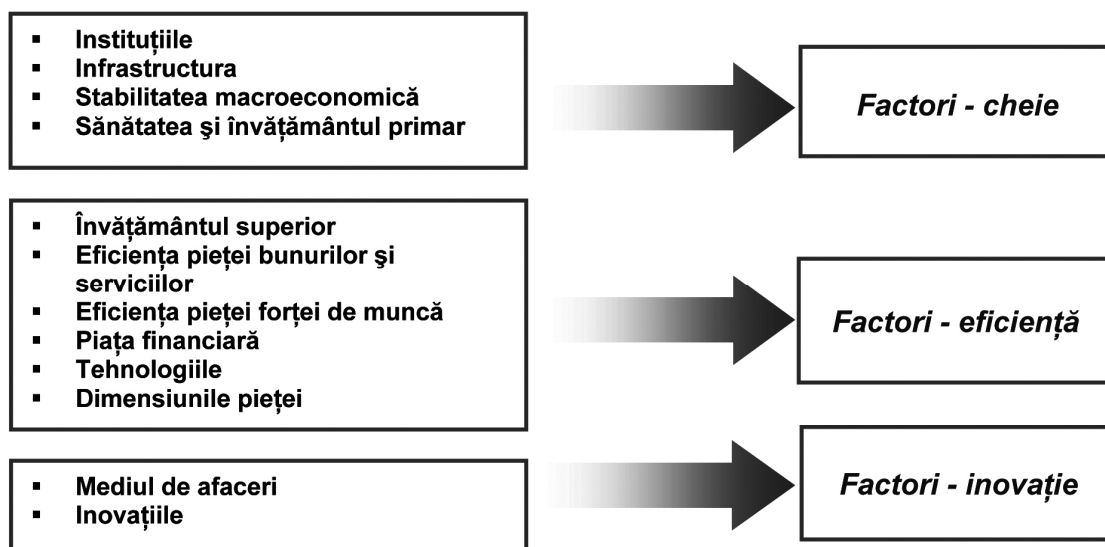

Figura 8. Pilonii competitivității

Sursa: Raportul Competitivității Globale 2008-2009, Forum Economic Mondial

Indicatorul Competitivității Globale pe anii 2008-2009 reflectă următoarea informație: în topul primelor 10 se plasează pe prima poziție SUA, a doua poziție este ocupată de Elveția, a treia - de Danemarca, a patra - de Suedia, a cincea – de Singapore, a șasea – de Finlanda, apoi urmează Germania, Norvegia, Japonia și pe a zecea poziție se află Canada (anexa 4).

Necătând la criza financiară din lume, SUA rămâne să fie cea mai competitivă țară de pe glob, poziție care este deținută de mai mulți ani. Continuă să beneficieze de un mediu de afaceri excelent, fiind centrul mondial al noilor tehnologii. Performanțele SUA se datorează supremației tehnologice. Această țară deține companii agresive ce implementează noi tehnologii ce investesc mult în cercetare și dezvoltare. În pofida dezvoltării tehnologice, mediul macroeconomic în SUA este mai puțin favorabil decât în alte țări, fiind amenințat de dezechilibre macroeconomice în special datorită creșterii nivelului datoriilor publice (de stat), însoțite în repetate rânduri de deficite financiare.

Elveția, în anul 2008, este plasată pe a doua poziție, în anul 2006 situându-se pe prima poziție, reflectând o excelentă infrastructură, piețe eficiente, nivel inovațional înalt și o dezvoltare tehnologică

ridicată. Elveția posedă o infrastructură dezvoltată în domeniul cercetărilor științifice, de asemenea companiile autohtone alocă surse impunătoare pentru cercetare și dezvoltare. Proprietății intelectuale îi este acordată o atenție majoră și o protecție înaltă. Instituțiile publice statale au o activitate stabilă și transparentă. Țările nordice și în anul 2008 sunt plasate pe primele poziții ale clasamentului cu Danemarca pe poziția a 3-a, Suedia – a 4-a și Finlanda – a 6-ea, toate fiind plasate în topul celor 10 state cu cele mai competitive economii. În Țările Nordice este prezent profitul bugetar, iar datoriile publice (de stat) sunt mai mici decât media pe restul statelor europene. Politicile fiscale raționale au determinat guvernele acestor state să investească considerabil în sistemul educațional, în infrastructură și menținerea unui spectru larg al serviciilor sociale. Finlanda, Danemarca și Islanda posedă cele mai avansate instituții din lume (respectiv locul 1, 2 și 3), iar împreună cu Elveția și Norvegia se plasează pe primele poziții în ”Topul celor zece state” referitor la nivelul calității instituțiilor în domeniul ocrotirii sănătății și în sistemul instituțiilor școlare și preșcolare. Finlanda, Dania și Suedia sunt pe primele trei locuri în clasamentul statelor cu cele mai bune instituții universitare, iar Finlanda ocupă primul loc deja o perioadă impunătoare de timp. Aceste țări au cele mai transparente și cele mai funcționale instituții din lume.

Singapore se plasează pe a cincea poziție datorită stabilității macroeconomice, mediului instituțional dezvoltat, infrastructurii de înaltă calitate, precum și datorită eficienței piețelor de mărfuri, pieței muncii și celei financiare. Germania rămâne în topul celor 10, poziționându-se pe a 7-ea poziție. Este competitivă datorită calității infrastructurii de transport și cea a telefoniei, a rafinementului său în afaceri, pieței de mărfuri și celei financiare dezvoltate. Japonia se plasează pe a 9-a poziție și se bucură de competitivitate datorită talentului în afaceri, precum, și inovațiilor, tehnologiilor înalt performante. Investește mult în domeniul de cercetare-dezvoltare, universitățile pregătesc numeroși oameni de știință, ingineri etc. A 10 poziție este ocupată de către Canada, urcând câteva trepte datorită dezvoltării infrastructurii de transport, telefonie, eficienței pieței financiare și transparenței instituțiilor, pregătirii forței de muncă, utilizarea noilor tehnologii pentru sporirea productivității. Deci, din analiza efectuată mai sus, vedem că Europa continuă să fie una din cele mai competitive regiuni din lume, printre primele 20 de poziții, după cum urmează: Elveția se plasează pe poziția a 2-a, Danemarca a 3-a, Suedia a 4, Finlanda - 6, Germania - 7, Olanda - 8, Marea Britanie – 12, Austria-14, Norvegia – 15, Franța 16, Belgia - 19, Islanda - 20.

Printre cele 12 țări care au aderat la Uniunea Europeană, începând cu 2004 și îndeosebi, țările Europei Centrale, spre exemplu, Estonia, clasată pe poziția 32, continuă să aibă una din cele mai competitive economii, necâtând la faptul că a scăzut cu cinci poziții comparativ cu anul trecut. Saltul Estoniei este uimitor: trecând de la o economie planificată și ineficientă la o economie de piață într-o perioadă relativ scurtă, ne vorbește despre o voință foarte puternică a poporului, despre o organizare foarte eficientă. Mediul instituțional este bine dezvoltat, de asemenea persistă o bună

funcționare a piețelor; noile tehnologii sunt adoptate agresiv, ceea ce duce la sporirea productivității. Această țară este apoi urmată de Cehia, Slovenia, Polonia, Lituania, Republica Slovacă evidențiindu-se prin competitivitate sporită anume în domeniul inovațional. (vezi tabelul 3)

Tabelul 3

Competitivitatea țărilor Europei Centrale și de Est

Țara	Indicatori totali	Factori de bază	Factori de eficiență	Factori inovaționali
Cehia	33	45	28	25
Slovenia	42	38	37	33
Polonia	53	70	41	61
Letonia	54	55	47	84
România	68	87	54	75
Moldova	95	95	98	128
Estonia	32	30	26	40
Lituania	44	46	43	49
Rusia	51	56	50	73
Bulgaria	76	82	65	92

Sursa: Raportul Competitivității Globale 2008-2009

Bulgaria, unul din cele mai noi state aderente la UE, este clasată pe poziția 76, competitivitatea ei micșorându-se datorită infrastructurii și mediului instituțional slab dezvoltat. România se poziționează pe locul 68 fiind în creștere față de locul 74 ocupat cu un an în urmă. Rusia se plasează pe poziția 51, punctele forte ale ei fiind creșterea stabilității macroeconomice. În analiza Raportului Competitivității Globale 2008 - 2009 și-au găsit loc 131 de state (comparativ cu 2006 - 125 de state). Conform Indicatorului Competitivității Globale, în acest an competitivitatea Republicii Moldova se cotează la poziția 95 (vezi tabelul 3)(din 131 de state), în comparație cu 2006, când aceasta atinge poziția 86 din 125 de state. Vedem că competitivitatea R.Moldova s-a redus, deplasându-se cu 11 poziții în jos din cauza birocrăției guvernamentale, instabilității politicii etc.

În anul 2008, Forumul Economic Mondial împreună cu profesorul Michael Porter, urmează o altă etapă în dezvoltarea Indicatorului Competitivității Globale, având ca scop perfecționarea metodologiei indicatorului și sporirea calității efectuării sondajului de către executiv. Scopul noului Indicator al Competitivității Globale este de a crea un singur indicator integrat, pentru a înlocui cele două componente ale Indicatorului Competitivității Globale, publicat până în 2009.

Noul Indicator se va baza pe ultimele cercetări efectuate, pentru a extinde și a da randament cercetărilor, a oferi noi factori de decizie. Acest indicator se va axa pe determinanții productivității, fiind driverul prosperității. Sondajul va fi efectuat de mii de conducători din întreaga lume. La formarea noului indicator, împreună cu M. Porter, au mai participat prof. Scott Stern de la Universitatea Northwestern, prof. Antonio Ciceane al Universității Pompeu Fabra, profesorul Universității Temple Mercedes

Delgado, Christian Ketels de la Institutul pentru Strategii și Competitivitate al școlii de Business de la Harvard. Elementele Noului Indicator al Competitivității Globale sunt prezentate în figura 9.

Varietatea criteriilor utilizate precum și felul în care au fost selectate acestea ne dă certitudinea că ne aflăm în fața unei analize realiste. În afara factorilor tradiționali, cei mai frecvent luați în calcul sunt: managementul, tehnologia, infrastructura etc; rapoartele introduc o serie de elemente noi, așa ca: internaționalizarea, resursele umane, finanțele, sănătatea etc.

O țara, pentru ca să dețină o poziție înaltă referitoare la competitivitate, trebuie să încerce să țină pasul tuturor schimbărilor și să corespundă tuturor indicatorilor stabiliți de Institutul de la Lausanne și de Forumul Economic Mondial. Drept exemplu ne poate servi Japonia, care a ocupat ani de zile primul loc în topul mondial, astăzi poziția fiindu-i ocupată de către unele țări industrializate precum: Taiwan, Singapore, China.

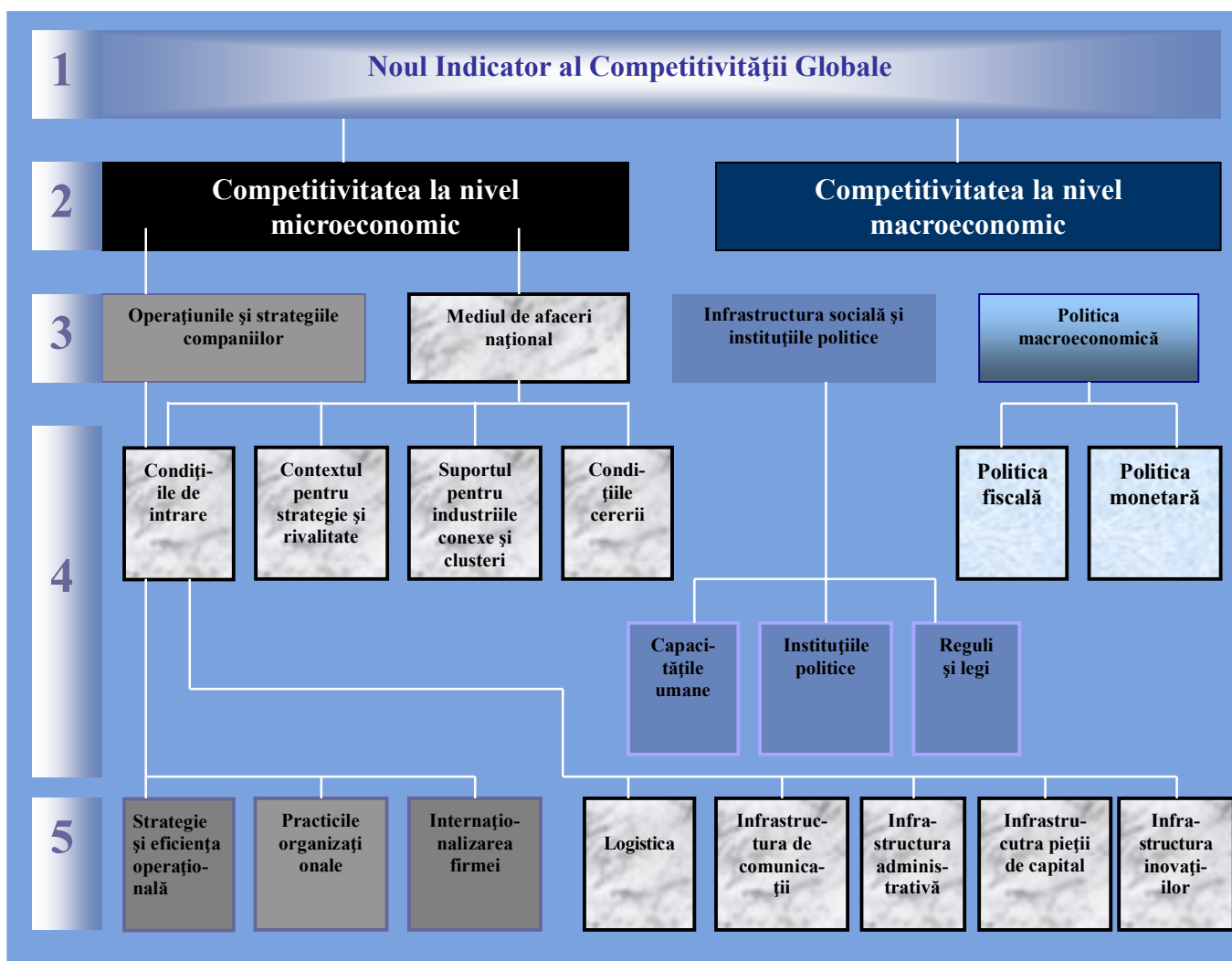

Figura 9. Noul Indicator al Competitivității Globale

Sursa: Raportul Competitivității Globale 2008-2009

Pentru a se menține competitivă, o țară trebuie să respecte următoarele 10 reguli de aur ale competitivității, propuse de Forumul Economic Internațional:

1. Crearea unui mediu legislativ și predictibil;
2. Crearea unei structuri economice flexibile;
3. Investiții masive atât în infrastructura tradițională, cât și în cea informațional-tehnologică;
4. Stimularea acumulării private și a investițiilor interne;
5. Dezvoltarea agresivității la nivelul pieței globale și, în același timp, asigurarea atractivității interne pentru investițiile străine directe;
6. Orientarea atenției către calitatea, rapiditatea și transparența politicilor guvernamentale și administrative;
7. Menținerea unei corelații economice între nivelul salariilor, productivitatea muncii și impozitare;
8. Prezervarea unei structuri sociale moderne, prin reducerea disparităților salariale și consolidarea clasei de mijloc;
9. Investiții masive în domeniul educațional, în special în învățământul universitar și postuniversitar, precum ca și în instruirea continuă a forței de muncă, a populației în general;
10. Realizarea unui echilibru între economia de proximitate și cea bazată pe globalizare, pentru a asigura crearea unui nivel ridicat de bunăstare și acumulare.

O altă modalitate de măsurare a competitivității internaționale este propusă de Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, ce evaluează competitivitatea prin prisma comerțului internațional. La ora actuală, acești indicatori dau o măsură sintetică a competitivității la import și la export.

Competitivitatea la import. Dacă se pleacă de la modelul teoretic, în ecuațiile referitoare la importuri în volum de produse manufacturate, competitivitatea e măsurată de diferența dintre prețul producătorilor pe piață și cel al concurenței lor.

Competitivitatea la export. Dintre toate componentele PIB, exporturile sunt singurele care pot fi mărite necondiționat, pe baza cererii externe și a câștigului de competitivitate externă.

Altă metodă - creșterea accelerată calitativă este cea de promovare a unei rate investiționale înalte, combinate de atragere prioritară a capitalului străin pe teritoriul național. [144, p.97]

Competitivitatea globală. OCDC calculează în egală măsură indicatorii de competitivitate globală care furnizează o măsură medie a poziției competitive a țărilor pe propriile lor piețe astfel ca și pe piețele lor de export. În acest caz, prețul concurenților unei țări pe o piață dată e definit ca precedent după structura ofertei totale pe această piață (importurile + producția internă). Această

teză dă, deci, o măsură de competitivitate globală ce se bazează pe noțiunile de cerere totală pe piețe. În particular, competitivitatea unei țări ține cont de cererea exprimată pe piața internă. Pe de altă parte, în ansamblul de piețe unde țara e prezentă, influența producătorilor naționali e luată în considerare. În ambele cazuri, este necesar a preciza care e partea bunurilor naționale ce trebuie considerată în concurență cu bunurile importate. Această remarcă, sugerează ideea, dezvoltată mai departe, că nu e realist, fără îndoială, a considera că ansamblul producției naționale e în concurență cu importul. Indicatorul de competitivitate globală al OCDE presupune, totodată, că toată producția națională e implicată în concurență cu importurile pe ansamblul de piețe.

INTERLINK, din contra, adoptă o ipoteză alternativă extremă: importurile sunt presupuse, determinate pe fiecare piață. Exportatorii, din această cauză sunt în competiție numai între ei și nu cu producătorii domestici.

Competitivitatea în modelul INTERLINK

În INTERLINK, variațiile de export sunt completate de doi factori: pe de o parte, creșterea piețelor de export și, pe de altă parte, – variațiile a acestor părți de piețe, legate de schimbările de competitivitate – preț ale diferitelor țări. Astfel, specificările ecuațiilor INTERLINK conduc la o definiție a indicatorilor de competitivitate la export, a cărei logică e următoarea: se presupune că pe fiecare piață împărțirea ofertei între producătorii naționali și străini e afectată într-o primă etapă de stabilirea importului. Aceste importuri sunt apoi repartizate pe piață între diferiți exportatori. Rezultă că, pentru exportatori, concurența nu se exercită mai mult cu producătorii naționali, dar numai între ei. Atunci e vorba de o concurență la export în sens strict, pe când teoria precedentă a competitivității de export constă în a considera că nu există o predeterminare a împărțirii ofertei și permite, deci, a calcula o concurență globală de export.

Tabelul 4

Definiția și domeniul de validitate a diferitor măsuri de competitivitate

Competitivitatea	Pondere	Piețele unde se determină competitivitatea	Competitorii pe aceste piețe	Remărci
1	2	3	4	5
La import, conform modelului INTERLINK		Piața interioară a țării j	Ansamblul de exportatori pe piață	
La exportul global	Dublă pondere	Piețele de export k ale țării i	Ansamblul de exportatori și producători interni	
Globală la import și export	Dubla pondere	Totalitatea piețelor de export și import ale țării i	Totalitatea exportatorilor și producătorilor interni pe fiecare piață	

1	2	3	4	5
La export <i>stricto sensu</i> a modelului INTERLINK	Dublă pondere	Piețele de export k ale țării i	Totalitatea exportatorilor pe piețele k	Importurile sunt presupuse, determinate
La export	Simplă pondere bilaterală la export	Piețele de export k ale țării i	Producătorii interiori ai fiecărei piețe k	Concurența între țări pe piețele terțe nu e luată în considerare
Relativă, la comerț	De tip MERH	Totalitatea piețelor de export și cele interne ale țării i	Totalitatea exportatorilor și producătorilor internaționali pe fiecare piață	Obținerea la efectuarea șocurilor exogene, pornind de la un model multinațional

Sursa: Martine Durant, Claude Giorno „Les indicateurs de compétitivité internationale: aspects conceptuels et évaluation” *Revista economică a OCDE*, N. 9, 1987

Pentru a măsura competitivitatea la export sunt posibile două teorii, după cum am văzut mai sus. Poate fie că nu măsurăm decât competitivitatea între exportatori, presupunând că importatorii sunt în prealabil fixați pe fiecare piață de export, fie să se considere sau să se ia în considerare că, pe aceste piețe, producătorii naționali sunt în egală măsură concurenți și, deci, deciziile de a produce și a importa sunt simultane. Luarea sau nu în considerare acestor producători în calculul măsurilor de competitivitate corespunde unei alegeri a definiției de export, ceea ce depinde de utilizarea indicatorului ce se dorește a face. După cum s-a văzut anterior, structura INTERLINK rezolvă această problemă, presupunând importurile determinate.

Totuși, măsurile competitivității globale la export nu pot adopta această soluție. Pentru fiecare țară e posibil a considera că ansamblul sau o parte din producția sa de bunuri manufacturate se află în concurență cu importurile acesteia. Deci, se va încerca a pune în evidență importanța luării în considerare a producătorilor naționali în construcția indicatorilor de competitivitate la export.

O altă modalitate de măsurare a competitivității prin intermediul comerțului poate servi Matricea din Boston. [44, p.99-100] Stabilirea priorităților strategice nu este un simplu proces analitic. Însă evaluarea performanței pieței, exprimată prin schimbările în cotele de piață, în raport cu dinamica pieței, exprimată prin creșterea relativă a acesteia, poate servi drept bază pentru investigările și selectarea opțiunilor. Aceste două dimensiuni – creșterea relativă a pieței și creșterea cotei de piață – formează matricea competitivității cu patru cadrane, reprezentând o versiune adaptată a mult cunoscutei *Matrice din Boston* în strategia de desfășurare a afacerii. Matricea BGG (Boston Consulting Grup) a fost elaborată pentru a analiza elementele strategice, așa ca: Rata anuală de creștere a pieței; Participarea întreprinderilor pe această piață. Matricea BCG clasifică fiecare element strategic ca „Stea”, „Cash cow”, „Dilemă” sau „Câine”. Steaua are o cotă relativ mare de piață în creștere și extindere. „Cash cow” are o cotă de participare relativ mare pe piața stabilă (care nu este în creștere). „Dilema” are o cotă de participare relativ mică pe o piață în dezvoltare. „Câinele” are o cotă

relativ mică de participare pe o piață stabilă. Matricea BCG este considerată ca determinant al competitivității comerțului, fiind instrumentul-standard, folosit de către Centrul Internațional de Comerț și altele (deși nomenclatorul „stelelor” îi aparține companiei DAI), utilizat pentru a obține o caracteristică generală a competitivității mărfurilor exportate pe piețele selectate.

În cazul Republicii Moldova, conform matricei de la Boston- vinul este o stea, căruia îi revine cea mai mare pondere din exporturile Moldovei, însă, în același timp, își pierde treptat pozițiile într-o piață în creștere.

Deloc neglijabil este și setul din cei 36 de indicatori structurali (octombrie 2001), care a fost conceput de către Oficiul de Statistică al Uniunii Europene (EUROSTAT) [160], în concordanță cu concluziile Consiliului European de la Lisabona și Gotteberg. Acești indicatori înglobează cinci domenii importante privind:

Cadrul general - economic: PIB/locuitor și rata de creștere a acestuia, productivitatea muncii, rata șomajului, a inflației, creșterea costului unitar al muncii;

Ocuparea: rata ocupării, rata de ocupare pentru lucrătorii în vârstă, diferențierile pe sexe privind salariul, educația pe termen lung, calitatea muncii;

Cercetarea-dezvoltarea: cheltuielile publice în domeniul educației, cheltuielile privind activitatea de cercetare-dezvoltare, nivelul accesului la Internet, totalul titlurilor de doctor la 1.000 de locuitori, numărul de patente (investiții), capitalul în activități cu grad de risc;

Reforma economică: niveluri relative de preț și convergența prețurilor, prețuri în rețele de industrie, ajutorul de stat și ad-hoc, creșterea capitalului pentru stocurile de pe piață;

Coeziunea socială: distribuția venitului, rata sărăciei înainte și după transferurile sociale, persistența sărăciei; coeziunea regională, rata șomajului pe termen lung;

Mediu înconjurător : emisia de gaze, intensitatea energetică a economiei;

Programul de Studiu pentru Dezvoltarea Spațială Europeană [136, p.88] (PSDSE), elaborat în anul 1999, prezintă diferiți indicatori de analiză spațială, conturându-se următoarele grupe:

Indicatorii clasici: productivitatea muncii (PIB/persoană ocupată); structura sectorială (ponderea populației ocupate în agricultură în totalul populației ocupate); opțiunile pentru dezvoltarea viitoare (ponderea populației ocupate în cercetare-dezvoltare în totalul populației ocupate); bunăstarea economică (PIB/ locuitor); piața muncii (rata șomajului). Indicatorii globalizării/ stabilității teritoriale; Indicatorii modernizării/diversificării, (se are în vedere indicatorii intrărilor și ieșirilor); Indicatorii competitivității ce măsoară punctele forte ale unităților teritoriale pe baza potențialului și performanțelor pe care le înregistrează pe piețele globale. Abordarea competitivității câștigă în complexitate prin luarea în considerare a unui număr mult mai mare de aspecte și indicatori decât simplu PIB/locuitor, după cum urmează:

1. *PIB/locuitor, productivitatea muncii;*
2. *Cauze/condiții:*
 - 2a). *condiții ale cadrului economic regional*
 - 2b). *factorii localizării:*
3. *Efecte/consecințe:*
 - efectele economice regionale (creșterea PIB (%), dinamica veniturilor și ocupării, modificările sectoriale, inovarea);
 - efectele pe piața muncii (participarea la piața muncii, șomajul);
 - disparitățile generale (dinamica populației, migrația, structura pe vârste).

Conceptele centrale pentru studiile de determinare a competitivității constituie modelul trifactorial, propus de Robert Huggins în 1999 [88, p.17-18], ce calculează un astfel de Indice al Competitivității pentru toate regiunile din Marea Britanie. Modelul trifactorial (Huggins, 2003) este un indice compozit care cuprinde date disponibile la nivel local, regional și național. Indicele se bazează pe trei componente: intrări, ieșiri și rezultate. Variabilele utilizate pentru a construi indicele - compozit și ponderile aferente, trecute în paranteze, sunt următoarele:

- a) densitatea firmelor, măsurată ca număr al companiilor pe cap de locuitor (0,111). Aceasta evaluează dezvoltarea potențială de noi întreprinderi;
- b) ponderea firmelor, bazată pe cunoaștere măsurată ca procent al acestui tip de firme din numărul total al lor (0,111);
- c) PIB-ul pe cap de locuitor măsoară impactul istoric al competitivității (0,333);
- d) câștigurile medii, cele ridicate fiind, de obicei, un indicator al gradului sporit de competitivitate (0,166);
- e) procentul activităților economice, care măsoară modul de utilizare a capitalului uman dintr-o regiune (0,111);
- f) șomajul (0,166).

Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială [86, p.18], analizează competitivitatea pe baza a cinci factori: cunoașterea, deschiderea unei economii, sistemul financiar, guvernarea și sistemul politic. Toți acești factori sunt obținuți prin analiza multivariată dintr-un set inițial de 29 indicatori relevanți. Din cei cinci indicatori, cel referitor la cunoaștere este cel mai important și cuprinde variabile care sunt în strânsă corelație cu formarea, răspândirea și utilizarea cunoștințelor, cum ar fi cercetarea-dezvoltarea, inovația sau managementul calității și educația. Deschiderea unei economii include indicatori care se referă la tranzacțiile de import și influxurile de ISD. Indicatorul ce vizează sistemul financiar vizează aspecte, cum ar fi: capitalizarea pieței, riscul de țară și accesul la credite.

Problema beneficiilor este o tematică destul de interesantă. O metodă sugerată de *Agenda de la Lisabona este matricea «hard»*, ce pornește de la indicatorii structurali ai Agendei Lisabona, dar nu de la lista scurtă de indicatori - cheie în număr de 17, ci de la lista completă de indicatori structurali măsurabili, de 125. A fost o încercare de a dezvălui structura economiei mondiale, dar acești indicatori nu s-au dovedit a fi destul de convingători față de analizele Băncii Mondiale, FMI sau OCDE, pentru a fi preluați de careva structuri cu vocație internațională pentru a se conduce de ei. [106] Acești indicatori structurali au fost grupați de Eurostat în următoarele categorii: medie economic - generală, ocupare a forței de muncă, inovare și cercetare, reformă economică, coeziune socială, mediu. Orice activitate de afaceri se desfășoară într-un mediu configurat de politică, drept și politică. În unele zone, statele permit firmelor private să concureze liber, cu o implicare ușoară din partea guvernului. În alte zone, statele dețin și administrează propriile afaceri și interzic concurența. [88 p.76-77]

Pentru a simplifica selecția indicatorilor, conform manualului de evaluare a competitivității regionale, categoriile de indicatori structurali ai Agendei Lisabona s-au grupat astfel: - indicatori economici (media economică generală și reformă economică); - indicatori sociali (ocuparea forței de muncă și coeziunea socială); - indicatori tehnologici (inovare și cercetare).

Matricea „hard”, prezentând datele statistice necesare, la orice moment, poate fi folosită pentru cuantificarea competitivității economice, drept bază servindu-ne indicatorii: PIB/locuitor; Rata de creștere a PIB; Productivitatea muncii; venitul net pe cap de locuitor; exporturile nete; Formarea brută de capital fix, raportată la PIB. După părerea noastră, competitivitatea poate fi măsurată prin intermediul următorilor indicatori:

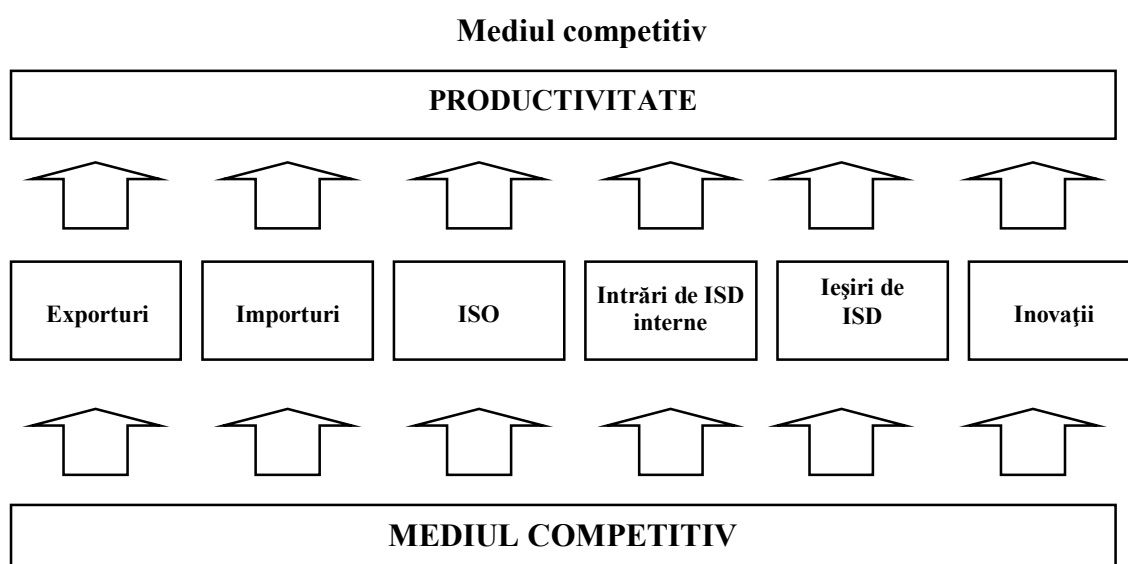

Figura 10. Indicatorii competitivității

Sursa: elaborat de autor

Deci, valoarea **exporturilor** determină calitatea produselor sau serviciilor și potențialul de creștere economică a țărilor. **ISD** sunt percepute ca un element important și esențial pentru procesul de transformare și relansare economică. Acestea reprezintă catalizatorul principal, necesar tranziției la economia de piață.

ISD interne reflectă capacitatea statului, întreprinderilor locale de a contribui la sporirea competitivității prin resurse financiare.

Ieșirile de ISD – capacitatea companiilor naționale, a statului de a investi în exteriorul țării, de a acapara noi piețe de desfacere etc.

Inovațiile – vizează nivelul tehnologic de dezvoltare, numărul de brevete înregistrate etc.

În ultimele decenii, firmele au devenit mai disponibile să-și plaseze activitățile în alte țări (uneori slab competitive) nu numai pentru a întruni factorul local al costurilor, dar și a efectua activități de cercetare și dezvoltare, a avea acces la tradițiile locale sau a dezvolta raporturi cu clienți fundamentali. Companiile germane de producere a utilajului de procesare a plasticului și firmele elvețiene de producere a echipamentului pentru cercetări dispun, de exemplu, de unități de cercetare localizate în SUA pentru dezvoltarea controalelor electronice. SKF (Suedia), un lider mondial în producerea rulmenților, dispune de capacități majore pentru fabricare și o bază pentru cercetări în Germania, în apropiere de multe industrii germane de frunte, constructoare de mașini și de sectorul automobilistic german, care sunt utilizatori importanți de rulmenți. Metodologia propusă de M.Porter și-a găsit reflectare în elaborarea unor strategii naționale. Ca mărturie a acestor procese pot servi rapoartele unor structuri și foruri economice. În cadrul acestor structuri sunt calculate unele elemente ale competitivității națiunilor, bazate pe indicatori agregați. În tabelul 5 sunt redați unii parametri pe țări.

În așa mod, actualmente, ponderea inovațiilor și dezvoltării tehnologice ocupă un rol important în creșterea gradului de competitivitate național. Ponderea inovațiilor, deținută de țări, este cuprinsă între $\frac{1}{3}$ și $\frac{1}{2}$. Cu cât un stat este mai aproape de a intra în lista principalelor țări-inovatoare, atingând nivelul de dezvoltare inovațională [M.Porter], cu atât întreprinderile autohtone își perfecționează propriile tehnologii și străine, elaborând noi inovații, sporind competitivitatea țării. Ratingul este format din date statistice și rezultatele sondajelor top-managerilor din companii. Acești indicatori, fiind publicați sub denumirea de «Indexul competitivității», «Indexul creșterii competitivității» (Growth Competitiveness Index, GCI) și (The Competitiveness Indexes), actualmente sunt cuprinși în cei 12 piloni ai competitivității.

Estimând indicatorii existenți, putem spune că există o multitudine de metode de determinare, cuantificare a competitivității și, deci, fiecare țară este liberă de a alege metoda cea mai reușită, în funcție de datele de care dispune.

Evoluția competitivității țărilor în perioada 1996-2008

Țara	1996	2000	2002	2008	Index tehnologic 2002	Index tehnologic 2008
SUA	4	1	1	1	1	1
Finlanda	16	6	2	6	3	6
Thaiwan	9	11	3	17	2	8
Singapore	1	2	4	5	17	11
Suedia	21	13	5	4	4	6
Elveția	6	10	6	2	6	2
Australia	12	12	7	18	9	22
Canada	8	7	8	10	8	16
Norvegia	7	16	9	15	10	18
Danemarca	11	14	10	3	11	7
Marea Britanie	15	9	11	12	15	17
Islanda	27	24	12	20	16	19
Japonia	13	21	13	9	5	3
Germania	22	15	14	7	12	4
Olanda	17	4	15	8	19	9

Sursa: *The Global Competitiveness Report 2002 – 2003 - 2008; World Economic Forum, 2003, 2008 // www.weforum.org.*

Executive Summary: Competitiveness and Stages of Economic Development. –M.E. Porter (Institute for Strategy and Competitiveness, Harvard Business School), J.D.Sachs (Center for International Development at Harvard University), J.W. McArthur (Center for International Development at Harvard University)

Analizând ampla experiență a diferitelor țări, care au parcurs pe căi diferite perioada de tranziție, putem spune că anume participarea la procesul de globalizare, integrarea regională a acestora duce la obținerea unui nivel înalt de dezvoltare, deci, la creșterea competitivității. În urma cercetărilor efectuate de către Forumul Economic Mondial, Institutul de Management de la Lausanne se determină pozițiile celor mai competitive țări. Necătând la criza financiară din lume, SUA rămâne să fie cea mai competitivă țară de pe glob, poziția care este deținută de mai mulți ani, având un mediu de afaceri competitiv în comparație cu dezechilibrele macroeconomice. A doua poziție este ocupată de Elveția, ceea ce ne vorbește despre nivelul înalt de dezvoltare a domeniilor de cercetare-dezvoltare-inovare, etc. ale Europei. Printre țările competitive ale Europei Centrale și de Est se află: Țările baltice, Polonia, Cehia, etc., deci țările care au pavat aceiași cale ca și Republica Moldova. Experiența țărilor Europei Centrale și de Est ne demonstrează că este posibil să devii competitiv prin unele eforturi: crearea unui mediu concurențial favorabil, a unui mediu legislativ și viabil; dezvoltarea agresivității (prin efectuarea unor investiții mari în exterior și a exporturilor masive) la nivelul pieței globale, și, în același timp, asigurarea atractivității interne pentru investițiile străine directe; orientarea atenției către calitatea, rapiditatea și transparența politicilor guvernamentale și administrative; menținerea unei corelații economice între nivelul salariilor, productivitatea muncii și impozitare, efectuarea investițiilor în

cercetare-dezvoltare-inovare; instruirea continuă a forței de muncă și realizarea unui echilibru între economia de proximitate și cea bazată pe globalizare, pentru a asigura crearea unui nivel înalt de bunăstare ce duce la creșterea competitivității.

2.2. Evaluarea gradului de integrare în economia mondială și a avantajului comparativ al țărilor Europei centrale și de est

Investigațiile efectuate privind globalizarea unei țări reflectă participarea ei la relațiile economice internaționale, la extensiunea interconexiunilor dintre economia țării respective și restul lumii. Unii autori ca Horobeț A., Munteanu C., Mazilu A. propun câțiva indicatori de măsurare a gradului de globalizare. Prin globalizare se înțelege amplificarea relațiilor economice, și nu numai dintre țări, prin: ponderea exporturilor în PIB; volumul fluxurilor de intrare și de ieșire de investiții străine directe și de portofoliu; mărimea fluxurilor de intrare-ieșire de plăți sub formă de redevențe asociate transferului internațional de tehnologie [72, p.148]:

- ponderea exporturilor în PIB;
- volumul fluxurilor de intrare și de ieșire de investiții străine directe și de portofoliu;
- mărimea fluxurilor de intrare - ieșire de plăți sub formă de redevențe asociate transferului internațional de tehnologie.

Pentru evaluarea angrenării unui stat în sistemul global, au fost dezvoltati o mulțime de indicatori cantitativi. Acești indicatori se bazează pe cercetările cantitative existente din cadrul relațiilor internaționale, economiei politice internaționale, geografiei și sociologiei, statisticii oficiale. Evaluarea gradului de integrare în economia mondială constă în estimarea integrării în sistemele de producție și de consum globale, deci a gradului de liberalizare economică, prin intermediul a doi vectori principali:

- Rolul comerțului exterior;
- Fluxurile de investiții străine și rolul societăților transnaționale în economia națională.

Tabelul 6

Indicatori pentru evaluarea gradului de integrare în economia globală

Nr. crit.	Denumirea indicatorilor	Metoda de calcul
1	Deschiderea comercială: ponderea comerțului exterior cu bunuri și servicii în PIB - ul total	$Dce=(Exp+Imp)/PIBt$
2	Deschiderea comercială cu bunuri; ponderea comerțului exterior cu bunuri în PIB- ul generat de sectorul de bunuri	$Dceb=(Exp+Imp)/PIBb$

3	Ponderea exporturilor de servicii în exporturile de bunuri	$Ps/b=Exps/Expb$
4	Dinamica orientării economiei spre exterior: diferența dintre creșterea reală a comerțului exterior și creșterea PIB - ului real față de anul t-1	$Eext=[(Expt+Impt):(Expt-1)]/[PIBt]$
5	Ponderea fluxurilor de capital privat brut în PIB	$PFCPB=FCPB/PIB$
6	Gradul de integrare în sistemul de producție globală: ponderea fluxurilor de investiții directe (influxuri + refluxuri) în PIB	$PISD=ISD/PIB$

Sursa: Bari I, *Globalizarea economiei*. București: Ed. Economică, 2005, p.73

Standartizarea acestor metode de estimare a gradului de globalizare a economiei pornește de la raportarea fluxurilor comerciale și a fluxurilor de capital la produsul intern brut.

Comerțul exterior cu bunuri este raportat atât la produsul intern brut total, cât și la PIB-ul generat de sectorul de bunuri.

Comerțul cu servicii constituie elementele caracteristice de o importanță din ce în ce mai mare în integrarea globală.

Prin intermediul **raportării reale a comerțului exterior la dinamica PIB**, avem posibilitatea de a identifica economiile care s-au integrat mai profund în economia globală prin politicile de liberalizare a comerțului exterior, diminuarea barierelor în calea investițiilor străine, valorificarea avantajului comparativ datorită forței de muncă calificate și ieftine.

Globalizarea comerțului implică existența unor piețe globale pentru desfacerea mărfurilor și serviciilor tranzacționale. Producția diferitelor țări și ritmul lor sunt influențate de diferențele specifice dintre țări.

Fluxurile de capital private includ atât investițiile de portofoliu, cât și investițiile străine directe, înregistrate în balanța de plăți externe. Investițiile străine directe includ capitalul social, echivalentul acțiunilor, profiturilor reinvestite și alte investiții de capital pe termen lung. FMI definește investițiile străine directe: „ca investiție făcută pentru a dobândi un interes de durată într-o întreprindere care funcționează în cadrul altei economii decât cea a investitorului, scopul investitorului, fiind de a avea un cuvânt hotărâtor în managementul întreprinderii”. ISD reprezintă o unitate de măsură aproximativă a rețelelor globale de producție, deoarece cuprinde doar acele legături dintre firme, bazate pe investiții directe, prin opoziție cu aranjamentele de subcontractare sau asemănătoare și nici nu frapează dimensiunea investiției în producția multinațională, căci numai 25 % din totalul investițiilor directe își găsesc loc în producția de peste hotare.

Până acum am vorbit de indicatorii elaborați de *Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică*, precum și de cei propuși de Ioan Bari în cartea „Globalizarea economiei”; în continuare o să ne axăm pe indicele sintetic **Kearney al globalizării economiei**. În funcție de

indicele globalizării economiei, sunt clasificate mai mult de 60 de state ale lumii. În compoziția acestui indicator stau patru grupe principale de subindicatori din domeniul integrării economice globale [16, p.24-45]:

1. Performanța economică, ce include la rândul ei:

1. Ponderea comerțului exterior în PIB;
2. Ponderea portofoliului de investiții (influxuri + refluxuri) anuale în PIB;
3. Ponderea fluxurilor anuale de investiții străine directe în PIB;
4. Ponderea veniturilor generate de investiții (influxuri + refluxuri anuale).

2. Performanța standardului de viață a populației

1. Minute-convorbiri telefonice internaționale pe cap de locuitor;
2. Pondere a turiștilor internaționali (influxuri + refluxuri) în totalul populației;
3. Transferuri internaționale personale de fonduri.

4. Performanța tehnologică

1. Ponderea utilizatorilor Internet în totalul populației;
2. Ponderea furnizorilor Internet în totalul populației;
3. Numărul de servere Internet cu standarde ridicate de siguranță.

5. Performanța politică

1. Numărul organizațiilor internaționale la care țara analizată este membră;
2. Participarea la operațiunile ONU de menținere a păcii
 - Ponderea personalului antrenat în PIB
 - Ponderea aportului financiar în PIB
3. Numărul tratatelor internaționale ratificate în vigoare;
4. Ponderea transferurilor guvernamentale în PIB.

Metodologia de calcul al acestui indice pornește de la raportarea indicatorilor menționați mai sus la PIB sau numărul populației, ceea ce contribuie la evaluarea gradului de globalizare a unei economii în funcție de capacitatea proprie a țării analizate, și nu de contribuția absolută a acesteia la integrarea economică globală. *Acest studiu analizează gradul de globalizare a 62 de state.* Conform acestui indicator, Ungaria a urcat trei locuri, plasându-se pe locul 20, în anul 2006, din topul țărilor lumii, însă dintre țările Europei Centrale și de Est se plasează pe locul trei, după Republica Cehă și Slovenia.

Din punct de vedere statistic s-a observat că există o legătură reciprocă între mărimea unei țări și gradul său de globalizare, deși predomină și ipoteza precum că țările mici au înclinații mai puternice spre globalizare.

În afară de indicatorii respectivi, specialiștii UNCTAD determină un așa - numit grad de globalizare sau transnaționalizare a unei țări prin intermediul **indicelui de transnaționalizare**

(Transnationality Index). [148, p.15] Indicii respectiv a fost elaborat și dezvoltat cu scopul de a compara gradul de transnaționalizare a țărilor în care operează CTN. Cu ajutorul lui se încearcă a măsura, de fapt, nivelul transnaționalizării activității economice a țărilor -gază în termene reale, luând în considerare atât potențialul productiv creat cu ajutorul stocului de ISD atrase, cât și rezultatele acestor investiții. Acest indice este creat în baza a două variabile ce țin de ISD, atrase de țara -gază și altele două ce vizează operațiunile corporațiilor străine în țările respective. El este determinat drept media următoarelor patru rapoarte:

- volumul ISD atrase/formarea brută de capital fix;
- stocul total al ISD atrase/PIB;
- valoarea adăugată a filialelor străine/PIB;
- nivelul ocupării generat de filialele străine/totalul nivelului ocupării.

Analizând indicatorii propuși de către specialiștii sus-menționați, se poate concluziona că există o legătură cantitativă între indicatorii menționați și gradul de globalizare al unei țări. Urmărind indicatorii luați în calcul, cu precădere investițiile străine sunt cele ce influențează cel mai mult gradul de globalizare al unei țări. Deci, este cazul să determinăm modelul care ar aprecia efectul teoretic al investițiilor străine asupra globalizării unei economii.

Această legătură poate fi prezentată printr-un model econometric care, fundamentându-se pe metoda regresiei, descrie relația statistică dintre factorii de influență (X) și variabila rezultativă (Y) în felul următor:

Indicatorul gradului de globalizare (Y)

$Y=f(x)+\varepsilon$ – dependența gradului de globalizare în raport cu factorii de influență x_1, x_2, x_3, x_4 .

x – grupul factorilor de influență

$x=(x_1, x_2, x_3, x_4)$

$$x_1 = \frac{ISD}{FBCF}; x_2 = \frac{SISD}{PIB}; x_3 = \frac{VAFS}{PIB}; x_4 = \frac{POfs}{TPO}, \text{ unde:}$$

$x_1 - \frac{ISD}{FBCF}$ - cota volumului ISD atrase în formarea brută de capital fix;

$x_2 - \frac{SISD}{PIB}$ - cota stocului total al ISD atrase în PIB;

$x_3 - \frac{VAFS}{PIB}$ - cota valorii adăugate a filialelor străine în PIB;

$x_4 - \frac{POfs}{TPO}$ – cota nivelului ocupării, generat de filialele străine în totalul nivelului ocupării ;

K – valoarea lui Y – în cazul în care toți factorii de influență acționează valoarea ce determină gradul de globalizare cu ponderea de 25 % (1/4);

$$(Y) K = (x_1 + x_2 + x_3 + x_4)/4 = 0,25 x_1 + 0,25 x_2 + 0,25 x_3 + 0,25 x_4.$$

Generalizare. Forma de dependență aici se consideră liniară.

$$Y = a_1 x_1 + a_2 x_2 + a_3 x_3 + a_4 x_4; a_1 - \text{pondera factorului } 1x_1 (x_1);$$

Suma ponderilor $a_1 + a_2 + a_3 + \dots = 1$ (100 %);

Dacă $a_1 = a_2 = a_3 = a_4 = 1/4 = 0,25$, înseamnă că toți factorii de influență determină în mod egal gradul de globalizare.

În caz general, acest grad Y sau K poate să depindă nu neapărat de 4 factori (adică pot fi 2, 3 sau mai mulți).

Desigur, dependența gradului de globalizare (Y) de factorii de influență (x_1, x_2, \dots) ar putea fi neliniară, s-ar cere un studiu matematic special.

Evident, valoarea indicatorului agerpat Y – (gradul de globalizare depinde, în mare măsură, și de valorile coeficienților (ponderilor) a_1, a_2, a_3, \dots ($0 < a_i < 1, i=1, 2, 3, \dots$)).

În prezența influențelor pozitive și negative, indicatorul Y ar obține un caracter mai general, de exemplu:

$$Y = \sum_{i=1}^m a_i x_i^+ - \sum_{i=1}^k b_i x_i^-; a_i > 0, b_i > 0$$

Dacă $Y > 0$ – sistemul se caracterizează ca sistem deschis;

Din contra, pentru valori $Y < 0$ – economia caracterizează țara ca sistem închis.

Reieșind din necesitățile actuale, o *strategie eficientă a integrării economice în economia globală*, care în relațiile internaționale să fie manifestată prin amplificarea avantajelor competitive ale industriilor proprii în concurență cu comportamentele similare ale altor țări, [150, p.29-31] este absolut necesară. Fără îndoială, sporirea gradului de competitivitate implică utilizarea în procesele tehnologice a unor utilaje de înalt nivel tehnic și cu productivitate sporită, ceea ce obligă agenții economici să apeleze fie la achiziționarea de utilaje din import, fie să stabilească relații contractuale de investiții cu anumiți parteneri străini, care să contribuie la aducerea acestor utilaje drept contribuție la investiția respectivă. Investițiile constituie un mijloc important, prioritar în creșterea și perfecționarea capitalului fix care, în ultima instanță, împreună cu alte resurse naturale, conturează și prefigurează specificul structural al unei economii. Pe această bază se poate asigura o perfecționare a structurii economice și o îmbunătățire continuă a proporțiilor dintre ramurile tradiționale și cele cu un rol important în promovarea progresului tehnic, o corelație mai strânsă între modernizarea fondurilor fixe și extinderea celor existente, perfecționare extrem de necesară și Republicii Moldova.

Gradul de globalizare al unei țări se măsoară, în primul rând, prin nivelul de deschidere a economiei acesteia față de exterior și prin ponderea comerțului exterior în PIB și mediul investițional. La baza evaluării nivelului de globalizare al economiei mondiale se află gradul de internaționalizare a acesteia. Pentru a profita de globalizare, fiecare țară trebuie să-și elaboreze o

strategie proprie. Strategia R. Moldova trebuie să se axeze pe export, atragerea investițiilor străine; de asemenea, pe perfecționarea calității produselor conform standardelor europene, precum și de asemenea pe integrarea în comunitatea europeană. După cum știm Strageia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor deja s-a elaborat, în plus a fost elaborat Planul Național de Dezvoltare pe anii 2008-2011, cu cele cinci direcții strategice, dintre care una referitoare la sporirea competitivității economice, însă rămâne doar să deruleze procesul de implimentare la un nivel înalt.

Avantajul comparativ relevat a fost definit de **Bel Balassa (1965)** [19, p.99-123]:

$$RCA_k = \frac{x_k}{\sum x_k} - \frac{m_k}{\sum m_k}, \text{ unde numărătorul reprezintă ponderea unei industrii în exportul național,}$$

Numărătorul – a unei industrii în exportul grupului de țări,

RCA-comaparția structurii exportului național, ...

O valoare mai mare de 1 arată o specializare într-un sector,

O valoare mai mică de 1 arată o subspecializare.

O altă formulă pentru măsurarea avantajului comparativ este indicele lui **Damien Neven(1995)**:

$$RCA_{ij} = \frac{x_{ij} / \sum_i x_{ij}}{\sum_j x_{ij} / \sum_i \sum_j x_{ij}}, \text{ unde RCA este cuprins în intervalul } (-1,1). \text{ O pondere mai mare a}$$

unei ramuri de producție în exporturile unei țări decât în importurile ei denotă faptul că țara respectivă are un avantaj comparativ în acel domeniu sau în altul.

RCA tinde spre -1 în industria k – țara are un dezavantaj comparativ;

RCA tinde spre +1 în industria k – țara are un avantaj comparativ;

Dezvoltrea pieței europene și tendințele din ce în ce mai vizibile de globalizarea economiei din ultimul deceniu situează în prim plan problema competitivității. J.Tinbergen definește integrarea economică drept: "realizarea unei unificări complete între economii mai înainte distincte. Prin aceasta se înțelege nu numai o unificare vamală, dar, de asemenea, o liberalizare a tuturor operațiunilor comerciale sau financiare, astfel încât posibilitățile de inițiativă, în ansamblul teritoriului, să fie pentru fiecare de competența țărilor în cauză, identice cu cele care existau anterior în fiecare teritoriu".

Într-o economie globală, creșterea economică și dezvoltarea umană se află într-o relație de dependență mutuală cu competitivitatea internațională a unei țări. La nivel internațional, există o corelație puternică între nivelul de dezvoltare umană a țărilor și capacitatea acestora de a fi competitive în economia internațională. Indicele dezvoltării umane (IDU) este o măsură de monitorizare a progresului pe termen lung a dezvoltării umane medii și include trei dimensiuni principale: o viață lungă și sănătoasă, acces la cunoștințe și un nivel de trai decent. Aceste trei dimensiuni principale sunt măsurate prin speranța de viață la naștere, știința de carte la adulți și înrolarea în educația primară,

secundară și terțiară, și PIB pe cap de locuitor măsurat în dolari SUA la Paritatea Puterii de Cumpărare de Cumpărare (PPP \$SUA). Vorbind despre competitivitate, creștere economică, dezvoltare umană, avem în vedere creșterea PIB-ului, el fiind indicatorul ce le exprimă. Dezvoltarea umană este caracterizată de un trai decent al populației fiind exprimat de PIB-ul pe locuitor.

Analizând perioada 1990-2000, se constată că acesta a crescut într-un ritm mediu anual de 1,2%. În statele în curs de dezvoltare, PIB-ul real pe locuitor înregistrează un ritm anual de creștere de 3,1%, în timp ce în Europa Centrală și de Est, ca și în CSI, acesta scade cu un ritm mediu anual de 2,4%. Dacă examinăm evoluțiile respective în raport cu dezvoltarea umană, observăm că în țările caracterizate de o medie ridicată a dezvoltării umane, creșterea PIB-ului este de 1,9%, iar în cele cu o dezvoltare umană scăzută – de doar 1%. De exemplu, la nivel mondial, în anul 2005, produsul intern brut pe locuitor era de 7,946 dolari nord-americani. Raportat la *Paritatea Puterii de Cumpărare* (PPC), pe grupe de țări, după nivelul dezvoltării umane, diferențele sunt considerabile (tabelul 7).

Tabelul 7

Ponderea PIB în raport cu nivelul dezvoltării umane

Țări cu dezvoltare umană	Pondere PIB în total mondial (%)	PIB pe locuitor în dolari SUA în PPC	Ponderea populației %
- ridicată	60,2	24973	17,9
- medie	37,4	4141	68,0
- slabă	2,4	1251	14,1

Sursa: Calcule efectuate de autor după datele „Human Development Report”, 2007.

La începutul mileniului al treilea, ca urmare a semnalelor de alarmă difuzate de cercetătorii de pretutindeni, asistăm la importante schimbări de paradigmă. Astfel, creșterea și dezvoltarea permanentă, susținută de teoreticienii și practicienii ultimelor două secole, este înlocuită de un concept nou, de ordin calitativ, și anume *dezvoltarea durabilă sau sustenabilă* [119], condiționat de utilizarea resurselor naturale în beneficiul generațiilor actuale și al celor viitoare. În societatea contemporană, *populația umană este un factor endogen* (intern) al dezvoltării economice, și invers, creșterea economică reprezintă latura internă a schimbărilor în mărimea și structura populației. Ca urmare, apare cerința de a se întocmi proiecții demografice, ca premisă a fundamentării strategiilor și politicilor economico-sociale. Din evaluările ONU, pe baza datelor și a informațiilor oferite de autorități, de exemplu populația României înregistrează, după 1992, un trend descrescător (figura 11).

Situația atipică a evoluției populației din România este determinată de scăderea accentuată a natalității și de evoluția fenomenului migraționist. În plus, evoluția viitoare a migrației externe este astăzi impredictibilă, fiind direct dependentă de evoluția economică și socială a României, de politicile de imigrare ale țărilor dezvoltate, de ulterioarele avantaje ale integrării în UE. Efectele resimțite ca urmare a scăderii numărului populației vor consta în probleme economice determinate, pe de o parte, de scăderea forței de muncă și, pe de altă parte, de insuficiența resurselor economice necesare susținerii persoanelor

vârstnice. Un număr redus de copii, în prezent, înseamnă că, în viitor, vor fi contribuabili mai puțini și, implicit, venituri mai mici sau impozite mai mari. Dacă, la nivelul anului 1990, un pensionar era susținut de 2,7 salariați, în anul 2006 de doar 1,30 salariați, atunci, în anul 2050, un adult urmează să plătească pentru pensiile și alocațiile ale 9 persoane. Reducerea numărului populației României nu a avut la nivel general efecte economice negative, ci chiar s-ar putea afirma că a avut mai degrabă efecte pozitive, prin reducerea cheltuielilor făcute de familie și stat pentru concedii pre-și postnatale, alocații pentru copii, asistență medicală, școlarizare. „Tot ce a fost bun până acum, în timp se răzbună îngrozitor, prin conexiunile pe termen lung ale demograficului, dacă nu intervine o redresare de substanță a natalității” (susține profesorul V. Ghețău, directorul Centrului de Cercetări Demografice de la București). Pe plan mondial, în orizontul de timp 2004-2050, populația din 40 de țări din 185, care fac obiectul proiecțiilor, va scădea, ceea ce înseamnă un minus de aproximativ 125-128 milioane de persoane. Dacă pentru fiecare țară, luată separat, o asemenea scădere are semnificații social-economice majore, în ansamblu minusul respectiv de populație este nesemnificativ, în comparație cu sporul de peste 3,425 miliarde de persoane, ce provine din țările cu creșteri ridicate ale populației. De pildă, sporul absolut al populației SUA va fi de 126,3 milioane de persoane (419,9 numărul estimat – 293,6 populația actuală, în milioane de persoane), ceea ce se apropie foarte mult, ca mărime, de minusul ce se va înregistra în Europa. Proiecțiile privind evoluția populației lumii în perioada 1950-2050 (figura 12) arată o creștere a acesteia în variantele Maxim (High) și Fertilitate constantă (Constant fertility) și o ușoară scădere în variantele Minim (Low) și Mediu (Medium). Situația României, comparativ cu alte țări care cunosc o scădere a numărului populației, poate fi evaluată și în funcție de datele privitoare la densitatea populației, la produsul intern brut per capita, la speranța medie de viață și la structura pe vârste a populației.

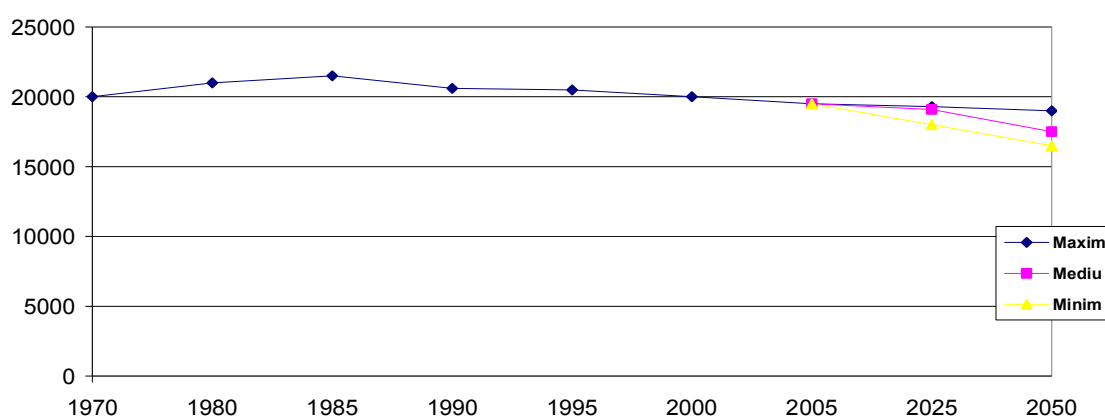

Figura 11. Evoluția populației României (1970-2050)

Sursa: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, *World Population Prospects*: <http://esa.un.org/>.

Nivelul dezvoltării economice, exprimat prin produsul intern brut pe locuitor în USD (la paritatea puterii de cumpărare), este foarte diferit în țările analizate: pornește de la 5.400 USD/locuitor (Ucraina) până la valoarea de 32.700 USD/locuitor (Elveția). Din analiză rezultă că nu se poate stabili o relație de dependență între dinamica populației și nivelul de dezvoltare economică sau între gradul de densitate a populației țărilor în cauză și tendința de scădere a populației. În efortul de căutare a cauzelor reducerii numărului populației unor țări, specialiștii se raportează la structura pe vârste a populației acestora. Dintre țările analizate, 11 (România, Bosnia-Herțegovina, Croația, Cehia, Finlanda, Ungaria, Polonia, Rusia, Slovacia, Ucraina și Elveția) au avut, în anul 2004, o pondere mai mare a populației sub 15 ani decât ponderea persoanelor de 65 de ani și peste. În România, ponderea populației tinere era, în anul 2004, mai mare cu 1,8 puncte procentuale decât populația în vârstă. Evoluția structurii populației arată o îmbătrânire, în condițiile în care populația în vârstă de 65 de ani și peste a cunoscut următoarea evoluție: 12,81% (1998); 13,30% (2000); 14,29% (2003) și 14,4% (2004). Menținerea unor valori scăzute ale natalității și fertilității, precum înaintarea în vârstă a generațiilor, structura pe vârstă a populației va continua să se modifice în sensul reducerii numărului și ponderii tinerilor și a creșterii numărului și ponderii populației adulte și în vârstă, acest fenomen fiind reflectat și de indicatorul *Speranța medie de viață*. Această evoluție va fi influențată și ca urmare a progreselor medicale, a celor din domeniul genetica și a îmbunătățirii condițiilor de viață.

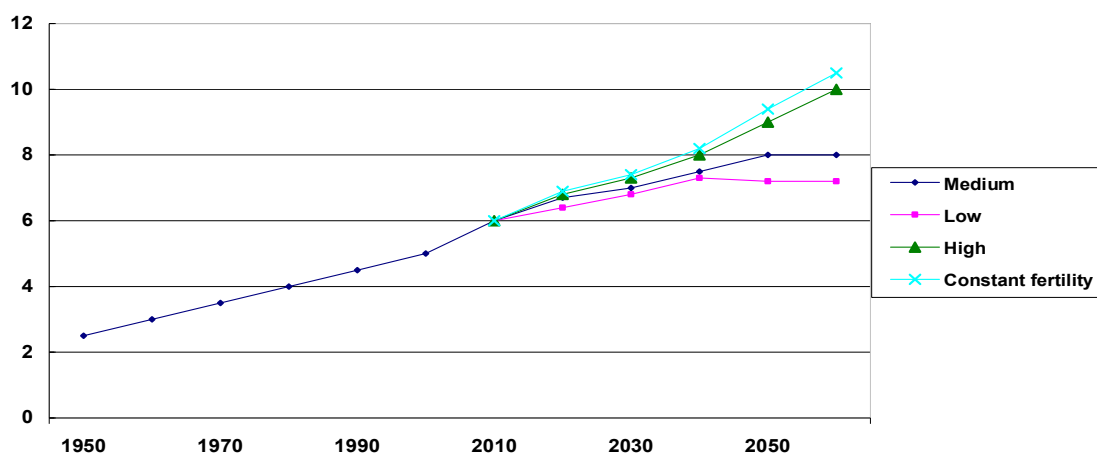

Figura 12. Evoluția populației lumii în perioada 1950-2050

Sursa: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. *World Population Prospects*: www.un.org.

Procesele demografice din România au un caracter atipic, care poate fi concretizat prin trendul pronunțat descrescător al populației în contextul unui pozitiv pe plan mondial; schimbarea sensului de evoluție încă din anul 1991 și continuarea acestui trend descrescător până în 2050; intensitatea mai mare

a reducerii populației față de mai toate țările aflate în proces de depopulare; diferențele foarte mari între ratele de scădere după 1991, comparativ cu creșterea din anii 1968-1990, ceea ce duce și la diminuarea competitivității prin micșorarea forței de muncă. Una dintre căile care poate consolida legătura pozitivă dintre competitivitate și dezvoltarea umană este buna guvernare. Prin intermediul ajustărilor legale și instituționale, buna guvernare asigură o distribuție social-echitabilă a veniturilor, stimulează inovațiile și investițiile. Facilitând în acest fel combinarea unei creșteri economice calitative cu dezvoltarea umană, guvernarea contribuie la consolidarea competitivității internaționale a țării. Mai departe, competitivitatea îmbunătățită va servi la atragerea unor resurse din exterior care vor contribui la ameliorarea creșterii economice și a dezvoltării umane. Pentru consolidarea legăturilor pozitive cu dezvoltarea umană, calitatea creșterii economice este mai importantă decât viteza acestei creșteri. Istoria ne oferă numeroase exemple în care economiile au crescut puternic, însă nu s-au înregistrat îmbunătățiri substanțiale pe planul dezvoltării umane. Conform datelor anului 2005, IDU pentru Republica Moldova este 0,708, situându-se pe locul 111 dintre cele 177 țări incluse în clasament. IDU publicat în Raportul Global al Dezvoltării Umane (RDU) este calculat în fiecare an în baza datelor oferite de agențiile internaționale pentru statistică. De obicei, există o întârziere de doi ani între anul de referință a datelor și publicarea RDU. Prin urmare, valorile și poziția IDU în RDU 2007/2008 se referă la anul 2005. Această notă informativă se referă la schimbările aparente a IDU în raportul din anul trecut (RDU 2006) și cel din anul curent (RDU 2007/2008) și de asemenea la schimbările reale bazate pe datele recente. [120] Performanțele obținute pe calea dezvoltării umane depind de producția și asimilarea cunoașterii în procesul de creare a unui trai decent, capacitatea omului de a se promova prin cercetare-dezvoltare-inovare, de eficacitatea mobilizării resurselor puse la dispoziție. Deci, există o relație directă dintre indicatorul Dezvoltării Umane, creșterea PIB per capita și competitivitate.

În contextul globalizării economiei și, în special, a celei europene, o importanță deosebită o prezintă prevederile politicii economice a statului. Procesele economice contemporane sunt marcate de globalizare și integrare economică. Extinderea globalizării, ca urmare a intensificării relațiilor comerciale internaționale, a influențat nivelul salariilor doar cu 10-20% în țările industrializate. În toate țările industrializate ponderea forței de muncă angajate în sectorul productiv a scăzut de la 30%, în 1970, la 20%, în 2007 în Europa și de la 28%, în 1965, la 16%, în 2007, în SUA. Această diminuare s-a manifestat în paralel și prin scăderea cotei deținute de către sectorul productiv în PIB (realizat în prețuri curente). În cazul unei analize efectuate în prețuri constante, se observă un foarte mic declin al sectorului productiv în cadrul PIB. Mesajul este clar, și anume trebuie să se reformeze strategia și structura economiei. Viziunea, optica și structura economiei trebuie să aibă o dimensiune globală. Integrarea economică internațională constituie una din trăsăturile caracteristice esențiale ale economiei mondiale în perioada postbelică. Ea a determinat formarea unor noi centre

de putere, care exercită o influență tot mai mare asupra raportului de forțe din lumea contemporană. Integrarea economică apare, ca proces contemporan, după al doilea război mondial, în contextul vest-european, din considerente ce au pornit inițial de la situația economică din această perioadă. Integrarea statelor vest-europene a fost una din modalitățile de refacere economică a unor țări, ce resimțeau efectele negative ale războiului.

2.3. Analiza competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în contextul politicii concurențiale europene

Poziția competitivă pe piață se determină printr-un șir de indicatori. Fiecare din ei își are valoarea și ponderea sa în viziunea consumatorilor, în funcție de viziunile dominante. Forța motrice a economiei de piață este competitivitatea producătorilor. Competitivitatea pe piață se determină ca un sistem de relații dintre subiecții economici ai pieței – producători de produse și servicii. Concurența reprezintă un fenomen deosebit de important pentru viața economică, dar și pentru viața socială, deoarece aceasta reprezintă factorul care motivează atât afacerile, cât și existența oamenilor. Conform dicționarului explicativ al limbii române, concurența reprezintă o rivalitate comercială, lupta dusă cu mijloace economice între țări, întreprinderi etc. pentru acapararea pieței, desfacerea producției etc. După părerea lui G. Belostecinic, concurența reprezintă o puternică forță motrice a progresului economico-social, ce impulsionează toți agenții economici să se preocupe neconținut de faptul ca activitatea lor să devină din ce în ce mai rentabilă. [21, p.5] S. Chircă este de părerea că concurența este „o locomotivă” de neînlocuit al progresului. [40, p.341]

În literatura de specialitate se vorbește deseori despre existența unei culturi în domeniul concurenței și a unei discipline a concurenței, acestea fiind cerințele obligatorii pentru integrarea în UE. [117, p.3-8] Guvernele țărilor care au reușit să devină principalele națiuni industriale și-a stabilit drept obiective de dezvoltare plasarea concurenței ca factor principal al prosperării.

Politica concurențială a evoluat și s-a diversificat atât la nivel comunitar, cât și național continuu, fiind una dintre primele politici comune, adoptate de Comunitatea Europeană. De asemenea, a devenit un instrument esențial în reglarea structurilor și disciplinarea forțelor, urmând un scop precis de a apăra și a promova concurența reală în cadrul pieței comune. Obiectivul principal al pieței unice este de a stimula concurența la nivelul piețelor naționale, accelerând astfel creșterea economică europeană, îmbunătățind gradul de competitivitate și nivelul de viață.

Politica concurențială europeană se sprijină pe un cadru legislativ comunitar, având următoarele domenii de acțiune [160]:

- Eliminarea acordurilor restrictive între întreprinderi și a abuzurilor de poziție dominantă, care afectează mediul competitiv;
- Controlul concentrărilor economice între întreprinderi;
- Liberalizarea sectoarelor economice monopoliste;
- Monitorizarea subvențiilor acordate de către stat.

Implementarea unei politici eficiente în domeniul concurenței întâmpină dificultatea de a găsi un echilibru între unele obiective uneori contradictorii, spre exemplu: liberalizarea nu trebuie să pună în pericol capacitatea serviciilor publice de a satisface nevoile de bază ale populației, iar încercarea de a realiza o concurență perfectă pe piața internă nu trebuie să reducă competitivitatea întreprinderilor europene.

Politica concurențială europeană urmărește următoarele obiective:

- Crearea, menținerea și păstrarea unei economii de piață funcționale;
- Creșterea competitivității economice la nivel național și european;
- Protecția consumatorilor împotriva agenților economici care recurg la un comportament anticoncurențial;
- Protecția agenților economici care doresc să pătrundă pe o piață sau există deja în cadrul unei piețe;
- Integrarea economică a piețelor ca urmare a liberalizării comerciale și a globalizării afacerilor.

Politica concurențială are la bază următoarele principii:

- Transparența deciziilor adoptate referitoare la comportamentele anticoncurențiale;
- Nediscriminarea participanților la schimburile economice internaționale;
- Stabilitatea unui cadru competitiv internațional;
- Cooperarea dintre diferitele instituții ale concurenței naționale și internaționale în privința aplicării legislației în domeniu.

Aceste principii stau la baza creării unui cadru legislativ și impun o anumită disciplină a concurenței respectate în cadrul Uniunii Europene. Cadrul legislativ al Uniunii Europene a fost instituit pe baza Tratatului Uniunii Europene. Accelerarea procesului de globalizare a activităților economice impune o acțiune comună în scopul asigurării unei concurențe corecte. Mario Monti, comisarul responsabil de politicile concurențiale ale Comisiei Europene, afirmă în prefața raportului „Politica de concurență în Europa și cetățeanul” că libertatea concurenței este o libertate publică. Ea are un impact nu numai asupra mediului economic, ci și asupra întregii organizări a societății. În acest fel, politicile concurențiale devin politicile oamenilor. În UE concurența a apărut treptat și în sectoarele rezervate monopolului așa ca în sectorul de telecomunicații, companiile aeriene,

întreprinderile feroviare, serviciile poștale, gazele și electricitatea. Anume concurența stimulează activitatea întreprinderilor pe piața unică, contribuind la menținerea întreprinderilor europene printre primele în lume, prin dezvoltarea produselor performante și la prețuri mai scăzute. În general, politica de concurență a Republicii Moldova și cea a Uniunii Europene sunt în mare parte similare. Atât Tratatul Comunității Europene (art. 81-89) [160], cât și Legea R. Moldova [4] cu privire la protecția concurenței promovează concurența loială drept unul dintre factorii fundamentali ai dezvoltării relațiilor economice și comerciale. În ambele legislații agentului economic îi este interzisă exercitarea drepturilor în vederea limitării concurenței, abuzului pe piața dominantă, acordurilor anticoncurențiale, concurența neloială, precum și interzicerea acțiunilor din partea administrației publice care ar putea limita concurența. Elaborarea Legii cu privire la protejarea concurenței în Republica Moldova s-a efectuat în baza actelor legislative, aprobate la reuniunea șefilor de guverne ale țărilor CSI, precum și a principiilor de protejare a concurenței, adoptate de Comisia Organizației Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare.

În R. Moldova, din primii ani de independență, susținerea și protecția concurenței loiale în activitatea antreprenorială sunt prioritățile de bază ale politicii statului. Atenția deosebită, acordată acestor întrebări de către stat rezultă din rolul ce-l ocupă concurența în cadrul economiei de piață.

Anume economia de piață întreține libertatea alegerii economice, fabricarea unei cantități mari de produse pe baza combinării reușite a resurselor, reacționând operativ la schimbările din economie, la activitățile antreprenoriale și de autoperfecționare. Activitățile pe piață sunt, în primul rând, legate de instituția de stat, precum ca concurența, protecția ei fiind una din cele mai mari obiective ale statului. În același timp, întrebările teoretico-metodologice rămân insuficient cercetate. Pentru a atinge efecte pozitive ale influenței statului este nevoie de crearea metodologiei regulatorii a relațiilor concurențiale, adecvate cerințelor contemporane. Metodologia reprezintă știința nu numai despre metodele de cunoaștere, dar și perfecționare a sistemului: formând ideologia deciziilor de conducere, determinând perspectiva ideilor și metodele de rezolvare a problemelor. Scopul este stabilirea abordărilor referitoare la reglarea procesului concurențial în condițiile actuale, determinarea obiectivelor strategice importante care vor sta la baza hotărârilor referitoare la crearea mediului concurențial favorabil de către instituțiile de stat.

Știința economică modernă poate fi caracterizată prin multitudinea de concepte vizavi de concurență.

După părerea noastră, abordarea cea mai constructivă ar fi:

- Îmbinarea eclectică a diferitelor concepții și, de asemenea, utilizarea abordărilor teoretice ale diferitelor școli (neoclasice, instituționale etc.) în cercetarea conceptului de concurență;

- Analiza concurenței în dinamica evoluției relațiilor de piață, bazându-se pe analiza proceselor reale.

Investigațiile referitoare la politica concurențială a Republicii Moldova, situațiile conceptuale de bază, determinatoare ale scopului și metodelor pot fi:

- Considerarea (consolidarea) reglementării procesului concurențial ca ceva aparte, însă direct integrat în sistemul dezvoltării economiei naționale;
- Evidențierea blocului concurențial ca ramură de bază în sistemul dezvoltării economiei naționale, aprobând caracterul politicii economice a statului drept preconcurențial;
- Modificarea scopurilor și abordărilor metodologice privind reglarea procesului concurențial pe baza factorilor dominanți, noilor tendințe și necesităților de dezvoltare social-economice;
- Asigurarea sistemului regulatoriu pe baza factorilor, armonizarea intereselor tuturor participanților pieței;
- Determinarea scopului și obiectivelor politicii concurențiale.

Realizarea principiului sistematic în condițiile actuale prevede realizarea reglementării relațiilor concurențiale ca parte componentă a procesului formării unui nou model de conducere a economiei naționale.

Obiectivele necesare, inclusiv trăsăturile caracteristice trebuie să fie următoarele:

- Determinarea obiectivelor strategice concrete ale dezvoltării social-economice a țării;
- Orientarea organelor de conducere spre prelucrarea și realizarea structurilor de gestiune;
- Democratizarea și descentralizarea luării deciziilor;
- Intensificarea libertății agenților economici;
- Extinderea împuternicirilor organelor de conducere regionale și naționale;
- Activizarea influenței instituțiilor de stat;
- Trecerea de la gestiunea industriilor și diferitelor activități la reglementarea piețelor;
- Îmbinarea pârghiilor de stat și a celor de piață.

Reglementarea procesului concurențial trebuie să activeze ca ceva independent, însă direct integrat în economia națională. Conținutul său, sarcinele și metodele, fiind determinate de către politica economică de stat, necesită o armonizare cu celelalte. Aceasta se poate asigura pe baza formulării unor concepții generale, axate pe principiile construcției modelului economic de dezvoltare a țării și a consensului scopurilor și coordonării instrumentelor de realizare a diferitelor tipuri de politici, luându-se în considerație acțiunile factorilor interni și externi.

Cercetările întreprinse demonstrează că un factor intern ce influențează formarea politicii concurențiale de stat este reforma pieței și crearea unei noi economii de piață, altul extern fiind globalizarea vieții economice. Anume aceste procese, incluzând strategiile necesare societății, determină pe termen scurt și lung dezvoltarea țării și formarea unui mediu concurențial favorabil. Complimentar cu asigurarea libertății economice se prezintă și apărarea drepturilor consumatorilor. Problema necesită atenție din momentul intensificării globalizării și concurenței internaționale, tranziția de la economia industrială la cea a serviciilor, particularitățile cărora sunt reorientarea activității agenților economici în conformitate cu cerințele consumatorilor. Aceasta determină modificarea relațiilor subiecților. Concurența pentru acapararea, sau altfel spus, atragerea consumatorilor devine elementul dominant al relațiilor concurențiale, precum și schimbarea priorităților activității statului – apărarea intereselor și drepturilor cetățenilor-consumatori. Pentru asigurarea unui mod de viață demn al populației e necesar ca producția națională să fie competitivă. Competitivitatea întreprinderilor, mărfurilor, sectoarelor, economiei naționale constituie problemele de bază care, actualmente, le înaintază și globalizarea. Corespunzător sistemului de administrare trebuie să fie:

- a) crearea condițiilor de realizare a avantajelor concurențiale;
- b) asigurarea intereselor consumatorilor și satisfacerea deplină a lor.

Pentru realizarea acestor obiective, rolul politicii concurențiale este imens: având legătură directă cu rezultatele reglementării rezultă dezvoltarea mediului concurențial și, de asemenea în mod corespunzător, eficacitatea funcționării agenților economici și posibilitatea creșterii bunăstării populației. De aceea, considerăm, va fi rațional, formarea unui bloc concurențial ca o verigă de bază în sistemul economic de conducere, fiind în stare să asigure realizarea obiectivelor sale, având efecte pozitive pentru societate. În condițiile actuale, scopul reglementării relațiilor concurențiale constituie formarea și apărarea posibilităților motivaționale ale mediului concurențial intern, orientat spre satisfacerea cerințelor consumatorilor. Sarcina statului constă nu numai în crearea condițiilor de supraviețuire a concurenților, dar și în asigurarea mediului concurențial calitativ.

Interpretarea actuală a concurenței ca interacțiune constructivă a participanților la procesul de piață, prin care se subînțelege o competiție civilizată pe baza îndeplinirii regulilor de joc (în cazul că interesele lor nu coincid) sau colaborare (prin coincidență), are importanță atât la nivel teoretic, cât și practic. Afirmarea noii paradigme modifică mecanismul funcționării economiei de piață, eficacitatea social-economică a acestuia: spre deosebire de lupta concurenței neproductive pentru distrugerea și criminalizarea relațiilor concurențiale, dezvoltarea cooperării civilizate, colaborările coordonate contribuie la favorizarea progresului economic. Ca rezultat al creării mediului concurențial, consumatorii beneficiază de mărfuri și servicii calitative, iar structurile de

afaceri, la rândul lor, de realizarea efectelor sinergetice de cooperare. O sugestie ar fi introducerea ideii concurenței de parteneriat.

Conform abordării științifice, la formarea sistemului de gestiune a relațiilor concurențiale trebuie să se ia în considerație dezvoltarea lor, analizând problemele reale și, în această bază, determinându-se sarcinile statului.

În plan teoretico-metodologic și practic se regăsesc:

- a) formarea mecanismului regulatoriu și pregătirea diferitelor concepții (atitudini) de administrare și dezvoltare în urma existenței variatelor structuri de piață, ce va asigura armonizarea;
- b) abordarea mult mai flexibilă a concentrării administrării și reglementării;
- c) asigurarea unei concurențe intensive optimale, ce conduce la apariția unei permanente motivații către perfecționarea continuă, conducând la apariția inovațiilor printre concurenți.

O problemă actuală ce nu poate fi amânată este cea a condițiilor concurențiale neloiale, fiind considerată un factor demotivator ce frânează derularea afacerilor de către agenții economici alături de instabilitatea guvernului, corupției etc. Dominanta politicii concurențiale a Republicii Moldova trebuie să fie crearea condițiilor concurențiale loiale pentru toți participanții, ce contribuie la apariția inovațiilor în diferite forme.

În lege sunt formulate noțiunile principale, aplicate în practica reglementării antimonopol, cum ar fi: poziția dominantă, monopolul de stat și pentru prima dată sunt menționate explicit tipurile de acțiuni anticoncurențiale.

Mediul intern în care activează firmele modelează capacitatea acestora de a concura pe piața internațională. Pentru a supraviețui, firmele, confruntându-se cu o concurență puternică pe piața autohtonă, trebuie să lupte în permanență, punând accentul pe ameliorarea calității produselor, reducerea costurilor, creșterea productivității și diversificarea, îmbunătățirea structurii sortimentale și calitative a producției. Concurența împiedică realizarea profitului de monopol de către anumiți agenți economici fără eforturi mari și preponderent pe calea creșterii prețurilor. Mecanismul concurențial asigură plasarea prețurilor la cote reale.

Pentru crearea unui mediu concurențial, un rol important îi revine statului în asigurarea condițiilor necesare prin elaborarea și adoptarea unor reglementări legislative în domeniul protejării concurenței. În anul 2006, în Republica Moldova a fost creată Agenția Națională pentru Protecția Concurenței, ce are ca scop limitarea și reprimarea activității monopoliste și protecția concurenței loiale. Odată cu crearea acestei agenții, va deveni posibilă ameliorarea controlului de către stat a

activității întreprinderilor din ramurile în care lipsește concurența liberă, aceasta contribuind la stabilirea unui echilibru al intereselor statului, consumatorilor și agenților economici. [43, p.390]

Climatul concurențial este decisiv pentru crearea și menținerea avantajelor competitive ale firmelor, prilej de a sublinia în mod direct faptul că la nivelul acestora se localizează prioritățile respective: prin performanța internațională a firmelor, exprimată în exporturi și ISD, ceea ce constituie avantajele competitive ale unei națiuni. Concurența internă este mai vizibilă și mai directă decât cea internațională și, cel puțin, la fel de importantă ca aceasta.

Accelerarea procesului de globalizare și integrare economică reprezintă o caracteristică a secolului XX. Experiența ultimilor ani a demonstrat că globalizarea reprezintă nu numai avantaje, însă și dezavantaje pentru numeroase țări. Intensificarea concurenței internaționale, creșterea prețurilor la petrol, incertitudinile referitoare la ratele de schimb, dezvoltarea economică a țărilor în curs de dezvoltare a Asiei sunt unele elemente ce caracterizează mediul economic mondial. Procesul de integrare economică s-a accelerat datorită intensificărilor relațiilor comerciale dintre țările asociate, având următoarele avantaje:

- Comerțul liber între toate țările participante la fluxurile economice internaționale, ceea ce conduce la produse competitive;
- Alocarea eficientă a resurselor;
- Competiția mai puternică și eficientă;
- Diversificarea ofertei și satisfacerea nevoilor consumatorilor;
- Dezvoltarea economică a țărilor integrate;
- Crearea unui climat economic, social și politic stabil;
- Creșterea competitivității pe piața internă a țării, precum și pe piața unică.

Țările trebuie să se adapteze la noile schimbări economice, sociale și politice, ceea ce presupune un efort în privința adoptării unor măsuri și reguli referitoare la modul în care vor concura în cadrul pieței unice. Primul pas constă în armonizarea legislativă din domeniul concurențial. Politica de concurență ocupă un loc principal, deosebit de relevant, în cadrul procesului de integrare europeană, deoarece ambele urmăresc același scop și anume creșterea eficienței economice, sporirea și menținerea bunăstării consumatorilor. Politica de protecție a concurenței urmărește diminuarea sau eliminarea comportamentelor anticoncurențiale prin reglementările antitrust, prin controlul concentrărilor economice, prin supravegherea monopolurilor de stat și controlul ajutoarelor de către stat.

Tranziția noilor state-membre ale Uniunii Europene (UE) s-a încheiat, iar aceste țări trebuie să se concentreze pe încurajarea inovației și creșterea competitivității la nivel internațional. Liberalizarea, privatizarea și deschiderea către operațiunile comerciale la nivel mondial au constituit

doar primii pași spre o creștere economică sustenabilă. Îmbunătățirea productivității va fi realizată, în mare parte, prin intermediul companiilor și nu prin transferul de resurse pe ansamblul economiei, potrivit Băncii Mondiale. Printre măsurile recomandate de Banca Mondială liderilor de afaceri se numără majorarea flexibilității companiilor și o cooperare transfrontalieră mai largă.

Drept exemplu al competitivității țărilor din Europa Centrală și de Est, obținut în baza ISD, comerțului internațional, armonizării legislației în domeniul concurențial, precum și rolului statului în implementarea acestora, poate servi: România, Polonia, Letonia și Cehia.

Analiza comparativă este motivată de următorii factori:

- Gradul de dezvoltare economică inițială;
- Fostul regim politic;
- Interesele comune vizând integrarea economică.

România.

Membră a UE de la 1 ianuarie 2007, România a fost una din primele țări din Europa Centrală și de Est, care s-a orientat și și-a exprimat dorința de aderare la UE. România, ca și toate celelalte țări ce încercau să depășească sfera de influență a Imperiului sovietic, inițial a înregistrat un declin al activității economice globale, deci o scădere a nivelului de trai. Economia acestei țări a prezentat numeroase semne de slăbiciune, înainte de începerea tranziției, datorită schimbării regimului politic. În pofida tuturor factorilor, România a reușit să practice o politică comercial-liberală, fondată pe mecanisme și reguli multilaterale. Procesul de luare a deciziilor în domeniul politicii comerciale constă în a face din economia română o economie de piață, asigurând ca producătorii să opereze într-un mediu comercial concurențial, respectiv printr-o participare activă la procesul de globalizare.

În comparație cu alte state ale Europei Centrale și de Est, care au aderat la UE în 2004 și 2007 (Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Malta, Cipru, Bulgaria), România a avut câteva avantaje:

- A fost unica țară din această zonă, care a fost în stare să achite în totalitate toate împrumuturile publice externe;
- A fost unica țară dintre țările Europei Centrale și de Est, ce au aderat la UE cu un grad sporit de asigurare energetică;
- Amplasarea geografică a României la intersecția celor mai importante căi ce leagă Europa de Asia și Africa.

Pe parcursul ultimilor ani, economia română a urmat o traiectorie ascendentă și în consecință mediul macroeconomic a devenit favorabil. Redresarea economică, care a început în 2000, a parcurs o cale favorabilă datorită creșterii exporturilor, cererii interne și investițiilor. Din anul 2000, mediul macroeconomic s-a ameliorat în favoarea efectelor cumulate ale seriilor

sucesive de măsuri și reforme structurale, de o concurență aprigă a economiei și adoptarea unui ansamblu de acțiuni mai echilibrate.

Autoritățile au stabilizat situația macroeconomică prin lansarea reformelor structurale. Inițiativele substanțiale de reformare a întreprinderilor de către autoritățile românești pe parcursul ultimilor ani se transpun astăzi într-un mediu macroeconomic stabil. România se dirijează spre o stabilitate macroeconomică datorită intensificării reformelor structurale. Măsurile politicii macroeconomice, aplicate în domeniul fiscal și monetar, au produs schimbări în contribuția cererii de consum și cererii de investiții, contribuind astfel la creșterea produsului intern brut.

Creșterea economică. După o creștere a PIB-ului din 2006, economia traversează al cincilea an consecutiv o relansare economică datorită sporirii cererii interne și externe. În anii 1997 și 1999, creșterea medie a fost numai de 8 % și investițiile de - 9 %. După această mică redresare în 2000, PIB a progresat de 5 % pe an pe parcursul anilor 2001-2003 datorită următorilor factori: creșterea exporturilor, a investițiilor și consumului menajelor. În 2006, PIB a ajuns la 8,3 % în termeni reali. Deci, creșterea PIB-ului în anii 2001-2007 a constituit cca 6% anual, ceea ce devansează majoritatea statelor UE. Are PIB/locuitor 3900 USD,

În ultimii ani, rata inflației a oscilat în felul următor: în 2002 era de 30,3 %, 17,8 % în 2003, la 14,1 % în 2004 și 9,3 % în 2005, în 2006 a ajuns la 7,5 %. Deficitul tranzațiilor curente oscila între 4 și 7,6% din PIB pe parcursul perioadei 1999-2006. Rata șomajului, practic, s-a diminuat în jumătate: de la 11,8 % în 1999 la 6,2 % în 2006, anul 2007 înregistrând 4,4 %, datorită accelerării reformelor structurale.

România, fiind o țară agrar-industrială, cu finanțare adecvată tehnologiilor de producție moderne, poate oferi condiții bune pentru dezvoltarea culturii cerealelor, viticulturii și creșterea următoarelor specii de animale: bovine, porcine, avicole și ovine.

În sectorul agricol guvernul român urmărește următoarele obiective:

- Efectuarea reformei funciare;
- Stimularea transformărilor menajelor rurale în asociații agricole familiale cu caracter comercial, crearea unei clase mijlocii în mediul rural;
- Alocarea eficientă a resurselor bugetare producătorilor agricoli;
- Dezvoltarea și modernizarea satelor;
- Dezvoltarea domeniului piscicol;
- Dezvoltarea domeniului forestier;
- Reforma instituțională.

O serie de măsuri au fost luate pentru reformarea politică a susținerii financiare a piețelor și producătorilor agricoli. În domeniul legislativ, a fost adoptat un regulament pentru organizarea piețelor agroalimentare. Acest regulament are scopul de a organiza piețe specializate: cea a cerealelor, fructelor și legumelor, vinului și produselor alcoolice, lactatelor, de carne, sucuri, culturi specializate. Politica de dezvoltare agricolă și rurală, instituită în cadrul Programului de guvernare pentru 2005-2008, prevede o serie de măsuri de intervenție pe piață, destinate să contribuie la capitalizarea producției, la reglarea circuitului de produse și a valorii lor, precum și la o oarecare prezivibilitate și stabilitate de piață. Accentul este pus pe dezvoltarea zonelor rurale și promovarea unor activități neagricole, incluzând turismul în sate la nivel regional.

Industria. Procesul de privatizare este, practic, finalizat în majoritatea sectoarelor industriale. Politica industrială a României are drept obiectiv strategic ameliorarea competitivității atât pe plan național, cât și internațional, intensificarea rolului cercetării-dezvoltării, promovarea unei gestiuni durabile a resurselor și protecția mediului, asigurarea locurilor vacante și îmbunătățirea calității profesionale. Instrumentele utilizate pentru punerea în funcțiune a politicii industriale a României sunt: asistența tehnică sectorială, restructurarea, susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, dezvoltarea regională și accesul la informație. Primul an al aderării a fost și un examen pentru producătorii români. Totodată, anul 2007 a fost unul cu o secetă rar întâlnită, care nu a ocolit nici România. Din aceste motive, pierderile în sectorul agro-industrial au constituit 388 mil. euro. Respectiv au crescut substanțial importurile corespunzătoare. În plus, creșterea prețurilor la carburanți, de asemenea, a majorat deficitul comercial.

Tehnologiile Informaționale și de Comunicație. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale și de telecomunicații joacă un rol esențial în atingerea obiectivelor guvernului. În domeniul tehnologiei informaționale și de comunicație (TIC), obiectivul strategic era privatizarea, liberalizarea pieței și dezvoltarea infrastructurii, a serviciilor TIC. În acest context, obiectivele strategice definite în Planul de acțiune a Europei referitor la dezvoltarea societății informaționale au devenit priorități naționale. În domeniul tehnologiilor informaționale și de comunicație Guvernul României pentru a asigura dezvoltarea societății informaționale, pune accent pe cunoaștere, deci pe cercetare-dezvoltare, având drept scop: creșterea competitivității economiei românești datorită implementării tehnologiei informaționale moderne. Sectorul TIC în anul 2007 înregistrează o creștere de 38 %.

Investițiile străine. Începând cu anii 2000, România a devenit mai atractivă pentru investitorii străini. Sectoarele care au beneficiat de investiții străine sunt: industria constructoare de mașini, logistică, electronică, telecomunicațiile, produsele farmaceutice și chimice.

În România toate domeniile economiei naționale sunt deschise capitalului străin, având următoarele condiții:

- Respectarea normelor protecției mediului ambiant;
- Respectarea intereselor securității și apărării naționale;
- Respectarea ordinii publice;

Investițiile străine în România beneficiază de un cadru juridic relativ atrăgător, prin:

- Suprimarea discriminatorie a investitorilor în funcție de mărime, naționalitate;
- Clarificarea și simplificarea cadrului legislativ, deoarece acesta suprimă toată procedura;
- Protecția investitorilor este asigurată prin posibilitatea repatrierii beneficiilor și dividendelor.

Din august 1993, integralitatea beneficiilor este transferabilă, după achitarea obligațiilor fiscale, deoarece beneficiul este în lei, investitorii străini au acces la piața de schimb, pentru procurarea valutei necesare, la cursul zilei. Ordinul din 92/1997 afirmă că: investitorii nerezidenți în România au dreptul de a transfera în străinătate fără nici o restricție și după achitarea impozitelor și taxelor legale în valuta convertibilă, dividendele au beneficiile de proveniență dintr-o societate unde ei sunt acționari sau asociați. Conform Raportului Mondial al Investițiilor al UNCTAD, după indicii de performanță al investițiilor străine directe (ISD), România a trecut de pe locul 101 în 2005 pe locul 21 în 2006. În anii 2004-2007 acesta a depășit volumul de 33 mild. USD, inclusiv aproape 1 mild. lunar în 2006, România fiind al doilea beneficiar ca mărime al ISD din regiune. Acestea au suplimentat fondurile interne și au asigurat un volum al produsului intern brut de cca 100 mild. euro în 2006 și de peste 110 mild. euro în 2007. Efectiv aceasta înseamnă că în ECE doar Polonia are un PIB mai superior. Indicatorul în cauză pentru Ucraina a fost de 106,5 mild. USD în 2006, respectiv cca 125 mild. USD (prevăzut) în 2007. Raportat la un locuitor, PIB-ul a constituit în 2006 cca 4480 euro sau 39% din nivelul mediu european, în 2007 – cca 5 mii euro (peste 41% din media UE). Potrivit Raportului Național al Dezvoltării Umane (RNDU), România în 2007 s-a situat pe locul 60 din 177 state, pentru care există informații. Documentul situează România printre țările cu un Indice al Dezvoltării Umane ridicat.

Reforma fiscală. În domeniul politicii bugetare, viziunea guvernului român conferă impozitelor și taxelor un rol stimulator pentru creșterea economică. Reforma legislației fiscale presupune reducerea continuă a impozitelor cu scopul de a crea un mediu mai transparent, de a ameliora concurența.

Obiectivele politicii fiscale și bugetare pentru perioada 2005-2008 sunt subordonate obiectivelor unei creșteri economice susținute și reducerii inflației. De la 1 ianuarie 2005, guvernul român stabilește cota impozitării veniturilor și beneficiilor de 16%, din an în an micșorând-o. Este o rată concurențială comparativ cu cea din statele cu care România concurează în scopul atragerii ISD.

Comerțul exterior, fiind unul din indicatorii macroeconomici ce ne vorbește despre competitivitatea țării, și anume a mărfurilor și serviciilor, reprezintă sectorul cel mai dinamic din economia României. Datorită lui a fost obținută o creștere economică. La începutul anului 2005, exporturile au progresat de 16,6 % și au atins valoarea de 12,5 miliarde de euro. Rata creșterii a fost mai înaltă în cazul mașinelor și echipamentelor electrice și a mijloacelor de transport, în particular la automobile, produse chimice și materiale plastice, ce se datorează investițiilor străine în aceste sectoare. În general, majoritatea exporturilor au avut o cursă ascendentă, spre deosebire de textile și produsele din piele. Principalul partener comercial al României a fost pentru ultima perioadă și rămâne Comunitatea Europeană, care este destinația de bază a exporturilor: 72,9% în 2004 și 69% în 2006 și sursa-cheie a importurilor 64,9 % în 2004 și 63 % în 2006. Schimburile comerciale cu partenerii preferențiali, efectuate în baza acordurilor de schimb reprezintă 85% exporturi și 71% importuri. În anul 2007, cu ritmuri rapide, devansatoare față de cele ale PIB-ului, s-a dezvoltat comerțul exterior, unul dintre cele mai avansate sectoare ale economiei. În 2006 indicatorul în cauză a constituit cca 67 mild. euro, inclusiv exporturile – 25,8 mild. euro, iar importurile – 40,7 mild. Euro. Importurile de bază: mașini și echipamente, combustibili și minerale, produse chimice, textile și încălțăminte, înregistrând în anul 2008 – 51.105 mln.USD. Exporturile de bază: textile și încălțăminte, metale și produse din metal, mașini și echipamente, minerale și combustibil, exporturile înregistrând în anul 2008 - 32336 mln.USD

Principalii parteneri comerciali rămân a fi Italia, Germania și Franța. În activitatea de export-import sunt antrenate cca 15 mii de firme românești. Alături de creșteri rapide, persistă și un decalaj tot mai mare dintre exporturi și importuri: deficitul balanței comerciale a crescut de la 15 mild. euro în 2006 la cca 20 mild. euro în 2007 sau peste 15% din PIB. Această situație reprezintă o problemă destul de dificilă și pe termen lung, ce urmează a fi soluționată. Aderarea la UE înseamnă participarea la o piață comercială comună, cu intrări-ieșiri libere ale bunurilor și serviciilor în cadrul comunității. Primul an al aderării a fost și un examen pentru producătorii și consumatorii români. Conform Indexului Libertății Economice din 2008, România se clasează pe locul 68 din 157 de țări analizate, pe locul 30 din 41 țări europene. Aderarea la Uniunea Europeană în 2007, conform Băncii Mondiale, îi aduce României avantaje așa ca: accelearea creșterii economice, favorizând alocarea mai eficientă a resurselor și stimulând atragerea ISD și intensificarea schimburilor comerciale și a concurenței cu statele-membre. După studiile empirice, se pare că liberalizarea schimburilor între țări are un important comerț bilateral și tendința de a crește veniturile. Guvernul României consideră exporturile drept principalul motor al creșterii economiei a țărilor și că integrarea europeană va contribui la consolidarea industriei exporturilor creată în ultimii ani. În același timp, rezultatele exporturilor vor

depinde de redresarea economiei mondiale și, în particular, a zonei euro, care vor reprezenta prima ieșire a României într-un mediu instituțional sănătos.

Polonia. Polonia, ca și majoritatea țărilor ex-socialiste, a urmat o profundă restructurare începând cu anul 1990. Datorită recesiunii din 1991, guvernul și-a propus să liberalizeze și să privatizeze economia. Aceste modificări de structură au adus schimbări negative în dezvoltarea țării precum creșterea șomajului la 20 % în 2002. Modernizarea avansată a economiei este caracteristică prin structura sa, serviciile și comerțul, ceea ce reprezintă 56 % din PIB-ul polonez, dar sectorul industrial se menținea la 22% din total. Majoritatea investițiilor străine se concentrau pe prelucrarea în lohn în industriile manufacturiere sau externalizarea serviciilor. După o încetenire a creșterii economice din perioada 2001-2002, economia poloneză a beneficiat în anul 2007 de o creștere a PIB-ului de 3,7 %. Polonia, unica dintre țările PECO, și-a regăsit din 1995 nivelul său de productivitate din 1989, a figurat drept model de creștere în regiune pe o perioadă îndelungată. Dinamismul investițiilor și al consumului i-au permis economiei poloneze să obțină o creștere medie de 6 % între anii 1990 și 2000. În anul 2007, creșterea PIB-ului a atins 3,2 %, mai puțin decât a fost prognozat de către specialiști 3,4%. Această creștere se datorează investițiilor străine, exporturilor.

Potrivit EIU, cheltuielile alocate domeniului tehnologic se pot diminua în multe state, pe măsură ce criza financiară internațională se adâncește, însă fundamentele competitivității din IT rămân constante. O cultură deschisă către inovație, fluxuri constante de oameni bine pregătiți, o infrastructură tehnologică avansată, un sistem legislativ bine pus la punct, alături de sprijinul guvernamental și un mediu de afaceri deschis, reprezintă factori vitali pentru ca industria IT să poată prospera într-o țară.

Regimul juridic al investițiilor. Investițiile străine beneficiază de un tratament național. Polonia dispune de numeroase avantaje pentru a atrage investitorii străini: o piață interioară importantă, un sector financiar stabil, forță de muncă abundentă și calificată, o situație geografică privilegiate, un cadru juridic renovat etc. Pe primul loc se plasează întreprinderile cu capital francez cu 19,2 % stoc total de ISD. [54, 22-27] Aceste întreprinderi beneficiază de avantajele comparative ale Poloniei referitoare la industria manufacturieră sau externalizarea unor servicii. Integrarea în UE a adus multe avantaje atât pe plan economic cât și social. În cursul anului 2006 investițiile au crescut cu 5,3 %, estimându-se la 7,86 miliarde de dolari; această creștere se datorează încrederii obținute de către investitorii străini după aderarea la UE. Un alt aspect pozitiv al integrării Poloniei este ameliorarea conjuncturii pe piața capitalului. Investitorii au nutrit un interes deosebit vizavi de piața acțiunilor și obligațiunilor.

Structura comerțului exterior al Poloniei. În 2007 aproximativ 80 % din produsele poloneze și-au găsit cumpărători pe piața UE și 80 % din produse au fost importate de pe piața comunitară.

Drept consecință deficitul schimburilor pe piața comună a diminuat de la 3,3 miliarde euro în 2003 la 1,1 miliarde euro în 2004, deci cu 2,2 miliarde euro. Deschiderea frontierelor și suprimarea barierelor vamale au permis fabricanților și comercianților de a pătrunde mai ușor pe piața comunitară datorită micșorării costurilor de transport și comerciale. Creșterea exporturilor a fost considerabilă pentru următoarele grupe de produse:

- agroalimentare: creștere de 153 milioane dolari în medie în perioada aprilie-mai 2006, cele mai populare produse, în afară de legume și fructe, au fost carnea de bovină, curcan și produsele lactate;
- minerale creștere de 110 milioane dolari;
- sectorul automobilelor a atins cifra de 2318 mil. dolari;

Creșterea excepțională în domeniul agroalimentar a cauzat o majorare a prețurilor pe piața locală, ce a provocat o deteriorare a puterii de cumpărare a consumatorilor polonezi, a căror venituri n-au crescut atât de repede. Această sporire a exporturilor a fost datorată destinației spre următoarele țări:

Marea Britanie – 29 %;

Republica Cehă – 39 %;

Austria – 45 %;

În schimburile cu restul țărilor se observă un excedent în exporturile cu Anglia - peste 900 mil euro, Germania 650 mil euro., Lituania 635 mil. euro, Danemarca 260 - mil. euro. Cel mai mare deficit se observă cu Italia, Franța, Finlanda. Exporturile spre țările terțe au constituit în 2006 aproximativ 12,5 mil. euro și au fost cu 36 % mai ridicate ca anul trecut. Importurile de proveniență de pe aceste piețe au crescut cu 22 %, deci în comparație cu exporturile se observă o sinusoidă mai lentă.

Letonia, a devenit independentă începând cu 1991. Reformele au început mai târziu și cu un ritm lent. Activitatea economică, creșterea PIB-ului a fost de 6,5 % în 1997. Letonia abia în 1998 a înregistrat progrese și a obținut un cadru economic stabil. În al doilea semestru al anului 1998 economia letonă a fost afectată de către criza rusească. Până la 1 iulie 1998, 95 % din întreprinderile de stat au fost privatizate. Începând cu anul 1999, Letonia poate fi considerată cu o economie de piață viabilă, foarte liberalizată. Datorită investițiilor din exterior, exporturilor, consumului PIB-ul în 2000 a ajuns la 6,6 % și de 7,7 % în 2001. Până în perioada anului 2008, PIB se menține la nivelul 6,1%, iar în anul 2007 ajunge la 8,8 %. Începând cu 1997, inflația cunoaște un reflux permanent. În 1999 inflația se stabilește la 2,1 %, 2001 – 2,4 %, 2006 – 3,7 % (aprilie 2006). În medie prețurile au crescut de 2,6 % în anul 2006.

Investițiile. Investitorii străini au aceleași drepturi și obligații ca și întreprinzătorii locali, impozitele pe venit fiind de 19 %, după 2006 micșorându-se până la 15 %. În 2006, stocul de

investiții străine reprezenta 1177 USD pe cap de locuitor. În 2006 principalele investiții proveneau din Germania, Suedia, Danemarca, Finlanda, Statele Unite, Norvegia și Estonia. În 2006 principalii beneficiari au fost sectoarele: comerțul – 20 %, financiar – 17 %, industrial - 17 %, imobiliarele - 14 %.

Letonia este membru al OMC din 10 februarie 1999. Schimburile comerciale sunt orientate spre UE, și anume spre Germania, Anglia, Suedia, Lituania, Estonia. Principalii furnizori sunt: Letonia, Germania, Rusia, Lituania, Finlanda și Suedia. În tabelul Nr. 9 putem vedea produsele exportate și importate de către Letonia. În 2006 exporturile letone ajungeau la 60,4 %, iar importurile - la 52,9 %.

Tabelul 8

Comerțul exterior al Letoniei

Exporturile		Importurile	
Lemn și produse derivate	33,5%	Mașini și echipamente mecanice	28,1 %
Metale, mașini, echipamente mecanice	21,4 %	Produse chimice	15,7 %
Produse din industria textilă	15,9 %	Produse minerale	13,2 %
Produse agroalimentare	8,3 5	Produse agroalimentare	12,8 %
Produse chimice și plastice	7,8 %		

Sursa: Biroul Național de Statistică al Letoniei, 2008

În anul 2008 efectuează exporturi în sumă 5762 mil. USD și importuri în sumă de 10991 mil. USD. Observăm că gradul de acoperire a exporturilor cu importuri este aproximativ dublă.

Cehia. În 1989, fosta Cehoslovacie a intrat în perioada de tranziție, trecând de la economia planificată la o piață liberă, încercând să devină o țară industrială mediu dezvoltată. Nivelul său economic era comparabil cu cel al unor țări-membre ale Uniunii Europene (Grecia, Portugalia). În pofida nivelului de performanță, productivitatea constituia doar 2/5 din cea a Germaniei, dar în comparație cu alte țări în tranziție, poziția Cehoslovaciei era mult mai bună. Ea manifesta o performanță economică mai înaltă, datorii externe mici și lipsa unor dezechilibre majore pe piața internă, calificare și structură educațională a populației relativ înalte, inflație foarte joasă și un nivel ridicat de economii interne. În prezent, unii economiști cehi consideră că aceste condiții avantajoase nu numai că n-au fost utilizate suficient, ci chiar au fost în mare măsură irosite. Unul din motive a fost accentul insuficient asupra schimbărilor instituționale care ar fi trebuit să suplimenteze programul de reforme bazat pe „consensul de la Washington 2”, ceea ce a rezultat într-o serie de deficite și eșecuri ale paradigmei inițiale de tranziție.

Experiența stabilizării macroeconomice. Procesul de tranziție în Cehoslovacia s-a bazat pe următoarele principii: privatizare rapidă și masivă, liberalizarea prețurilor, a relațiilor externe și

stabilizarea macroeconomică. Liberalizarea prețurilor a fost atinsă la 1 ianuarie 1991, iar stabilirea unui nou sistem fiscal – la 1 ianuarie 1993. În ceea ce privește liberalizarea relațiilor externe, a fost necesar să se elimine barierele legislative în fața comerțului exterior și să se negocieze cu UE și NAFTA ridicarea măsurilor de protecție pe mărfurile de export. În timpul primei perioade de tranziție, ce a durat până în 1997, managementul economic abil a dus la eliminarea a circa 85% din toate controalele asupra prețurilor, o inflație coborâtă până la rata de 10%, deficit minim de buget, șomaj relativ scăzut, balanță de plăți pozitivă, rată stabilă de schimb valutar, trecere a exporturilor de la piețele fostului bloc economic comunist spre Europa de Vest și datorii externe relative scăzute.

Republica Cehă este activ integrată în economia mondială, comerțul extern jucând un rol determinant în dezvoltarea economică a țării. Din 1989 distribuția geografică a comerțului cu mărfuri a continuat să se reorienteze spre Europa de Vest, reflectând integrarea continuă a Cehiei în Europa. Exporturile și puternicul val de investiții străine directe au fost factorii principali care au ajutat revitalizarea economiei cehe după criza din 1997-1999, ce a cauzat în 2000 o scădere a PIB-ului cu 3,6%. În ceea ce privește criza, guvernul ceh a luat măsuri importante pentru a îmbunătăți climatul economic atât prin reforma internă, cât și prin continuarea liberalizării comerțului și a investițiilor. Comerțul extern al Cehiei posedă următoarele caracteristici:

- Republica Cehă este membră a mai multor organizații internaționale: UE, OMC, OCDE, CEE-6, UNCTAD. Din punctul de vedere al relațiilor economice externe, politica de comerț a Republicii Cehe se bazează pe participarea la aceste organizații internaționale și pe o serie de acorduri comerciale multi- și bilaterale.
- Din 1 mai 2004 - adoptarea politicii de comerț comun și întregul acquis comunitar.

Prin urmare, ea este limitată de acorduri comerciale bi- și multilaterale încheiate între UE și alți parteneri, inclusiv preferințele și obligațiile ce decurg din ele. Adoptarea politicii de comerț comunitare nu privează Cehia de propriile interese comerciale, însă acestea sunt discutate și coordonate în contextul intereselor comerciale ale celor 27 membri ai UE;

- 21 decembrie 2007 - intrarea în zona Schengen.

Republica Cehă are una dintre cele mai de succes economii de tranziție în ceea ce privește atragerea investițiilor străine directe (ISD). Introducerea facilităților de investiții în 1998 a stimulat un flux masiv de ISD atât în proiecte green-field cât și în cele brown-field, iar începând cu 1993, în investiții a fost înregistrată cifra de 46 mlrd euro. Se precizează continuarea privatizării a câtorva pachete de acțiuni pe care guvernul le deține la o serie de întreprinderi pentru a atrage volume mai mari de ISD.

Companiile în posesie străină din Cehia antrenează aproximativ 37% din forța de muncă în industrie, produc 52% din vânzările din industrie și generează 60% din totalul de exporturi cehe. Cea

mai mare pondere în investițiile străine aparține sectorului de intermediere financiară și sectorului de asigurări (16, 5%), urmate de comerț, reparații, investiții în imobil și business-servicii. În ceea ce privește sectoarele economiei, serviciilor le revin 50% din fluxul de ISD, în timp ce industriei de prelucrare - 40%. În alte sectoare, electricitatea, gazele și asigurarea cu apă reprezintă un procent semnificativ, numărând aproape 7% din totalul de ISD în economia cehă. Cea mai mare parte în volumul de investiții străine directe revine stabil Olandei (33%), urmată de Germania (20%) și Austria (11%). Printre primii opt mari investitori se mai numără Franța, SUA, Belgia, Marea Britanie și Elveția. Țările UE reprezintă 88% din fluxul de investiții în Cehia, inclusiv „vechea Europă” - 85%. Țările neeuropene numără doar 8% din volumul investițiilor directe în Republica Cehă. Investitorii străini au o influență dominantă asupra majorității companiilor. Din numărul total de aproape 3,900 de companii în proprietate străină, mai mult de 73 % aparțin integral investitorilor străini și în 20 % de cazuri procentajul capitalului străin depășește 50% din capitalul înregistrat. Tendințele indicilor ce caracterizează performanța companiilor cehe în proprietate străină în 2004 (vânzări, număr de salariați, valoare adăugată, precum și exporturi și importuri de mărfuri și servicii) sunt pozitive. Același lucru poate fi spus despre balanța comercială a acestor companii.

Tabelul 9

Indicii investițiilor străine directe în Republica Cehă (2000 – 2007)

Indicii investițiilor străine directe	2000	2001	2002	2003	2004	2007
Flux anual de ISD (mil. euro.)	5,404	6,296	9,012	1,863	4,007	9,374
Venituri reinvestite (mil. euro)	1,035	1,695	2,088	1,912	2,375	2,624
Flux anual de ISD pe cap de loc. (mil. euro)	526	616	883	183	393	914
Stoc total al ISD (mil. euro)	23,323	30,717	36,884	35,852	42,035	51,424
Stoc total al ISDF pe cap de loc. (mil. euro)	2,270	3,004	3,616	3,514	4,118	5,017

Sursa: Banca Națională Cehă, 2008

Înainte de 1998, forma principală a ISD era preluarea, atunci când investitorii străini achiziționau companii mari existente, a numărului de investiții de tip green-field care era limitat. După 1998 s-a înregistrat o creștere substanțială a ISD, nu numai datorită procesului de privatizare reînnoit, dar și creșterii investițiilor de tip green-field. Implicarea investitorilor străini în Republica Cehă este facilitată de CzechInvest, Agenția de Investiții și Dezvoltare a Businessului, care este o agenție a Ministerului Industriei și a Comerțului. Formată în 1992, aceasta contribuie la atragerea investițiilor străine și la dezvoltarea companiilor din țară oferind servicii și programe de dezvoltare. CzechInvest, de asemenea, promovează Republica Cehă peste hotare și servește drept intermediar dintre UE și întreprinderile mici și mijlocii în implementarea Fondurilor Structurale în Republica Cehă. Pentru a

promova în continuare investirea și mediul de afaceri al Republicii Cehe, CzechInvest, împreună cu Asociația pentru Investiții Străine, a lansat proiectul comun „Parteneriat pentru susținerea investițiilor străine directe în Republica Cehă”. Proiectul se adresează tuturor companiilor interesate de susținerea investițiilor străine directe și de participarea la ameliorarea situației businessului în Republica Cehă cu scopul de a sprijini competitivitatea economiei cehe și de a promova dialogul dintre investitori străini, administrația de stat și companiile cehe. Programele de susținere publică sunt elemente importante ale mediului de afaceri din Cehia. Acestea includ, în primul rând, un sistem de stimulente investiționale pentru investiții în industria de prelucrare și un program special pentru susținerea investițiilor în centre tehnologice și servicii strategice. Stimulentul fiscal are două forme. Dacă o companie nouă (persoană juridică) este stabilită pentru realizarea unui proiect de investiții, această companie este eligibilă pentru scutirea de impozit corporativ pe o perioadă de 10 ani.

Companiile sau proiectele care, dintr-un motiv oarecare, nu corespund cerințelor Legii cu privire la stimulentele de investiții pot utiliza alte forme de suport, disponibile în Republica Cehă, precum Programul Operațional Industrie și Întreprinderi (OPPP), cofinanțat de Fondurile Structurale ale UE. Influența capitalului străin asupra structurii exportului și a PIB-ului este destul de evidentă. Efectul său asupra șomajului este ambiguu, fiindcă inițiativele investiționale într-o localitate pot contribui la creșterea antrenării în câmpul de muncă, cu prețul scăderii acesteia în altă localitate. Cea mai mare parte a stimulentele investiționale este acordată companiilor mari multinaționale din cauza limitei minime de investiții. Limita dată, însă, este prea înaltă pentru IMM. Astfel, programul tratează preferențial companiile mari, influențând probabil într-o anumită măsură mediul concurențial pe piață. Aceasta este valabil mai mult în cazul insuficienței forței de muncă special calificate, care este dificil de înlocuit atunci când o parte a angajaților este atrasă într-o nouă companie. Generalizând, putem spune că unii din factorii cei mai principali ce au contribuit la redresarea economiei și sporirea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est sunt investițiile străine directe. Analizând fluxurile de ISD în Republica Cehă, Polonia și România, constatăm că acestea au înregistrat 36-38 % din totalul ISD al Uniunii Europene. Fluxul de ISD în anul 2007 a înregistrat în unele țări un ritm mai scăzut decât în anii anteriori. Scăderea aceasta a fost compensată cu creșterea în altele. ISD au revenit la un nivel care este în continuare mai mare decât în 2004. Observăm că superioritatea în atragerea ISD o deține Polonia având unele descreșteri în perioada anilor 2002-2003 fiind urmată de Cehia. România începând cu anul 2003 înregistrează creșteri a ISD spre deosebire de 2007, an în care volumul este în descreștere. La sfârșitul anului 2007 țările Europei Centrale și de Est referitor la ISD au înregistrat următoarele: Letonia - 1589 mil. Euro, România - 7141 mil. Euro, Polonia - 12834 mil. Euro, Cehia-6674 mil.Euro, Moldova – 335 mil. Euro.

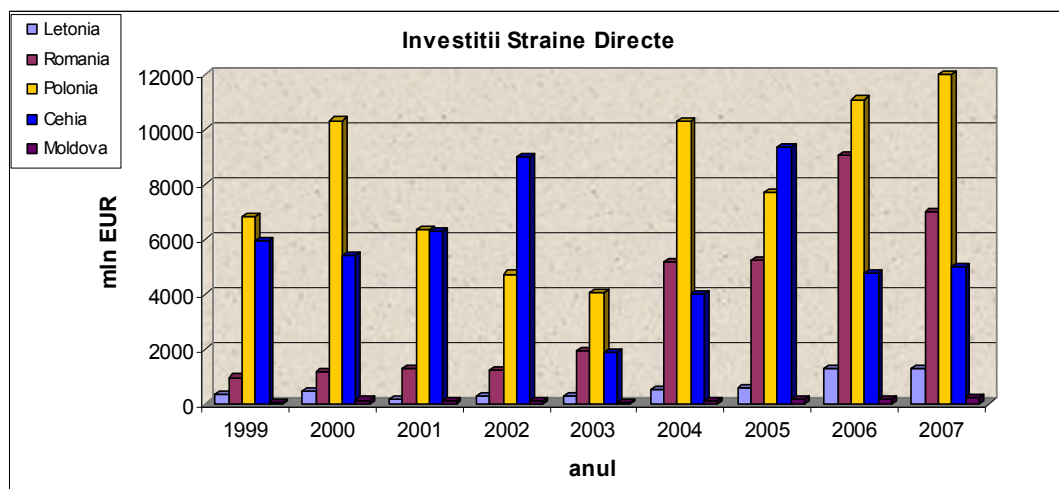

Figura 13. Evoluția ISD în Europa Centrală și de Est în perioada 1999-2007

Sursa: Database on Foreign Direct Investment in Central, East, and Southeast Europe 2008, p.6-8

Analizând figura 14 observăm o ascendență a exporturilor începând cu anul 2000, înregistrând salturi suficient de înalte Polonia, Cehia, România. Din țările analizate observăm că Letonia înregistrează o pondere a exporturilor mai puțin însemnată ca celelalte țări, dar cea mai mică pondere o înregistrează Republica Moldova.

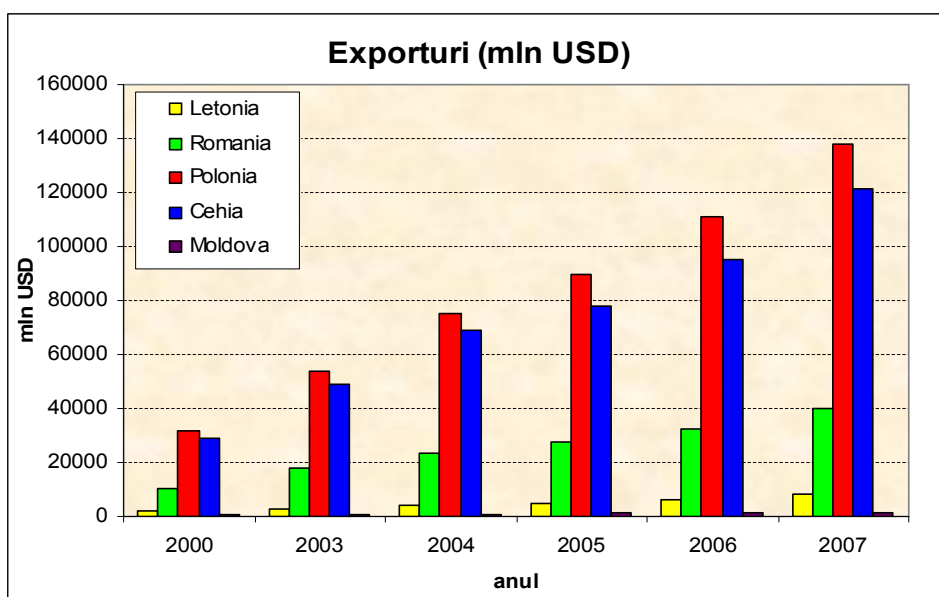

Figura 14. Evoluția exporturilor țărilor Europei Centrale și de Est în anii 1990-2007

Sursa: elaborat de autor în baza: Manuel de statistique de la CNUCED, 2008. Nations Unies., p.48-49

Vorbind despre importuri, de asemenea observăm (figura 15) că cea mai mare creștere o înregistrează Polonia, importând în cantități mari materie de producție, fiind urmată de Cehia, România și, cu o diferență considerabilă, de către Letonia și Moldova.

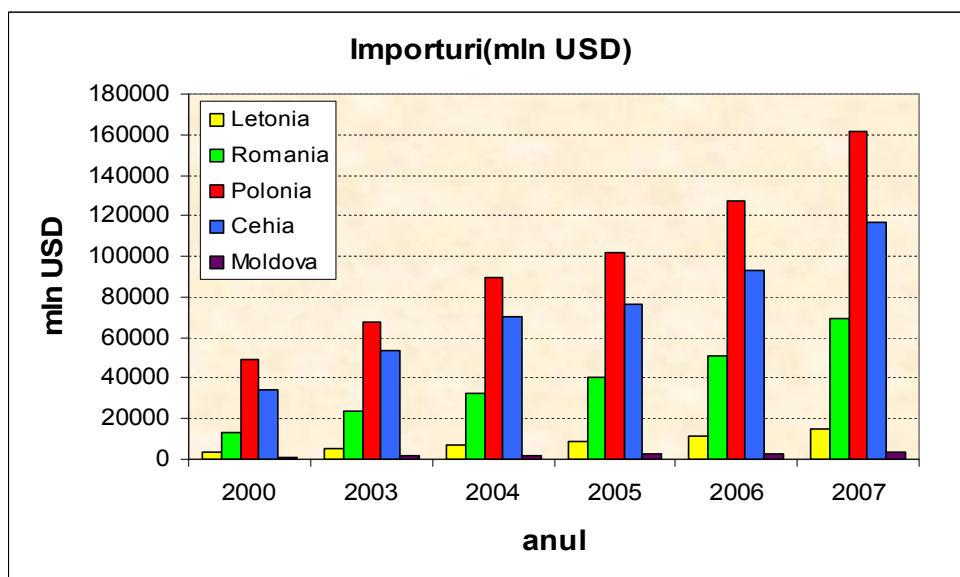

Figura 15. Evoluția importurilor țărilor Europei Centrale și de Est în perioada 1990-2007

Sursa: elaborat de autor în baza: *Manuel de statistique de la CNUCED, 2008. Nations Unies. p.49-50*

Țările analizate: România, Letonia, Polonia și Cehia și-au sporit competitivitatea datorită atragerii investițiilor străine și liberalizării comerțului. Transformările sistemului de producție în țările Europei Centrale și de Est aveau ca scop principal catching-upul economiei față de țările dezvoltate. Deci, era necesară o dezvoltare și modernizare a aparatului de producție, care să contribuie la fabricarea produselor cu o valoare adăugată mare, contribuind la dezvoltarea extensivă a comerțului, [97, p.74] acestea obținându-se prin intermediul ISD. Deci, după părerea savantului Boris Chistruga, prin intermediul al cinci indicatori a fost sporită competitivitatea țărilor Europei Centrale și de Est: PIB pe locuitor; conținutul (structura) PIB; productivitatea muncii; folosirea rațională a forței de muncă; specializarea comerțului. Prin urmare, putem urma calea parcursă de aceste țări.

Capitolul III

COMPETITIVITATEA REPUBLICII MOLDOVA ȘI GRADUL EI DE INTEGRARE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ PRIN PRISMA INVESTIȚIILOR ȘI A COMERȚULUI

3.1. Analiza competitivității Republicii Moldova în perioada 1990-2008

Republica Moldova, apărută ca stat independent în urma dezintegrării URSS, fără experiență proprie de liberă afirmare politică, economică și socială, întâmpină dificultăți în parcurgerea drumului de la o economie centralizată la una de piață.

Din cauza întâzierii reformelor, a slăbiciunilor structurale și a șocurilor macroeconomice puternice, țara a suferit un colaps transformațional deosebit de acut și de lungă durată. [70, p.97] Din cauza aceasta, decalajele economice dintre Comunitatea Economică Europeană și Comunitatea Statelor Independente s-au aprofundat. Amplasată într-o zonă instabilă, între statele UE și CSI, R.Moldova întâmpină mari dificultăți în identificarea direcțiilor de dezvoltare în politica de formare a structurii economice, politice. [66, p.142-151] Moldova devansează astăzi Albania în clasamentul celor mai sărace țări din Europa, estimarea PIB-ului pe cap de locuitor fiind în 2004 - 760 USD, 2005 – 860 USD, 2006 - 936 USD, 2007 – 980 USD [84], 2008 – 1694 USD [182] PIB-ul pe cap de locuitor în Republica Moldova nu depășea 5% din media comunitară în 2006. [83]

Perioada de tranziție are pentru economia națională atât efecte pozitive, cât și negative. În opinia autorului, care corelează cu opinia unor analiști, **rezultatele pozitive ale tranziției** au fost următoarele [96, p.44-267]:

1. Integrarea R.Moldovei în procesul de globalizare și apariția oportunităților de participare la evenimentele și fluxurile globale de mărfuri și servicii, capitaluri și idei;
2. Obținerea independenței naționale și consolidarea spiritului național;
3. Dezvoltarea eficientă a mediului de afaceri autohton;
4. Creșterea competitivității produselor și serviciilor naționale;
5. Crearea infrastructurii proprii conform economiei de piață: sistemul juridic, sistemul fiscal, sistemul protecției sociale, sistemul bancar etc.

Unele efecte negative ale economiei de tranziție ar fi:

1. Pierderile materiale, materializate în descreșterea PIB-ului;
2. Pierderile capitalului uman, exprimate de exodul „creierilor” în masă;
3. Dezvoltarea economiei tenebre, care se estimează aproximativ la 60% din PIB;

4. Repartizarea inegală a veniturilor, ce a determinat o sărăcie enormă pentru majoritatea populației și lipsa clasei de mijloc;
5. Distrugerea sistemului de valori morale ale populației.

Anul 1991 a marcat începerea creării unui stat democratic și a unei economii de piață. Situația socio-economică a Republicii Moldova, începând cu 1991, s-a deteriorat considerabil, ceea ce a dus la reducerea potențialului competitiv al țării. După dinamica PIB-ului, se disting etapele următoare:

1991-1994 – „declin brusc” în economie, unde PIB s-a diminuat anual cu 20 %;

1995-1999 – etapă de „stabilizare depresivă”, cu ritmuri reduse de diminuarea PIB-ului;

2000 - „relansarea economică”, caracterizată printr-o dezvoltare medie a economiei și o creștere anuală a PIB-ului.

Evenimentele din 1991-1992 au avut un impact negativ și defavorabil, ale cărui rezultate se resimt și astăzi:

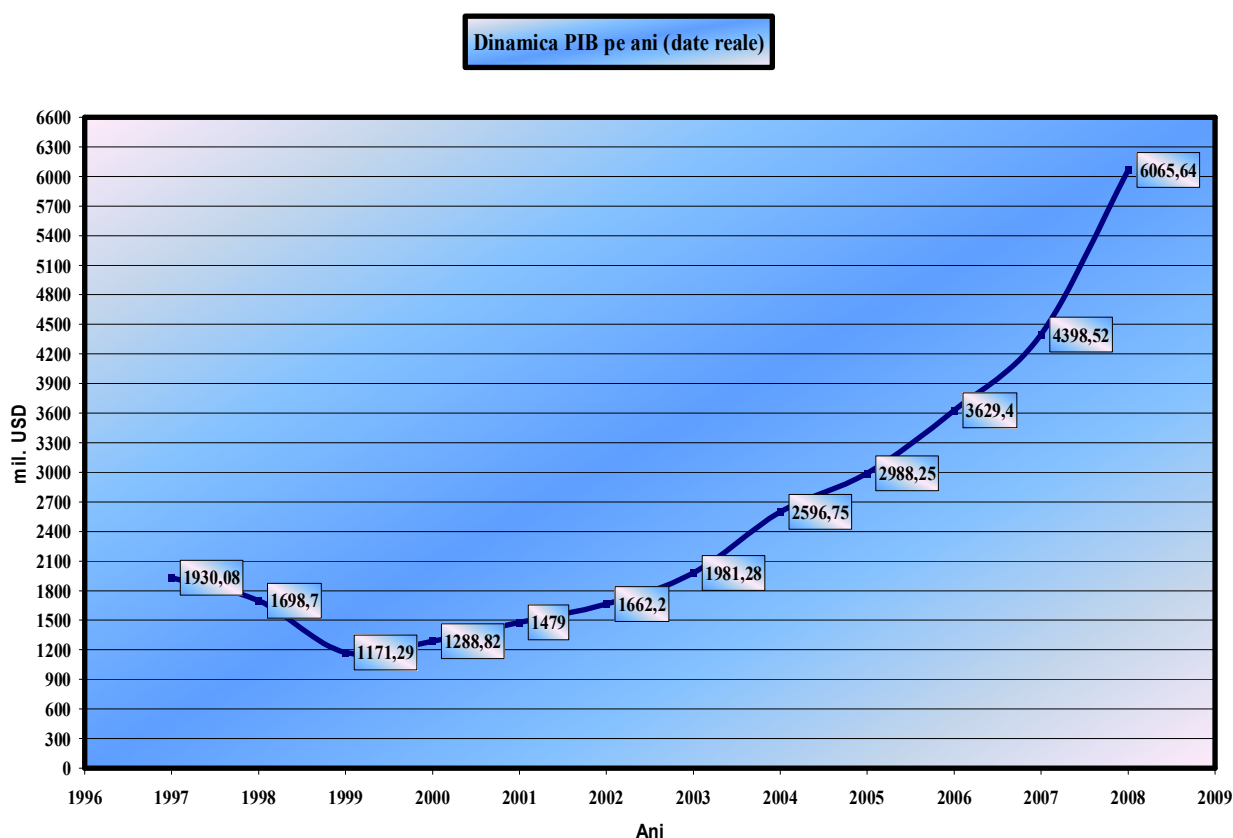
- Ruptura legăturilor anterioare ca urmare a instaurării barierelor vamale, dificultăților financiare și bancare;
- Dependența de importul materiei prime;
- Ajustarea prețurilor la resursele minerale la prețurile mondiale etc.

La aceste evenimente putem adăuga unele cauze interne: lipsa competitivității la unele produsele autohtone, uzura considerabilă a fondurilor fixe și exploatarea tehnologiilor uzate la majoritatea întreprinderilor (80%), ceea ce a dus la degradarea potențialului industrial; investiții reduse în fondurile fixe, în cercetare-dezvoltare, potențialul uman; incapacitatea producătorilor de a munci în regim concurențial.

Criza legată de tranziția la economia de piață se manifestă cu o extremă duritate. Politica economică autohtonă și efectele negative au condus la apariția datoriilor, deficitului bugetar, hiperinflației, în 1992, și a insolvențelor agenților economici, pauperizarea și reducerea puterii de cumpărare a populației. În condițiile Republicii Moldova, dinamica prețurilor produselor alimentare este determinată de caracterul sezonier al economiei. În lunile de vară se înregistrează scăderea esențială a prețurilor la legume, fructe, cartofi, ouă etc., cu o ulterioară majorare a acestora în lunile de iarnă. Volumul producției industriale autohtone în anul 2008 a constituit 29654,6 mil. lei (în prețuri curente) și s-a majorat cu 3,8% (în prețuri comparabile) față de anul 2007. Situația din sectorul industrial al R.Moldova este determinată de activitatea întreprinderilor din *industria prelucrătoare*, cărora le-au revenit 87,7% din volumul total de producție, obținut de întreprinderile mari cu activități industriale principale.

PIB-ul în anul 2008 conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică a atins valoarea de 6665,64 mil. USD, analizând evoluția Produsului Intern Brut (figura 16) în perioada

1997-2008, observăm că acest indicator a suferit o depreciere considerabilă în anii 1998-1999 (de la 1930,08 mil. USD, în 1997, la 1171,29 mil. USD, în 1999), pentru ca mai apoi, în perioada 2000-2008 să crească constant. Analizând ultimii ani (figura 16), observăm o creștere a PIB-ului în 2006 de 4 % în comparație cu 2005, atingând cifra de 3629,4 mil USD. Se observă clar tendința de creștere a valorii PIB-ului, în special în perioada 2006-2008, ani în care valoarea acestuia aproape s-a dublat referință la acești ani, se observă o creștere cumulativă a PIB-ului cu aproximativ 50 %, dintre care aportul fiecărei ramuri este următorul: 6 % - agricultura, 10 % - industria, 18 % - serviciile, - 14 % - impozitele asupra produselor și importurilor. Anul 2006 se caracterizează prin apariția diferitelor șocuri externe, cu influență negativă asupra economiei naționale, de exemplu, embargoul rusesc asupra vinurilor moldovenești, al cărui impact s-a resimțit și ulterior.

**Figura 16. Dinamica creșterii Produsului Intern Brut
în Republica Moldova (anii 1997-2008)**

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Anuarului statistic al R. Moldova, Chișinău 2008

Cauzele ritmului lent de creștere a PIB-ului sunt următoarele: dependența mare față de piețele CSI instabile; lipsa experienței de tranziție la economia de piață, lipsa reformelor; ideologia dificilă a procesului de tranziție. Cea mai mare parte din structura PIB-ului este ocupată de servicii - 54 %, semnificând o dezvoltare economică. Serviciile în R.Moldova reprezintă sectorul cu

cea mai mare contribuție în constituirea PIB-ului și care oferă cele mai înalte profituri. În anul 2008, serviciile au rămas motorul creșterii economice. Deosebit de importantă a fost contribuția construcțiilor, telecomunicațiilor, transporturilor și comerțului.

Serviciile de telecomunicații par să sufere cel mai puțin de șocurile externe. În 2006 și-au continuat expansiunea puternică telecomunicațiile fixe și mobile. După ce în 2005 rata de penetrare a telefoniei mobile (32,2%) a depășit rata de penetrare a telefoniei fixe (27,3), în 2006 tendințele ascendente au rămas semnificative, în iulie numărul total al abonaților celor doi operatori de telefonie mobilă depășind 1,1 milioane. În 2007-2008 acest sector înregistrează, de asemenea, o creștere substanțială datorită apariției pe piață a operatorilor „Unité” și „Eventis”.

În ianuarie-noiembrie 2007, întreprinderile de transport feroviar, auto, fluvial și aerian au transportat mărfuri în volum de 15405,2 mii tone, nivel superior celui înregistrat în aceeași perioadă din anul 2006 - 1348,2 mii tone (+9,6%). Totodată, parcursul mărfurilor s-a diminuat față de ianuarie-noiembrie 2006 cu 379,3 mil. tone-km (-8,0%) pe seama reducerii acestuia în transportul feroviar (-17,0%) și aerian (-1,5%). [158] Evoluțiile nefaste din acest sector sunt o derivată a recesiunii sectorului industrial și barierelor la import, instituite de Rusia, și a transportului internațional, instituit de regimul din Transnistria, iar mai recent, de Ucraina. Actualmente, o parte din aceste probleme s-au soluționat, iar altele se soluționează, de exemplu, cele cu Transnistria. Prețurile la serviciile prestate populației au înregistrat cea mai esențială creștere de 14,2 % în 2008 față de decembrie 2007. Aceasta a fost determinat, preponderent, de majorarea tarifelor la serviciile de transport cu 20,5%, comunal-locative - cu 21,4%, alimentație publică – cu 16,2%, sănătate – cu 10%. Sporirea tarifelor la serviciile comunal-locative a fost condiționată de creșterea prețului de cumpărare a gazului și energiei electrice din Rusia și Ucraina. Creșterea prețurilor la serviciile de transport a fost determinată preponderent de majorarea, în luna aprilie, cu 34,7 % a tarifelor la serviciile pentru călătoria interurbană.

Importanța serviciilor pentru sporirea competitivității, semnifică o dezvoltare economică, însă, fără a ține cont de aceasta, faptul reflectă problemele economiei moldovenești: o descreștere bruscă în sectorul real al economiei, un ritm de creștere a prețurilor și serviciilor mai înalt decât ritmurile de creștere a producției industriale și agrare și, în ultimii ani, o cerere internă înaltă datorită majorării puterii de cumpărare a emigranților care lucrează peste hotare. În același timp se vede că în sectorul serviciilor predomină comerțul, operațiunile financiare. În primele luni ale 2008 partea preponderentă a veniturilor bugetului public național, și anume 85,9%, (15624,3 mil. lei) revine încasărilor fiscale. Din suma totală a veniturilor bugetului public național, încasările provenite din impozitele directe (impozitele pe venit și pe proprietate, contribuțiile sociale) au constituit 36% sau 6554,9 mil. lei, iar încasările provenite din impozitele indirecte (TVA, accizele,

impozitele asupra comerțului exterior) – 43,2% sau 7859,6 mil. lei. În baza celor menționate, autorul estimează că PIB-ul în anii 2009-2010 va evolua în ascendență, cu o rată de cel puțin 5% creștere reală anuală. În anul 2010 PIB-ul real va fi superior celui din anul 2005 cu 25% și celui din anul 1999 – de 1,8 ori. (vezi anexa 5)

Rata inflației în luna septembrie 2008, față de august 2008, a constituit 0,6%, iar față de decembrie 2007 - 6,7%, înregistrând o micșorare cu 2,3 p.p. comparativ cu perioada respectivă a anului 2007, ce poate fi observată analizând tabelul 10.

Tabelul 10

Dinamica ratei inflației în ianuarie - septembrie 2004–2008, %

Anii	Față de luna precedentă									Septembrie față de decembrie ale anului precedent	Ianuarie-septembrie față de perioada similară a anului precedent	Rata inflației medie lunară
	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie			
2004	1,5	0,9	0,6	0,9	0,5	0,1	0,3	0,5	1,0	6,4	12,7	0,7
2005	1,1	2,1	0,8	1,4	0,1	-0,8	-1,1	0,2	1,2	4,9	12,5	0,6
2006	1,9	1,4	1,5	1,0	1,2	0,2	-0,4	0,8	1,1	9,1	12,3	1,0
2007	0,8	0,6	0,6	1,0	0,9	0,0	1,1	2,2	1,6	9,0	11,9	1,0
2008	1,4	1,5	1,1	1,6	1,5	-1,1	-0,9	0,7	0,6	6,7	14,2	0,7

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2008

Asupra nivelului general al inflației, în ianuarie-septembrie 2008, a contribuit diminuarea ratei de creștere a prețurilor la produsele alimentare cu 4,6 p.p. și la mărfurile nealimentare-cu 4,1 p.p., precum și majorarea ratei de creștere a tarifelor la servicii – cu 3,2 p.p.

Un rol important pentru creșterea economică revine industriei naționale. Încă din perioada sovietică Republica Moldova a fost o țară mai mult agrară decât industrială. Accentul a fost pus pe întreprinderile care utilizează materiile prime locale (industria alimentară, industria de construcții) sau întreprinderile care utilizează forța de muncă ieftină (industria de încălțăminte, textile, covoare etc.) și pe câteva ramuri scientointensive și tehnologic avansate—electronică, construcțiile de mașini și aparate. [10] În perioada sovietică majoritatea întreprinderilor erau militar-industriale și n-au reușit să fie restructurate și dezvoltate, au degradat foarte repede după destrămarea URSS, personalul fiind nevoit să se recalifice și să emigreze.

În perioada tranziției timpurii s-a produs o dezindustrializare acută a economiei naționale. Cauzele ce au împiedicat R.Moldova să-și păstreze potențialul industrial din perioada sovietică sunt următoarele:

- Liberalizarea bruscă a economiei în momentul în care încă nu era pregătită să facă față concurenței;
- Liberalizarea șocantă a prețurilor, reducerea cererii interne și externe, insolabilitatea importatorilor și apariția economiei de troc;
- Dezmembrarea republicii (separatismul).

Referitor la anul 1991, predominau produsele alimentare și băuturile (50 %), construcția mașinilor (15 %) și industria ușoară (8%). Se observă o reînviore a sectorului industrial începând numai cu anul 2000. Aproximativ 90% din producția acestui sector este fabricată în sectorul privat. Redresarea producției industriale din această perioadă se datorează investițiilor străine directe atrase, creșterii investițiilor interne și a puterii de cumpărare. La începutul anului 2006, producția sectorului industrial a fost afectată de embargoul impus de către ruși asupra vinurilor moldovenești, ce a dus la micșorarea exportului industriei vinicole.

În perioada 2000–2008, evoluția sectorului industrial a fost însoțită de creșteri cu excepția anului 2006, cele mai bune rezultate fiind obținute în 2003. Anul 2007 înregistrează un volum al producției industriale de 87,1%, cu 3% mai puțin decât în anul 2006. Creșterea economică foarte bună din această perioadă a fost însoțită de majorarea reală a salariilor și profiturilor. Cea mai mare pondere în volumul total de producție din 9 luni ale 2008 o deține industria alimentară și a băuturilor (38,6%), care în ianuarie-septembrie curent a obținut producție cu 7,4% mai mult decât în ianuarie-septembrie 2007 și, astfel, a influențat pozitiv cu 2,7% asupra indicelui general de producție în industrie. Având o deschidere mare, dependența de piața rusească continuă să reprezinte un obstacol mare pentru economia Moldovei. Aceasta se exprimă prin importul energiei, petrolului și gazelor, deoarece principala centrală electrică se situează la Cuciurgan în Transnistria. O soluție pentru termen mediu și lung poate fi terminalul petrolier de la Giurgiulești. Următoarea soluție constă în colaborarea mai strânsă cu România referitor la furnizarea electricității și gazelor, evitând trecerea prin Rusia.

Referitor la *industria vinicolă*, vinul care, conform matricei de la Boston, este „o stea”, căruia îi revine cea mai mare pondere din exporturile Moldovei, își pierde treptat pozițiile într-o piață în creștere. Imposibilitatea de adaptare la noile cerințe ale pieței cedează teren acelor concurenți moldoveni, care mai ușor s-au ajustat la realitățile pieței aflate în evoluție. Un lucru este cert: trebuie să fim cât mai aproape de piață. În timp ce exportatorii moldoveni mizează pe piețele moștenite din trecut, spre exemplu, cazul exportului de vin în Rusia, ei sunt întrecuți de concurenți

mult mai receptivi și pierd din cota de piață. În cazurile în care ei mizează pe cooperarea cu parteneri care cunosc piața și conjunctura acesteia, ca și în cazul UE, ei se descurcă destul de bine. În ceea ce privește vinul, producătorii moldoveni trebuie să accelereze tranziția pentru a produce un vin în stilul „New world” și să coopereze cu concurenții existenți pe piața europeană în lupta pentru cota de piață. Îmbunătățirile vor necesita investiții semnificative noi, în particular investiții străine directe. Cluster-ul vinului a fost ținta unor ISD, chiar dacă multe din aceste investiții au implicat un schimb în contul datoriilor în favoarea Federației Ruse. Această industrie a suportat câteva influențe adverse pe parcursul perioadei de tranziție. Sectorul a suferit din cauza crizei rusești din 1998 și a avansării agresive a producătorilor din Lumea Nouă pe piața rusă și acum, mai recent, în perioada 2005 -2006, din cauza barierelor comerciale introduse de către Rusia față de produsele vinicole moldovenești, exportate pe piața rusească și nu numai. Însă, fără a ține cont de aceste probleme, a avut loc o rorentare spre piețele UE, SUA, China etc. Principalele piețe de export ale produselor vinicole în anul 2008 sunt: Rusia, Belarusia, Ucraina, dintre țările europene pe prima poziție se află Polonia, fiind urmată de România, Cehia, Elveția, piețele asiatice: Japonia, China, de asemenea, SUA. Expansiunea sectorului este importantă din cauza că de evoluțiile sale depinde bunăstarea a circa 150 mii de cetățeni ocupați în vinificație, viticultură și ramurile adiacente.

Industria ușoară se bucură de succes, datorită faptului că procesul de modernizare și adoptare a standardelor internaționale este cel mai avansat anume în acest sector. Produsele din această industrie ocupă o nișă din piața europeană. Majoritatea categoriilor de mărfuri care ocupă o cotă de piață tot mai mare se bazează pe sub-contractarea unor lucrări sau servicii din industria confecțiilor și încălțăminte, spre exemplu Î.M. „Steaua Red”, Î.M. „Șram” etc. Industria textilelor și a confecțiilor din R.Moldova încearcă să concureze tot mai agresiv pe piețele globale. Odată cu restructurarea sectorului, au apărut un șir de companii mijlocii, deseori în formă de societăți mixte cu participarea partenerilor din țările UE. Fondatorii și managerii acestor companii se adaptează la structurile de piață, aflate în creștere, reprofilându-și activitatea fără a se limita doar la serviciile de prelucrare. Disponând de aceste capacități în creștere, industria confecțiilor din Moldova prezintă un potențial competitiv.

Agricultura. În 1992-1999, în Republica Moldova a fost implementată reforma agricolă, care a avansat în condiții adverse. Agricultură Moldovei beneficiază de un climat favorabil pentru dezvoltarea culturilor. Solurile sunt fertile, fiind numite ciornoziomuri. În anii' 70–80 ai secolului XX, după volumul producției agrare, R.Moldova deținea al 6–lea loc printre țările URSS, cedând Rusiei, Ucrainei, Belarusiei, Kazahstanului și Uzbekistanului. Producția alimentară era în abundență, depășind necesitățile interne ale țării și orientându-se spre piața URSS-ului. Din perioada 1990 și până în prezent sectorul agrar s-a ciocnit de următoarele probleme: Defavorizarea agriculturii și plasarea ei la nivelul altor sectoare (subvențiile de la nivelul de 35 % în 1990, au

ajuns la 3,4% în 1992 și în anii următori - la 3%); Discordanță între prețul de cumpărare și costul de producție. În urma reformei agricole, peste 86% din terenurile agricole aparțin sectorului privat. În perioada 2000-2008 sectorul agricol a avut o evoluție atât pozitivă, cât și negativă. În 2006 valoarea adăugată brută, creată în agricultură, a înregistrat o descreștere de 4,1%, ce a influențat negativ PIB-ul de 0,6%. Această diminuare a fost condiționată de către reducerea volumului producției vegetale cu 8,5% din cauza condițiilor climaterice nefavorabile.

Pentru remedierea situației din sectorul agricol trebuie efectuate următoarele:

- Garantarea proprietarilor de pământ, a drepturilor asupra proprietății pământului;
- Asigurarea fluxurilor financiare în agricultură.

Agricultura a avut o evoluție mediocră, producția crescând cu numai 1,8% în primele șase luni ale anului 2006. Creșterea se datorează, în principal, măririi cu 1,9% a producției animale. În prima jumătate a anului 2006 s-a manifestat o tendință îngrijorătoare de scădere a rentabilității companiilor agricole, sectorul în ansamblu raportând pierderi nete. Aceasta denotă vulnerabilitatea acestuia și faptul că producătorii ratează profituri potențiale mari, ce ar putea fi câștigate într-o țară cu tradiții și resurse agricole excepționale, care oferă posibilitatea obținerii (în condiții de seră) a câtorva recolte anuale de produse agricole valoroase. Sectoarele principale ale agriculturii Moldovei le reprezintă viticultura și tutunul. Agricultura este sectorul unde se manifestă cele mai mari riscuri care compromit dezvoltarea economică rurală. Aceasta oferă ocupații pentru 41% din forța de muncă, contribuind numai cu 22% la valoarea adăugată pe economie, fiind unica opțiune de supraviețuire pentru cei 650 mii de cetățeni care locuiesc în mediul rural. Productivitatea muncii este principalul factor care explică diferențele de eficiență și venituri prin care se poate măsura nivelul de competitivitate.

Producția agricolă, în toate categoriile de gospodării, în anul 2006 a însumat 13,7 mld. lei în prețuri curente, constituind 95,4% (în prețuri comparabile) față de anul 2006. Pe parcursul anilor 2000-2006, sectorul agricol s-a manifestat printr-o evoluție atât pozitivă, cât și negativă, cea mai însemnată scădere a producției agricole fiind înregistrată în anul 2003. Ponderea majoră în structura producției agricole îi revine celei vegetale, care deține 66% în volumul total al producției agricole, iar producția animală respectiv-34%. Un rol important în exporturile producției alimentare încep să-l aibă „preparatele din legume și fructe”, care au constituit, în 2007, în jur de 64% din exporturile alimentare (fără băuturi și tutun). Ipoteza noastră este că o serie de întreprinderi moldovenești reușesc să identifice și să exploateze noi avantaje competitive pe piețele internaționale și sporesc exporturile acestor produse. Însă, din cauza uzurii capitalului fix, diversificarea este limitată. Cauza degradării capitalului este lipsa investițiilor străine directe sau limitarea lor.

Analizând sectoarele țării noastre, ajungem la concluzia că majorarea producției industriale se efectuează, în particular, de către ramurile orientate spre export, ca producția industriei vinurilor,

alimentară și ușoară (aproximativ 50%). Piețele externe sunt competitive, ceea ce necesită ca produsele exportate să fie de o calitate înaltă, ce într-o oarecare măsură și frânează exportatorii moldoveni să cucerească noi piețe de desfacere. Deci, pentru sporirea competitivității industriilor de bază a R. Moldova sunt necesare alocări din Bugetul statului cât și atragerea ISD.

În ianuarie-septembrie 2008, la Bugetul public național au fost acumulate venituri în sumă de 18192,6 mil. lei, fiind în creștere cu 18,6% față de ianuarie-septembrie 2007. De asemenea, s-au efectuat cheltuieli în sumă totală de 18103,4 mil. lei sau în creștere cu 17,6%. În ansamblu, Bugetul public național a înregistrat un excedent în sumă de 89,2 mil. lei. Vezi anexa Tabelul 13. În structura totală a *veniturilor*, partea majoră revine veniturilor bugetului de stat – 62,3%, apoi bugetului asigurărilor sociale de stat - 21,2%, bugetelor unităților administrativ-teritoriale – 11,7% și fondurilor asigurărilor obligatorii de asistență medicală – 4,8%.

Competitivitatea poate fi apreciată prin partea preponderentă a veniturilor bugetului public național (vezi anexa 6), și anume 85,9% (15624,3 mil. lei) revin încasărilor fiscale. Din suma totală a veniturilor bugetului public național, încasările provenite din impozitele directe (impozitele pe venit și pe proprietate, contribuțiile sociale) au constituit 36% sau 6554,9 mil. lei, iar încasările provenite din impozitele indirecte (TVA, accize, impozitele asupra comerțului exterior) – 43,2% sau 7859,6 mil. lei. În structura cheltuielilor bugetului public național, realizat în perioada de referință, ponderea cheltuielilor efectuate de la bugetul de stat constituie 39,9%, de la bugetele unităților administrativ-teritoriale – 24,6%, de la bugetul asigurărilor sociale de stat – 25,7% și de la fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală – 9,8%. Astfel, pentru domeniul social (învățământ, ocrotirea sănătății, asistența socială, cultură, artă, sport și acțiuni pentru tineret) au fost cheltuite 66,8% (12089,7 mil. lei) din totalul cheltuielilor bugetului public național; pentru domeniul economiei naționale – 12,5% (2264,8 mil. lei); apărare, menținerea ordinii publice și securitatea națională – 6,6% (1194,5 mil. lei); servicii de stat cu destinație generală – 5,4% (972 mil. lei).

Din 2005, Republica Moldova, prin Centrul pentru Dezvoltarea Strategică a Teritoriului, a devenit parte componentă a Programului de Competitivitate Globală a Forumului Economic Mondial, prin intermediul căruia sunt analizate și determinate nivelele competențelor și modul de funcționare (în raport cu alte state) a industriilor de suport naționale.

În acest Program sunt specificate:

1. Nivelul competitivității economiei R.Moldova;
2. Capacitățile economiei naționale de a atinge creșterea economică (de obicei, pe timp mediu de 5 ani);
3. Șansele R.Moldovei de integrare în competitivitatea economiilor globale.

Republica Moldova a urcat două poziții, de pe locul 97 pe 95 din 131 de țări, potrivit Indicelui Global al Competitivității Economice, evaluat pentru anii 2008-2009 de către Forumul Economic Mondial de la Geneva. Conform ratingului, alcătuit de Forumul Economic Mondial, Moldova urmează în top imediat după Armenia, Macedonia, Nigeria și Republica Dominicană și devansează Venezuela, Kenia, Senegal, Mongolia. Vezi anexa 4. Clasamentul este realizat pe baza datelor economice disponibile, dar și a unui sondaj de opinie anual, realizat de Forumul Economic Mondial și o serie de institute de cercetări partenere și organizații de afaceri în statele evaluate în raport. Competitivitatea scăzută a Moldovei se datorează: mărfurilor produse cu o valoare adăugată scăzută, abundenței produselor străine și substituirea produselor proprii, incapacității de a concura, inclusiv pe piețele CSI, insuficienței forței de muncă de calitate, birocrăției, lipsei politicilor viabile etc. În afară de aceste probleme R.Moldova se confruntă și cu alte impedimente: începând de la accesul la finanțe, lipsa de investiții, tehnologiile învechite, de rând cu suportul inadecvat al infrastructurii, calitatea joasă a forței de muncă, taxele și procedurile de taxare impunătoare, birocrăția, inflația, etc.

În urma efectuării unui chestionar de către Forumul Economic Mondial referitor la piedicele întâlnite în derularea unor afaceri în R.Moldova răspunsurile repondenților au fost sub așa formă (vezi figura 17).

Competitivitatea, poate fi majorată prin avantajele comparative și costurile de oportunitate deținute de Moldova pe plan extern. Specializarea, coeziunea și descentralizarea proceselor economice interne constituie principalele principii ale dezvoltării unui stat ce urmărește o reamplasare dinamică pe piețele mondiale-competitive.

Analizând impedimentele din figura 17 observăm, conjunctura critică în care R.Moldova se găsește actualmente. Sporirea competitivității Moldovei poate fi realizată doar prin eliminarea piedicilor sau diminuarea lor punând accent pe eficientizarea sistemului educațional și cel de sănătate, sporirea exporturilor, atragerea ISD, creării locurilor de muncă înalt remunerate, optimizarea a politicilor fiscale, reglementărilor mediului de afaceri, crearea parcurilor tehnologice, clusterelor, etc.

Pentru a deveni competitivă, țara noastră trebuie să facă față concurenței internaționale în toate domeniile, statul recunoscând concurența loială drept unul din factorii fundamentali ai dezvoltării economiei, promovând o politică de asigurare a activității de întreprinzător libere și de protecție a concurenței loiale. Pentru promovarea politicii statului în domeniul protecției concurenței, pentru limitarea și reprimarea activității anticoncurență a agenților economici, a autorităților administrației publice, precum și pentru exercitarea unui control asupra aplicării legislației cu privire la protecția concurenței, s-a creat o autoritate de protecție a concurenței, și anume Agenția Națională pentru Protecția Concurenței.

Figura 17. Impedimente în sporirea competitivității a R.Moldova

Sursa: Sondajul opiniilor executive, Raportul Competitivității Globale 2008-2009

Experiența țărilor Europei Centrale și de Est ne demonstrează că este posibil să devii competitiv prin astfel de eforturi, precum crearea unui mediu concurențial favorabil, a unui mediu legislativ și viabil; dezvoltarea agresivității (prin efectuarea unor investiții mari în exterior și a exporturilor masive) la nivelul pieței globale și, în același timp, asigurarea atractivității interne pentru investițiile străine directe; concentrarea atenției asupra calității, rapidității și transparenței politicilor guvernamentale și administrative; menținerea unei corelații economice între nivelul salariilor, productivitatea muncii și impozitare; efectuarea investițiilor în cercetare-dezvoltare-inovare; instruirea continuă a forței de muncă și realizarea unui echilibru între economia de proximitate și cea bazată pe globalizare, pentru a asigura crearea unui nivel înalt de prosperare ce ar duce la creșterea competitivității.

Pentru sporirea competitivității economiei naționale a fost elaborată o strategie, un plan național de dezvoltare pentru anii 2008-2011. Scopul general al programului constă în creșterea competitivității pe piețele interne și externe prin asigurarea tranziției țării de la competitivitatea bazată pe costuri la competitivitatea bazată pe eficiență și calitate.

3.2. ISD – factor esențial al expansiunii economice și amplificării competitivității R. Moldova

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor este o prioritate strategică a oricărui stat, inclusiv a guvernului Republicii Moldova. Pentru soluționarea sarcinilor strategice de dezvoltare a economiei țării este necesară mobilizarea resurselor investiționale considerabile. Creșterea investițiilor este unul din factorii de bază, care contribuie la ridicarea nivelului producției industriale, ameliorarea complexă a economiei naționale, soluționarea problemelor ce țin de re tehnologizarea întreprinderilor. Însă, pentru atragerea investițiilor, este necesar un climat investițional mai favorabil, care include durabilitatea macroeconomică pe termen lung, stabilitatea legislației ce va asigura drepturile investitorilor și reguli clare privind activitatea investițională, dezvoltarea infrastructurii de afaceri, inclusiv serviciile financiare, juridice etc., precum și alte componente, printre care transparența în activitatea organelor de stat, încrederea în mediul de afaceri etc.

Procesul de internaționalizare și restructurare a pieței mondiale influențează considerabil pozițiile economiilor naționale în cadrul circuitului economic mondial, precum și cele ale întreprinderilor concrete. Globalizarea supune activitatea economică unor noi reguli de joc, iar statele lumii, mari sau mici, devin egale în fața acestor reguli în cadrul schimburilor economice internaționale. În aceste condiții, interesul și eforturile întreprinderilor moderne se majorează considerabil pentru a obține efecte importante atât pe piața internă, cât și pe cea internațională.

Investițiile străine directe sunt percepute ca un element important și esențial pentru procesul de transformare și relansare economică. Acestea reprezintă catalizatorul principal necesar tranziției la economia de piață. În secolul XX, fluxul de investiții străine directe a cunoscut o puternică dezvoltare datorită extinderii masive a corporațiilor transnaționale – principalii vectori al procesului de globalizare. Este foarte curios faptul că ISD au crescut în valoare nominală mult mai rapid decât PIB-ul global și comerțul mondial.

Investițiile străine directe constituie componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Ele modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economii naționale. Între competitivitatea națională și investiții, la general, sau investiții străine directe, în particular, există o legătură directă. Astfel, statele competitive devin mai atractive prin investițiile străine directe, dar și nivelul competitivității unei țări se reflectă prin măsura în care aceasta atrage ISD, acestea contribuind pozitiv la dezvoltarea țării în lipsa resurselor financiare proprii pentru investiții, existând o corelație pozitivă între stocul de ISD pe cap de locuitor și competitivitatea economiei naționale. Din această cauză, țările intră în competiție dură pentru atragerea investițiilor străine directe. Această concurență, dacă

nu contribuie întotdeauna la atragerea investițiilor de proporție, totuși ajută țările să se reformeze, să perfecționeze legislația în domeniul antreprenoriatului, să creeze un climat favorabil de afaceri. Fluxul de investiții străine, direcționate în economia unei țări, denotă gradul de dezvoltare și gradul de credibilitate a statului. Republica Moldova se bucură de o așezare geografică favorabilă, de o calitate bună a solului, de o forță de muncă calificată și de un potențial științific și etnic important, factori care sunt prielnici pentru efectuarea unor investiții substanțiale în economie.

Conform lui Michael Porter [110, p.77], investițiile străine directe reprezintă cel de-al doilea stadiu al avantajului competitiv, determinat de volumul și calitatea investițiilor. La această fază, avantajul competitiv este creat prin investiții în tehnologii și facilități moderne de producție, în dezvoltarea unei infrastructuri fizice și de afaceri competitive. Caracteristică devine ameliorarea prin investiții a calității factorilor de producție existenți, dar numai printr-un consens național vizând diminuarea consumului prezent în favoarea unor investiții pe termen lung. Volumul relativ mic al investițiilor străine directe în economia națională se explică prin câteva probleme specifice de ordin economic și politic. Problemele economice provin din ritmul lent al reformelor economice și luarea unor decizii de către guvernanți care contravin principiilor economiei de piață. [30, p.33-45]

Republica Moldova a intrat în perioada de tranziție fără stocuri de investiții străine. Un neajuns major al R.Moldova în perioada inițială a tranziției, a fost lipsa unei strategii în domeniul investițiilor. Nu a existat o analiză profundă pe termen lung și mediu, care ar stabili prioritățile, direcțiile de dezvoltare a țării și ar oferi investitorilor o imagine clară a pieței pe care puteau intra. Nu au fost elaborate politici industriale și investiționale clare, care să ierarhizeze prioritățile în domeniul investițiilor.

Odată cu adoptarea Legii cu privire la investițiile străine, în anul 1992, au început să pătrundă fluxurile de ISD și în R. Moldova. Intrarea pe piața Republicii Moldova a companiei “rusești Lukoil” a generat intrări de investiții străine însemnate. Până în 1997 aceste fluxuri au fost minime, punându-se mai mult accent de către guvern pe obținerea creditelor din exterior, deși începând cu anul 1997, ISD s-au majorat, având o evoluție neuniformă pe parcursul a 10 ani (figura 18).

Până în anul 1997, investițiile străine directe în economia Republicii Moldova au înregistrat o creștere lentă - de la 11,57 mln USD în 1994 până la 71,43 mln. USD în 1997. În perioada 1998–1999 ISD, ca rezultat al crizei financiare, instabilității politice generată de schimbarea guvernelor, lipsa condițiilor favorabile pentru investitori, acestea au scăzut brusc de la 71,43 mln. USD până la 42,2 mln. USD. Începând cu anul 2000, situația se ameliorează, însă cu unele discontinuități în 2002-2003. Menținerea trendului de creștere a intrărilor de investiții străine în economia națională, începând cu anul 2004, este îmbucurătoare, resimțindu-se îmbunătățirea climatului investițional prin modificarea și completarea cadrului legislativ în domeniul fiscal și vamal. Ultimii ani se remarcă prin sporirea considerabilă a investițiilor străine directe în economia națională, deși criza mondială va modifica evoluția acestora.

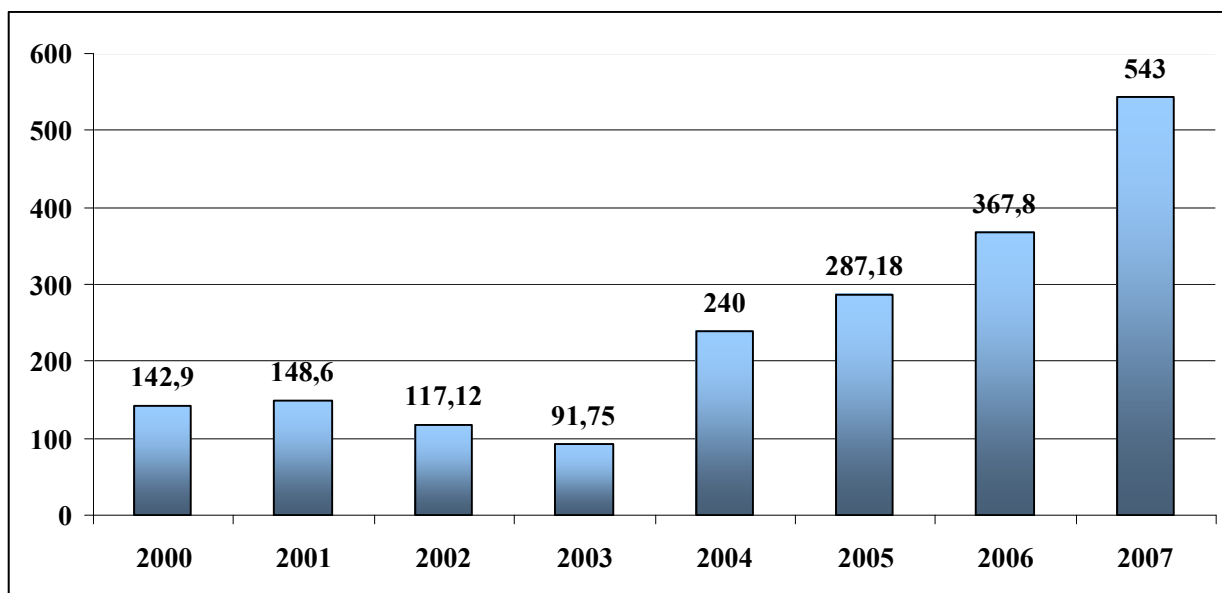

Figura 18. Fluxul de ISD nete în Republica Moldova în anii 2000-2007 (ml. USD)

Sursa: Raportul Băncii Naționale a Moldovei, Chișinău 2008

Referitor la evoluția stocului de ISD, începând din 2000 până în 2008, analizând figura 19, observăm că din an în an este în ascendență.

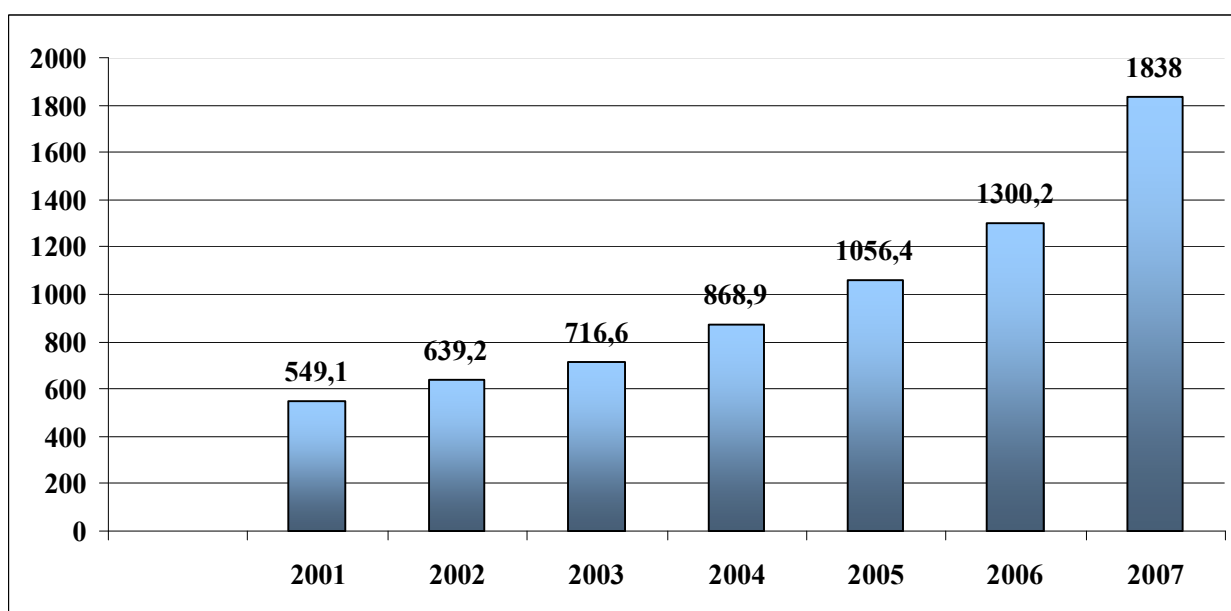

Figura 19. Evoluția stocului de ISD (mln dol)

Sursa: Raportul Băncii Naționale a Moldovei, Chișinău, BNM, 2008

Vorbind despre ponderea stocului de ISD în PIB, am menționa că pentru anul 2007 acesta a atins nivelul de 40%. Dacă ne referim la repartizarea geografică a investițiilor străine, atunci observăm tendința de aglomerare a acestora în zona capitalei 88-89%, ceea ce este un fenomen

specific țărilor în tranziție la economia de piață, dar în Republica Moldova acesta este influențat și de alți factori negativi ca: accesul dificil la unele localități, infrastructura rutieră și telecomunicații, dar și de alți factori obiectivi, ca influența repartiției investițiilor cu precădere în sectorul terțiar, care este insuficient dezvoltat în alte zone ale țării.

Ca rezultat al sporirii fluxului de investiții, volumul investițiilor străine directe, acumulat în economia națională, conform situației din anul 2007, a depășit nivelul de 1,8 milrd. USD. Este evident faptul că volumul real de investiții străine, atrase în economia națională, a depășit esențial indicele de 10%, stabilit în Strategia de Atragere a Investițiilor și promovarea exporturilor. Acest fapt demonstrează creșterea nivelului de încredere a investitorilor străini în Moldova și presupune o apreciere pozitivă din partea acestora privind perspectiva activității de întreprinzător de lungă durată.

Această creștere a ISD se datorează schimbărilor în mediul legislativ, Legea cu privire la investiții a fost abrogată, fiind adoptată Legea nr. 81- XV din 18 martie 2004 cu privire la activitatea investitorilor străini în R. Moldova, oferindu-le garanții atât investitorilor autohtoni, cât și celor străini. În vederea atragerii investițiilor, Codul Fiscal al RM oferă o serie de facilități fiscale. Începând cu anul 2008, Codul Fiscal conține noi prevederi ce contribuie la stimularea activității investiționale:

- Profitul reinvestit al persoanelor juridice este supus cotei “zero” la impozitare, modificările fiind introduse în Codul Fiscal prin Legea nr. 111 – XVI din 27. 04.2007;
- Subiecții care desfășoară activități de întreprinzător amplasați în afara municipiilor Chișinău și Bălți, au dreptul de restituire a TVA la valorile materiale, serviciile procurate ce țin de investiții capitale, cu excepția investițiilor în mijloace de transport, în scopul încurajării investițiilor în afara acestor municipii.

În scopul creării unui mediu atractiv pentru investitori, a fost elaborată Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, având ca obiectiv asigurarea atragerii investițiilor în volum mare, permițând fabricarea produselor competitive și diverse cu valoare adăugată înaltă, ce ar contribui la promovarea exporturilor. Producerea în masă și majorarea competitivității va contribui la o creștere economică ce v-a permite integrarea țării noastre în economia mondială.

Sarcinele de bază ale strategiei sunt:

- Atragerea și majorarea volumului investițiilor în Republica Moldova, ce va permite ridicarea competitivității sectoarelor existente și crearea noilor sectoare orientate spre export;
- Atragerea investițiilor străine directe în scopul modernizării și restructurării economiei naționale și integrării ei în economia mondială;

- Asigurarea unei balanțe de plăți pozitive datorită promovării exporturilor și substituirii produselor importate;
- Utilizarea resurselor financiare locale, inclusiv a cetățenilor, remitenților și surselor proprii ale întreprinderii etc.

Una din direcțiile strategice pe anii 2006-2010 o constituie atragerea investițiilor străine directe (ISD), ce include:

- Îmbunătățirea mediului de afaceri;
- Sectoarele prioritare;
- Investitorii.

Referitor la domeniul investițional, a fost făcută și o analiză SWOT de către analiști în cadrul strategiei (anexa 7). Este destul de diversă și situația privind repartizarea geografică a investițiilor străine directe venite în R.Moldova. Conform datelor Organizației de Promovare a Exportului și Investițiilor din Moldova (MIEPO), investițiile străine, înregistrate la sfârștul anului 2006, în Moldova proveneau din 86 țări ale lumii, cele mai mari venind din Uniunea Europeană, urmate de CSI, SUA și Canada. Olanda este țara cu cele mai mari investiții în economia Moldovei cu o cotă de 21,5%. (figura 20). Fluxurile relativ mari de investiții străine din UE denotă poziția geografică favorabilă a R.Moldova, situată în apropierea acestei regiuni. Uniunea Europeană dispune de resurse financiare și Republica Moldova ar trebui să profite de vecinătate în vederea atragerii acestor resurse.

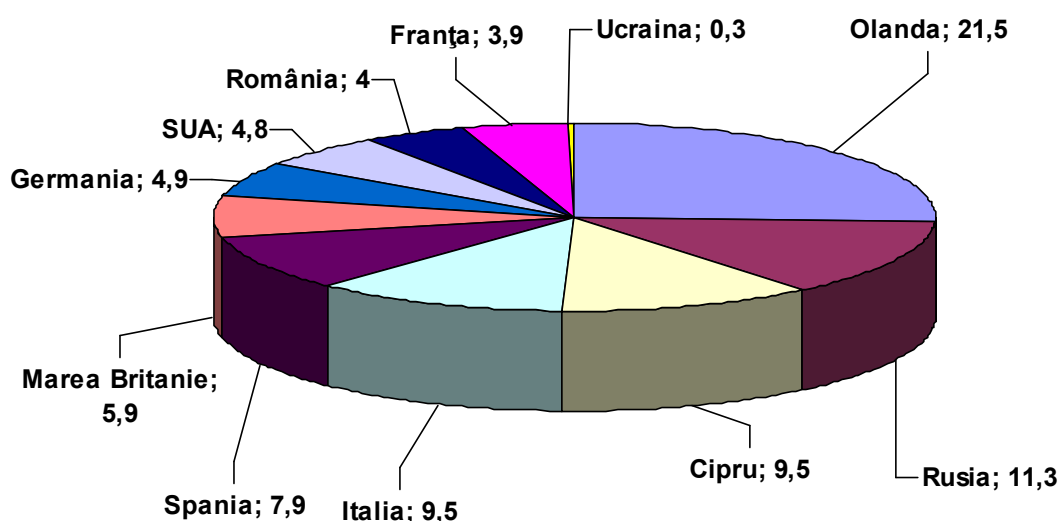

Figura 20. Structura geografică a investițiilor străine directe în Republica Moldova

(anul 2007, în %)

Sursa: Raportul Băncii Naționale a Moldovei, Chișinău: BNM, 2008

Cei mai mari investitori străini în economia națională a Republicii Moldova sunt prezentați în tabelul 11.

Tabelul 11

Cei mai mari investitori străini în Republica Moldova

Compania	Țara de origine	Domeniul de activitate
Société Generale	Franța	Sector bancar
Lukoil Europe Ltd.	Rusia	Produse petroliere
Union Fenosa	Spania	Industria energetică
Lafarge	Franța	Materiale de construcție
France Telecom MI	Franța	Telecomunicații
Veneto Banca	Italia	Sector bancar
METRO Grup A. G.	Germania	Comerț an gross
Danube Logistics	Olanda	Logistică
Mabanaft A. G.	Germania	Produse petroliere
WNISEF	SUA	Industria alimentară, sector bancar
KNAUF	Germania	Materiale de construcție

Sursa: MIEPO, Ghidul Investițional 2007, Chișinău MIEPO

Raportul Băncii Naționale „Situția economică a Republicii Moldova în anul 2006” arată că fluxul de investiții străine directe crește de la an la an, în pofida șocurilor externe și unor disfuncții în economie, provocate de acestea.

Dincolo de statisticile ce denotă tendințe pozitive, există însă un *cadru benefic unui salt investițional*:

- un sistem politic relativ stabil;
- stabilitate mai mare decât în anul trecut la nivel macroeconomic (prețurile la gaze au crescut nesemnificativ, acordul fiind încheiat pe un an, și există o speranță în reluarea exporturilor de bunuri);
- strategia de atragere a investițiilor este aplicată, stabilind niște reguli de joc, apreciate de investitori;
- băncile străine venite în Moldova își vor extinde activitatea, iar BNM anunță că și alte bănci străine sunt pe cale să vină în Chișinău;
- a fost elaborat Planul Național de Dezvoltare, construit pe o nouă politică economică.

Repartizarea investițiilor străine directe pe ramurile economiei conform situației din anul 2008, este prezentată în figura 21.

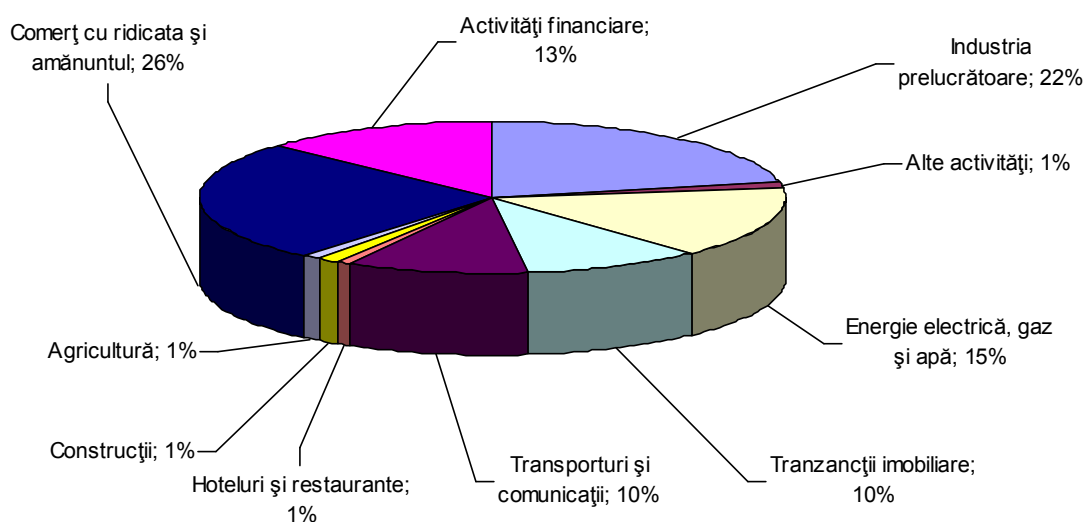

Figura 21. Investiții străine directe pe genuri de activitate

Sursa: Raportul Organizației de Promovare a Exporturilor și Atragere a Investițiilor, Chișinău 2008

Principalele domenii din Republica Moldova, care au prezentat interes pentru investitorii străini pe parcursul anului 2008, sectoarele strategice au fost: energia electrică și apa, comunicațiile, comerțul cu ridicata.

Analizând figura 21, observăm că investitorii străini preferă să investească în sectoarele cu ritm rapid de recuperare, și anume cele mai mari investiții străine sunt îndreptate spre comerțul cu ridicata și amănuntul, industria prelucrătoare, sectorul energetic, tranzacțiile imobiliare, transportul și comunicațiile. Sectorul bancar a beneficiat de investiții străine, cota capitalului străin în capitalul bancar depășind 65%. Nici în sectorul agricol, nici în industria constructoare de mașini, ramurile de bază în care R.Moldova se specializa înainte de a obține independență nu a reușit să atragă investiții străine substanțiale. Aceasta a contribuit la schimbarea structurii economiei naționale, diminuându-se contribuția sectorului agrar. Aceasta a avut loc în urma achiziționării „Eximbank” de către „Gruppo Veneto” din Italia, „Mobiasbanca” de către „Societe Generale” din Franța și „Unibank” de către „Viena Capital Partners”.

Însă, în perioada 01.01.1994-01.11.2007, conform datelor Camerei Înregistrării de Stat, au fost înregistrate 5896 de întreprinderi cu capital străin, ceea ce reprezintă 4,17 % din numărul total al întreprinderilor ce figurează în registrul de stat.

La 1 ianuarie 2008, potrivit informației Camerei Înregistrării de Stat, în Republica Moldova, erau înregistrate 6300 de companii cu capital străin. Dacă comparăm cu datele din 1 ianuarie 2005,

în Republica Moldova au fost înregistrate 2670 de întreprinderi cu investiții străine. [22, p.18] Constatăm că numărul lor s-a mărit de 2,36 ori mai mult, ceea ce ne vorbește despre îmbunătățirea climatului investițional în R. Moldova.

Până în prezent, Moldova ocupă o poziție destul de modestă la capitolul atragerea ISD în comparație cu țările Europei Centrale și de Sud-Est. Sume importante investite în Republica Moldova le revin partenerilor din SUA, Germania, Rusia, Franța sau România. De remarcat că pe primul loc în topul investitorilor se situează Federația Rusă, cu o pondere de peste 25 la sută, urmată de SUA și Spania – cu 16 la sută. Rusia, fiind principalul investitor străin în capitalul statutar al întreprinderilor moldovenești, ocupă locul întâi în ceea ce privește volumul cumulată al investițiilor străine în capitalul statutar al întreprinderilor din Republica Moldova. [23, p.18] În perioada 1991-2005, Rusia a investit în întreprinderile locale 158 milioane USD, ceea ce a constituit aproximativ 25 % din volumul total al investițiilor străine în economia națională. În 2004, investițiile rusești în capitalul statutar al întreprinderilor autohtone s-au cifrat la 656,1 mii USD, fiind în creștere față de anul precedent de 2,7 ori (în 2003 acest indice a fost de 240,8 mii USD). Însă considerăm că principalele investiții rusești au fost efectuate până în 1998. Astfel, în sectorul energetic moldovenesc au fost alocate 145,2 milioane USD, preponderent în capitalul statutar al societății mixte pe acțiuni „Moldova-Gaz”, în care 50 la sută, plus o acțiune, le deține în prezent compania rusească „Gazprom”. Aproximativ 6,1 milioane USD au fost investite în industria prelucrătoare și 4,3 milioane USD - în comerț. De remarcat că ponderea destul de importantă a investițiilor provenite din Rusia constituie, de fapt, plata efectuată de către R.Moldova a datoriilor față de Federația Rusă pentru resursele energetice importate (exemplu reprezintă cazul „Moldova-Gaz”, deținute de gigantul rusesc „Gazprom”).

Un rol important revine fabricilor de vinuri și băuturilor spumante, capacitatea cărora este utilizată complet. Este binevenită, de asemenea, fondarea întreprinderilor mixte, unde investitorul străin vine cu tehnologii și utilaje moderne. Drept exemplu poate servi fabrica de vinuri și băuturi spumoase „Vismos”, care a fost dotată cu linii noi de turnare și îmbuteliere a vinului datorită partenerilor și investitorilor italieni. [11, p.36]

Sectoarele strategice moldovenești, în special sectorul agrar, care oferă un număr relativ mare de locuri de muncă, pentru a concura efectiv pe arena globală, necesită un volum semnificativ de investiții. Un studiu a arătat că pentru ca agricultura moldovenească să fie competitivă e nevoie de investiții de peste 2 miliarde USD. [139, p.326] Evident că toți acești bani nu pot veni numai din surse locale, cu toate că cetățenii moldoveni ar putea cu siguranță să investească mai mult în ramurile naționale. Iată de ce capitalul străin este foarte important pentru creșterea și prosperarea economiei moldovenești, însă majoritatea investitorilor străini afirmă că nu au fost create condiții favorabile pentru desfășurarea unor activități de antreprenariat.

Dintre riscurile pentru activitatea întreprinderilor cu capital străin pe teritoriul Republicii Moldova pot fi nominalizate următoarele:

1. Legislația autohtonă instabilă, în mare parte necorespunzătoare standardelor Uniunii Europene;
2. Problema transnistreană, care devine un punct forte în stagnarea acțiunilor din partea investitorilor străini pe teritoriul Moldovei;
3. Birocrația ce persistă în țară;
4. Economia tenebră.

Există trei caracteristici ale economiei Moldovei care ar putea cuceri investitorii străini:

Amplasarea Moldovei – poate atrage investitorii ce sunt interesați atât de piețele dinamice din fosta Uniune Sovietică, cât și de economiile mai mari și mai tradiționale din Europa Occidentală.

Resursele naturale, care fac țara o zonă agricolă incredibil de fertilă. Moldova deja exploatează aceste avantaje, producând vin, fructe și carne care sunt exportate în Est și în Vest.

Forța de muncă instruită, multilingvă și calificată, disponibilă pentru costuri mai mici decât în multe alte țări europene. Combinația unică a condițiilor agricole ideale, apropierea marilor piețe de export și forța de muncă calificată, precum și ameliorarea cadrului legislativ pot face ca climatul investițional să devină mult mai atractiv, ceea ce la rândul său va genera o creștere care ar putea realiza o integrare economică eficientă. Odată cu îmbunătățirea mediului de afaceri, vor spori investițiile private și creșterea exporturilor. Însă, pentru a obține schimbări pozitive în mediul de afaceri, statul trebuie să realizeze unele obiective pe care și le-a propus în Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor. Unele din acestea deja le-a îndeplinit, de exemplu, a creat Agenția Națională pentru Protecția Concurenței, care are rolul de a preveni, limita și reprima activitățile anticoncurențiale. Al doilea obiectiv constă în acordarea unor facilități fiscale în scopul atragerii ISD. Acestea deja au fost acordate, a mai rămas să se implementeze un cod de etică pentru inspectorii fiscali și un sistem de monitorizare pentru respectarea regulamentelor. Următorul obiectiv este prevenirea și combaterea corupției. Alt obiectiv rezidă în micșorarea timpului necesar pentru efectuarea operațiunilor de import–export, prin simplificarea procedurilor vamale și administrative și perfecționarea continuă a salariaților.

Republica Moldova va fi foarte receptivă față de toate categoriile de investiții, așa ca: investiții existente, de deetizare, fuziune și achiziții, de expansiune, acordând o atenție mai sporită celor ce vor asigura transferul de tehnologii noi, know-how și management eficient. Funcția de bază pentru atragerea investitorilor străini îi revine Organizației de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor. În R.Moldova există Asociația Investitorilor Străini, ce le apără drepturile și include

16 membri (Carmez International, Ciment-Lafarge, Endava, Efes Vitanta Moldova Brewery, Knauf, Leogrant, Metro Cash&Carry, Moldavian Airlines, Moldcell, PricewaterhouseCoopers, Sudzucker Moldova, QBE Asito, Sun Communications, Tirez Petrol, Union Fenosa și Voxtel), ale căror investiții străine în țara noastră depășesc suma de 500 milioane de dolari SUA, ceea ce reprezintă 50 la sută din stocul de investiții străine directe. Domeniul investițiilor europene sunt: telecomunicațiile (France-Telecom), textilele (Steiman-Germania), (Steaua Red-Italia), construcții (Lafarge-France, Knauf-Germania), zahăr (Sudsucker-Germania), produse petroliere (Mabanaft-Germania), electricitatea (Union Fenosa-Spania), sectorul bancar (Mobiasbanca)-Societe Generale - Franța, (Eximbank) - Gruppo-Venetto Banka-Italia etc.

Asociația Investitorilor Străini (FIA) a lansat, la 16 martie 2006, Cartea Albă, ce vizează mediul investițional din Republica Moldova, și un plan de acțiuni comun, precum și a înaintat unele cerințe către guvern:

- tratamentul egal al investitorilor locali și străini;
- restituirea TVA. În consecință, dacă o companie investește, de exemplu, 20 milioane de dolari SUA, circa 4 milioane din această sumă vor fi vărsate pentru achitarea TVA; Investitorii consideră că aceasta contravine practicilor internaționale, conform cărora taxa pe valoarea adăugată este restituită într-o perioadă de timp strict determinată;
- recunoașterea validității tuturor certificatelor eliberate de statele UE, astfel ca să se evite o dublare prin documente naționale, ce ridică în mod nejustificat costul materiei prime importate;
- excluderea practicii de modificare a legislației, ca urmare a unor abuzuri izolate;
- asigurarea independenței instanțelor judecătorești și a procesului de selectare a judecătorilor;
- asigurarea transparenței activității Agenției Naționale pentru Concurență;
- excluderea sistemului salariilor tarifare în sectorul real al economiei, statul garantând doar salariul minim;
- modificarea Legii ce reglementează prețurile și termenele contractului pentru participării la piața agricolă;
- prevenirea în continuare a emiterii de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat a instrucțiunilor de interpretare a normelor fiscale ce vizează agenții economici;
- îmbunătățirea cadrului de acordare a facilităților fiscale privind investițiile;
- reducerea numărului de rapoarte (dări de seamă);
- eliminarea oricăror restricții impuse capitalului minim al SRL-urilor;
- subvenționarea întreprinderilor private prin anularea datoriilor companiilor private.

Unele din aceste cerințe deja au fost îndeplinite. De la 1 ianuarie 2007, momentul în care Republica Moldova are frontieră comună cu Uniunea Europeană, era de așteptat un flux al investitorilor, care au lucrat în România și în Bulgaria. În acest caz, suntem în condiții de concurență cu țările Pactului de Stabilitate, cu excepția României și Bulgariei, adică cu Macedonia, Albania. Sub aspect general, R.Moldova nu este pe primul loc, dar este pe unul dintre primele locuri din punctul de vedere al atractivității investiționale.

În anul 2008, peste 70 la sută din ISD au reprezentat investițiile în capitalul subscris și venitul reinvestit, ceea ce denotă nivelul de atractivitate, într-o măsură oarecare, a investițiilor în Moldova. Investigațiile datelor din 2006, realizate de Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare, constată că Republica Moldova și-a menținut poziția 27 din 141 de state, într-un clasament în funcție de indicele de performanță a investițiilor străine directe, ce este calculat în dependență de raportul investițiilor străine directe față de mărimea economiei țării.

Dacă menționăm despre atractivitatea investițională, majoritatea concurenților noștri privind investițiile străine ne depășesc (România, Bulgaria, Serbia).

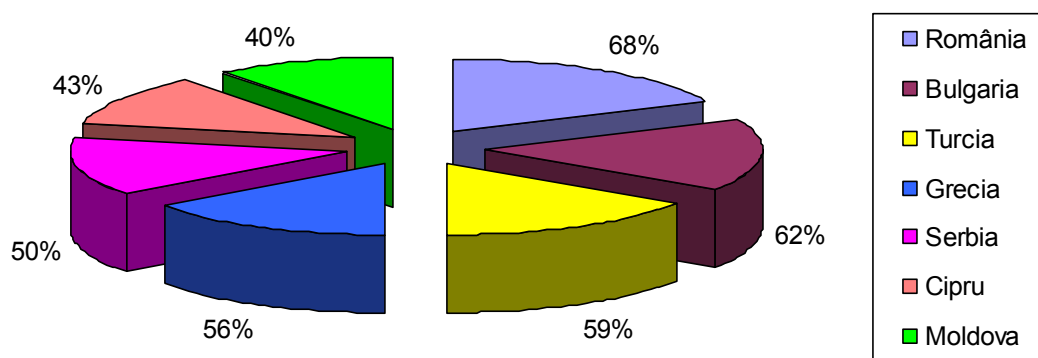

Figura 22. Cele mai atractive țări ca percepție (% din total chestionați)

Sursa: Studiul de atractivitate investițională a Europei de Sud-Est pentru anul 2007, Ernst&Young

Reprezentanții Asociației Investitorilor Străini estimează că în timp ce prioritatea maximă trebuie acordată soluționării problemelor deja existente, resursele disponibile și așa limitate, sunt deseori transferate pentru abordarea altor probleme noi, ce nu încetează să apară pe agendă. Este vorba, spun ei, inclusiv despre implicarea statului în activitatea economică, noi reglementări (în pofida eforturilor „Ghilotinei”) și, în unele cazuri, despre neglijarea opiniei sectorului privat. La sfârșitul anului 2006, valoarea investițiilor străine directe pe cap de locuitor nu constituiau decât 326,0 USD. Cu doi ani mai devreme, în Polonia, acest indice era de 1502 USD, în Ungaria - 3 693 USD, în Republica Cehă - 4 080 USD, în Slovacia - 2 128 USD, în România - 747 USD, în Estonia - 2 995 USD, în Letonia - 1 686 USD, în Lituania - 1 217 USD.

Și mai evidentă este tendința de creștere a volumului investițiilor străine directe. Dacă în anul 2000 valoarea ISD în Republica Moldova doar atingea cifra de 449 mil., USD, apoi în anul 2008 această cifră era de 2518 mil. USD. Creșterea continuă a stocului de ISD poate fi observată atât din datele statisticii oficiale, prezentate în tabelul 12, cât și din figura 23.

Tabelul 12

Evoluția stocului de investiții străine directe pentru anii 2000-2008

	Ani								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ISD (mil. USD)	449	549	639	716	869	1056	1300	1838	2518

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al R.Moldova

Din diagrama de mai jos se observă că dacă în perioada 2000-2005 creșterea volumului ISD era aproape uniformă, începând cu anul 2006 tendința de creștere devine imperativă.

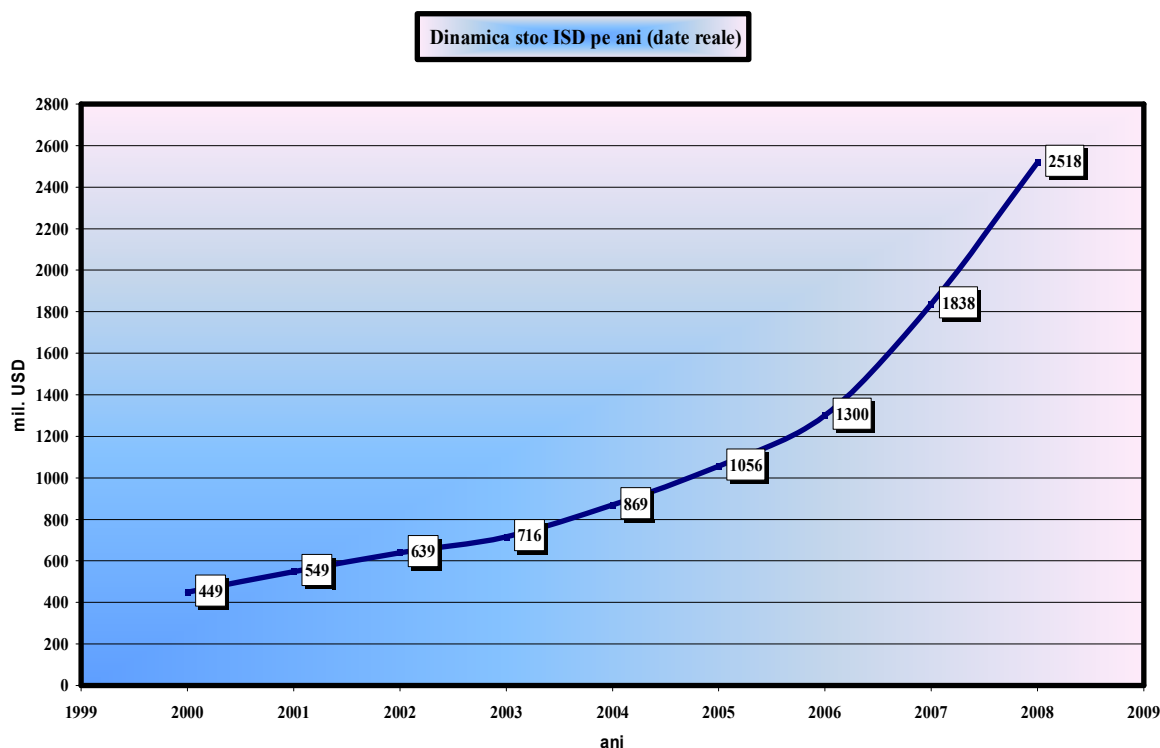

Figura 23. Dinamica evoluției stocului Investițiilor Străine Directe în Republica Moldova pentru anii 2000-2008

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Organizației de Promovare a Exporturilor și Atragere a Investițiilor, Chișinău 2009

Menținerea trendului de creștere a intrărilor de investiții străine în economia națională începând cu anul 2004, este îmbucurătoare. Devenind vecini ai UE, avem posibilitatea să

beneficiem de investiții străine importante. Proiectul “Viziune și Strategie privind investițiile străine directe și Dezvoltarea Exportului”, pregătit de OCDE, identifică 5 sectoare prioritare ale R. Moldova în care trebuie atrase investiții, specificându-se acțiuni concrete pentru fiecare sector în parte, această metodă având succes și în Ungaria:

- Informații și tehnologia comunicațiilor;
- Sectorul agricol;
- Textile, confecții;
- Sectorul serviciilor tehnice de afaceri, prestate la distanță pentru alte țări;
- Energia durabilă.

Investițiile străine directe sunt necesare pentru renașterea economică a Republicii Moldova în vederea dezvoltării durabile a economiei naționale, însă volumul lor este departe de a reflecta potențialul real de absorbție al peței moldovenești și de a satisface necesarul de surse externe, care să influențeze pozitiv dezvoltarea economică în ansamblul ei.

Rezultând din cele analizate și menționate anterior, pot fi desprinse următoarele concluzii

- ISD sunt, în mod obiectiv, necesare țărilor în tranziție, dat fiind stadiul incipient de dezvoltare a avantajelor lor competitive, moștenirea unor structuri distorsionate, opțiunea lor pentru economia de piață și „aruncarea” firmelor naționale în competiția dură pe plan internațional, precum și existența unui capital autohton insuficient.
- Conștientizarea nevoii de ISD a condus la liberalizarea regimului juridic specific și la adoptarea unor sisteme de stimulente care sunt de natură exclusiv fiscală. Politicile vizând ISD s-au menținut, în pofida unor tentative, la un prim nivel de elaborare, rămânând, în esență, politici pasive, de așteptare a investitorilor.
- Volumul de ISD, atrase de țările cu economie în tranziție, este, în ansamblu, sub necesitățile și așteptările acestora. Capacitatea de impact a fluxurilor respective este puternic inegală, în funcție de distribuția stocului regional.
- Efectele asupra economiilor în tranziție, care au receptat un volum semnificativ de ISD s-au structurat aleator, în funcție de întâlnirea intereselor firmelor investitoare cu caracteristicile ofertei statelor-gazdă, precum și ajustându-se la raportul de forțe între părți în procesul de negociere.

Interdependența investiții străine directe-competitivitate în Republica Moldova demonstrează că ISD au o influență pozitivă asupra competitivității doar în cazul în care statul promovează propria sa politică în această privință și atrage ISD ținând cont de interesul național și de prioritățile dezvoltării țării respective.

3.3. Corelația dintre comerț și competitivitate în condițiile actuale

Comerțul internațional reprezintă schimburile comerciale de bunuri și servicii între țările lumii, axate pe diviziunea internațională a muncii. [135, p.14] Comerțul, de asemenea, reprezintă un mecanism esențial al circulației mărfurilor și din ce în ce mai mult a serviciilor în toata lumea, fiind și veriga centrală a transferurilor de tehnologie. [16, p.16-22]

În condițiile de globalizare, datorită accelerării ritmurilor de dezvoltare a schimburilor comerciale dintre țări, comerțul exterior a devenit unul din factorii de bază ai creșterii economice. Pentru Republica Moldova, datorită faptului că este o țară mică, cu o piață internă redusă și care depinde, în mod esențial, în activitatea sa economică de importuri, comerțul exterior devine un factor important de creștere economică. Procesul de competitivitate ne arată interdependența dintre relațiile economice interne și externe. Acesta se limitează adesea la comparația performanțelor globale și sectoriale a națiunilor pe baza comerțului exterior. Comerțul exterior este unul din cei mai importanți indicatori ai competitivității internaționale a unei națiuni. Acesta reflectă domeniile în care produsele unei economii sunt competitive. Legătura directă dintre creșterea exporturilor și creșterea economică este concludentă, mai ales pentru o economie mică de dimensiunile R.Moldova.

Odată cu declararea independenței și suveranității, Republica Moldova se confruntă cu probleme ce țin de structura și direcția activității sale comerciale externe, făcându-și cale spre economia de piață, încercând să se debaraseze de elementele economiei planificate. Balanța comercială a suferit enorm din cauza pierderii unei părți considerabile din sectoarele industriale de perspectivă odată cu dezintegrarea Uniunii Sovietice. Moldova, spre deosebire de alte țări din Europa Centrală și de Est, a fost foarte lentă în diversificarea comerțului său. O perioadă îndelungată țara noastră a rămas excesiv de mult dependentă de piețele din CSI datorită producției sale slab diversificate și cu o valoare adăugată redusă.

Vom începe cu analiza importurilor, unor țări ca Republica Moldova, care nu dispun de resurse materiale suficiente pentru dezvoltarea sferei productive, importul fiind de o importanță vitală pentru economia moldovenească. În economia R.Moldova, importul urmează să îndeplinească următoarele două funcții principale [96, p.248]:

1. Asigurarea economiei naționale cu resurse energetice și materie primă în cantități tot mai mari, dar cu o pondere tot mai mică în structura importului;
2. Înzestrarea cu utilaj și echipament modern a procesului de respecializare a întreprinderilor moldovenești.

În anii tranziției, importul trebuia să devină unul din principalele instrumente de modernizare a economiei, de schimbare a tipului de specializare moștenită de la fosta ex-URSS. Dar, datorită politicii promovate de către guvernele Republicii Moldova (care au liberalizat în

măsură egală atât exporturile, cât și importurile), importul țării noastre a devenit unul de conjunctură, care a încurajat un consum neproductiv. Puțin câte puțin, R.Moldova a devenit piață de desfacere a mărfurilor de larg consum, care nu mai au loc pe piețele europene și asiatice. Structura importului în Moldova, în anii de tranziție, a suferit oscilații considerabile (figura 24).

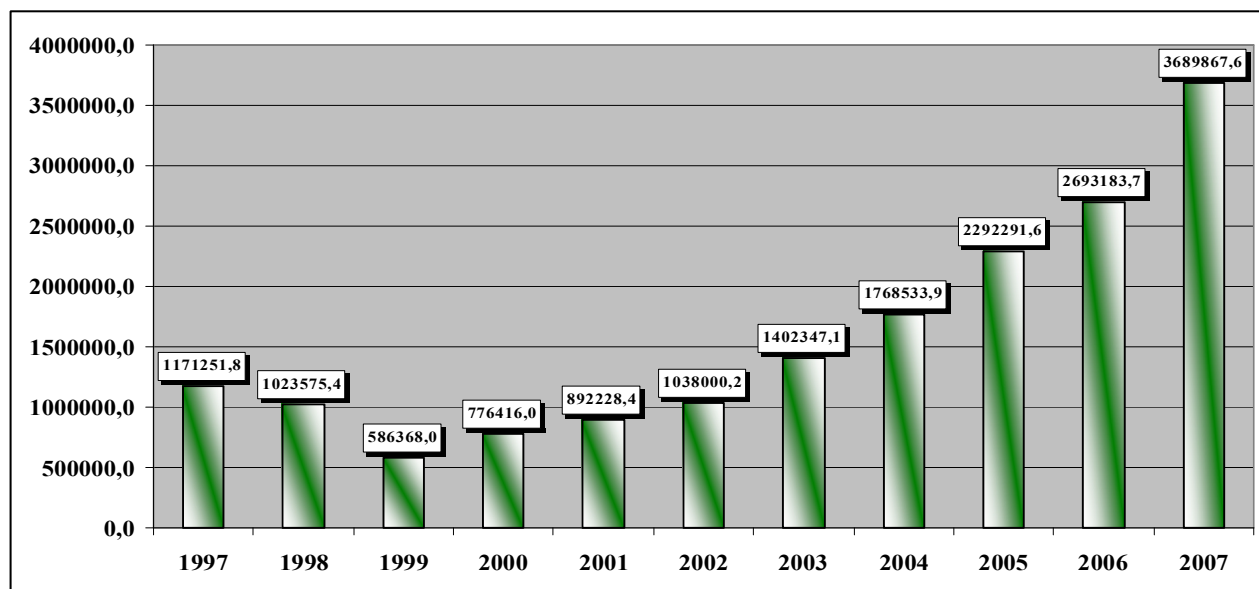

Figura 24. Evoluția importului în Republica Moldova în anii 1997-2007 (ml. USD)

Sursa: BNS [www .statistica.md](http://www.statistica.md)

Din punct de vedere cantitativ, volumul importului în Republica Moldova a avut o evoluție oscilantă: în primii ani de tranziție a avut o evoluție ascendentă (de la 640,3 ml. USD, în anul 1992, până la valoarea-record de 1171 ml. USD, în anul 1997); în perioada 1998-2001, datorită crizei de pe piața Rusiei, volumul importului moldovenesc se restrânge, ca abia în anul 2002 să revină la volumul anului 1997 (1038 mil. USD).

Exportul pentru țările în dezvoltare reprezintă un factor esențial al sporirii competitivității, fiind o modalitate de participare la schimburile internaționale, o sursă de venit în valută străină și o posibilitate de achiziționare a resurselor necesare pentru o activitate productivă internă. Evoluția exportului Republicii Moldova este prezentată în figura 25.

Rata exportului (raportul dintre volumul valoric al exportului la valoarea PIB) este un indicator care exprimă gradul de participare a unei țări la diviziunea internațională a muncii.

Analizând această diagramă, putem conchide că, începând cu anul 1992, exporturile R.Moldova sunt în ascendență până în 1997. Începând cu anul 1998, exporturile sunt în descreștere, la acea perioadă având orientarea preponderent spre piețele CSI, fiind influențată de dezechilibrul financiar din Rusia, schimbarea guvernelor în R. Moldova etc. Exporturile R. Moldova au început să se revigoreze abia după 2002, având o creștere în fiecare an tot mai mare. Observăm o

descendență în 2006 datorită embargoului impus de către Rusia. Un alt motiv al reducerii ratei de creștere a exporturilor de produse agricole este cota mai mică a producției industriale și, în special, a industriei prelucrătoare. Din cauza posibilităților limitate ale exportului în 2006, majoritatea fructelor și legumelor au fost comercializate pe piața națională. Anul 2007 înregistrează unul din cel mai înalt volum al exportului din perioada analizată, indicând suma de 1341,8 mil USD, depășită de volumul exporturilor înregistrat în anul 2008, exporturile totalizând 1597,3 mil USD.

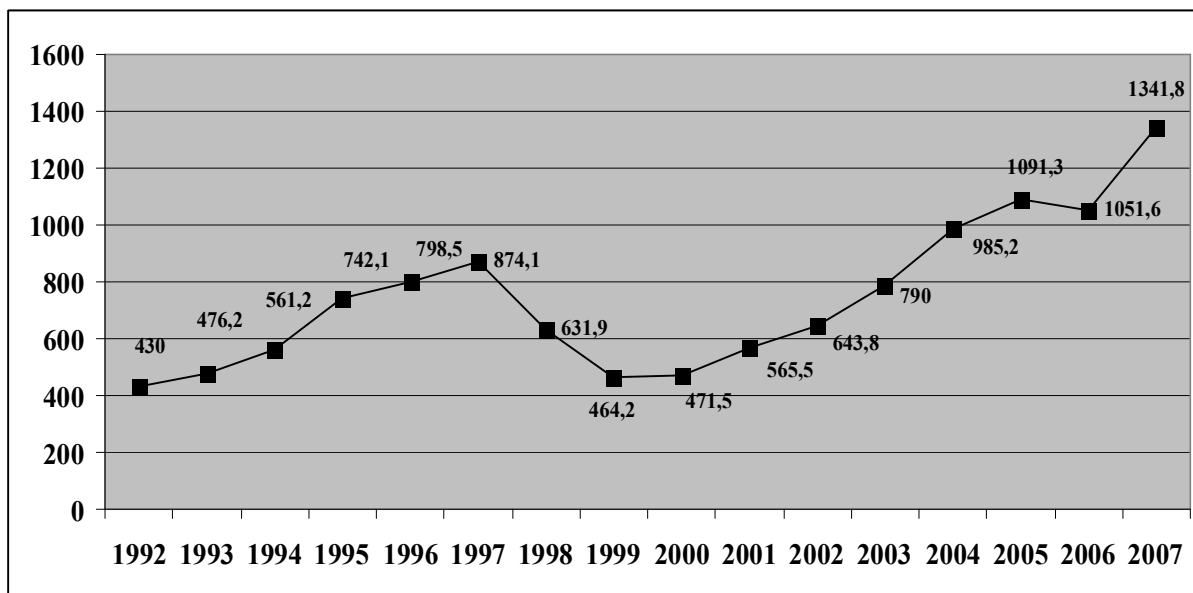

Figura 25. Evoluția volumului total al exporturilor în Republica Moldova

Sursa: www.bnm.md

De asemenea, evoluția exporturilor poate fi comparată conform piețelor de desfacere (figura 26). După cum cunoaștem, principalele piețe de desfacere pentru R.Moldova sunt Comunitatea Statelor Independente și Uniunea Europeană.

Din analiza figurii observăm că exporturile în perioada 1997-1998 preponderent erau orientate spre piețele CSI, ca în anii 1999-2000 să se observe o descreștere a comerțului pe ambele piețe din cauza instabilității din țară.

Ca rezultat al restricțiilor impuse de Federația Rusă, structura exporturilor a suferit câteva modificări semnificative atât ca direcție geografică, cât și ca asortiment al produselor exportate. O proporție de 40,3 % din exporturile Moldovei au fost orientate spre piața CSI, mai puțin cu 10,2 % decât în anul 2005, ceea ce corespunde unei valori de 424,1 mil. dolari SUA, în special datorită reducerii considerabile a livrărilor către Rusia, astfel, exporturile către piața CSI s-au redus cu 20,3%. Din aceste motive, și volumul exporturilor producției agroalimentare (principala categorie de mărfuri destinate exportului) s-a redus drastic cu 11,5%. Reducerea ponderii producției alimentare, care în totalul exporturilor este cea mai semnificativă - 45,1 %, nu înseamnă

nicidecum consolidarea cotei altor produse, internațional mai competitive și nu denotă îmbunătățirea calitativă a exporturilor.

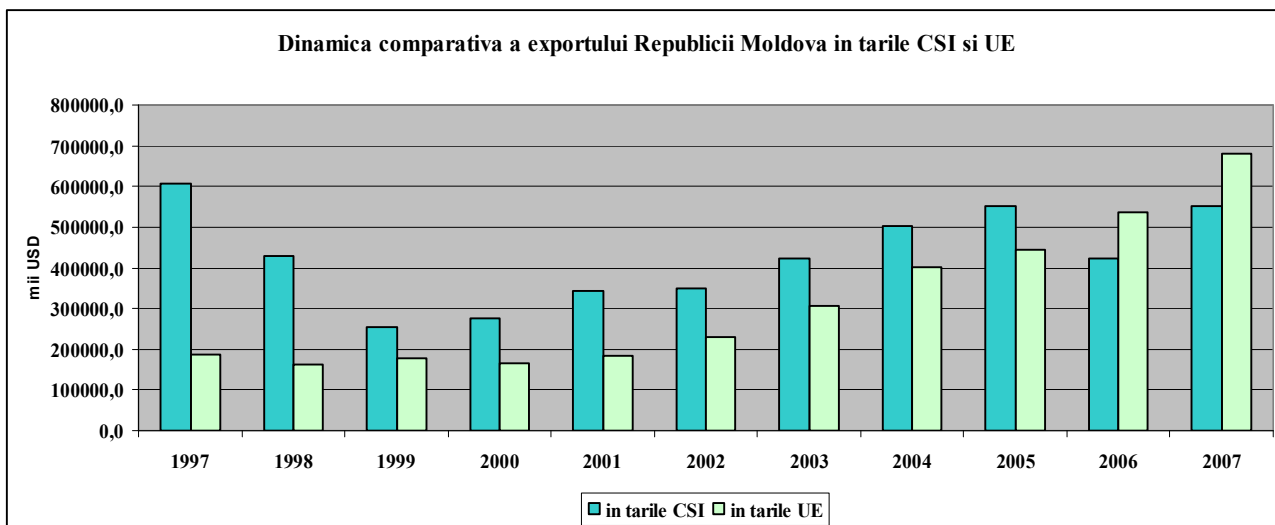

Figura 26. Dinamica comparativă a exportului Republicii Moldova în țările CSI și UE

Sursa: Raportul Băncii Naționale a Moldovei, Chișinău, BNM, 2008

În anul 2008, exporturile de mărfuri destinate țărilor Uniunii Europene (UE-27) au însumat 820,1 mil. dolari SUA (+20,7% față de anul 2007), deținând o cotă de 51,4% în total exporturi (50,6% în anul 2007). Țările CSI au fost prezente în exporturile Moldovei cu o pondere de 39,3% (anul 2007 – 41,0%), ce corespunde unei valori de 627,9 mil. dolari SUA. Exporturile de mărfuri către aceste țări s-au majorat cu 14,1%, comparativ cu anul 2007, datorită anulării restricțiilor impuse importurilor de miere din R.Moldova către UE în acest an.

În afară de aceste două piețe strategice de bază, R.Moldova mai întreține relații comerciale și cu alți parteneri. În tabelul 12, anexa 8 observăm cele 20 de țări partenere, care dețin 92,6% din volumul total al exporturilor.

Analiza evoluției exporturilor pe țări relevă că majorarea livrărilor sunt către România (+59,0%), Federația Rusă (+36,8%), Italia (+19,2%), Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (+53,2%), Elveția (+75,8%), Ungaria (de 3,6 ori), Belarus (+13,2%), Polonia (+16,1%), Suedia (de 11,5 ori), Turcia (+4,2%) etc.

Figura 27, ne demonstrează clar tendința exportului Republicii Moldova pentru perioada analizată, și anume - creșterea continuă a acestui indicator, cu excepția anului 2006 – an când se observă o ușoară scădere. Perioada 2006 -2008, conform graficului, este perioada unei creșteri semnificative a indicatorului dat.

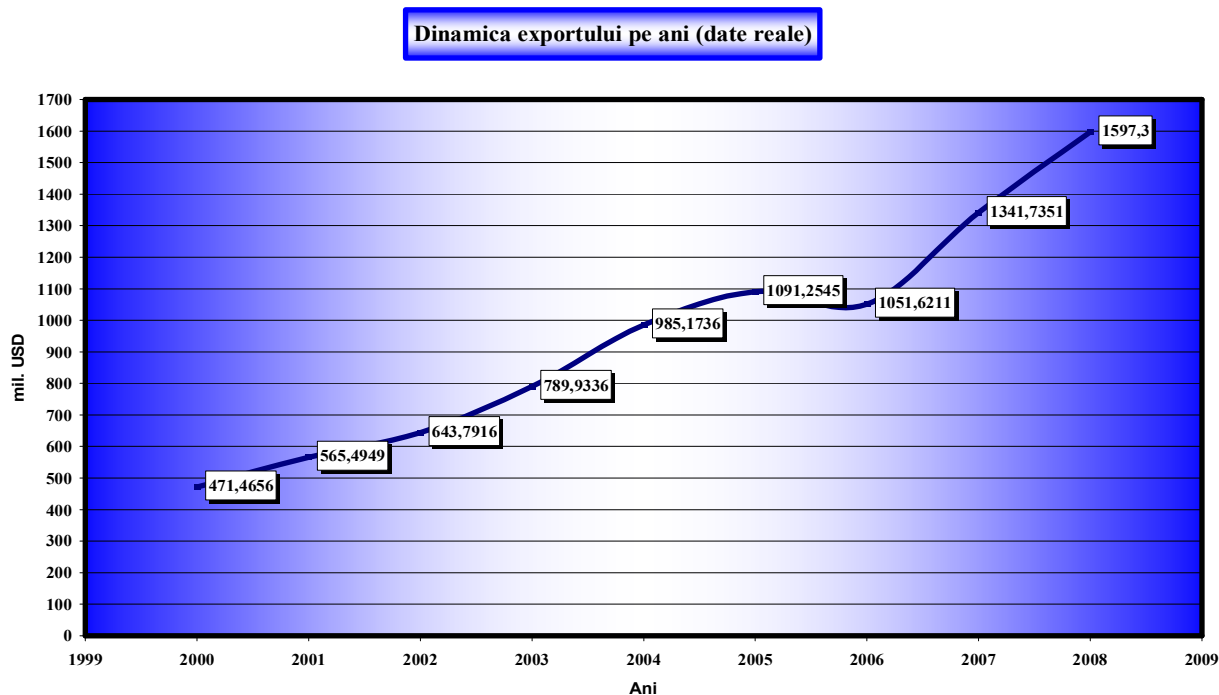

Figura 27. Dinamica evoluției exportului Republicii Moldova (anii 2000-2008)

Sursa: elaborată de autor în baza datelor statistice ale BNS, 2009

Analizând tabelul 13, observăm că volumul exportului în anul 2008 a ajuns la 1597 mil USD, fiind în ascensiune comparativ cu anul 2007. De asemenea, și volumul importurilor înregistrează o cifră destul de mare - 4898,9 mil. USD (vezi tabelul 13). Decalajul considerabil în evoluția exporturilor și importurilor a determinat acumularea, în anul 2008, a unui deficit al balanței comerciale în valoare de 3301,6 mil. dolari SUA, cu 953,5 mil. USD (+43,0%) mai mult față de cel înregistrat în anul 2007. În raport cu țările Uniunii Europene, balanța comercială s-a încheiat cu un deficit de 1285,3 USD (în anul 2007 - 1002,0 mil. USD), iar cu țările CSI - de 1109,3 USD (în anul 2007 - 783,4 mil. USD).

Din perspectiva internă, această dinamică-record a importurilor a fost determinată de competitivitatea internațională redusă a exporturilor moldovenești, precum și de consolidarea consumului intern, alimentat de creșterea fluxurilor de venituri remise de emigranții moldoveni. Se observă câteva tendințe noi în evoluția comerțului extern. Acesta din urmă a fost expus unor șocuri externe:

- 1) embargoul impus în martie 2006 de către autoritățile Federației Ruse față de importurile producției alcoolice din Republica Moldova (reamintim că restricțiile față de producția vegetală au fost impuse încă în 2005);
- 2) creșterea prețurilor pentru resursele energetice, în primul rând pentru gazele naturale (prima mărire a tarifelor a fost anunțată de „Gazprom” în ianuarie 2006, a doua – în iunie 2006 etc.).

Volumul comerțului exterior pe grupe de țări

	2008		Structura, %	
	mil. dolari SUA	în % față de 2007	2007	2008
EXPORT – total				
țările Uniunii Europene (UE-27)	1597,3	119,0	100,0	100,0
țările CSI	820,1	120,7	50,6	51,4
alte țări	627,9	114,1	41,0	39,3
IMPORT – total	4898,9	132,8	100,0	100,0
țările Uniunii Europene (UE-27)	2105,4	125,2	45,6	43,0
țările CSI	1737,2	130,3	36,1	35,5
alte țări	1056,3	156,5	18,3	21,5
BALANȚA COMERCIALĂ – total	-3301,6	140,6	100,0	100,0
țările Uniunii Europene (UE-27)	-1285,3	128,3	42,7	38,9
țările CSI	-1109,3	141,6	33,4	33,6
alte țări	-907,0	161,2	23,9	27,5

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei, Chișinău 2008

Conform analizei efectuate de către Banca Mondială, economia Republicii Moldova este considerată una dintre cele mai deschise economii din lume. În același timp, procesul de reforme economice dă semne de stagnare, observate și de partenerii noștri occidentali. Aceasta nu prevestește o creștere deosebită a sectorului economic real și o îmbunătățire calitativă a exporturilor moldovenești.

Evoluția comerțului extern reflectă îndeaproape tendințele generale de dezvoltare a economiei naționale și competitivitatea sa internațională. În timp ce Moldova și-a redirecționat cu succes comerțul spre Vest, spre piețele UE, îndepărtându-se de partenerii tradiționali, comerțul în țară a rămas dependent de relațiile formate în perioada sovietică. Comerțul moldovenesc a rămas orientat spre Est și specializat în producție de o valoare adăugată redusă și cu o componentă slabă de capital și inovații tehnologice, în principal produse agricole și textile.

Cadrul legislativ bilateral între Uniunea Europeană și Republica Moldova s-a bazat pe doi piloni: Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre Uniunea Europeană și Moldova, semnat în 1994 și intrat în vigoare în 1998, și Planul de Acțiune Republica Moldova – Uniunea Europeană, semnat în februarie 2005, ce s-a încheiat în 2008. Actualmente, R.Moldova este în cautarea unei baze legale favorabile. Putem remarca că Republica Moldova, în anul 2006, a beneficiat de preferințe comerciale extinse din partea UE “SGP+”, a semnat un acord de comerț liber pentru Europa

Centrală (CEFTA), care a intrat în vigoare la 14 martie 2007. Din data de 14 martie 2008, R.Moldova beneficiază de o nouă schemă de preferințe comerciale, oferită de Uniunea Europeană, cunoscută ca Preferințe Comerciale Autonome (ATP). ATP permite pentru aproape toate produsele originare din țările beneficiare accesul pe piața UE fără restricții cantitative și taxe vamale, unica excepție fiind importurile de vin, carnea de vițel și unele produse din pește, asupra cărora se aplică cotele tarifare. ATP oferă acces liber pe piața UE, cu condiția că exporturile moldovenești îndeplinesc regulile acesteia privind originea mărfurilor, însă Moldova continuă:

- să fie dependentă de piețele CSI și de exportul unei game înguste de produse cu o valoare adăugată scăzută;
- exportul să se confrunte cu impedimente externe, cum ar fi restricțiile suplimentare la exportul în federația Rusă și scăderea competitivității producției autohtone din cauza creșterii prețurilor la resursele energetice;
- importul să fie dominat de bunuri nesubstituibile, cum ar fi resursele energetice. În același timp, cresc importurile pentru mărfurile de consum curent (substituibile).

Republica Moldova nu utilizează optimal Sistemul de Preferințe Autonome, acordat de Uniunea Europeană, din următoarele considerente:

- Regulile de origine. R.Moldova nu este în stare să fabrice produsul finit, trecând prin toate etapele de producere. Spre exemplu, în cazul textilelor: producerea firelor; întreprinderea unor etape ulterioare de producere (de exemplu, fabricarea țesăturilor (stofei, transformarea stofei în confecții), este nevoie să importe materia primă. Aceste operații sunt costisitoare de realizat, și contravin tendințelor de globalizare;
- Respectarea standardelor europene. Uniunea Europeană este sensibilă, în special cu privire la aspectele de sănătate și siguranță a produselor importate și, deși Republica Moldova poate produce volume mari de produse alimentare, băuturi, produse congelate etc. Acestea nu prea corespund standardelor UE și le lipsește capacitatea de realizare pe piața dată;
- Accesul redus la informația privind schemele preferențiale;
- Încurajarea slabă a producției în sectoarele în care există cerere în Uniunea Europeană;
- Marketingul nedezvoltat al întreprinderilor, în special privind tehnicile de marketing, cerințele de ambalare, mărcile comerciale, stabilirea prețului corect și încurajarea consumatorilor de a cumpăra produsele respective.

Așadar, evoluția exporturilor moldovenești către țările-membre ale Uniunii Europene este determinată simțitor de condițiile lor de accesibilitate pe piața Uniunii Europene. Din această perspectivă devine importantă analiza cadrului legislativ care reglementează relațiile comerciale

dintre RM și UE. Dezvoltarea relațiilor comerciale cu Uniunea Europeană are o importanță crucială pentru Republica Moldova. Pornind de la argumentul că creșterea exportului având destinație Uniunea Europeană favorizează integrarea R.Moldova în circuitul comercial european și reprezintă un factor important de creștere economică, este necesar să determinăm posibilitățile de simplificare a accesului produselor moldovenești pe piața UE. Investigațiile autorului denotă că perspectiva integrării în Uniunea Europeană a determinat țările candidate să-și deschidă economiile spre exterior, în special către UE, fapt ce s-a soldat cu sporirea concurenței pe piața produselor și serviciilor și crearea stimulentei viguroase pentru restructurarea economiilor. Astfel, în baza experienței țărilor din Europa Centrală și de Est, putem afirma cu certitudine că reorientarea exportului către Uniunea Europeană este însoțită de ameliorarea competitivității produselor exportate, precum și de o intensificare a investițiilor.

Diversificarea exporturilor, atragerea investițiilor străine și integrarea în rețelele globale de producție se impun drept măsuri de primă importanță pentru redirecționarea geografică a comerțului exterior al Moldovei spre Comunitatea Europeană. Moldova a întreprins o liberalizare considerabilă a barierelor comerciale. Ultima evaluare a Indicelui de restricție a tarifelor comerciale realizată de Banca Mondială plasează Moldova pe locul 12 din 125 de țări evaluate. Media simplă a tarifului vamal al Moldovei este de 5,2%, media simplă a tarifului vamal pentru produsele agricole este de 11,7%, iar tariful mediu vamal pentru produsele neagricole este de 4,2% [182]. Cele mai semnificative tarife rămân cele pentru zahăr (30%), carne și carne de găină (20%), produse lactate (15%), fructe și legume (15-20%) și cereale (15%). Tarifele de import din Moldova sunt semnificativ mai reduse decât mediile înregistrate în țările din Europa Centrală și de Est. Tariful vamal mediu din Moldova este egal cu cel al UE, fiind mai mic pentru produsele agricole și mai mare pentru produsele neagricole. Tariful moldovenesc este, în medie, mai mic decât s-ar putea aștepta de la o țară din grupul țărilor cu venituri reduse, în rândul cărora se înscrie Moldova. Se consideră că Moldova are și unul dintre cele mai liberale regimuri comerciale pentru servicii, ceea ce se reflectă printr-un indice general de angajament GATS foarte înalt. Conform legislației naționale, există doar 49 tipuri de activități care sunt supuse licențierii. Mecanismul obținerii licențelor este unul nediscriminatoriu, bazat pe principiile clauzei națiunii celei mai favorizate și tratamentului național. Situația este mai avantajoasă pentru UE, dacă luăm în considerare că o mare parte a exporturilor penetrează piața Moldovei fără aplicarea taxelor vamale. Din 1999, mai mult de 2/3 din importurile moldovenești din Uniunea Europeană aveau un nivel al taxelor vamale nul, în timp ce mai puțin de 1/3 din exporturile țării noastre în UE au intrat pe piața respectivă fiind supuse taxelor vamale nule.

Totuși, este important a promova un regim comercial mai avantajos cu UE, ce s-ar baza de Preferințe Comerciale Autonome. Este necesar să remarcăm faptul că negocierea și semnarea unui Acord de liber schimb asimetric între Moldova și Uniunea Europeană se pretinde a fi o etapă mult mai importantă și consistentă pentru Republica Moldova decât accesul la preferințele autonome comerciale ale UE, acordat în mod unilateral de aceasta și care comportă un grad sporit de liberalizare.

După cum s-a menționat, experiența câștigată de țările Europei Centrale și de Est indică anumite avantaje comparative oferite de Acordul de Liber Schimb cu Uniunea Europeană. Ținând cont de importanța comerțului și investițiilor pentru progresul economic, o zonă de liber schimb ar putea oferi câștiguri economice considerabile, cu condiția ca acestea să fie introduse într-un cadru economic adecvat, în care fiecare companie sau individ sunt liberi să valorifice oportunitățile de afaceri disponibile. Deși, datorită existenței anumitor probleme obiective, Uniunea Europeană nu a făcut o declarație clară cu privire la acceptarea asocierii Moldovei în viitorul apropiat, eficiența aranjamentului și gradului de pregătire a autorităților comunității la toate nivelele de a îndeplini cerințele respective cât de curând posibil, ar putea fi apreciate pozitiv și considerate drept un semnal politic indirect. Așadar, dacă R.Moldova dorește să fie integrată într-un sistem mai cuprinzător al producției europene, atunci este necesar a întreprinde măsuri eficiente de armonizare a politicilor naționale cu cele ale Uniunii Europene.

Semnarea unui Acord de liber schimb ar contribui la creșterea credibilității reformelor în țara noastră, asigurând eficiența lor, astfel creându-se condiții favorabile pentru investiții și pentru intensificarea relațiilor comerciale cu partenerii europeni. Totuși, există o serie de excepții care minimizează eficiența acordurilor de liber schimb, precum, de exemplu, industria textilă și, în particular, agricultura. Excluderea acestora din Acordul de Liber Schimb ar submina considerabil câștigurile economice pentru Republica Moldova. În prezent, produsele agricole prelucrate și neprelucrate constituie aproximativ 50% din exporturile moldovenești spre UE. Exporturile moldovenești sunt cu preponderență de materie primă, așa ca miez de nucă, semințe de floarea soarelui și constituie aproximativ 60-70% din totalul exporturilor Moldovei către Uniunea Europeană. De aceea este preferabil ca Acordul de liber schimb să cuprindă majoritatea produselor agricole ce prezintă un interes deosebit pentru R.Moldova, precum băuturile alcoolice, sucurile naturale și conservele de fructe și legume.

Așa cum Republica Moldova este o țară mică, impactul Acordului de liber schimb asupra pieței Uniunii Europene ar fi nesemnificativ, în timp ce pentru Moldova ar reprezenta un aflux substanțial de asistență financiară pentru dezvoltarea sectorului privat.

Astfel, depășirea problemelor legate de îmbunătățirea calității și competitivității produselor autohtone, abilitatea de a se conforma standardelor europene vor constitui semnale în vederea asigurării condițiilor economice necesare pentru semnarea unui Acord de Liber Schimb cu Uniunea Europeană,

care ar facilita considerabil penetrarea mărfurilor moldovenești pe piața UE și ar exclude dependența RM de un singur partener. Pe parcursul ultimilor ani, Republica Moldova a întreprins o serie de măsuri direcționate spre crearea cadrului juridic special de reglementare și promovare a comerțului exterior. În prezent, Moldova este parte la 35 de acorduri bilaterale privind colaborarea comercial-economică, 9 acorduri bilaterale de comerț liber în cadrul CSI și Consiliul Regional de Cooperare. În urma acordării preferințelor autonome la 1 martie 2008 de UE, obținându-se acces liber la 12 000 de produse autohtone fără restricții cantitative și taxe vamale, cu excepția exporturilor de vinuri, zahăr și unor produse agricole la care se aplică contingente tarifare, extinderea comercială pe piața europeană a ajuns la 51%. Necătând la creșterea exporturilor pe piața UE, datorită regimurilor preferențiale acordate, diversificării produselor exportate totuși, așteptările lasă de dorit, deoarece R.Moldova nu dispune de o gamă largă de produse care ar corespunde standardelor internaționale. În baza experienței țărilor din Europa Centrală și de Est, putem afirma cu certitudine că reorientarea exportului către Uniunea Europeană este însoțită atât de ameliorarea competitivității produselor exportate, cât și de atragerea investițiilor străine directe. Redirecționarea geografică a comerțului exterior al Moldovei către UE a căpătat o importanță crucială pentru țara noastră, căci piața de desfacere a Uniunii Europene, datorită gradului înalt de dezvoltare și proximității geografice, reprezintă una din cele mai atractive piețe pentru R.Moldova.

3.4. Identificarea relațiilor funcționale dintre competitivitate și unii indicatori macroeconomici

Competitivitatea unei țări este corelată cu anumiți indicatori, de exemplu: stocul de ISD, exporturile etc. Noi am încercat să estimăm impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric bazat pe metoda regresiei prin identificarea relațiilor funcționale între anumiți indicatori macroeconomici. S-a făcut un studiu al dinamicii lor în baza datelor statisticii oficiale și s-a determinat, în aspectul unor modele adecvate, formele și gradele de dependență a unora față de altele, și anume:

- 1. Volumul exportului față de volumul stocului de ISD;**
- 2. PIB-ul față de volumul exportului;**
- 3. PIB-ul în raport cu stocul ISD.**

E important de remarcat că în toate aceste variante se constată un grad înalt de dependență, dovadă fiind valoarea majoră a coeficientului de corelație care în toate cazurile s-a pronunțat în diapazonul 0,83-0,98 – legătură în termeni matematici puternic funcțională. Pe de altă parte, validitatea modelelor obținute este argumentată prin respectarea inegalității necesare dintre valoarea tabelară a Funcției Fisher și cea calculată în baza datelor inițiale (valoarea tabelară nu trebuie să depășească valoarea calculată). Un al treilea moment este acceptarea modelului în baza repartiției Student.

I. Dependența Export – stoc ISD

Au fost luate drept variante posibile de model de dependență următoarele funcții:

a) $y = a + Bx + Cx^2$

b) $y = a + Bx + Cx^2 + Dx^3$

c) $Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$

Analizând dependența exportului față de stocul ISD se constată o formă adecvată a acesteia, ea fiind următoarea:

$Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$, unde Y este Exportul, X – stocul ISD cu coeficienții de regresie corespunzător:

$a = -276,1089$

$b = -1559,468$

$c = 443,3805$

$d = -27,63057$

Tabelul 14

Variabila dependentă: EXPORT				
Metoda: Least Squares (cele mai mici pătrate)				
Data: 03/23/09 Ora 10:43				
Mostra: 2000 2008				
Observațiile incluse: 9				
Variabila	Coeficientul	Std. Eroare	t-Statistic	Prob.
C	-276.1089	62409.86	-0.004424	0.9966
Ln(X)	-1559.468	27075.83	-0.057596	0.9563
Ln(X)^2	443.3805	3902.730	0.113608	0.9140
Ln(X)^3	-27.63057	186.8907	-0.147843	0.8882
R-pătrat	0.973209	var dependentă slab		930.3612
R-pătrat ajustat	0.957134	var dependentă S.D.		337.4172
S.E. al regresiei	69.85912	Criteriul info Akaike		11.63194
Sum pătrată rămasă	24401.49	criteriul Schwarz		11.71960
Log probabilității	-48.34373	F-statistic		60.54288
stat Durbin-Watson	2.206578	Prob(F-statistic)		0.000237

Sursa: investigațiile autorului

Coeficientul de corelație este destul de mare $R=0,97$, deci legătura este foarte strânsă (dintre Y și X), valoarea tabelară a funcției Fisher fiind de $9,117$, pe când cea calculată – de $32,917$, modelul respectiv fiind adecvat realității.

Pentru analiza dependenței exportului față de stocul de ISD ne servesc datele inițiale din tabelul 15, incluzând și datele calculate.

Tabelul 15

	Varinta III	$Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$	
	Stoc ISD	Export	Export (date calculate)
2000	449,0	471,4656	443,0925
2001	549,0	565,4949	594,0475
2002	639,0	643,7916	703,8288
2003	716,0	789,9336	783,3572
2004	869,0	985,1736	912,5506
2005	1056,0	1091,2545	1033,6627
2006	1300,0	1051,6211	1151,6101
2007	1838,0	1341,7351	1318,3948
2008	2518,0	1432,7804	1432,7804

Sursa: investigațiile autorului

Graficul dependenței dintre valoarea exportului în raport cu valoarea ISD este prezentat în figura 28.

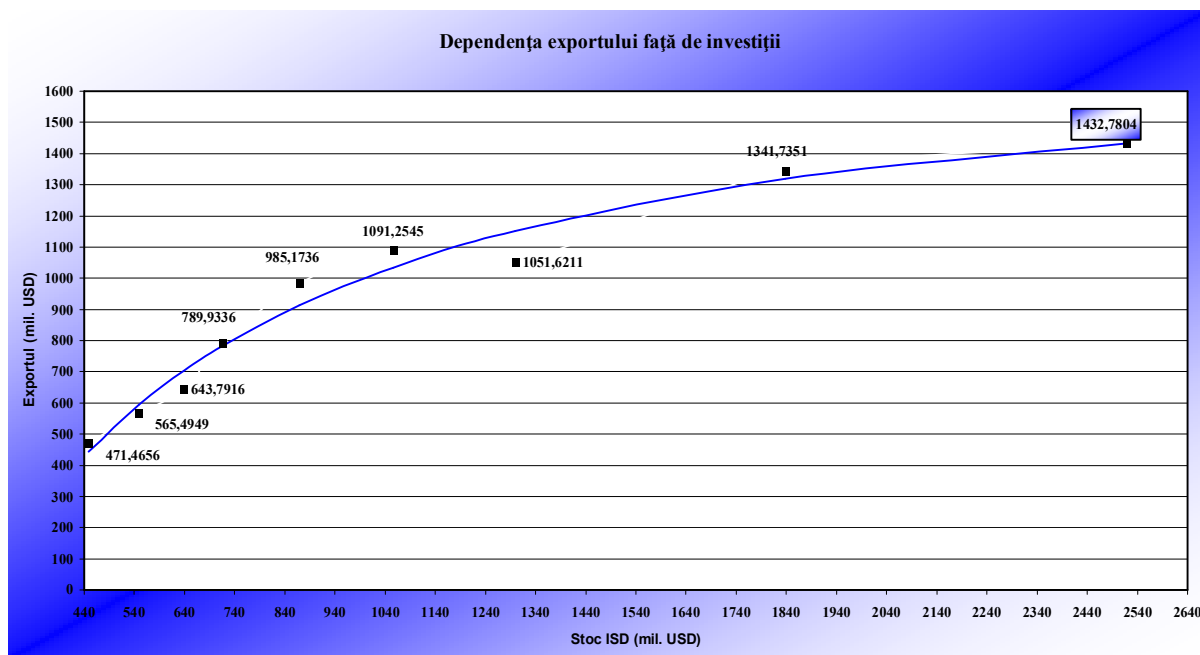

Figura 28. Dependența Exportului de stocul Investițiilor Străine Directe

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, 2008.

Analizând această figură, observăm o dependență foarte mare între stocul de ISD și creșterea exporturilor. Exportul unei țări, industriei este în dependență de stocul ISD prin volumul valoric și ponderea filialelor și companiilor străine în exportul unei ramuri de activitate economică sau în exportul total al țării-gazdă.

II. Dependența PIB – export

Dacă ne referim la dependența PIB-ului față de export, se constată adecvată dependența de forma:

$$Y=a+bX+cX^2+dX^3$$

Valorile coeficienților sunt următoarele:

$$a=2425639$$

$$b=-6,084402$$

$$c=0,009189$$

$$d=-2,65 \times 10^{-6}$$

Coeficientul de corelație $R=0,9514$, valoarea tabelară a funcției Fisher-de 19,371, cea calculată este egală cu 73,237.

Datele inițiale cu valorile PIB-ului și exportului pentru anii 1997-2008, precum și datele calculate pentru valoarea PIB-ului conform modelului ales sunt prezentate în tabelul 16.

Tabelul 16

Varianta II	y=a+bX+cX ² +dX ³		
	Export	PIB	PIB calculat
1997		1930,08	
1998		1698,7	
1999		1171,29	
2000	471,4656	1288,82	1321,87
2001	565,4949	1479	1444,22
2002	643,7916	1662,2	1609,99
2003	789,9336	1981,28	2047,03
2004	985,1736	2596,75	2816,12
2005	1091,255	2988,25	3284,91
2006	1051,621	3629,4	3107,40
2007	1341,735	4398,52	4403,53
2008	1432,766	6065,64	4777,26

Sursa: investigațiile autorului

Tabloul calculării coeficienților a, b, c, d este prezentat în tabelul 17.

Tabelul 17

Date calculate:				
Varianta II	y=a+bX+cX ² +dX ³			
1	2	3	4	5
Variabila Dependentă: Y				
Metoda: Least Squares (cele mai mici pătrate)				
Data: 02/27/09 Timpul: 13:05				
Mostra: 2000 2007				
Observațiile incluse: 8				

1	2	3	4	5
Variabila	Coeficientul	Std. Eroare	t-Statistic	Prob.
C	2425,639	4585.798	0.528946	0.6248
X	-6,084402	16.68343	-0.364697	0.7338
X ²	0,009189	0.018962	0.484603	0.6533
X ³	-2,65E-06	6.83E-06	-0.388363	0.7175
R-pătrat	0.951444	Var dependentă slab		2503.028
R-pătrat ajustat	0.915026	var dependentă S.D.		1108.923
S.E. al regresiunii	323.2541	Criteriul info Akaike		14.70161
Suma pătrată rămasă	417972.9	Criteriul Schwarz		14.74133
Log probabilității	-54.80643	F-statistic		6.12610
stat Durbin-Watson	2.377182	Prob(F-statistic)		.004349

Sursa: investigațiile autorului

În formă grafică dependența funcțională dintre valoarea exportului și Produsul Intern Brut poate fi reprezentat astfel:

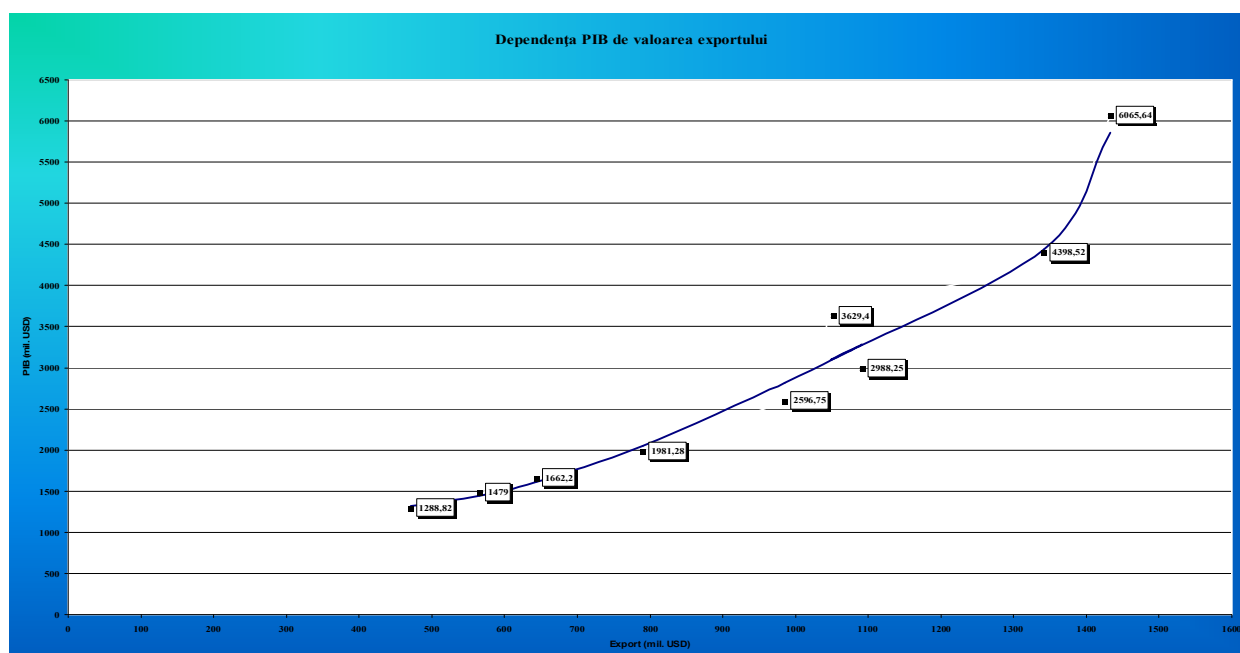

Figura 29. Dependența funcțională dintre valoarea exportului și Produsul Intern Brut

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică, Chișinău 2008

După cum cunoaștem, un rol aparte în asigurarea creșterii PIB-ului îi revine industriei și anume producției industriale orientate spre export. Însă momentele dificile, cum ar fi suspendarea exporturilor de producție vinicolă în Rusia, începând cu luna martie 2006, au afectat industria prelucrătoare, care deținea 73,4% în sectorul industrial. Ca urmare, valoarea adăugată brută a acestora s-a micșorat cu 14,9% comparativ cu trimestrul I al anului 2006, iar aportul acestora la

creșterea PIB a fost negativ (-2,1%). Observăm că, începând cu anul 2007 și perioada anului 2008, exporturile au crescut, ceea ce a contribuit la creșterea PIB în această perioadă.

III. PIB - Stoc ISD

Date inițiale:

Tabelul 18

Varianta III	$y=a+b*\ln(x)+c*\ln(x)^2+d*\ln(x)^3$		
	Stoc ISD	PIB	PIB calculat
1	2	3	4
1997		1930,08	
1998		1698,7	
1999		1171,29	
2000	449,0	1288,82	1461,8835
2001	549,0	1479	1069,9193
2002	639,0	1662,2	1178,2478
2003	716,0	1981,28	1431,2972
2004	869,0	2596,75	2091,7493
2005	1056,0	2988,25	2897,0939
2006	1300,0	3629,4	3712,6752
2007	1838,0	4398,52	4399,3326
2008	2518,0	6065,64	3574,4543

Sursa: investigațiile autorului

Tabelul 19

Date calculate:

Varianta III		$y=a+b*\ln(x)+c*\ln(x)^2+d*\ln(x)^3$		
1	2	3	4	5
Variabila dependentă: Y				
Metoda: Least Squares (clemăi mici pătrate)				
Data: 02/27/09 Timpul: 15:56				
Mostra: 2000 2007				
Observațiile incluse: 8				
Variabila	Coeficientul	Std. Eroare	t-Statistic	Prob.
C	1295292,0	1147057.	1.129230	0.3219
LOG(X)	-568519,6	507630.2	-1.119948	0.3254
LOG(X)^2	82726,1	74707.65	1.107331	0.3303
LOG(X)^3	-3983,0	3656.182	-1.089397	0.3372
R-pătrat	0.832297	Var dependentă slab		2280.153
R-pătrat ajustat	0.706519	Var dependentă S.D.		1375.823
S.E. al regresiunii	745.3371	Criteriul info Akaike		16.37240
Suma pătrată rămasă	2222110.	Criteriul Schwarz		16.41212
Log probabilității	-61.48961	F-statistic		6.617207
stat Durbin-Watson	2.934906	Prob(F-statistic)		0.049686

Sursa: investigațiile autorului

În mod grafic dependența dintre PIB și stocul ISD poate fi reprezentată astfel, după cum urmează din figura 30.

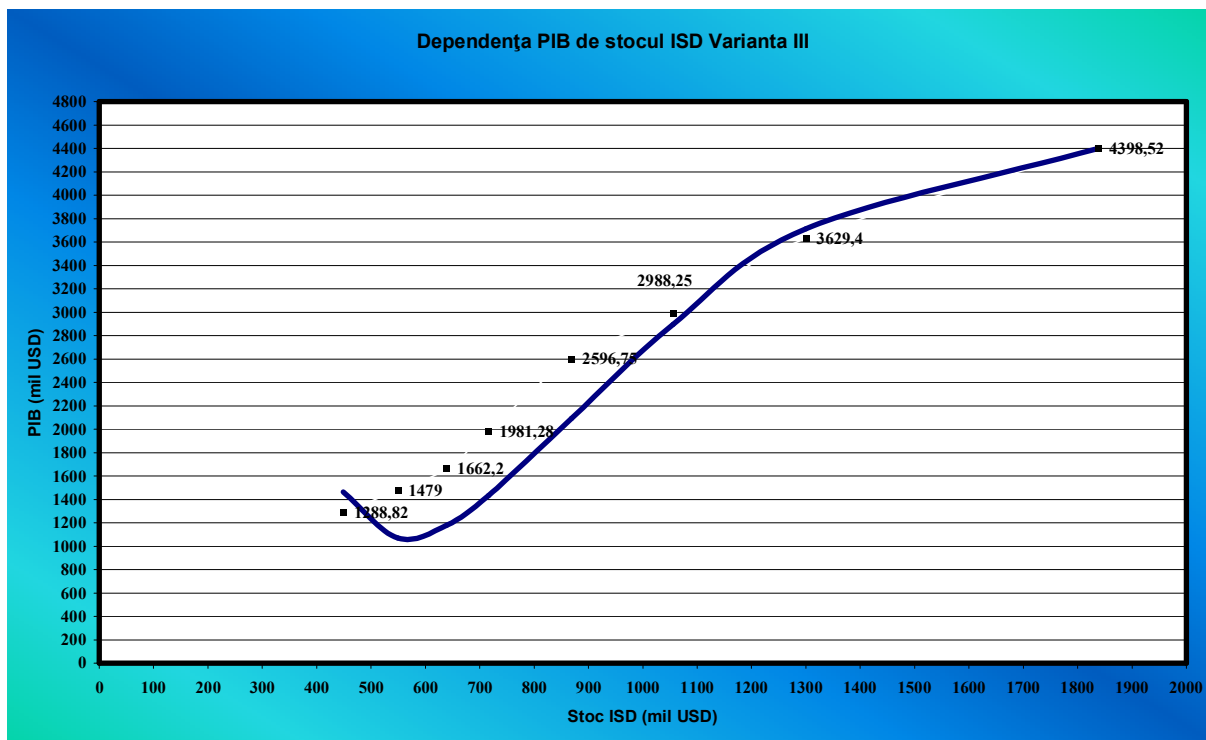

Figura 30. Dependența funcțională dintre PIB și valoarea stocului ISD (anii 2000 – 2008)

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al R.Moldova, Chișinău 2008

Ca rezultat al analizei evoluției corelației: investiții străine directe – creștere economică, savantul Constantin Doltu constată că marea majoritate a specialiștilor consideră, că ISD au un impact favorabil asupra creșterii economice în țările receptoare. Aceasta a demonstrat că există o relație directă între fluxurile de ISD (ca procent din PIB) și creșterea PIB/locuitor nu doar pentru țările dezvoltate, ci și pentru cele mai multe din țările în curs dezvoltare. Astfel, țările care au atras un volum important de ISD au avut cele mai înalte ritmuri de creștere economică.

Una din formele adecvate a dependenței este forma logaritmică:

$Y=a+b\ln X+(c\ln X)^2+d(\ln X)^3$ cu coeficienții corespunzători:

$$a=1295292$$

$$b=-568519,6$$

$$c=82726,1$$

$$d=-3983$$

Coeficientul de corelație calculat este **R=0,8323**. Valoarea tabelară a Funcției Fisher este de 6,617, cea calculată este de 16,412.

În concluzie pentru cele 3 cazuri constatăm un grad înalt de dependență, care se confirmă prin valoarea mare a coeficientului de corelație și acceptarea modelelor ca fiind adecvate în baza criteriului Fisher, în toate cazurile valoarea tabelară a Funcției Fisher fiind mai mică decât valoarea calculată.

Analizând aceste modele, observăm legătura directă (aproape funcțională) a factorului considerat dependent de un alt factor, considerat independent, de exemplu, în cazul dependenței exporturilor de stocul ISD, volumul exportului se consideră dependent, iar stocul ISD drept factor independent.

Importanța modelelor

Estimând impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric bazat pe metoda regresiei, observăm o legătura directă (aproape funcțională) a factorului considerat dependent de un alt factor, considerat independent, de exemplu, în cazul dependenței exporturilor de stocul ISD, volumul exportului se consideră dependent, iar stocul ISD drept factor independent. Utilizând aspectele concrete ale dependențelor obținute evidențiem un tablou dinamic al indicatorilor maroeconomici: PIB, ISD, exportul. Astfel, am putea folosi modelele respective în obținerea unor prognoze de evoluție a acestor indicatori pe parcursul anului 2009 și puțin mai rezervat s-ar putea face pronosticul pe 2010. Forma grafică a modelelor obținute permit o înțelegere și o reprezentare atât laconică, cât și amplă a situației economice reprezentate prin acești indicatori.

Deci, observăm o dependență între competitivitatea R.Moldova și indicatorii macroeconomici analizați. PIB-ul ne arată nivelul de competitivitate al țării, fiind într-o relație funcțională față de stocul total al ISD atrase în PIB, ce reflectă capacitatea de atragere a ISD a economiei analizate comparativ cu capacitatea de producție a acesteia. Rolul cel mai mare în creșterea competitivității îl are stocul de ISD, fiind urmat de exporturi care, de asemenea, sunt dependente de primul indicator. Interdependența *investiții străine directe–competitivitate* în Republica Moldova demonstrează că ISD au o influență pozitivă asupra competitivității doar în cazul în care statul promovează propria sa politică în această privință și atrage ISD ținând cont de interesul național și de prioritățile dezvoltării țării respective. Dacă vorbim despre problema competitivității exporturilor, această orientare necesită adoptarea unor politici naționale de susținere a ramurilor și industriilor exportatoare prin oferirea de sprijin guvernamental întreprinderilor exportatoare, sub formă de facilități fiscale, prin diferite forme de subvenționare, anumite licențe etc.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Conform investigațiilor efectuate referitor la impactul globalizării asupra competitivității țărilor Europei Centrale și de Est, pot fi formulate următoarele **concluzii** și **recomandări**:

Concluzii

1. Competitivitatea devine, actualmente, importantă pentru toate țările deopotrivă. Conform ratingului, alcătuit de Forumul Economic Mondial, Moldova, se plasează la nivelul unor țări africane, ca rezultat al unor impedimente: acces limitat la finanțe, inflație sporită, tehnologii uzate și lipsa de cooperare a agenților economici cu statul etc. Sporirea competitivității economiei naționale este una din cele cinci priorități strategice ale Republicii Moldova, stipulate în proiectul conceptului Planului Național de Dezvoltare. Vorbind de această prioritate, putem menționa faptul că R.Moldova trebuie să depună eforturi semnificative pentru sporirea competitivității și imaginii de țară.

2. În opinia noastră, competitivitatea este capacitatea unei țări de a crea un mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor autohtone; utilizând strategiile de costuri reduse, de diferențiere, de substituție, ce conduc la creșterea productivității muncii; creând posibilități de penetrare pe piețele externe și formând prin intermediul lor valoare adăugată; punând la dispoziția cetățenilor locuri de muncă cu remunerare înaltă, ce sporește puterea de cumpărare; contribuind la creșterea economică și la stabilirea unui mediu social echilibrat.

3. Tranziția competitivă implică promovarea întreprinderilor mici și mijlocii, sporirea eficienței corporative la nivel de companie și modernizarea infrastructurii fizice. Pe termen scurt, rezultatul principal al acestor îmbunătățiri va fi consolidarea capacităților de absorbție tehnologică și inovațională. Pe termen lung, aceasta va conduce la consolidarea propriilor capacități de dezvoltare tehnologică și inovațională, ceea ce se poate efectua prin intermediul clusterelor.

4. Politica de cluster permite de a lua în considerație aspectele locale de dezvoltare și a efectua programe efective adresate rapidității dezvoltării și ridicării competitivității companiilor. Un rol important în dezvoltarea clusterelor îl ocupă politica statului de sporire a cunoștințelor, competențelor și de dezvoltare a culturii antreprenoriale, în special, în rândurile întreprinderilor mici și mijlocii. Adițional, la activitatea de catalizare a relațiilor inter-firmă și legăturilor universitate-industrie, procesele de cluster pot determina întreprinderile mici și mijlocii să-și dezvolte competențele lor interne. În același timp, sunt necesare programe guvernamentale specifice pentru susținerea acestor eforturi.

5. În urma cercetărilor efectuate în R.Moldova s-a identificat prezența clusterului industrial, și anume: în industria vinicolă, textilă, industria TIC. Aceste sectoare contribuie esențial la formarea PIB-ului și la exporturile țării, ceea ce se va menține și în timpul apropiat. Deja se observă că o

parte semnificativă a PIB-ului rezultă din sectorul serviciilor. În ceea ce privește celelalte țări ale Europei Centrale și de Est în condițiile globalizării, specializarea lor este mult mai avansată și se concentrează asupra articolelor cu un grad înalt de prelucrare, asupra mașinilor și transportului, anume în produsele ce încorporează un grad înalt de valoare adăugată, ceea ce este propice pentru promovarea comerțului dintre R.Moldova și UE.

6. Experiența țărilor Europei Centrale și de Est ne demonstrează că este posibil să devii competitiv prin astfel de eforturi, precum crearea unui mediu concurențial favorabil, a unui mediu legislativ și viabil; dezvoltarea agresivității (prin efectuarea unor investiții mari în exterior și a exporturilor masive) la nivelul pieței globale și, în același timp, asigurarea atractivității interne pentru investițiile străine directe; concentrarea atenției asupra calității, rapidității și transparenței politicilor guvernamentale și administrative; menținerea unei corelații economice între nivelul salariilor, productivitatea muncii și impozitare; efectuarea investițiilor în cercetare-dezvoltare-inovare; instruirea continuă a forței de muncă și realizarea unui echilibru între economia de proximitate și cea bazată pe globalizare, pentru a asigura crearea unui nivel înalt de prosperare ce ar duce la creșterea competitivității.

7. Factorii principali ce au contribuit la redresarea economiei și sporirea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est sunt investițiile străine directe. Analizând fluxurile de ISD în Republica Cehă, Polonia și România, constatăm că acestea au înregistrat 36-38 % din totalul ISD ale Uniunii Europene. Fluxul de ISD, în anul 2007, a înregistrat în unele țări un ritm mai scăzut decât în anii anteriori. ISD au revenit la un nivel care este în continuare mai mare decât la începutul mileniului. Superioritatea în atragerea ISD o deține Polonia, având unele descreșteri în perioada 2002-2003, fiind urmată de Cehia. România începând cu anul 2003, înregistrează creșteri a ISD, cu excepția anului 2007, în care volumul este în descreștere.

8. Republica Moldova, în procesul de tranziție, a parcurs mai multe etape, atingând o anumită stabilitate macroeconomică relativă, reprezentând unul din cele mai semnificative succese în drumul său spre o economie de piață. La moment, economia R.Moldova este caracterizată de o productivitate nu prea înaltă a muncii, orientată către sectoarele cu o valoare adăugată redusă și un ritm scăzut de creare a locurilor de muncă, fiind puțin atractivă din punctul de vedere al resurselor naturale și mărimii pieței interne. Țara noastră poate să atragă investiții străine, reformând cadrul regulatoriu, urmând să contribuie semnificativ la sporirea investițiilor locale și străine. Investițiile străine directe constituie componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Aceasta modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economiile naționale.

9. După adoptarea Legii nr. 81-XV din 18 martie 2004 cu privire la activitatea investitorilor străini în Republica Moldova, Strategiei de atragere a investițiilor străine și de promovare a exporturilor în 2006-2015, modificărilor în Codul Fiscal al R.Moldova, se observă ameliorarea mediului investițional, oferindu-se garanții atât investitorilor autohtoni, cât și celor străini, precum și facilități fiscale. Ca rezultat, este evidentă tendința de creștere a volumului ISD, dacă în anul 2000 valoarea ISD în Moldova atingea doar 449 mil. USD, apoi în anul 2008 această cifră a atins 2518 mil. USD.

10. Procesul de competitivitate ne arată interdependența dintre relațiile economice interne și externe. Aceasta se limitează adesea la comparația performanțelor globale și sectoriale ale națiunilor pe baza comerțului exterior. Comerțul exterior este unul din cei mai importanți indicatori ai competitivității internaționale a unei țări. Acesta reflectă care sunt domeniile în care produsele unei economii sunt competitive. Legătura directă dintre sporirea exporturilor și creșterea economică este concludentă. Analizând evoluția comerțului, în pofida problemelor existente în anii precedenți, anul 2008 se bucură de reușite de genul reorientării producției R.Moldova spre piața UE aproximativ cu 51%, ceea ce ne vorbește despre o ameliorare calitativă, diversificare, creștere a competitivității.

11. În urma acordării preferințelor autonome, la 1 martie 2008, de UE, obținându-se acces liber la 12 000 de produse autohtone fără restricții cantitative și taxe vamale, (cu excepția exporturilor de vinuri, zahăr și unor produse agricole la care se aplică contingente tarifare), extinderea comercială pe piața europeană a ajuns la 51%. În pofida creșterii exporturilor pe piața UE, datorită regimurilor preferențiale acordate, diversificării produselor exportate, totuși, așteptările lasă de dorit, deoarece R.Moldova nu dispune de o gamă largă de produse care ar corespunde standardelor internaționale.

12. Estimând impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, observăm o legătura directă (aproape funcțională) a factorului considerat dependent de un alt factor, considerat independent. De exemplu, în cazul dependenței exporturilor de stocul ISD, volumul exportului se consideră dependent, iar stocul ISD - drept factor independent. Utilizând aspectele concrete ale dependențelor obținute, evidențiem un tablou dinamic al indicatorilor macroeconomici: PIB, ISD, export. Astfel, am putea folosi modelele respective în obținerea unor prognoze de evoluție a acestor indicatori pe parcursul anului 2009 și puțin mai rezervat s-ar putea face pronosticul pe 2010. Forma grafică a modelelor obținute permit o înțelegere și o reprezentare atât laconică, cât și amplă a situației economice, reprezentate prin acești indicatori.

13. Se identifică o dependență funcțională între competitivitatea R.Moldova și indicatorii macroeconomici analizați; PIB-ul ne arată nivelul de competitivitate al țării, fiind într-o relație funcțională față de stocul total al ISD atrase în PIB, ce reflectă atractivitatea țării, atragerea ISD. Rolul cel mai mare în creșterea competitivității îl are stocul de ISD, fiind urmat de exporturile care

sunt dependente de primul indicator. Interdependența *investiții străine directe–competitivitate* în Republica Moldova demonstrează că ISD au o influență pozitivă asupra competitivității doar în cazul în care investițiile sunt orientate spre sectorul real, productiv, cu producția orientată spre export, statul promovând o politică de atragere a ISD ce vizează interesul și prioritățile naționale. Competitivitatea exporturilor se află într-o dependență funcțională de stocul ISD. Această orientare necesită adoptarea unor politici naționale de susținere a ramurilor și industriilor exportatoare prin suportul guvernamental al întreprinderilor exportatoare, utilizând și alte pârghii sub formă de facilități fiscale, subvenții, licențe etc.

Recomandări pentru sporirea competitivității :

- Actualmente, politica economică a statului trebuie orientată spre întreprinderea eforturilor pentru crearea unui mediu investițional favorabil prin acordarea unor facilități permanente și promovarea oportunităților investiționale, asigurarea accesului investitorilor la zonele economice libere, parcurile industriale și inovaționale etc;
- Guvernul, Parlamentul, societatea și mediul de afaceri din R.Moldova trebuie să-și unească forțele în promovarea unei imagini favorabile a țării, consolidarea unei competiții oneste între companii, ceea ce ar duce la consolidarea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii, precum și stimularea creșterii numărului acestora la un nivel înalt de globalizare;
- Strategia Republicii Moldova trebuie să se axeze pe export, pe atragerea investițiilor străine, pe îmbunătățirea calității produselor conform standardelor europene și pe integrarea în comunitatea europeană;
- Activizarea și creșterea responsabilității structurilor de stat și particulare în atragerea ISD cu scopul sporirii competitivității sectoarelor productive, de servicii și ale infrastructurii;
- Susținerea de către stat a creării și dezvoltării IMM, în special prin sporirea accesului la informație, educație, prestarea serviciilor de consultanță și integrarea componentei întreprinderilor mici și mijlocii în programele de dezvoltare regională și majorarea capacității concurențiale;
- Stabilirea dialogului permanent dintre stat, asociațiile naționale ale antreprenorilor, producătorilor, întreprinderilor mici și mijlocii și instituțiile de cercetare-dezvoltare;
- Structurile guvernamentale e necesar să identifice potențialele nișe de avantaj competitiv, inclusiv prin necesitatea elaborării unui ghid al activităților ce contribuie la obținerea valorii adăugate înalte, reorientarea stabilă a producției spre UE și

valorificarea deplină a oportunităților oferite de sistemul ATP, negocierea altor acorduri și preferințe cu țările occidentale;

- Parlamentul și Guvernul, Departamentul Vamal să simplifice și să eficientizeze în continuare procedurile vamale și administrative în scopul reducerii complexității și timpului necesar pentru efectuarea operațiunilor de import și export;
- Comunitatea științifică și academică, statul trebuie să dezvolte sfera de cercetare și inovare prin stimularea participării instituțiilor din această sferă la activitățile de cercetare-dezvoltare și integrarea în programele europene și internaționale de cercetare;
- Guvernul e necesar să promoveze cercetările și inovările prin intermediul parcurilor științifico-tehnologice, promovarea clusterului în incubatoarele de inovare și, ulterior, implementarea rezultatelor cercetării științifice și tehnologice naționale și străine în activitatea economică;
- Ministerul Economiei al R.Moldova să contribuie la dezvoltarea tuturor tipurilor de clustere: regionale, industriale, verticale etc., conlucrând cu mediul academic;
- Guvernul, AGEPI, structurile academice și universitare trebuie să elaboreze și să sporească dezvoltarea potențialului științific inovativ și managerial uman, prin crearea mecanismelor juridice și economice de sporire a motivării cercetătorilor și inovatorilor pentru ridicarea competitivității produselor/serviciilor autohtone;
- Guvernul și Ministerul Economiei ar trebui să elaboreze un mecanism pentru calificarea și perfecționarea continuă a forței de muncă în conformitate cu cerințele progresului tehnico-științific;
- Agenția Națională pentru Protecția Concurenței ar trebui să protejeze rolul factorului concurențial prin intermediul creării mediului favorabil concurențial prin:
 - a) ajustarea legislației naționale la legislația europeană;
 - b) promovarea culturii concurențiale în întreaga societate, inclusiv a agenților economici și structurilor statale.

Prosperitatea națiunilor (țărilor) presupune competitivitate pe piețele internaționale, iar problematica competitivității economice, a dobândirii și menținerii avantajelor competitive devine una prioritară și foarte actuală pentru R. Moldova. Deci, utilizând recomandările propuse mai sus, considerăm că se va contribui la creșterea competitivității țării.

BIBLIOGRAFIE:

Legi și acte normative:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la reglementarea de stat a activității comerciale externe. În Monitorul Oficial, nr. 1031-XIV din 08. 06. 2000
2. Legea Republicii Moldova privind investițiile străine. În Monitorul Oficial, nr. 998 – XII din 01. 04. 1992, modificată și completată prin Legea nr. 768-XV din 27. 12. 2002
3. Legea Republicii Moldova privind protecția și susținerea micului business. În Monitorul Oficial, nr. 112-XII din 20.05. 1994, modificată și completată în nr.619-XV din 08. 11. 2001
4. Legea Republicii Moldova cu privire la protecția concurenței nr. 1103 – XIV din 30 iunie 2000. În Monitorul Oficial, nr. 166 – 168/1205 din 31.12.2000
5. Legea Republicii Moldova cu privire la limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței nr. 906 din 29 februarie 1992//Monitorul Oficial nr. 2/46 din 28.02.1992
6. Legea Republicii Moldova cu privire la măsurile antidumping, compensatorii și de salvagardare nr. 820-XIV din 17 februarie 2000. În Monitorul Oficial, nr. 5-7/13 din 18.01.2001
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre Agenția Națională pentru Protecția Concurenței și Reglementarea Monopolurilor nr.889 din 16.07.2003. În Monitorul Oficial, nr. 155-158/930 din 25.07.2003
8. Legea Republicii Moldovei cu privire la investițiile străine în activitatea de întreprinzător nr. 81-XV din 18.03.2004, Monitorul Oficial, nr. 64-66 din 23.04.2004
9. Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru anii 2006-2015, Ministerul Economiei și Comerțului, Chișinău 2006
10. Strategia națională de comerț exterior a Republicii Moldova, MEPO, Chișinău 2001

Monografii și lucrări științifice

11. Abordări teoretice privind creșterea eficienței investițiilor în Republica Moldova. Chișinău: *ASEM*, 2003, p.36
12. Allen T. Specialisation of candidate countries in relation to EU. *Statistics in Focus – External Trade* N 6/2001. Luxembourg: *Eurostat*, 2001, p.325
13. Annual economic Report. Geneve: supl. Nr.56/2008, p.111
14. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2000-2006. Chișinău: *Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova*, 2007, p.368
15. Banca Mondială „Raportul Dezvoltării Internaționale”, N-Y: *WB*, 1996, p. 23

16. Bari, I. Globalizarea Economiei. București: *Economica*, 2001, p. 24-45
17. Bauman, Z. Globalizarea și efectele ei. București: *Expert*, 2000, p.147
18. Belanger, M., Institution Economique International. La mondialisation économique et les limites. Paris: *Iris*, 2000, p.17-20
19. Balassa B., Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage, The Manchester School, 1965 p.99-123
20. Belostecinic, G. Competitivitatea prin prisma integrării economice. În *Moldova Suverană*, Chișinău: 2002, p.3
21. Belostecinic, G. Concurență. Marketing. Competitivitate. Chișinău: *ASEM*, 1999, p.5
22. Belostecinic, G. Investiții straine directe și competitivitatea națională. În revista *Economica*, 2006, an. XII, nr.3, septembrie 2006, p.18
23. Benea, E. Integrarea economică regională ca factor determinativ al creșterii economice. Teza de doctor. Chișinău: *ASEM*, 2001, p.78
24. Bogomolov, Bénichi Regis. Histoire de la mondialisation. Marseille – Paris: *Editions Jacques*, 2003, p. 7
25. Bouchet, Michel–Henry. La globalisation – Introduction à l'économie du nouveau monde. Paris: *Jorephe Josef*, 2005, p.27-32
26. Boyer, R. La Theorie de la regulation: une analyse critique. Paris: *La Decouverte*, 1986, 256 p.
27. Brunete, S. Comerț Internațional – Teorii, modele, politici. București: *Economica*, 1999, p.133
28. Bulletin of the EU – Supplement. Bruxelles, nr.3/1994, p.17
29. Calenic, N. Facilitarea comerțului în Europa de Sud–Est. În *Dezvoltarea*, CCI, a RM, nr.40, 08.12.2006, p.2
30. Caraganciu A., Lopatenco V. Culegerea Belli „Adaptarea ISD la condițiile economiei globale”, - Chișinău: 2005, p.33-45
31. Carbaugh, R. International Economics/Suth – Western: College Publishing Co, 1995, p.5
32. Castells, M. End of millennium. Ed. II. London. Blackwell: Publishers, 2000, p.69
33. Căun V., Blanovschi A., Garaz R , S. Postolache “Dicționar de economie” Chișinău 1999, p.45
34. Cărare, V. Prioritățile de dezvoltare a domeniului cercetărilor științei economice în Republica Moldova. În *Analele ULIM*, seria „Economie”, vol.V, 2006, Chișinău: *ULIM*, 2007, p.20-22
35. Cărare, V. Republica Moldova în cadrul procesului contemporan de globalizare. Chișinău: *ASEM*, 2003, p.90
36. Cărare, V., Caraganciu, A., Fetiniuc, V. Economia în schimbare: cercetări și opinii. Chișinău: *IEFS al AȘM*, 2006, 288 p.

37. Charles–Albert, M. La Seduction des nations ou comment attirer les investissements. Paris: *Economica*, 1999, p.142
38. Charles–Albert, M. Qu'est – ce que la Mondialisation? Paris: *Dunod*, 2002, p.134
39. Chircă, S. Evoluția reformelor economice. Chișinău: *ASEM*, 2000, p.143
40. Chircă, S. Mecanismele sistemelor economice. Chișinău: *ASEM*, 2004, p.341
41. Chircă, S. Premisele initiale ale tranziției la economia de piață din R.Moldova și impactul lor ulterior. În *Analele ASEM*. Chișinău: *ASEM*, 2007, p.34
42. Chircă, S. Valori fundamentale noi – premisă inițială a integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. „România și Republica Moldova. În Potențialul competitiv al economiilor naționale. Posibilități de valorificare pe piața internă, europeană și mondială”. București: *ASE*, 2004, p.142
43. Chistruga, B. Integrarea postindustrială a țărilor Europei Centrale și de Est. Chișinău: *ASEM*, 2007, 240 p.
44. Ciobanu, I., Ciulu, R. Strategiiile competitive ale firmei. București: *Polirom*, 2005, p.99-100
45. Codreanu, R. Competitivitatea Republicii Moldova – prezentare. În Masa Rotundă „Aspectele Competitivității Republicii Moldova”, 16 februarie 2007, Chișinău: *MAE*, 2007, p.45
46. Cojocaru, D. Concurența și mediul concurențial. În *Tribuna Economică*, 1996, nr.49, p.46-58
47. Competitivitatea internațională: o ierarhie glisantă. În *Tribuna Economică* 1995, nr.8, p.53-54
48. Database on Foreign Direct Investment in Central, East, and Southeast Europe 2008, p.6-8
49. Deacon, B. Eastern European welfare states: the impact of the politics of globalization. În *Journal of European Social Policy*. London: *Sage Publications*, 2000, p.46
50. Debonneuil, M. et Fontagne L. Rapport „Competitivité”, Conseil d'analyse économique, La documentation française. Paris: *Dunod*, 2001, p.29
51. Déclaraton adoptée per le comitée executive de la CES lors de sa réunion de Bruxelles, 15 juin 2005. Bruxelles: *DeBoeck*, 2005, 271 p.
52. Dictionnaire d'économie et de science sociaux. Paris: *Editions Nathan*, 1993, p. 20
53. Dictionnaire d'économie et de sciences sociales. Paris, Ellipses Edition Maketing SA, 2005, p. 24
54. Dossier réalisé par Aurélie Terlier concernant la Compétitivité – Crocis. Paris: *Dunod*, 2001, p. 22-27
55. Duca, M. „Clusterul educațional-științific UniveER SCIENE. Aspecte strategice de dezvoltare”, *Akademios* 44 - nr. 1(12), februarie 2009, p.44-47
56. Dunning, John H. Multinational Enterprise and the Global Economy. Wokingham: *England, Edison-Wesley Publishing Company*, 1993, p.69
57. Estrin, S. Economic Transformation in Central and Eastern Europe. Ashgate: *Economica*, 1995, p.13

58. Fisher, B. Globalization and the Competitiveness of Regional Blocks in Comparative Perspective. Hamburg: *Perspective*, 1998, p.67
59. Forța de muncă în Moldova – ocupare și șomaj. Chișinău: *Biroul Național de Statistică*, 2005, p.203
60. Galaju, I. și Rojco, V. Economia mondială. Chișinău: *ARC*, 1999, 438p.
61. Gălușca, T., Hrișcev, E. Crearea avantajului competitiv prin aplicarea managementului cunoștințelor. *Economica*. nr. 3(47), Chișinău 2004, p.62-65
62. Global Competitiveness Report 2005 – 2006 – 2007. World Economic Forum. Davos: *DVR*, 2008, p.148
63. Gribincea A. Guzun M. „Globalizarea și identitatea națională în sec. XXI. Moldoscopie (probleme și analiză politică), 2007, nr. 1 (XXVI), p.142-151
64. Grafts, N. Globalisation and economic growth: A historical perspective. Blackwell: *Publishing*, 2004, p.45
65. Gribincea A., Sava E. Relațiile economice dintre polii economici: noțiuni, concepte, experiență. - Chișinău: *USM*, 2009, 126 p.
66. Gribincea, A. Imitational Models of the Innovation Development of the Country in Conditions of the Internationalization of the Economy. În *Revista Economică*, Nr. 5-6, 2008, Chișinău-Sibiu, p. 33-41
67. Gribincea, A., Guzun M. Globalizarea și identitatea națională în sec. XXI. În *Moldoscopie* (probleme și analiză politică), *USM*, 2007, nr.1 (XXVI), p.142-151
68. Gribincea, A., Țâu, N., Sava, E. Tranzacții internaționale. Chișinău: *ULIM*, 2008, p. 165
69. Gros, D. An economic System for Post War South Eastern Europe. *CEPS*, 1999, p.37
70. Guțu, I.T. Republica Moldova: economia în tranziție. Chișinău: *Moldpresa*, 1998, p.97
71. Hanaut, Anne El Mouhoub «Economie Internationale». Paris: *Vuibert*, 2002 p. 45
72. Horobeț A., Mazilu, A., Munteanu, C. Marketing investițional internațional. București: *Economica*, 2002, p. 264
73. Howell, J. Understanding Eastern Europe. The Context of Chang. Bruxelles: *Leven*, 1995, p. 41
74. Ietto-Gillises, Gr. Globalization: An Analysis of Teoretical Perspectives and Dominantes Causes. New York: *Oxford university Press*, 2007, p.82
75. Jacques, A. La mondialisation de l'économie. Paris: *Press Universitaire*, 2002, p.142
76. Kirsty, H. European Competitiveness. Cambridge: *University press*, 1993, p.5
77. Kok, W. Extinderea Uniunii Europene. Realizări și provocări. În Raportul prezentat Comisiei Europene, Institutului Universitar European din Florența, București: *Expert*, 2003, p.175
78. Krugman, P. La Mondialisation n'est pas coupable. Paris: *La Decouverte*, 1998, p.421

79. La mondialisation: faut – il s'en réjouir ou la redouter? Etudes Thématique 00/01 F. Washington: FMI, 12 avril 2000, p.98
80. Lobanov N. Tranzacții Internaționale. Note de curs. - Chișinău: ASEM, 2003, 154 p.
81. Lakehal Mochtar Dictionnaire d'économie contemporaine et des principaux faits politiques et sociaux. Paris: Arcachon, 2002, p. 44
82. Landau, R. Technology, capital formation and US competitiveness. New York: Oxford University Press, 1992, p.134
83. Landesmann, M.A. Trade Integration and changing trade structures of transition economies. Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW), 1998, p.149
84. Leguy, C. La Moldavie – un Etat en transition. În [www . diploweb.com/document](http://www.diploweb.com/document)
85. Les pays de l'Est dans l'économie mondiale. Moscou: Progress, 1999, p. 23-24
86. Luncă, C. Politica Economică în 2006. În *Dezvoltarea*, CCI a R.Moldova, nr. 42, 09.12.2005, p.4
87. Machlup, Fritz A. History of Thought on Economic Integration. London: Mamillan Press Ltd, 1977, p.14-17
88. Manual de evaluare a competitivității regionale, realizat în cadrul proiectului GOF „România – Building Regional Assessment Capacity in Line with Lisbon Agenda”, București: 2007, 56 p
89. Manual de evaluare a competitivității regionale/Grupul de Economie Aplicată 2007, p.18
90. Manuel de statistique de la CNUCED, 2008. Nations Unies, p.11-60
91. Marin, D. «Globalizarea și exprimările ei» Editura București 2004, p.80
92. Marinova S.T., Marin, A. Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. Asgate: Publishing, 2003, p.21
93. Mazilu, A. Investițiile străine și competitivitatea națională. În *Tribuna Economică*, 1995, nr.44, p. 57 - 58
94. Miroiu R. Creșterea capacității competitive a industriei în perspectiva integrării europene. *Tribuna Economică*, 1997, nr.6, p.14-15
95. Moldovanu, D. Climatul investițional în Moldova – ce e bine și ce e rău. În ”Dezvoltarea” CCI a RM, nr. 1-2, 01.01.2001, p.12
96. Moldovanu, D. Economia Moldovei în capcana globalizării și tranziției. Chișinău: Arc, 2004, p.94
97. Moldovanu D., Petru Maleru P. Analiza comerțului exterior al țărilor ECE cu aplicarea indicilor de specializare internațională. *Economica* nr. 3, 2009, p.74
98. Montoussé, M. Economie et histoire des sociétés contemporaines. Bréal: *SciencPo*, 2001 p.5
99. Myant, M. Industrial Competitiveness in East – Central Europe, Reims: Univ., 1999, p.49
100. Nechita Radu „Săptămâna Financiară”, noiembrie 2008
101. Negriponti - Delivanis, M. Mondializarea conspiratoare. București: *Eficient*, 1997, p.43

102. Nonjon, Alain. La mondialisation. Paris: *Editions SEDES*, 1999, p. 53
103. Nowak, J. and Posch, J. An Assessment of Progress in Transition, Economic Performance, and Market Attractiveness of CEFTA Countries. Oxford: *Oxford University press*, 1999, p.37
104. Osadci, V. Comerț Internațional. Chișinău: *ASEM*, 1995, p.48
105. Pascal, L. Dictionnaire de la Mondialisation. Paris: *Elipses Editions Marketing SA*. 2001, p. 32
106. Pășchina T. Prioritățile structurale ale economiei în condițiile globalizării (metodologie, principii, experiență). Teza de doctor habilitat în economie. - Chișinău, 2007, p.194
107. Popa A., Smîc A. Capacitatea inovațională și competitivă economocă. 23 - 24 septembrie 2004 – Chișinău: vol.I, *ASEM*, 2004, p. 116 - 118
108. Portelly, H. The origins of decentralization in European states: the lack of a forward – looking European approach. Boulogne – Billancourt: *Pouvoirs Locaux*, 1993, p. 17
109. Porter, M. Clusters and the new economics of competition. Boston: Harvard Business Review, Nov/Dec 1998, p.64-68
110. Porter, M. L'Avantage concurrentiel des nations. Paris: *Inter Edition*, 1993, p.142
111. Posner, M. International Trade and Tehnical Change. Oxford: *Oxford Economic Paper*, 1961, p.97
112. Promoting Competitiveness in Practice „An Assessment of Cluster Based Approaches”, Prepared by the Mitcell Group, Washington 2003, p.95-112
113. Postelnicu, G., Postelnicu C. Globalizarea economică. București: *Economica*, 2000, p.78
114. Prise de Position du Centre européen des Entreprises à Participation Publique et des Entrprises d'Intérêt Economique Général sur la Stratégie de Lisbonne. Lisbonne: mars 2005, p.34
115. Prohnițchi, V. Integrarea Republicii Moldova în UE. Acțiuni și implicații geoeconomice. Editura Prut Internațional. Chișinău: *IPP*, 2001, p.21
116. Prohnițchi, V. Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova, Chișinău: *Editura ARC*, 2002, p.64
117. Prologo de Mario Monti. La politique de competencia de la Comunidad Europea XXX Informe sobre la politica de competencia 2000, *Oficina de Publicaciones de Competencia de la Comunidades Europeas*, 2001, p. 3-8
118. Raportul „Brundtland”, Folosit pentru prima oară în Raportul Comisiei pentru Mediu și Dezvoltare, intitulat „Our Common Future” (Viitorul nostru comun), 1987, p. 105-113
119. Rainelli, I. Le Commerce Internationale et La Nouvelle Theorie du commerce internationale. Paris: *La Decouverte*, 2006, p.95
120. Raportul Dezvoltării Umane 2006, 2007-2008, UNDP, www.undp.org
121. Raportul Forumului Economic Mondial 2005, 2006, 2007. București: *MAE*, 2008, p.308

122. Regimul de comerț exterior a Republicii Moldova în anii 2002–2006. Chișinău: *MEIE RM*, 2007, p.48
123. Report to Ministers of Agriculture „Task Force on Competitiveness in the Agri – Food Industry. Ottawa: *Growing Together*, 2006, p.239
124. Régis Bénichi «Histoire de la mondialisation», Editions Jacques Marseille, Paris, 2003 p. 7.
125. „Republica Moldova în cifre: culegere succintă de informații statistice”. Departamentul de Statistică și Sociologie al Republicii Moldova. Chișinău: *Ed. Statistică*, 2006, p.109
126. Roșca, P. Firma și mediul său. Revista științifică „*Studii Economice*”. Chișinău: *ULIM*, 2008, nr.1-2, p.419-430.
127. Roșca, P. Managementul decizional al firmei. Revista științifică „*Studii Economice*”. Chișinău: *ULIM*, 2008, nr.1-2, p.287-296.
128. Sava, I. Globalization and Regionalization in Europe. Central Europe and the Carpathian Basin at the Dawn of the 21st Century. În *Central Europe since 1989 concepts and developments*. Vasile Pușcaș (coordonator), Cluj-Napoca: *Dacia*, 2000, p.37
129. Sharples et Milham, „Long run competitiveness of Australian agriculture”. USDA Economic Research Services, Foreign Agricultural Report, 2006, p.32
130. Sharples et Millham. La competitivite: Concepts, definitions et applications, 2000, p.30
131. Sârbu O. Dimensiunea economică a Politicii Europene de Vecinătate. –Chișinău: *ASEM*, 2008, p. 50-65
132. Solvell O., Lindvist G., Ketels Ch. The Cluster Initiative Greenbook. Gothenburg: *The Competitiveness Institute*, 2003, p.11
133. Soros, G. Despre globalizare. Iași: *Ed. Polirom*, 2002, p. 23
134. Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015. Chișinău: *MAE*, 2007, p.164
135. Sută, N.Comerț internațional și politici comerciale contemporane. Vol. I, II, București, *ASE*, 2003, p.4-600
136. Study Programme an European Spatial Planning – *Spatial Criteria and their Indicators*, NORDREGIO, 1999, p.88
137. Șelari, G. Acordul de Parteneriat și Cooperare – document de funcționare. Chișinău: *CISR, Republica Moldova*, 2007, p.67
138. Transnational Corporations and the internalisation of Reaserch and Developpement. N-Y: World Investment Report 2005, *UNCTAD*, p.15
139. Țurcan, A. Considerații privind riscul atragerii investițiilor străine în sectorul agrar al Republicii Moldova. *Lucrări Științifice UASM*, vol.14. Chișinău: *UASM*, 2005, p.326

140. Vedat, M. Changing political economies. Boulder: *Lynne Rienner Publishers*, 1994, p.144
141. Vernon, R. International Investment and International Trade in the Product Cycle Quarterly Journal of Economics. Washington DC: mai 2008, p.402
142. Voiculescu, D. Competitivitate. București: *Economica*, 2001, p.97
143. Voiculescu, D. Competitivitatea întreprinderilor și a națiunilor. București: *Economica*, 2007, p.282
144. Voiculescu, D. și Cezar, M. Analiza de competitivitate a economiei românești 2000-2005- 2010. București: *MIE*, 1998, p.145
145. Voiculescu, D., Mereuță, C. Analiza de competitivitate a economiei românești 2000-2005-2010. București: *Economica*, 1998, 250 p.
146. Welfens, P., Jasinski P. Privatization and foreign direct investment in transforming economies. Darmouth: *Darmouth publishing*, 1994, p.13
147. World Bank –Policy and Research, series “The transformation of economics in central and eastern Europe”. Issues: *Progress and Prospects*, nr.17, 1994, p.38
148. World Investment Report 2005, *Transnational Corporations and The Internationalization of R&D*, UNCTAD, p.15
149. William T., Bernhard. Democratic Processes and Financial Markets: Pricing Politics. Cambridge, 2006, p.68-91
150. Zaman, Gh., Vălceanu, Gr. Investițiile în economia României. În *Probleme Economice*, nr. 25/1998, p.32
151. Zygmund Bauman „Globalizarea și efectele ei” București 2000 p.35
152. Грибинча, А., Евсюкова, Р., Долги С. Международная экономическая деятельность и основы её проведения. Chișinău: *ULIM*, 2007, 386 p.
153. Зуев, А., Мясникова, Л. Глобализация: аспекты, о которых мало говорят. *Мировая экономика и международные отношения*, №8/2004, с. 52
154. Мислаева, И.Н. Глобализация и антиглобализм. В ЭКО, №12/2002, с.30
155. Сапир, Е.В. Глобализация мирового хозяйства и локальные экономические системы, В *Белорусский экономический журнал*. №.1, 2004, p. 18-23
156. Черковец, О. Глобализация сотрудничества или конкуренции? *Экономист*, №10/2002, с.6
157. Шишков, Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран? *Мировая экономика и международные отношения*, №4, 2003, p.71

Surse Internet

158. [www. bnm.md](http://www.bnm.md)
159. www. statistica.md
160. www. europa.eu.int
161. www. bbc.eu.com
162. www. justice.md
163. www. moldova.org
164. www. viitorul.md
165. www. e-democracy.md
166. www. ocde.org
167. www. wto.org
168. www. cce.org
169. www. weforum.org
170. www. economic.md
171. www. ce.com
172. www. ue.com
173. www. eco.md
174. www. undp.org
175. www. usaid.org
176. www. moldova.md
177. www. basa.md
178. www. logos.press.md
179. www. moldpress.md
180. www. parlament
181. www. scers.md
182. [www. expert-grup.org/ grup.org](http://www. expert-grup.org/)

ADNOTAREA

tezei de doctor în științe economice cu tema

„Impactul globalizării asupra creșterii competitivității țărilor Europei Centrale și de Est”

Cercetarea contribuie la extinderea dimensiunii studiilor consacrate procesului de globalizare, subliniind influența caracterului accelerat de manifestare a globalizării asupra competitivității. Într-o economie globală, creșterea economică și dezvoltarea umană se află într-o relație de dependență mutuală cu competitivitatea internațională a unei țări. La nivel internațional, există o corelație puternică între nivelul de dezvoltare umană a țărilor și capacitatea acestora de a fi competitive în economia internațională.

În condițiile de globalizare, datorită accelerării ritmurilor de dezvoltare a schimburilor comerciale dintre țări, comerțul exterior a devenit unul din factorii de bază ai creșterii economice. Pentru Republica Moldova, datorită faptului că este o țară mică, cu o piață internă redusă și care depinde, în activitatea sa economică în mod esențial, în de importuri, comerțul exterior devine un factor important de creștere economică.

Investițiile străine directe constituie componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Acestea modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economii naționale. Între competitivitatea națională și investiții, la general, sau investiții străine directe, în particular, există o legătură directă. Astfel, statele competitive devin mai atractive prin investițiile străine directe, dar și nivelul competitivității unei țări se reflectă prin măsura în care aceasta le atrage, existând o corelație pozitivă între stocul de ISD pe cap de locuitor și competitivitatea economiei naționale.

În teză este argumentată necesitatea preluării experienței țărilor competitive din Europa Centrală și de Est, și anume prin exemplul lor de a crea un mediu favorabil pentru atragerea investițiilor străine directe, liberalizarea comerțului și crearea unui mediu concurențial sănătos. De asemenea, este estimat impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, identificându-se relațiile funcționale între competitivitate și unii indicatori macroeconomici în R.Moldova. În acest context, sunt formulate propuneri și recomandări care ar contribui la creșterea competitivității țării.

АННОТАЦИЯ

докторская диссертация по экономике на тему

"Влияние глобализации на рост конкурентноспособности стран Центральной и Восточной Европы"

Данное исследование качественно влияет на масштаб исследований посвященных процессу глобализации, подчеркивая растущее влияние глобализации на конкурентоспособность. В условиях глобальной экономики, экономический рост и человеческое развитие находятся в отношениях взаимной зависимости с международной конкурентоспособности страны. На международном уровне существует сильная корреляция между уровнем человеческого развития стран и их способность быть конкурентоспособными в мировой экономике.

В условиях глобализации, в результате ускорения темпов развития торговли между странами, внешняя торговля стала одним из основных факторов экономического роста. Для Республики Молдова, которая является маленькой страной со слабым внутренним рынком, зависящим в основном от импорта, внешняя торговля становится важным фактором экономического роста.

Объем прямых иностранных инвестиций является наиболее динамичным компонентом международных экономических потоков. Они изменяют сущность международной экономической интеграции, влияют на конкурентноспособность между компаниями и национальными экономиками. Между национальной конкурентноспособностью и инвестициями, в целом, и прямыми иностранными инвестициями, в частности, существует прямая связь. Таким образом, конкурентноспособные страны становятся более привлекательными для иностранных инвесторов, а уровень конкурентноспособности страны отражается в привлекаемых иностранных инвестициях, тем самым возникает положительная корреляция между привлечёнными иностранными инвестициями на душу населения и развитием национальной экономики.

В докторской диссертации находит своё подтверждение необходимость заимствования опыта конкурентноспособных стран Центральной и Восточной Европы. А именно, на базе примера этих стран, создать благоприятную среду для привлечения прямых иностранных инвестиций, либерализации торговли и создания здоровой конкурентной среды. В том числе оценивается воздействие глобализации на конкурентноспособность за счет использования эконометрической модели на основе регрессионного метода, выявление функциональных связей между конкурентноспособностью и некоторыми макроэкономическими показателями в Республике Молдова. В этом контексте, формулируются предложения и рекомендации, которые могут способствовать повышению конкурентноспособности страны.

ANNOTATION

to the thesis for a doctor's degree on economy on the theme

"The influence of globalization on the growth of the Central and Eastern European countries competitiveness"

The research will qualitatively affect on large scale the researches dedicated to the globalization process, underlining the growing influence of globalization on competitiveness. In the conditions of global economy, economic growth and human development are in relations of interdependence from the international competitiveness of the country. At the international level, there is a strong correlation between the level of human development of the countries and their ability to be competitive in international economy.

In the conditions of globalization, as a result of trade development acceleration between the countries, foreign trade has become one of the major factors of economic growth. For the Republic of Moldova, which is a small country with weak home market and which depends basically on import, foreign trade becomes the important factor of economic growth.

The volume of direct foreign investments is the most dynamical component of the international economic streams. They change the essence of the international economic integration, the influence of competitiveness between the companies and national economies. Between the national competitiveness and investments as a whole, and straight lines the direct communication exists foreign investments, in particular. Thus, the competitive countries become more attractive to foreign investments, and level of competitiveness of the country is reflected in involved foreign investments, thereby there is a positive correlation between the involved foreign investments per capita and national economy.

In the thesis the author has proved the need to take over the experience of competitive countries from Central and Eastern Europe and namely through their example to create a favorable environment for the attraction of direct foreign investments, trade liberalization, and the creation of a healthy competitive environment. In addition, herein is estimated the globalization influence on competitiveness at the expense of using an econometric model based on the regression method, the identification of functional links between competitiveness and some macroeconomic indicators in the Republic of Moldova. In this context, proposals and recommendations that will enhance the competitiveness of the country are formulated.

CUVINTE - CHEIE:

globalizare
Europa Centrală și de Est
competitivitate
comerț exterior
exporturi
importuri
investiții străine directe,
PIB
concurență
politica concurențială
extindere
indicatorii competitivității cluster etc.

KEY WORDS:

Key: globalization
Central and Eastern Europe
competitiveness
external trade, exports
imports
foreign direct investment
GDP
competition
competition policy
enlargement
competitiveness indicators
cluster, etc.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

глобализация,
Центральная и Восточная Европа,
конкурентоспособности,
внешней торговли,
экспорта, импорта,
прямых иностранных инвестиций,
ВВП, конкуренции,
конкурентная политика,
расширение,
показатели конкурентоспособности,
кластер

LISTA ABREVIERILOR

ASEM	Academia de Studii Economice
BM	Banca Mondială
CSI	Comunitatea Statelor Independente
MIEPO	Organizația de Promovare a Exportului și Investițiilor din Moldova
ISO	International Organization for Standardization
ÎM	Întreprinderea Mixtă
OMC	Organizația Mondială a Comercială
OCDE	Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică
ONU	Organizația Națiunilor Unite
FMI	Fondul Monetar Internațional
PIB	Produsul Intern Brut
SRL	Societatea cu Răspundere Limitată
STN	Societatea Transnațională
SUA	Statele Unite ale Americii
UE	Uniunea Europeană
UNCTAD	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare
TVA	Taxa cu Valoarea Adăugată
TIC	Tehnologii Informaționale și de Comunicație
WEF	World Economic Forum (Forumul Economic Mondial)
IDU	Indicele de Dezvoltare Umană
RDU	Raportul Global al Dezvoltării Umane

Categoriile și procesele de globalizare

Categorii	Procese
1. Globalizarea finanțelor și a capitalului	Dereglarea piețelor financiare, mobilitatea internațională de capital, creșterea numărului de fuziuni și achiziții
2. Globalizarea piețelor și a strategiilor	Integrarea activităților întreprinderilor la scară mondială, stabilirea în străinătate a operațiunilor integrate, căutarea elementelor și a alianțelor strategice în cele patru părți ale lumii
3. Globalizarea tehnologiei, a C-D și a cunoștințelor corespondente	Apariția tehnologiilor informaționale și a telecomunicațiilor permite stabilirea unei rețele mondiale în cadrul aceleiași întreprinderi și între numeroase societăți.
4. Globalizarea modului de viață și a modelelor de consum, mondializarea culturii	Transferul și transplantarea modului de viață predominant. Egalizarea modelelor de consum. Transformarea culturii în "aliment cultural" și în "produse culturale".
5. Globalizarea competențelor în domeniul de reglementare și autoritate	Rolul diminuat de guverne și parlamente naționale. Tentativele de concepție a noilor reguli și instituții în vederea unui guvern mondial.
6. Globalizarea sub titlul instrumentului de unificare politică planetară	Politica statelor de integrare a societăților într-un sistem politic și economic mondial dirijat de către o putere centrală.
7. Globalizarea percepțiilor, conștiințiozitatea planetară	Procese socioculturale axate pe "o singură planetă".

Sursa: elaborat de autor în baza Belanger M., Institution Economique International "La mondialisation economique et les limites" Paris 2000,

Avantajele globalizării

Avantaje ale globalizării**Factori de piață**

- Convergența venitului pe cap de locuitor în țările industrializate
- Convergența stilurilor de viață / gusturilor
- Mobilitate crescută – producători globali, consumatori globali
- Organizațiile încep să se comporte ca și clienți globali
- Dezvoltarea marketingului și a canalelor de distribuție la nivel global / regional

Factori de cost

- Economiiile de scară
- Inovația tehnologică accelerată
- Progrese în sistemele de transport
- Apariția unor forțe economice noi
- Creșterea costurilor de dezvoltare versus durata de viață

Factori guvernamentali

- Reducerea barierele tarifare
- Reducerea barierele netarifare
- Liberalizarea comerțului
- Blocuri comerciale
- Declinul rolului guvernelor ca producători / clienți
- Privatizarea
- Căderea comunismului și descompunerea blocului sovietic

Factori competiționali

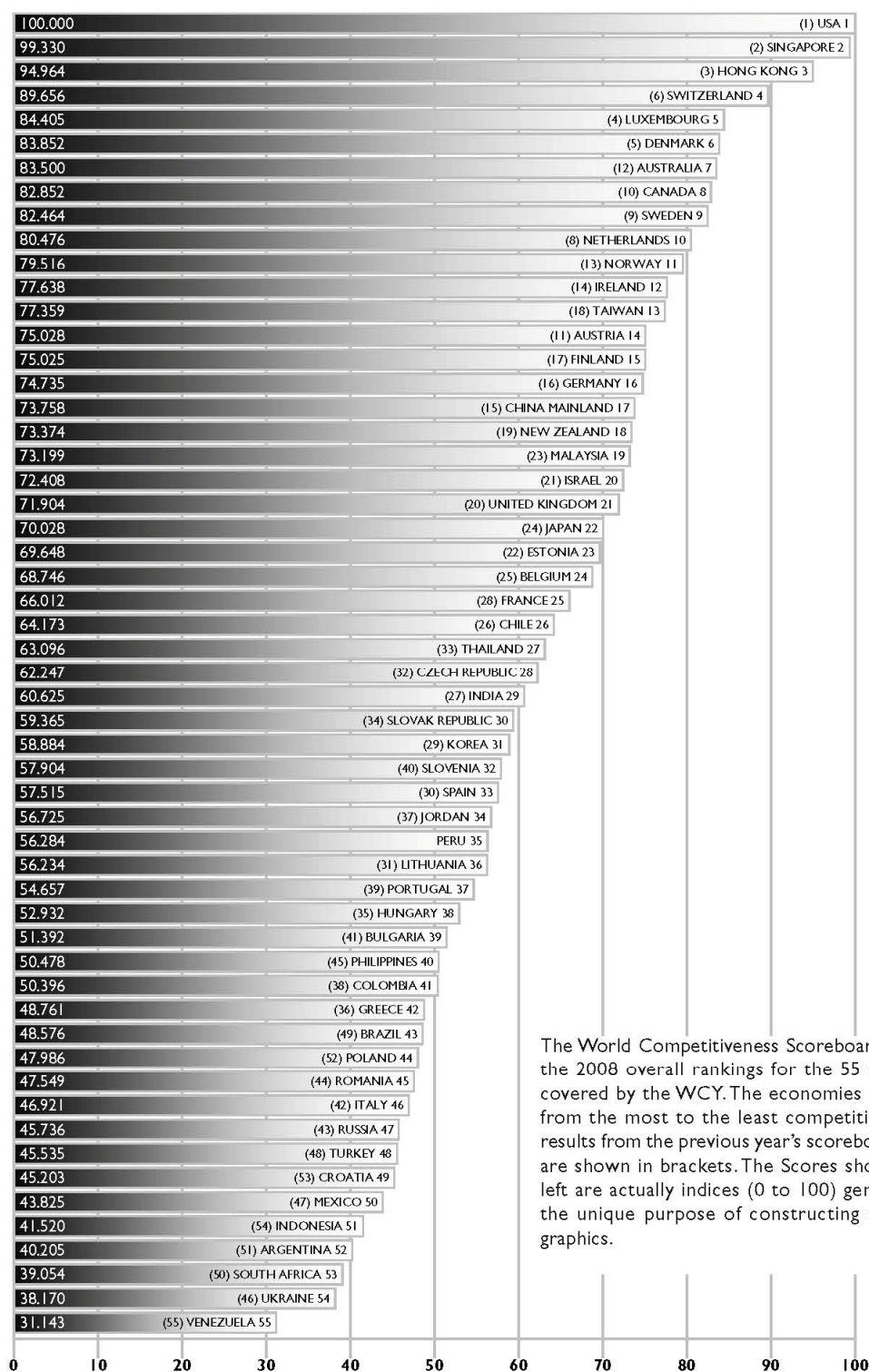
- Intensificarea comerțului la nivel mondial
- Mai multe țări - piețe strategice
- Creșterea importurilor
- Apariția unor noi actori hotărâți să devină competitori globali
- Dezvoltarea rețelilor globale ce determină o interdependență statală în anumite industrii
- Din ce în ce mai multe organizații adoptă o viziune geocentrică
- Apariția alianțelor strategice globale

Alți factori

- Revoluția din domeniul TIC
- Globalizarea piețelor financiare
- Globalizarea piețelor comerciale

Sursa: elaborat de autor în baza literaturii analizate în domeniu

THE WORLD COMPETITIVENESS SCOREBOARD 2008

The World Competitiveness Scoreboard presents the 2008 overall rankings for the 55 economies covered by the WCY. The economies are ranked from the most to the least competitive and the results from the previous year's scoreboard (2007) are shown in brackets. The Scores shown to the left are actually indices (0 to 100) generated for the unique purpose of constructing charts and graphics.

Table 5: The Global Competitiveness Index 2008–2009

Country/Economy	OVERALL INDEX		SUBINDEXES					
	Rank	Score	Basic requirements		Efficiency enhancers		Innovation factors	
			Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score
United States	1	5.74	22	5.50	1	5.81	1	5.80
Switzerland	2	5.61	2	6.14	8	5.35	2	5.68
Denmark	3	5.58	4	6.14	3	5.49	7	5.37
Sweden	4	5.53	6	6.00	9	5.35	6	5.53
Singapore	5	5.53	3	6.14	2	5.52	11	5.16
Finland	6	5.50	1	6.18	13	5.21	5	5.53
Germany	7	5.46	7	5.96	11	5.22	4	5.54
Netherlands	8	5.41	10	5.81	7	5.38	9	5.20
Japan	9	5.38	26	5.36	12	5.22	3	5.65
Canada	10	5.37	8	5.84	5	5.44	16	4.96
Hong Kong SAR	11	5.33	5	6.05	6	5.43	21	4.69
United Kingdom	12	5.30	24	5.46	4	5.45	17	4.93
Korea, Rep.	13	5.28	16	5.71	15	5.15	10	5.20
Austria	14	5.23	9	5.81	20	5.03	12	5.16
Norway	15	5.22	14	5.76	14	5.19	18	4.91
France	16	5.22	13	5.76	16	5.09	14	5.08
Taiwan, China	17	5.22	20	5.53	18	5.06	8	5.26
Australia	18	5.20	15	5.75	10	5.31	22	4.66
Belgium	19	5.14	18	5.60	21	5.02	15	5.02
Iceland	20	5.05	11	5.80	22	4.89	19	4.82
Malaysia	21	5.04	25	5.42	24	4.82	23	4.63
Ireland	22	4.99	32	5.24	19	5.05	20	4.72
Israel	23	4.97	41	5.06	23	4.84	13	5.10
New Zealand	24	4.93	19	5.58	17	5.07	28	4.26
Luxembourg	25	4.85	12	5.78	27	4.69	24	4.51
Qatar	26	4.83	21	5.50	31	4.53	35	4.14
Saudi Arabia	27	4.72	34	5.21	45	4.35	37	4.09
Chile	28	4.72	36	5.15	30	4.58	44	4.00
Spain	29	4.72	27	5.34	25	4.75	29	4.25
China	30	4.70	42	5.01	40	4.41	32	4.18
United Arab Emirates	31	4.68	17	5.67	29	4.64	38	4.09
Estonia	32	4.67	30	5.27	26	4.73	40	4.06
Czech Republic	33	4.62	45	4.85	28	4.67	25	4.37
Thailand	34	4.60	43	4.97	36	4.45	46	3.91
Kuwait	35	4.58	39	5.12	52	4.19	52	3.82
Tunisia	36	4.58	35	5.17	53	4.19	30	4.21
Bahrain	37	4.57	28	5.31	46	4.32	54	3.76
Oman	38	4.55	31	5.25	61	4.09	48	3.87
Brunei Darussalam	39	4.54	29	5.30	77	3.84	87	3.35
Cyprus	40	4.53	23	5.48	39	4.43	41	4.05
Puerto Rico	41	4.51	44	4.96	38	4.44	26	4.32
Slovenia	42	4.50	38	5.13	37	4.45	33	4.15
Portugal	43	4.47	37	5.14	34	4.47	43	4.03
Lithuania	44	4.45	46	4.84	43	4.37	49	3.87
South Africa	45	4.41	69	4.41	35	4.46	36	4.13
Slovak Republic	46	4.40	52	4.66	32	4.52	53	3.80
Barbados	47	4.40	33	5.23	56	4.16	51	3.84
Jordan	48	4.37	47	4.80	63	4.07	47	3.90
Italy	49	4.35	58	4.53	42	4.38	31	4.19
India	50	4.33	80	4.23	33	4.49	27	4.29
Russian Federation	51	4.31	56	4.54	50	4.29	73	3.56
Malta	52	4.31	40	5.08	44	4.35	56	3.74
Poland	53	4.28	70	4.39	41	4.39	61	3.70
Latvia	54	4.26	55	4.63	47	4.31	84	3.39
Indonesia	55	4.25	76	4.25	49	4.29	45	3.98
Botswana	56	4.25	53	4.65	82	3.76	98	3.22
Mauritius	57	4.25	50	4.67	66	4.03	69	3.65
Panama	58	4.24	54	4.64	67	4.02	58	3.71
Costa Rica	59	4.23	63	4.45	60	4.09	39	4.07
Mexico	60	4.23	60	4.47	55	4.16	70	3.60
Croatia	61	4.22	49	4.69	62	4.08	62	3.70
Hungary	62	4.22	64	4.43	48	4.31	55	3.75
Turkey	63	4.15	72	4.34	59	4.10	63	3.70
Brazil	64	4.13	96	3.98	51	4.28	42	4.04
Montenegro	65	4.11	59	4.52	72	3.95	88	3.33
Kazakhstan	66	4.11	74	4.29	64	4.05	77	3.50
Greece	67	4.11	51	4.66	57	4.16	68	3.65

(Cont'd.)

Table 5: The Global Competitiveness Index 2008–2009 (cont'd.)

Country/Economy	SUBINDEXES							
	OVERALL INDEX		Basic requirements		Efficiency enhancers		Innovation factors	
	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score
Romania	68	4.10	87	4.15	54	4.18	75	3.53
Azerbaijan	69	4.10	62	4.45	79	3.82	57	3.72
Vietnam	70	4.10	79	4.23	73	3.94	71	3.59
Philippines	71	4.09	85	4.17	68	4.02	67	3.65
Ukraine	72	4.09	86	4.15	58	4.12	66	3.66
Morocco	73	4.08	67	4.42	85	3.73	76	3.51
Colombia	74	4.05	77	4.24	70	3.96	60	3.71
Uruguay	75	4.04	57	4.53	83	3.76	82	3.42
Bulgaria	76	4.03	82	4.20	65	4.05	92	3.30
Sri Lanka	77	4.02	92	4.07	74	3.92	34	4.14
Syria	78	3.99	71	4.38	104	3.41	80	3.45
El Salvador	79	3.99	66	4.43	84	3.75	96	3.24
Namibia	80	3.99	48	4.71	93	3.57	104	3.16
Egypt	81	3.98	83	4.18	88	3.70	74	3.54
Honduras	82	3.98	78	4.24	91	3.62	89	3.32
Peru	83	3.95	94	4.02	69	4.01	83	3.40
Guatemala	84	3.94	84	4.17	86	3.72	65	3.69
Serbia	85	3.90	88	4.15	78	3.82	91	3.30
Jamaica	86	3.89	97	3.95	75	3.91	72	3.57
Gambia, The	87	3.88	81	4.22	107	3.36	78	3.48
Argentina	88	3.87	89	4.12	81	3.76	81	3.43
Macedonia, FYR	89	3.87	68	4.42	92	3.58	105	3.16
Georgia	90	3.86	91	4.07	87	3.72	109	3.07
Libya	91	3.85	75	4.27	114	3.29	102	3.16
Trinidad and Tobago	92	3.85	65	4.43	80	3.78	79	3.47
Kenya	93	3.84	104	3.80	76	3.90	50	3.87
Nigeria	94	3.81	105	3.74	71	3.96	64	3.69
Moldova	95	3.75	95	3.99	98	3.48	128	2.83
Senegal	96	3.73	101	3.88	96	3.48	59	3.71
Armenia	97	3.73	93	4.04	103	3.41	113	3.03
Dominican Republic	98	3.72	99	3.90	90	3.64	86	3.38
Algeria	99	3.71	61	4.46	113	3.29	126	2.85
Mongolia	100	3.65	102	3.87	105	3.39	119	2.94
Pakistan	101	3.65	110	3.67	89	3.67	85	3.39
Ghana	102	3.62	106	3.74	95	3.49	107	3.09
Suriname	103	3.58	73	4.31	127	3.11	117	2.97
Ecuador	104	3.58	90	4.12	117	3.27	118	2.95
Venezuela	105	3.56	111	3.65	94	3.55	116	2.98
Benin	106	3.56	103	3.81	123	3.20	100	3.21
Bosnia and Herzegovina	107	3.56	98	3.93	102	3.42	129	2.80
Albania	108	3.55	100	3.89	99	3.44	130	2.74
Cambodia	109	3.53	107	3.72	115	3.28	112	3.04
Côte d'Ivoire	110	3.51	113	3.64	109	3.33	94	3.27
Bangladesh	111	3.51	117	3.57	97	3.48	115	2.98
Zambia	112	3.49	121	3.54	100	3.43	93	3.29
Tanzania	113	3.49	114	3.61	108	3.34	106	3.12
Cameroon	114	3.48	109	3.67	120	3.22	108	3.08
Guyana	115	3.47	115	3.60	112	3.31	111	3.04
Tajikistan	116	3.46	112	3.65	124	3.19	103	3.16
Mali	117	3.43	116	3.58	122	3.20	99	3.21
Bolivia	118	3.42	108	3.68	128	3.10	134	2.59
Malawi	119	3.42	127	3.43	101	3.42	101	3.20
Nicaragua	120	3.41	122	3.54	116	3.27	124	2.86
Ethiopia	121	3.41	119	3.56	121	3.21	114	2.98
Kyrgyz Republic	122	3.40	124	3.49	110	3.33	123	2.90
Lesotho	123	3.40	118	3.57	125	3.16	110	3.06
Paraguay	124	3.40	123	3.51	111	3.31	132	2.69
Madagascar	125	3.38	125	3.49	119	3.23	97	3.22
Nepal	126	3.37	120	3.55	126	3.12	121	2.91
Burkina Faso	127	3.36	126	3.43	118	3.25	95	3.27
Uganda	128	3.35	129	3.34	106	3.37	90	3.32
Timor-Leste	129	3.15	128	3.42	132	2.77	133	2.62
Mozambique	130	3.15	131	3.21	129	3.09	127	2.84
Mauritania	131	3.14	130	3.28	130	2.91	120	2.93
Burundi	132	2.98	132	3.14	133	2.73	125	2.85
Zimbabwe	133	2.88	134	2.88	131	2.87	122	2.90
Chad	134	2.85	133	2.96	134	2.69	131	2.70

Proгноza preliminară a indicatorilor macroeconomici pentru anii 2008-2010

Indicatorii	Unitatea de măsură	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
		Efectiv						Prognoză	
Produsul intern brut nominal	mild. Lei	27,6	32,0	37,7	44,1	49,7	56,0	61,9	67,3
față de anul precedent în prețuri comparabile	%	106,6	107,4	107,5	104,0	105	105	105	104
Indicele prețurilor de consum									
mediu anual	%	111,6	112,4	111,9	112,7	111,8	108,7	106,9	105,5
la sfârșitul anului	%	115,7	112,5	110,0	114,1	110,0	108,0	106,0	105,0
Cursul de schimb al leului									
mediu anual	Lei/USD	13,9	12,3	12,6	13,1	13,2	13,8	14,0	14,2
la sfârșitul anului	Lei/USD	13,2	12,5	12,8	12,9	13,7	13,9	14,1	14,3
Comerțul exterior									
Export	mil. USD	790	985	1091	1051,6	1250	1440	1595	1755
față de anul precedent	%	122,7	124,7	110,8	96,4	119	115	111	110
Import	mil. USD	1402	1769	2292	2693,2	3150	3620	3990	4320
față de anul precedent	%	135,1	126,1	129,6	117,5	117	115	110	108
Soldul balanței comerciale	mil. USD	-612	-784	-1201	-1641,6	-1900	-2180	-2395	-2565
Producția industrială în prețuri curente	mild. lei	16,0	17,6	20,8	22,2	25,1	28,8	31,6	34,7
față de anul precedent în prețuri comparabile	%	115,6	108,2	107	93,1	109	107,5	107,5	107
Producția agricolă în prețuri curente	mild. lei	10,4	11,8	12,7	13,7	14,5	15,1	15,8	16,3
față de anul precedent în prețuri comparabile	%	86,4	120,8	100,8	95,4	107	103	103	102
Investițiile în capital fix	mild. lei	3,6	5,1	7,2	9,6	12,3	14,8	17,2	19,7
față de anul precedent în prețuri comparabile	%	107	108	112	117	117	112	111	110
Salariul nominal mediu lunar	lei	890,8	1103	1319	1695	2015	2420	2860	3250
față de anul precedent: nominal	%	<u>129</u>	<u>124</u>	<u>120</u>	<u>129</u>	<u>119</u>	<u>120</u>	<u>118</u>	<u>114</u>
real	%	115	110	107	114	106	110,5	111	108
Fondul de remunerare a muncii	mild. lei	6,9	8,6	10,3	12,9 *	15,3	18,1	20,8	23,4
față de anul precedent: nominal	%	<u>130</u>	<u>125</u>	<u>120</u>	<u>125</u>	<u>119</u>	<u>118</u>	<u>115</u>	<u>112,5</u>
real	%	116	111	107	111	106	109	108	107

* estimările Ministerului Economiei și Comerțului

Evoluția Bugetului public național în ianuarie-septembrie 2007-2008, mil. lei

	2007		2008		2008/2007, %	
	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni
Bugetul public național						
Venituri	1989,8	15336,1	2343,5	18192,6	117,8	118,6
Cheltuieli	1827,8	15390,2	2040,6	18103,4	111,6	117,6
Deficit (-), excedent (+)	162,0	-54,1	302,9	89,2	X	X
Bugetul de stat						
Venituri pe toate componentele	1291,4	9563,6	1597,1	11336,6	123,7	118,5
Cheltuieli pe toate componentele	1170,1	9857,1	1209,8	11451,5	103,4	116,2
Deficit (-), excedent (+)	121,3	-293,6	387,3	-114,9	X	X
Bugetele unităților administrativ teritoriale						
Venituri pe toate componentele	430,7	4068,1	403,6	4544,0	93,7	111,7
Cheltuieli pe toate componentele	390,2	3790,8	489,3	4457,9	125,4	117,6
Deficit (-), excedent (+)	40,5	277,3	-85,7	86,1	X	X
Bugetul asigurărilor sociale de stat						
Venituri	466,8	3603,4	557,9	4559,4	119,5	126,5
Cheltuieli	485,2	3811,7	565,3	4652,2	116,5	122,1
Deficit (-), excedent (+)	-18,4	-208,3	-7,4	-92,8	X	X
Fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală						
Venituri	168,5	1486,6	217,9	1981,2	129,3	133,3
Cheltuieli	149,9	1315,8	209,1	1773,5	139,5	134,8
Deficit (-), excedent (+)	18,6	170,8	8,8	207,7	X	X

Sursă: Ministerul Finanțelor, 2008

Analiza SWOT în domeniul atragerii Investițiilor Străine Directe

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Statutul de țară vecină cu UE • Condiții climaterice favorabile • Mediul de afaceri bilingv • Amplasare geografică avantajoasă • Forță de muncă relativ ieftină • Existența acordurilor bilaterale privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor • Existența preferințelor comerciale oferite de Uniunea Europeană 	<ul style="list-style-type: none"> • Instabilitate macroeconomică, inflație înaltă • Infrastructură slab dezvoltată • Insuficiența resurselor materiale cât și a celor naturale • Dependența de importul de resurse energetice • Creșterea deficitului de forță de muncă calificată • Nivel jos de dezvoltare a ramurilor avansate tehnologice • Dezvoltarea insuficientă a serviciilor de consultanță și informaționale în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor
Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> • Politica statului orientată spre integrare • Nivelul ridicat actual al consumului pe piața internă • Existența stimulentei pentru investitori • Premisele pentru apariția noilor instituții și instrumente financiare 	<ul style="list-style-type: none"> • Prezența piedicilor de ordin administrativ în atragerea investițiilor • Competiția regională sporită în domeniul atragerii investițiilor • Menținerea în regiune a proceselor migrației de muncă • Posibilitățile reduse ale statului în domeniul finanțării investițiilor în infrastructură • Epuizarea surselor de finanțare locale a investițiilor • Creșterea prețurilor la resursele energetice

Sursa: Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru anii 2006 – 2015, Ministerul Economiei și Comerțului, Chișinău 2006

Evoluția exporturilor spre țările partenere

	2008		Ponderea, %		Gradul de influență a țărilor la creșterea (+), scăderea (-) exporturilor, %	
	mil. dolari SUA	în % față de 2007	2007	2008	2007	2008
Export total	1597,3	119,0	100	100	27,6	19,0
România	335,8	159,0	15,7	21,0	5,3	4,8
Federația Rusă	318,4	136,8	17,3	19,9	4,8	2,2
Italia	167,1	119,2	10,5	10,5	2,2	3,7
Ucraina	142,8	85,1	12,5	9,0	3,7	0,8
Belarus	92,8	113,2	6,1	5,8	0,8	3,3
Germania	63,8	74,0	6,4	4,0	3,3	0,9
Polonia	56,1	116,1	3,6	3,5	0,9	0,6
Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord	52,3	153,2	2,5	3,3	0,6	2,0
Kazahstan	44,5	97,7	3,4	2,8	2,0	0,8
Elveția	39,7	175,8	1,7	2,5	0,8	0,3
Turcia	33,4	104,2	2,4	2,1	0,3	1,3
Bulgaria	22,3	81,9	2,0	1,4	1,3	0,1
Franța	21,4	86,3	1,9	1,3	0,1	-0,9
Ungaria	18,5	de 3,6 ori	0,4	1,2	-0,9	-0,1
Statele Unite ale Americii	15,1	99,6	1,1	0,9	-0,1	0,5
Olanda	13,2	91,4	1,1	0,8	0,5	1,7
Austria	12,5	40,4	2,3	0,8	1,7	-0,3
Belgia	9,6	86,1	0,8	0,6	-0,3	0,4
Grecia	9,0	93,5	0,7	0,6	0,4	0,0
Suedia	8,7	de 11,5 ori	0,1	0,6	0,1	0,6

Sursa: Biroul Național de Statistică al R.Moldova, Chișinău 2009